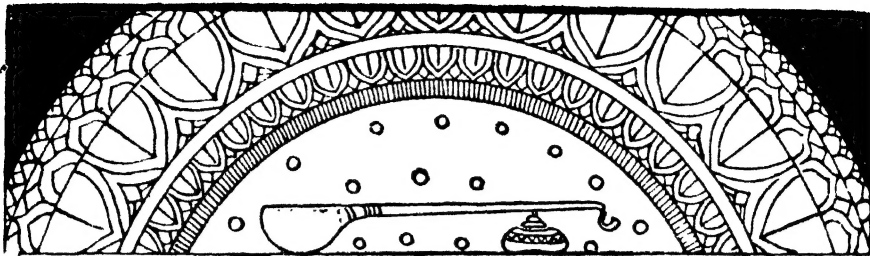

383

సంపుటము 24

సంచిక 2

భారతి

ఫిబ్రవరి, 1947

వ్యయ, మాఘము

శి వా లా స్య ము **తెలుగు విప్లవి**
గ్రంథాలయము

*

జాతీయ పత్రిక

= శ్రీ పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు = శ్రీ పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు

ఫక్కుమని నవ్వినది - జక్కవల బెక్కువలఁ
జక్కడను జనుదోయినిక్కఁ బార్వతి యపుడు
నిక్కుజనుదోయిలో నిబిడరోమోగ్ధమము
దిక్కుదిక్కుల నెల్ల దివ్యనేత్రోత్సవము

తెగమిగులుదొగలజగిలుగులుగన్నులదోయి
నిగనిగలు మిట్టింప నిలచి చూచెను గౌరి
నిలుచు వాలకములో నెలవంపు - వంపులోఁ
గులికినది యమృతమో! గోటిసొందర్యాలో!

బంధూకపుష్పసంబంధువగుఁ జిత్తుఁ బెదవి
నందముగఁ గదియించె నల నహానం బార్వ
యానవ్యులోఁ గదలె నచ్చరల సిగ్గులో!
గాని-యీశ్వరు కలలో! కామధేనువుపాలో!

స్థలపద్యముల యొప్పు గల తామ్రతలపాద
ములఁ గదలెను దేవి మురిపెములు జిలికించి
కదలు కదలికలోనఁ గలకలా నవ్వెనట
గోదమగంటలో! నిల్చికొన్న స్వరకన్యకలో!

లలితముగఁ బలికినది మొలనూలు-గోయిలల
జిలుగు గొంతుకటిపి జలజలా పారించి —
యా వాకలో నిల్చె నాగమాంబురుహమ్ము
లావిరులపై నాడె నానందబ్రహ్మమ్ము —

జంకించినది లులితచపలభ్రూలతలతో
శంకరుని శర్వాణి - జలదసుందరవేణి
దటుకునను సూనిహస్తంబుతో - నాగేంద్ర
కటకునకు ధైర్యంబు గంపించి పోయినది—

అటు బండె నొకసారి యతివ కిలికించితం
బిటు విరిసె నొకసారి యితియుల్లోకితము!
ప్రమదాకపోలమ్ము భావకిమ్మీరితము
కమనీయమదరాగ కలికాపిచుంబితము

కుణకుణుక్వణనంబు లనుగతిగముగఁ బాడ
నణుమధ్య జూపినది యభినయవిభేదములు
వనములను - వనధికంకణములను - జగతిలో
నణువణువునను భావ మాక్రమించినదపుడు
తరళలోచన వింతతానకంబుల నిలచి
కరపద్యముల నర్థకలనంబుఁ జూపించె

1. హిందీ నిక్షింపఁబడిన దృష్టి యుల్లోకిము.

నాస్మష్టి నందుకొన కమరులును దేవర్షు
లాశంకితులు - నద్యుతాక్రాంతమానసులు

గా నిలిచినది దేవి కలకంఠశ్రుతివీధి
లో - నిత్యరమణీయలోకములు బాంశ్యైః
బలికినవి వల్లకులు కలకంఠిగానమ్ముఁ
బలికినవి వల్లకులూ ! బరమేశ్వరియొగాని !

తకర్షుణుతర్షుణుతక - తకిలతదిగిణితోతది
గిణితో - తదిగిణితోయనురణనములుమీఱంగ

బ్రతిగజ్వెయడఁదలో భావములు బలకింపఁ
బ్రతిభావమున దహమి వాటి దిక్కులు ముంప

2 ప్రియపాల్మియురుపులు బ్రేరేప చపకమ్ము
పయి మందవల్లితమ్ములయి లేచు దరగలటు
బాలేందుఫల - సగబాల - పార్వతి నిలిపి
లిలావిపర్యాప్త రేచిత భూలతలు

4 పరివాహితము శిరము-చిలునవ్వు-నెత్తమ్మి
విరికన్నుఁగవలందు 5 విభ్రమాలోకితము-

2. ఆమెరేచితఃప్రూలతలు చాల లలితముగ నగుపడి
నవి. అవి యెట్లున్న వఁగా - ప్రియురాలు ప్రియునకు
మద్య మందించునపుడు - ఆమెయూరపులచేత నా
మద్యస్రావమున లేచు మద్యతరంగములంత లలితముగ
నన్నవి.

3. అందముగ మీఁది కెత్తఁబడినవి.

4. వింజామరమునలె ఇరు ప్రక్కలకు పంచు
శిరస్సు పరివాహితము.

5. తిరుగుడుగల చూపు ఆలోకితము.

6. సమము, ఉద్వాహితము, అభోముఖము, ఆలో
లితము, ధుతకంపితములు, పరావృత్తోత్థిత్తములు, పరి
వాహితము.

7. సమము, ఆలోకితము, సాది, ప్రలోకితము,
నివాళితము, ఉల్లోకితము, అనువృత్తము, అనలోకితము.

8. ఇవట హస్తశీటము హస్తప్రాణములు కాప
చారికము. హస్తప్రాణములు పదిరెండు. ప్రసారణ,
కుంచిత, రేచిత, పుంభిత, అపక్షిశక, ప్రేరిత,
క్షేప్తిత, వ్యాకృత, పరివృత, సంకేత, చిహ్న,
పద్యాటికలు.

9. కనబొమ్మలు పెకలిన దృష్టి.

కించిదాకుంచితము - చంచలము బామదోయి
పంచాస్త్ర బాణమ్ము - పర్యతేష్వరు సుతకు - ...

6 నవశిరోభేదములు నవకంబుగాఁ జూపి
భవురాణి 7 యష్టగుణభావదృష్టులు మోపి
8 పదిరెండుహస్తములు బట్టి - మదిరాక్షిమఱిఁ
బదిలంబుఁగాఁగ గ్రీవాభేదములతోడ

ఆడినది గిరికన్నె యలసమారుతమట్లు
బాడినది సెలకన్నె పకపకా నవ్వినటు -
లాటపాటలలోడ నవశులై బ్రహ్మర్షి
కోటు లెల్లడ నమితజూటులై నేవినప

శరదబృహశిపింజరితముల చక్రముల
నరిదూగు లావణ్యభరితకుచయుగ్మములు
చనుకట్టు నెగమీటి మినుఁదాకునో! యనఁగ
వనజాక్షి - బైవైని వక్షమ్ము విరియించి

యాడినది గిరికన్నె !

ఒకవైపు భూభంగ మొదిగించి చూచినది
వికచసాకూతముగ విశ్లేశ్యరుని - లలిత
యా చూచుచూపుతో నర్థేందు భూషునకుఁ
బూచిపోవఁగఁ బుష్పముకుళములు నిలువెల్ల
యాడినది గిరికన్నె !

మేఖలాచంద్రకిత మృదుమధురహా మధ్య
మాకంపితంబయ్యె సగరాజ ప్రియపుత్రీ
తాకంపితంబులో నలసప్రవిడాభరం
9 బాకేకరితదృష్టి యనురాగసూచకం

బాడినది గిరికన్నె !

సవ్యహస్తం బర్ధచంద్రదాఽభినయముతో
దివ్యలీలను నిలిపి - దేవి నడుమునయందుఁ
గొనగోట నుదుటఁ గ్రమ్మిన జెమ్మటల మీఁ
కొనచూపులనె శివునిగోర్కె లోతులు దూఁ

యాడినది గిరికన్నె

శ్రోపఘూర్జితమైన కొదమనాగమువోలె
దీపులగు నూరుపులు దెసల్లె జల్లించి—
యలనవలితములు జేతుల భంగిమలతోడ
జలజారిముకుట్టు గన్నుల నాస లెనకొల్పి
యాడినది గిరికన్నె !

నడునొసలిపై నున్న నాభినామము గరఁగి
వడిజాఱి-కనుబొమల వంకలను నిలువంగఁ
గ్రొత్తెదోమిన దంతకీరకంఠాల గాంతి
గుత్తులుగ గుత్తులుగ హత్తి కొన శివువైని
యాడినది గిరికన్నె !

సమపాదయతమైన స్థానకసిత్తినిలచి
క్రమముగాఁ జూపులను గంజాఱి విరఁజిమ్మి
ఘలుఘలుఘలుమనెడి వలయనాదములతోఁ
జలిపినవ్వుల సుమాంజలి పట్టి శివునకై
యాడినది గిరికన్నె !

వెలయంగఁదొమ్మిదగువిధములను జెలువముగ
నలినాఱి¹⁰ భూచారి నాట్యములు జూపించి
పదునాఱుగు¹¹ భూచారిపద్ధతుల నెనగించి
మదిరాఱిగతిచారిమధురిమలు బొనఁగించి
యాడినది గిరికన్నె !

శిరముఁజూపులుమించుఁ జెక్కిఁగ్లఁ గనుబొమలు
దరుణాధరము బయోధరిములునుదంతములు
ముఖరాగచిబుకములు మొదలైన వావగులు
నకియ - భావానుగుణచాలనంబుల నెనఁగ
నాడినది గిరికన్నె !

శుకతుండనిభకుచాంశుకము వదులుగ జాఱ
మోకముపైముంగురులుమునరుకొనివిడఁబాఱ
బంచవన్నెల కాసె వగలుగులుకఁగ-విమల
చంచలాక్షులఁ గటాక్షౌంచలమ్ములుమిగుల
నాడినది గిరికన్నె !

10. నేలపై నిలిచి చేయు నాట్యము

11. పైకి చెంగించుచు జేయు నాట్యము

సమరూపములగు సంసములుఁ గటికంఠములు
సమపాదములు సంగసమరూపచలనములు -
నురముపెక్కువయునుందరభావప్రకటనము
సరసీజముఖ - నాట్యసౌష్ఠ్యవమ్మునుఁ జాట
నాడినది గిరికన్నె !

ఆవైపు నీవైపు నతిరయంబునఁ దూఁగ
భావభవు తరవారినా వెలయు గీలుజడ
చలితనాట్యమున కాశ్చర్యపరవశుఁ డగుచు
లలితేందుధరుఁడు దానిఁజఁ దిన్నఁగనగుచు
నాడినది గిరికన్నె !

పూవుగుత్తులనడుమఁబాలుచుగిసలయమువలె
దా విమలమర్దభాంతరమునను నిలుచుండి
పలుమారునిలమోద లలితముగఁ గ్రుంగి-కిల
కిలకిల మటంచు-మేఖలనవ్వులనుఁ బొదల
నాడినది గిరికన్నె !

జఙ్గతపానడచెఱఁగు చలియింప - గంటసరి
గరము నటియింప - బాధురక్రోడి గంపింపఁ
గరయుగంబుల ఘల్లుఘలుమంచు నెలుగించు
వరకంకణములతో - భావభవు గంధగజ
నాడినది గిరికన్నె !

కలఁగఁ జెక్కి-శృవయిఁ గస్తూరిమకరికలు
మలఁగ నిటలంబువైఁ దిలకంబు లలితంబు
నిడుదఁగన్నులఁ దేరు నీలోత్పలములతోఁ
దడఁజడని లయతోడఁ గడువేగముగ నవ్వు
నాడినది గిరికన్నె !

ధిమిధిమి యటంచు దుర్దినవారిధరధీర
శ్రమబూన్చి మద్దెలలుబలుమాటుధ్వనియింప
జకితచక్రితాంగియగు సాదామనియువోలె
వికచాఱి - యజ్ఞాతవిభ్రమంబులు జూపి -
యాడినది గిరికన్నె !

భవుని వక్షమునందుఁ బదలాక్షుఁ జిత్రించి
నవరసంబులకుఁ బుణ్యపుఁ బంటఁ జూపించి
భరతముని నానందతరళితునిఁ గావించి
స్వరకన్యకలకుఁ దత్తటపాటుఁ గల్పించి
యాడినది గిరికన్నె !

కుచ్చేభులు భువిఁ గుప్ప గూరమై నటియింప
ముచ్చేమటతో మొగముమరిపెముల నెల
యింప

ముచ్చటగ నిరుప్రక్కముక్కరయుఁగంపింపఁ
బచ్చవిల్తుని పూన్కిఁ బొరంబు జూపింప
నాడినది గిరికన్నె !

ప్రతిపదములో శివుఁడు బరివశతఁ దూగంగ
సతి జగద్రముకుటంబు సారెకుఁ జలింపంగ
ప్రతతి దూగాడినటు వాతధూతం బాచు
శతశత్ర మది ముక్తసరివిచ్చికొన్నట్టు
లాడినది గిరికన్నె !

గగనవనమున విచ్చికొనిన జలదంబట్లు
వనముననుఁ బారాడు వాతపోతంబట్లు
పోతమ్ము గల్లోలములపైనిఁ దూగినటు
శాతాక్షి గాయమ్ము సంచాలిత మొనర్చి
యాడినది గిరికన్నె !

బ్రహ్మాణి యానందపారిష్టవాంగియై
జమ్మగాతుముల వీక్షించి - మిద్దాకంగ

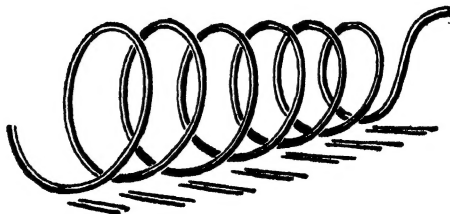
నకలామరులు శిరస్థులకీలితాంజలులు
నకలేశ్వరినిఁ దన్ను సంస్తుతించుచునుండ
నాడినది గిరికన్నె !

ప్రతిసుమముఁ దస్మయత్వమునఁగిలకల నవ్వఁ
బ్రతిక్షి యున్మాదపరవశత నదియింపఁ
బ్రతిజీవి బులకింపఁ బదునాల్గులోకముల
నతులితంబైనట్టి యవ్వైతమే మ్రోగ
నాడినది గిరికన్నె !

తన లాస్యమును మెచ్చి తరుణచంద్రాధరణుఁ
డనుమోదమునఁ జేతులనుగలిపి యాడంగ
శివశక్తు లొక్కటిగఁ జేరినంతన మాను
లవికృతేంద్రియ“లో”మృటంచుఁజాటింపంగ
నాడినది గిరికన్నె !

పలికి రంతటన గీర్వాణు లెల్లరుఁ గూడఁ
జలితకంఠముల శివశక్తులకు మంగళము
కచ్చపీవీణ యుత్కంఠతోడుత రాగ
గుచ్చముల సీస నాఘూర్ణితములుగ దిక్కు
లాడినది గిరికన్నె !

“జేవాదిదేవాయ, దివ్యావతారాయ
నిర్వాణరూపాయ, నిత్యాయ, గిరిశాయ,
శారైస్య నమో నిత్యసాభాగ్యదామై
తురీయార్థదాత్ర్యై, ధరాకన్యకామై”

పతంజలి - ఆయన మహాభాష్యము

= శ్రీ గిరిపాటి కృష్ణమూర్తి =

అన్ని శాస్త్రాలలోనూ మూత్రాలు ఉన్నవి. వాటి మీద భాష్యాలూ ఉన్నవి. ఇన్ని ఉండగా ఒక్క వ్యాకరణభాష్యంకే మహాభాష్యం అని పేరు వచ్చినది. దీనిలో మూత్రం ఏమిటి? “లోకంలో వ్యాప్తిలోఉన్న సర్వవ్యాయములకూ మూలం ఇందు లో కనబడుతుంది కాబట్టి ఇది మహాభాష్యం” అని ఒక రన్నాడు. ఇంకొకరు “ఇతరశాస్త్రాలలో మూత్రాన్ని అనుసరించే భాష్యాలు అర్థం చెప్పినవి. వ్యాకరణభాష్యంలో ఒక్కొక్కసూత్రం భాష్య కానికి ఇష్టం లేకపోతే ఆ సూత్రం అవసరం అని చెప్పటం, సూత్రం మార్చటం మొదలైనవి పతంజలి చేస్తాడు. సూత్ర ప్రత్యాఖ్యానమందుకూడా పతంజలికి అధికారం ఉన్నది కాబట్టి అయన భాష్యం మహాభాష్యం” అని అన్నారు.

వ్యాకరణశాస్త్రంలో కట్టుబాటులు చేయుటకు అధికారం తనకు ఉందని పతంజలికి తెలుసును. ఎక్కడైనా శాస్త్రం సందిగ్ధంగా ఉండి అర్థం కాకపోతే “వ్యాఖ్యానతో విశేషప్రతిపత్తి, సహి సందేహో దల త్తదమ్”—(సందిగ్ధంగా ఉన్నంతమాత్రాన శాస్త్రం కాకపోదు. వ్యాఖ్యానంవల్ల విశేషజ్ఞానం కలుగు తుంది) అని చెప్పి, “మీరు ఇలాగ వ్యాఖ్యానం చేస్తాను” అంటాడు. మహాభాష్యంవైలి చాలా సరళం. ఎక్కడా ఒక పెద్ద సమాధి కనబడదు. భావం అతిగంభీరం. అర్థమైనాసరే కాకపోయినాసరే పుస్తకం పూర్తిగా చదవాలని అనిపించుతుంది. అంత వ్యాదయంగమంగా భావ ఉంటుంది. ప్రశ్నోత్తరా లతో, ఆక్షేప సమాధానాలతో ఒక నాటకం నడిపినట్టు మహాభాష్యం నడుపుతాడు. తలనొప్పి తెచ్చుకొనాలి అంటే, వ్యాకరణంకంటే మంచిదిపాయలేదు. అటు వంటి వ్యాకరణాన్ని సాహిత్యగ్రంథం చేశాడు. చదు

వరి ‘కిమర్కమ్’ అని ఏదో పతంజలిని అడిగినట్టూ, ఆయన ‘ఏదమర్కమ్’ అని సమాధానం చెప్పినట్టూ ఉంటుంది. ఈ ‘క్రమర్క్యంతో’, ‘ఏదమర్క్యంతో’ గ్రంథమంతా సంభాషణ నడిపినట్టు నడుపుతాడు. చదువుతుంటే అనేక శాస్త్రసంప్రదాయాలు తెలుపు తాడు. ఆయన లోకజ్ఞానం ఆశ్చర్యం కలుగజేస్తుంది. ఇటువంటి శబ్దానశాసకుడు కలిగిఉండటానికి ఇతర భాష లేవీ నోచుకోలేదు.

ఈ వ్యాకరణంతా శబ్దాన్ని శాసించారుగదా! ఎక్కడిది వీరికి శబ్దం? కుమ్మరియింటికి బల్లి “అబ్బాయీ! నూకు కుంకం ఒకటి కానాలి, దానితో పనివచ్చింది” అనిచెప్పి చేయించుకున్నట్టు ‘వైయాకరణం’గారివగ్గరికి బల్లి “అయ్యో, చాలా అవసరం వచ్చింది. మంచి శబ్దాలు రెండు చేసిపెట్టింది” అని చెప్పి తయారుచేయించవచ్చునా? వీలులేదు. శబ్దం లోకంలో సిద్ధమేఉన్నది. దానిని సాధువుగా ప్రయోగించడమే వైయాకరణుడు చెయ్యగలిగిన పని. శబ్దమూ సిద్ధమే, అర్థమూ సిద్ధమే, శబ్దారసంబంధమూ సిద్ధమే. ‘సిద్ధమంటే ఏమిటి?’ అని మళ్ళీ ప్రశ్న. ‘నిత్యము’ అని సమాధానం. శబ్దము నిత్యమైన పదార్థము అని ఏలాగు చెప్తామంటే ‘సంగ్రహం’ అనే గ్రంథంలో ‘వ్యాధి’ అనే ఆయన అలాగ నిర్ధారణచేశాడు అని పతంజలి సమాధానం చెప్తాడు. ‘వ్యాధి’ లక్షణోకాల వ్యాకరణగ్రంథం చ్రాసి దానికి ‘సంగ్రహం’ అని పేరుపెట్టాడు. ఆ చిన్న పేరుమటుకు నీలిచిఉన్నది. పెద్దపుస్తకం అంతరించిపోయింది. వ్యాధి కాత్యాయ నుడితో చదువుకున్నాడనీ, కాత్యాయనుడికి ఒక్క సారి వింటే కంతతా వస్తుందనీ, వ్యాధికి రెండుసార్లు వింటే వస్తుందనీ కథానరీత్యాగ్రంథం ఉన్నది.

“శబ్దార్థములు నిత్యములు” అని అంటారుకాని, లోకంలో శబ్దం ఒక అర్థంలో బయలుదేలి ఇంకొక అర్థం పొందటం చూస్తున్నాము. కొన్ని కొత్తశబ్దాలు పుట్టుట, కొన్ని పాతశబ్దాలు బోవటం చూస్తున్నాము. మఱి నిత్యత్వం ఎలాగ అని అడిగితే వారికి ఈ లోకంలో గోల ఏమీ పట్టలేదు. వాక్కు మూలాధారంలో బయలుదేలింది. అప్పుడు ‘పరా’ అని దానిపేరు అక్కడనుంచి నాభిదగ్గరకు వచ్చేటప్పటికి ‘పశ్యంతి’ అని పేరుపెట్టారు. పౌండ్రయందగ్గరకు వచ్చేటప్పటికి ‘మృగ్మ’ అన్నారు. దీనినే ప్రయాకరణులు శబ్దమని, స్ఫోట అని అన్నారు. కంఠందగ్గరకు వచ్చేటప్పటికి ‘వైఫరి’ అని పేరువచ్చింది దీనికి. ఇదే మనం మాట్లాడేది. ఇది శబ్దరూపమైన ధ్వని. నాదమిందువు ఈ నాలుగు అవస్థలూ అనుభవించి వైకి వస్తుందట. మూడో అవస్థలో ఉన్న స్ఫోటనే శబ్దబ్రహ్మమని, అది నిత్యమని, మనం చెవులు మూసుకుంటే వినపడే శబ్దమే స్ఫోటదృశ్యమని ప్రయాకరణులు ప్రతిజ్ఞచేస్తారు. వ్యాకరణం చెడినా బ్రహ్మోపాసన చేసింటే అది దీనివలన తేలుతుంది. వ్యాకరణానికి దగ్గునత్వం సద్భూతుంది. దర్శనమంటే తత్త్వజ్ఞానసాధనం కావట్టి.

శబ్దం నిత్యం కాదు అని తార్కికులు అంటారు. లోకానుభవవలన ఇది నిజమేమో అనిపించుతుంది. వాచోయంత్యం దీని నిర్ణయం చేయలేదు. యోగిసహధిలో నాదం వినపడుతుంది అని యోగశాస్త్రం. అదే స్ఫోటం అని కొందలు ప్రయాకరణులు అంటారు. ఇదంతా అనభివ్రాతవేద్యం. తెలియనివాళ్లు ఉన్నది అంటే మూఢవిశ్వాసం అంటారు. లేదు అని వాదిస్తే మార్గ నిత్యయం అంటారు. స్ఫోటమగుటచే పరింజలి నూచించి విడిచిపెట్టాడు; భర్తృహరి, నాగేశభట్టు విపులంగా వ్రాశారు.

ఇంత శబ్దశాస్త్రం సాధించిన మునులుగూడా ఒక్కొక్కచోట వారి శాస్త్రానికి విరుద్ధంగా ప్రయోగాలు చేస్తారు. అవి తప్పులు అని అంటే సాంప్రదాయకుల మనస్సు చిచ్చుకుంటుంది. వారు ఆ ప్రయోగాలను అనుసరించి అనేక ‘జ్ఞాపకాలు’ సాధించుతారు. పాణిని ‘స్త్రోత్రోత్థ’ అని ప్రయోగించాడు. ఆయన

సూత్రాలప్రకారం ‘అఖ్యా’ అనే శబ్దమే ఉండాలి. కాని ఆయన ‘అఖ్య’ శబ్దం వాడేశాడు! ఉపసర్గమున దఱి ఉన్నప్పుడు ‘క’ ప్రత్యయం రాకపోయినా వాడేశాడు పాణిని. ఇదేమయ్యా అంటే ‘ఛందోవత్’ సూత్రానికి భవంతి! అంటాడు భావ్యకాగడు. ‘నూత్రం వేదంలాంటిది’. ఆక్షేపించటానికి వీలులేదు. వెంటనే ఆక్షేపకుడు బయలుదేలి ఒక కవి వాదిన అఖ్యశబ్దం స్లోకంగా చూపించాడు. “యస్మిన్ దశ సమాసాని పుత్రేభాతే గవాందవో, బ్రాహ్మణేభ్యః ప్రయోజ్యేభ్యః సోఽను ముఞ్చేన జీవతి”.—కాదుకు పుట్టిన్నప్పుడు ప్రియమగులైన బ్రాహ్మణులకు ఎవరైతే అనేకగోసమాసాలు యిచ్చాడో ఆయన ఇప్పుడు ఉండుపుత్రిగా జీవించుచున్నాడు అని అర్థం. ఏమయ్యా ఈ కవి అఖ్యశబ్దం వాడాడు - అంటే, “ఛందోవత్ త్కవయో కుర్వంతి” అని వేదశబ్దప్రామాణ్యం కవిరచనకు గూడా కలుగజేశాడు పరింజలి. ఈ రోజుల్లో ఈ వాక్యం మఱు చాలా ఉపకరిస్తుంది. ‘ఛందః’ అన్నప్పుడు ‘ఛందఃపచ్చిపట్టు’ అంటూడా అర్థం చెప్పకొవచ్చును.

సౌత్రప్రకారం ఒక విధంగా ఉంటే భావ్య ప్రయోగం దానికి భిన్నంగా ఉన్నప్పుడు భావ్య ప్రయోగాన్నే ప్రయాకరణులు శిరసావహిస్తారు. సర్వ నామానికి (దక్షిణ, వామ మొదలైనవాటికి) పూర్వని పాతం రావలసిఉండగా భావ్యకారుడు ‘అస్మిన్నవ కాశే హస్తదక్షిణో ద్రావీతక్యః, అస్మిన్నవ కాశే హస్తవామః’ అని పరనిపాతంగా ప్రయోగించాడు. ‘ఈ అవకాశంలో హస్తదక్షిణంగానూ, ఇంకొకచోట హస్తవామంగానూ తిరగాలి’ అని దాని అర్థం. భావ్య కారవచనవలన ఇది ఇలాగా వాడాలి అన్నాడు కైయటడు.

శాస్త్రంబూడా లోకవ్యవహారాన్ని అనుసరించి నడుస్తుంది. ‘అకృతకారి శాస్త్రమ్’ - శాస్త్రంలో ఇది వరకు చేసిన పనినే మళ్ళి చేస్తూఉండదు. ‘నాగ్ని ర్దగ్ధం దహతి’-నిప్పు తగలబడినదానిని తిరిగి తగలపెడుతుందా? భోజనం చేసినవాడు వెంటనే మళ్ళి భోజనానికి సిద్ధమా తా? మిసాల కత్తిరించుకున్నవాడు మళ్ళి వెంటనే

మంగలిదగ్గలకు తయారాతాడా? కృతకృత్యము నపునః శృత్రూణి కారయతి పునఃప్రకృతి అనసరం లేనప్పుడు భావ్యకారుడు ఈ విధంగా వాదిస్తాడు.

పునఃప్రకృతి కావలసివస్తే 'కృతకారి శాస్త్రమ్' అని మొదలుపెడతాడు. 'పద్ధన్యవల్లక్షణప్రకృతి'—శాస్త్రం మేళువలె ప్రవర్తిస్తుంది. మేళువ సముద్రంలో, నదిలో, మరుభూమిలోనూడా వర్తిస్తుంది. సముద్రంలో, నదిలో నీరుఉన్నదిగదా అని మాని చెయ్యరు. భోజనం చేసినవాడుకూడా మంచి పిండివంట యెవ్వరైనా తిన్నాడేమో తింటాడు. మంగలిపని చేయించుకున్నవాడుకూడా ఇంకా బాగా పనిచేసేవాడు వస్తే మళ్ళీ వాడిదగ్గల మీసాలు దిద్దించుకుంటాడు. 'శిల్పినిశేషాత్ కృతకృత్యకృత్య పునః శృత్రూణి కారయతి' పతంజలి అదిశేషపు అవతారం కాబట్టి చెప్పిననోటితో చెప్పకుండా వేయికాల వాదాలు చేయినోళ్లతో చెప్పగలడు.

ఒక్కొక్కసారి ఒకమూత్రం ప్రవర్తించుకుంటే దానితోబాటు అవసరం అయినవి కొన్ని బయలుదేరుతే. కావలసిందానితో అక్కరితేనివికూడా కస్తున్నవి అని కావలసినవి చెయ్యటం మానేస్తామా? "సహి భిక్షౌకా స్సంతీతి స్థాలోన్య నాగ్రిత్యుంకే, సహి మృగా స్సంతీతి యవా నోన్యంకే"—చురుకరం వాళ్లతో బాగపడలేక వంట మానేస్తామా? మృగాలు ఉన్నదిగదా అని పైకెవెయ్యకుండా ఊరుకుంటామా? బాధానివారణకు ఉపాయం ఆలోచించాలిగాని—

ఒకశబ్దం ఎక్కడో కొద్దిగా మాటివంతమాత్రాన మటియొక శబ్దమైపోదు "ఏకదేశవికృత మనన్యవత్." తోకతెగి నేముటుకు కుక్క కుక్క కాకుండా పోతుందా? ఒకశబ్దం ఇంకొకశబ్దంమాదిరి ప్రవర్తించి సంతమాత్రాన ఆ శబ్దంగా మాటిపోదు. "సహి గోధా సర్వంతీ సర్వణా దహిః భవతి"—ఉడుము సర్పగతిని అవలంబించినమాత్రాన సర్పమైపోతుందా?

పసుపక్ష్యాదులు వార్షం చేత జీవికొలుకు, ఆక్రయంకొలుకు మట్టిచెదజల్లుకున్నవి అనే అర్థంలో 'అపస్కిరతే' అని ఆత్మనేపదం, 'సుటి' వస్తుంది.

"అపస్కిరతే వృషా హృద్మః—కుక్కలూ భక్ష్యర్థి, శ్యా ఆక్రయాత్రి"—అంహంకు సంతోషంచేత మట్టి చెదజల్లుకుంది; కోడి తిండికోసం; కుక్క ఆక్రయం కోసం. అవును తల్లిని పోలుతే, గుడ్డలు తండులని— "పైతృక మక్వా అనుహరంతే, మాతృకం గావః"

పూజచేస్తున్నాడు అనే అర్థంలో 'ఉపదిష్టతే' అని ఆత్మనేపదం రావాలి. సమీపించుచున్నాడు అన్నప్పుడు పరస్పైపదమే. ఇవి ఉదాహరించేందుకు పతంజలి గొండుల్లో కొలు చదువుతాడు. "బహునా మహ్యనితానాం ఏకా భవతి చిత్తవాన్, కశ్య వానర పైస్యేన్యైన్ యదర్క ముపదిష్టతే. మైరం మంథాః సచిత్రోయఽమేషోహి యథా వయమ్, ఏతదహ్యస్య కాపేయం యదర్క ముపదిష్టతి."—చలచిత్తమైన ఈ కోతిరుంపులో ఆ కోతి ఒక్కటే సచిత్తమైనది—అది ఒక్కటే మార్గ్యుని ఉపాసించుచున్నది కాబట్టి అని ఒకరన్నాడు. మిగిలిన కోతులకు కోపంవచ్చి అంటున్నవి: "అలూరు అనుకోవద్దు. మేము ఎటువంటి మనస్సుగలవాళ్లమో అదీ అటువంటిదీ. మార్గ్యునికి అభిమతిమైకన్నది అని అంటే, అదిగూడా కోతి చేష్టల్లోలేక్కే."

మనం మాట్లాడుతున్నప్పుడు తప్పులు పట్టదలచుకుంటే చాలాకనపడుతే. సాలెవాడివగ్గలకు వెళ్లి "హనులుతో బట్ట నేసిపెట్టు" అంటే వాడు తెల్లబోతాడు. నేస్తే తయారు అయ్యేది బట్ట. ఇదే బట్ట అని అవకుంటే, నెయ్యనక్కరితేను. బట్ట నేసిపెట్టమనటం విప్రతిపద్ధం. అయితే భవిష్యంజ్ఞను ఇప్పుడే ప్రయోగించాడు కనుక 'తప్పులేదు' అని తలొంది 'అప్పుడు ఒప్పుకుంటాడు. "భావినీ ఖల్వేషా సంజ్ఞాభిప్రేతా. సమన్యేవాతన్యోన్య యస్మిన్ననే కాటక ఇక్యేత ద్భవతి" శాస్త్రంలోనూడా ఇటువంటి ప్రయోగాలు తప్పుగావు. లోకంలో ప్రయోగం ఉన్నదికనుక. కాని ఆన్యోన్యాక్రయం ఉంటే తప్పు బొతుంది. 'పుద్ధి రాదైవ్' అని మొదటిమూత్రంలో ఆకార, వికార, బౌకారాలకు పాణిని వృద్ధి సంజ్ఞ విధిస్తాడు. వ్యాకరణాస్త్రంలో అంతటా పూర్వోచ్ఛారితం సంజ్ఞ,

పరోచ్ఛారికం సంజ్ఞ. ఈ మాత్రంలో పాటిని ఆ నియమం పాటించలేదు. ఇటుది అటూ, అటుది ఇటూ మార్చాడు. ఏమయ్యా ఈ విషయం అంటే 'మంగళా' దీనిపై శాస్త్రానికి ప్రథం తే, పీఠపురుషకాణిచ భవంతి, ఆయుష్కృతమకాణిచ, ఆధ్యేతారశ్చ కృద్వియుక్తాయథాస్యః" — కృద్విశేషం ఆవిలో మంగళంకోసం ప్రయోగించాడు. అధ్యేతరం వీరులై, కృద్వియుక్తులై, ఆయుష్కృతులై ఉండుటకు శాస్త్రంలో ఈ విధంగా మంగళకర్తవైన శబ్దం మొదలు ప్రయోగిస్తారు అని సమాధానం పఠంజలి చెప్తాడు. మల్లి అక్షేపం వస్తుంది. ఈ మాత్రంలో సంజ్ఞ తెలియాలంటే, సంజ్ఞ ఏమిటో ఆర్థం కావాలి; సంజ్ఞ ఆర్థంచేడకుండామంటే సంజ్ఞ తెలిసేనేకాని అది తెలియదు. ఇతరేతరాశ్రయదోషం వట్టింది. కట్టివేసికొన్న పదానికి ఇంకొక పదాని కట్టి వేస్తే నీటిలో మునుగున్న వాడిని రక్షించుటకు అది ఉపయోగించును. అలాగే ఈమాత్రంలో కూడాను.

ఈ విధంగా వాదోపవాదాలతో మహాభ్రమం నడిచుంటుంది. కొన్ని చోట్ల ఈ వాదములవలన చక్ర కమూ (Argument in a circle), అన్యకథన ఏర్పడితే ఆ అక్షేపం అక్కడికి తుంచితేస్తాడు, మల్లి చుట్టు తిరుగుతుండా. వ్యాకరణశాస్త్రానికి పాటిని ఊపిరి పోశాడు; కాత్యాయనుడు బలంకలగిశాడు; పఠం జరి అందం తెచ్చిపెట్టాడు.

౨

వైదికవిజ్ఞానం వైదిజ్యతూ, అంతటితో తృప్తి పొందక భౌతజ్ఞానం కలిగి కేవలమూ గ్రంథగ్రస్తుడై తనలో తను ముడుచుకొనిపోతుండా తన ప్రతిభచేత అందఱను ముగ్ధులను చేస్తూ, గణమాన్వింది, వైదికకార్య నష్టానానికి ముప్పులేకుండా బహిశ్శుఖం అనభవించి, చమత్కారప్రియమైన స్వభావం నూనించుతూ కంటిలోనుంచి తొనకుసున్న తరలవ్యక్తులతో ఒక పక్కన శిష్యసందోహానికి చక్కరిగి పెడుతూ, ఇంకొకపక్కన ప్రతివాదముకొఱుకు వచ్చినవాళ్ళని సమ్యాహితులను చేస్తూ, స్ఫురద్రూపంతో, పింగల కపిలకేశములతో, ఆచారవంతుడై శుచిగా, సుఘా

భోజనంచేసి, సుఖోపవిష్టుడై శిష్యులకు సుగమంగా ఉండేలాగున పాఠంవెప్పతూఉన్న మూర్తిభరించి శబ్దబ్రహ్మకూగా పఠంజలిని మనము ఊహించుకో వచ్చును. మాత్రాలకు ఉదాహరణ-ప్రత్యుదాహరణాల ఇవ్వటంలో ఆయన ఒక విశిష్టతను కనబరుస్తాడు అందరికీ అనుభవంలో ఉన్న సంగతులు జీవద్భావంలో పలుకుతాడు. ఆయనమాటలు చెవికిపోకగానే కంటి చిత్రం కట్టినట్టు అర్థమవుతుంది.

'అ బ్రాహ్మణుని తీసుకొనిరమ్మని చెప్తే, మళ్లీ ముద్ద ఒకటి తీసుకొనివచ్చి 'అ బ్రాహ్మణుడు వచ్చాడు అంటే పొసగదు. బ్రాహ్మణుడవుకుడు, బ్రాహ్మణ భిన్నుడు అయిన మిగిలిన వర్ణంవారిని తీసికొనిరావాలి. బ్రాహ్మణుడైయుండినూడా బ్రాహ్మణుణ్ణాలు లేక పోతే వాడినినూడా 'అబ్రాహ్మణుడు' అనవచ్చు. బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్యసూద్రకర్ణాలు గుణసముదాయముండే వర్ణించుతే, తిపశ్శత్రుతంబయిన శ్రేష్ఠతచ్చాగ్రహణ కారకము, తపశ్శ్రుతాభ్యాం మో హీనో జాతి బ్రాహ్మణువే సః" — తపస్సు, అగ్నియనం, జన్మ ఈ మూడూ ఉంటే బ్రాహ్మణుడు. ఒక్క జన్మచేతనే బ్రాహ్మణుడైనవాడు ఏమి బ్రాహ్మణుడు! "అబ్రాహ్మణోఽయం తిషన్ మాత్రయతి, తిషన్ భక్షయతి" — నుంచొని మూత్రవిసర్జనం చేసేవాడు, నుంచొని తినే వాడు, వాడు జన్మచేత బ్రాహ్మణుడైనప్పటికీ అబ్రాహ్మణుడే; గుణహీనుడుకాబట్టి. బ్రాహ్మణుని పిలుచు కొనిరమ్మని అంటే, వెల్లి గౌరం, శుద్ధాచారం, పింగలం, కపిలకేశం" — తెల్లగా, శుచిగా, పింగలకపిల కేశములతో, బ్రాహ్మణలక్షణాలతో ఒప్పుకున్న వాడిని చూసి పిలుచుకొనివచ్చి, తరువాత వీడు జాతి వలన బ్రాహ్మణుడు కాదు అని తెలుసుకోవచ్చును. అంతేగాని బ్రాహ్మణుని పిలవమన్నాడుగదా అని నల్లగా మిశ్రములరాళిలాగ కొట్టువీడ మూర్ఖున్న వాడిని చూసి వీడు బ్రాహ్మణుడు అని పిలుచుకొని వస్తాడా? "సవ్యం కాలం మామరాశివర్ణం ఆవశే ఆసీనం దృష్ట్యా అన్యకథనం బ్రాహ్మణోఽయ మితి."

మామూలుగా ప్రకృతిని, ప్రత్యయాన్ని విడదీసి ఎంతవఱకు ప్రకృతి, ఎంతవఱకు ప్రత్యయం ఉన్నదీ చెప్పవచ్చును. కొన్నిచోట్ల ఎంతవఱకు ఏదీ ఉన్నదో తెలుసుకోలేము. ఏ అవకాశంలో (Proportion) నీరూ పాలూ కలిసిఉన్నవో తెలుసుకోలేనట్లు. “క్షీరో దళే సంపృక్తే, కస్మిన్నవకాశే క్షీరం, కస్మిన్నవకాశే ఉదకమితి న జ్ఞాయతే.”

సూత్రంచేత ఒకరూపం తయారు అయినప్పటికీ పతంజలికి ఇంకొకరూపం ఇష్టం అయితే అదిగూడా వాడవచ్చును. దానిని ‘ఇష్టి’ అంటారు. ఒకమామూడి (రథహోదకుడు), ఒక వైయాకరణునికి తగాదావచ్చింది.

“ప్రే—ఈ రథానికి ‘ప్రవేత’ (సారథి) ఎవరు ?

సూ—నేనూ ఈ రథానికి ‘ప్రాజిత’ (సారథి).

ప్రే—అపశబ్దం ప్రయోగించుచున్నావు.

సూ—దేవానాంప్రియులకు (మూర్ఖులకు) సూత్రప్రాప్తమైన రూపమే తెలుస్తుంది. ఇష్టివలన వచ్చిన రూపం తెలియదు. ‘ప్రాజిత’ అనే రూపం గూడా ఉన్నది.

ప్రే—ఈ ‘దురుతుడు’ నన్ను తిట్టచున్నాడే!

సూ—సూతశబ్దం ‘వే’ ధాతువునుంచి రాలేదు. ‘సూ’ ధాతువునుంచి వచ్చింది. నన్ను తిట్టదలచుకుంటే ‘నుఃస్పృత’ అని అనాలి.”

‘అజ’ అనే ధాతువునుంచి ‘ప్రవేత’ అనే రూపం సూత్రంవలన ‘పి’ అనే ఆదేశం పొందివచ్చింది. ఇష్టివలన ఆదేశంలేకుండా ఆధాతువునుంచే ‘ప్రాజిత’ అనే రూపం వచ్చింది. ఈ ఇష్టి వైయాకరణునికి తెలియలేదు. అదేకాకుండా, సూతశబ్దం ‘వే’ ధాతువు నుంచి వచ్చిన క్తప్రత్యయంతము అనుకొని, సు + ఉత సూత అన్నప్పుడు మందిసారథిఅనే అర్థం వచ్చింది అని భ్రమపడి, వాడిని తిట్టదలచుకున్నాడు కాబట్టి దుర్ + ఉత = దురుత అని తన అజ్ఞత్యాన్ని సరిబుచ్చాడు. ‘వే’ ధాతువునుంచే ‘ఉత’ శబ్దం వచ్చింది గాని సూతశబ్దానికి, దానికి సంబంధంలేదు. ‘ఇష్టి’ కున్నప్రాముఖ్యం ఈ సంభావనలన తెలుస్తుంది.

ఆర్యావర్తం యెంతవఱకు పతంజలి చెప్పాడు, తూర్పు—ఆదర్శపర్యతం, పశ్చిమ—కాలకవనం దక్షిణం—హిమంతం, ఉత్తరం—పారియాత్రం. ఈ హద్దులనుగ్గ ఉన్నదంతా ఆర్యావర్తం. కం చుకం చంటి భోజనం చెయ్యడం పతంజలి చెప్పాడు. ‘ఆయుర్ముతం’—నెయ్యి తాగితే ఆయుర్వృద్ధి. ‘చఖత్రపుషం ప్రత్యక్షో జ్వరః’—పెరుగు (ఏ తగటి పెరుగో) తాగితే జ్వరం ప్రత్యక్షమవుతుంది. “మూత్రాయ కల్పితే యవాగూః, ఉచ్చారాయ యవాన్నం”—(బాల్లి) గంజి తాగితే మూత్రం, యవాన్నం తింటే మలం అధికంగా వుచ్చుతే.

ఉబ్బు సంపాదించాలంటే నాలుగు ఉపాయాలు. “స్వం నామ చతుర్వి తేతప్యి”కాదై గృహతి: ౧. క్రయణాత్—వ్యాపారం, ౨. అపహరణాత్—గంగకనం, ౩. యానాయా—ముప్పిర, వినియోగం—మార్పిడి. ఇన్ని తిప్పలు పడి ప్రభు సమర్థుడైనవారే “సేమానా వగతే చుర్యా”—గడ్డి పడుకునే వరిల్లు నుండి; “అక్షిణం వగతే చిం”—నిటారుగా కూచోని తామరకూడు ఎగునుతుంది. ఎంత కష్టపడి ఎంత సంపాదించినా “యచ్ఛిగం జీవతి స వగ్గతం జీవతి”—మహాబలికితే నూరేళ్లే. ఆ తర్వాత యమకు ‘అహగమో యమానో గామశ్యం పురుషం సమమ్, నైశస్యతో సత్యస్యశి సురాయాఇవ దుర్మదీ’—పకు పులనీ, మనుష్యులనీ దినదినం తీసుకొనినర్దుతూ గూడా తృప్తి అనేది పొందదు—మత్తినవాడు సురచేత తృప్తి పొందనట్లు.

సమావర్తం అయినప్పటికీ ఆవు ఎట్లాగా ఉంటే ‘హాహితం’ అంటారు. గుట్టం ఎట్లాగా ఉంటే ‘హిం’ అంటారు. ఆవు నల్లనిదైతే ‘కృష్ణం’ అంటారు, అడగం గుట్టానికి ఉంటే ‘హేమం’ అంటారు. ఆవు తెల్లనిదైతే ‘శ్వేతం’, గుట్టం తెల్లగా ఉంటే ‘కర్కం’ అంటారు.

ఒకటి అడిగితే ఇంకొకటి చెప్పటం ఎప్పుడూ ఉన్నదే. “ఆహూత పుష్టః కోవిదారా నావస్తే”—మామిడిసంకలి అడిగితే కోవిదారంసంకలి చెప్పటం అడే.

ఏనిమిత్తాన్ని అనుసరించి పని చేస్తున్నాలో ఆ నిమిత్తవాచి సప్తమివిభక్తిలో ఉండాలి అన్నారు. పఠంజలి ఉదాహరించాడు—“చర్యుణీ ద్వీపినం హంతి, దంతయో ర్హంతి కుంజరమ్, కేశేషు చమరీం హంతి సీమ్ని పుష్కలకో హతః”—చర్యుణీసం పులిని చంపుతారు; దంతాలకోసం ఏనుగది; జాట్టుకోసం చమరీ మృగాన్ని; కస్తూరికోసం కస్తూరిమృగాన్ని.

ఉత్పాతం జ్ఞాప్యమాన హితుంచే చతురీవిభక్తి వస్తుంది. “వాలేయ కపిలా విద్య దాతపా యాతిలో హిన్, పీతా భవతి సస్యాదు దుష్పితౌని సితా భవత్”—కపిలవర్ణంగా మెలుపు ఉంటే గాలి వీస్తుంది; ఎఱ్ఱగా ఉంటే ఎండు తాగా కాస్తుంది; పచ్చగా ఉంటే సస్యవృద్ధి; తెల్లగా ఉంటే దుర్బిళ్ళు దోర్బలం.

పెద్దవాళ్ళు వచ్చినప్పుడు చిన్నవాళ్ళ ప్రాణాలు లేచిపోతై. చిన్నవాళ్ళు లేచి అభివాదన చేస్తే ఆ ప్రాణాలు తిరిగివస్తై. “ఉగ్ర్యం ప్రాణా మ్యుత్క్ర) మంతి యూహః సఖర ఆగతే, ప్రశస్యతావాభివాదా భ్యాం పున ప్రాప్త ప్రతిపద్యతే” ఈ శ్లోకం మహా భాష్యంలోనే కాకుండా మహాభారతంలోనూ, మను సృష్టిలోనూగూడా ఉంది. ఎవరు ఎందులోనుంచి గ్రహించాలా! ‘ఏతి జీవంత మానందో’ అనే వాక్యం భాష్యంలో ఉన్నది. ‘ఏతి జీవంత మానందో నరం ఋతతాపి’ అనే శ్లోకం రామాయణంలో ఉన్నది. పఠంజలికి, మిగిలినవారికి గల పార్యాపర్యం ఎప్పటికైనా పరిశోధకులు నిర్ణయించకుండా విడిచిపెట్టరు. “వరతసు సంప్రదంతి కుక్కుటాః” అని భాష్యంలో ఒక వాక్యం. కుమారదాసు వ్రాసిన జానకీవరణం అనే గ్రంథంలో ఒక శ్లోకంలో ఒక పాదంగా ఈవాక్యం కనబడుతుంది. కుమార దాసుని గుఱించి లోకంలో ఒక శ్లోకం ఉన్నది. “జానకీవరణం కర్తుం రఘువంశే సితే సతి, కవః కుమారదాసశ్చ రావణశ్చ యదితమః”—జానకీవరణం అనే తప్పవని ఇద్దరుచేరారు. ఒకడు రావణుడు. రఘురాముడు ఉండగానే ఈయన ఈపని చేశాడు. రెండు, కుమారదాసు.

వ్రాశాడు. ఈ శ్లోకాన్ని బట్టి కాలిదాసుకంటే, కుమారదాసుకంటే తరువాత వస్తున్నాడు పఠంజలి అని చెప్పేవాళ్ళు ఉన్నారు. శ్లోకంలో ఇమిడిలాగున ఈ వాక్యంఉన్నది అని కుమారదాసు తన శ్లోకంలో ఇరికించుకున్నాడేగాని పఠంజలి చాలా ప్రాచీనుడని శిష్టశిరోమణులు అనుకుంటారు. ఈ విధమైన వాదమే శామకకవిని, పఠంజలినిగురించి ఇంకొకటి ఉన్నది.

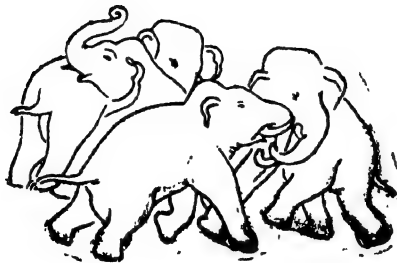
సుశీబ్జభానంవలన ధర్మం కలుగుతున్నది అన్నారు. అయితే ఒక్కొక్క శబ్దానికి అనేకఅపకర్షణలు; శీబ్జభానం ఉన్నవాడికి అపకర్షణభానంకూడా ఉంటుంది; కాబట్టి అధర్మం మరి ఎక్కువ కలుగుట లేదా అని ఆక్షేపించుతే జ్ఞానపూర్వక ప్రయోగమండే ధర్మమని వేదం చెప్పినది. ‘శీబ్జప్రమాణకా వయమ్’—వైయాకరణులు శీబ్జప్రమాణులు. వ్యవహారకాలంలో సాధుశీబ్జప్రయోగంవలన వాగ్దోగవిదుడైన వాడికి పరలోకంలో అనంతమైన జయం కలుగుతుంది అని వేదవాక్కు. అయితే, ఈ బ్రాహ్మణి ఒకమాట అనటానికి ఇంకొక మాట అన్నది అని చెప్పకలసివచ్చినపుడు ఆవిడ ఉపయోగించిన అపకర్షణ మనం ఉపయోగించితే అధర్మం వెంటనే చుట్టుకుంటుందా? లేదు. శిష్టులైనవాళ్ళని అనుకరించితే అభ్యుదయం కలుగుతుంది.వారు ఈ విధంగా సత్రం నిర్వహించుతారు అని మనంగూడా ఆవిధంగా సత్రం నిర్వహించితే అభ్యుదయం కలుగుతుంది. వాళ్ళు ఈ విధంగా కల్లు తాగారు అని మనంకూడా కల్లు తాగి మాపిస్తే తప్పే. కాని అప్రతిపిద్ధమైనది, శాసింపబడనిది చేస్తే తప్పు లేదు, ఒప్పు లేదు. వాడు ఇలాగ నవ్వుతున్నాడు, ఇలాగ గోకుతున్నాడు, ఇలాగ వాడికి ఎక్కిళ్ళు వస్తున్నవి అని వాడిని అనుకరించితే దానివలన అభ్యుదయం లేదు, దోషం లేదు. అపకర్షణ అనుకరణలోనేతప్ప ఇంకొకచోట కనబడకూడదు. అర్థంలేని చదువూ వ్యర్థమే. బూడిదలో ఎండుకట్టై ఎంత మండుతుందో అంటే అది. వాగ్విదుడైనవాడికి వాక్కు నిజస్వరూపాన్ని వ్యక్తపఱచుతుంది.

టుంది. సువాసన్ను ధరించిన భార్య నిజరూపాన్ని భర్తకు అర్పించినట్లు—“ఉత్తోత్పన్నై తస్యం విసప్రే, బా యేవ పత్య ఉతేతి సువాసాః.”

వ్యాకరణంచేత సాధువైనది గదా అని ప్రతి శబ్దానికి ప్రయోగం లేదు. అప్రయుక్తమైన శబ్దాలు ఉన్నై. ‘పండాడు’ అనటానికి ‘పేచు’ అనవచ్చు. ‘చేకాడు’ అనటానికి ‘చక్ర’ అనవచ్చు. కాని ఇవి ప్రయోగంలో లేవు అని భాష్యం. మాఱుమాలశబ్దాలు వ్యాకరణంచేత సాధువైనప్పటికీ ప్రయోగించకూడదు. ధాతువుకు ఇష్టం వచ్చినట్లు ముందు ఉపసర్గ చేర్చ కూడదు. శిష్టప్రయోగం ఎలా ఉందో కనిపెట్టి వాడాలి. ‘అవాద్ధిః’ అని నూత్రం. ‘అవ’ పూర్వకమైన ‘గృ’ ధాతువుకు ఆత్మనేపదం విధించాడు. గృధాతువు రెండుచోట్ల ఉన్నది. ‘గిరతి’ అనే రూపం కలది ఒకటి; ‘గృణాతి’ అనే రూపం కలది ఒకటి. ఈరెంటిలో దేనికి వర్తించుతుంది ఈనూత్రం అంటే, ‘గిరతి’ అనేవానికే. ‘గృణాతి’ అవపూర్వకంగా ప్రయోగింపబడగనుక. “గృణాతి స్త్యవపూర్వకో నప్రయుజ్యత ఏవ” అని భాష్యం. కాబట్టి అవశిష్టప్రయోగమూ చెయ్యకూడదు; అప్రయుక్తశిష్టప్రయోగమూ చెయ్యకూడదు.

సంస్కృతంలో ‘భ’ కారం లేదు. ఎ, ఓ-లు (ప్రాస్యాలు) లేవు. తెలుగువారు అవి తమ భాషలో ఉన్నవికాబట్టి తెలుగు ఇంకా సంపూర్ణమైన భాష అని ముచ్చటపడతారు. సంస్కృతంలో ‘భ’ కారానికి లోకంలో ప్రయోగం లేదు. వేదంలో ఉన్నది ‘అగ్ని

మిత్రే’ అని. అలాగే ఎ, ఓ లకు కూడా ఛందోగంలో సాత్యముగ్నిరాణాయనీయుల వేదపరిషత్తులో ‘సుఖాతే, విశ్వనూన్పుతే’ అని ప్రాస్యప్రయోగం కనబడుతుందిట. మిగిలిన వేదంలోకాని, లోకంలోగాని ప్రాస్యప్రయోగం లేదు. లేవు అంటే వాటి సంగతి తెలియదని గాదు. ఏ, ఓ-లు సంస్కృతరాలు. అ+ఇ కలిసి ఏ; అ+ఉ కలిసి ఓ అయింది. రెండుమాత్రలు ఉన్నవి కాబట్టి అవి దీర్ఘంగానే ప్రయోగించటం వ్యాఖ్యం. అరవంలో ‘ఘ్రి’, హిందూస్థానీలో ‘భో’ వగైరాశబ్దాలు వికృతంగా చప్పుడొస్తే. అవి వ్రాతకు లోబడే అక్షరాలు కావు. ఈధ్వని సంస్కృతంలో లేదు అని కొందరు అంటూఉంటారు. మొద్దునాలుకవాడు తేలిక నాలుకవాడిని ఆక్షేపించితే ఎంత బాగుంటుందో అంత అందంగా ఉంటుంది ఈ ఆక్షేపం. సంస్కృతంలో ప్రత్యక్షురం ఉత్పత్తిస్థానాన్ని, ప్రయత్న భేదాన్ని అనుసరించి నిర్ణయించబడింది. పాణినీయ శిక్షలో “వ్యాప్తి యథా హారేత్ పుత్రాన్ దంష్ట్రా భ్యాం నచ పీడయేత్, భీతా పతనభేదాభ్యాం తదస్య ద్వర్జాన్ ప్రయోజయేత్”—పులి తన పిల్లలని పళ్లతో కఱచి తీసుకొనివెళ్తుంది. పిల్ల కింద బడకుండా గట్టిగా పట్టుకుంటుంది; దానికి నొప్పి తగలకుండా ఉండేంత వదులుగానూ పట్టుకుంటుంది. అవిధంగా వర్గాలు ఉచ్చరించాలి. సంస్కృతం సంస్కరింపబడిన భాష. అది ఎంత కృషిచేస్తే అంత ఉపోద్బలకంగా ఇతరభాషలకు ఉంటుంది. ప్రాకృతుడు బాగుపడాలి అంటే సంస్కృతుడి సహవాసం చెయ్యాలి.

జనక కృత శుక పరీక్ష

= శ్రీ నోరి నరసింహశాస్త్రి =

ఒక్క ముహూర్తావధి యట - సక్కరణి నిల్వ శుకుఁడు నాలో నతని
ఒక్క స్పృహమాత్ర్యుఁడు కని - మ్రొక్కి వడి ద్వితీయ కక్షలోన జేర్చెన్.

అం దొక రమ్యపతా నుపవనావని యొప్పు మరందబిందుని
వ్యందము దిద్దిగంతరవిసారిపరాగము విభ్రమన్మదేం
దందిర శారికాపికసమీరితరావము కేలిదీర్చి కా
సందిత రాజహంసము మనఃప్రభవోజ్జ్వలమందిరంబునై.

ఆ ననభూమిమధ్యఁ జెలువారు నొకానొక కాంతకాంతి రా
జాననభంబు; వ్యాససుతు నందు వసింపఁగఁజేసి పూజ్యనే
వావిధు తెల్లఁ దీరిచి యవారణమైఁ బరిచర్యనేయ వే
శ్యావనితాశతంబు శుకు నన్నిధి నుంచె సమాత్యసింహమున్.

ఆ పడతుల్ సవోదయితయావనకోమలగాత్ర లంగజో
ద్దీపకదీపికాసదృశ దివ్యదృగంతలు చక్రవృత్తై
లోపమపీవరోన్నతపయోధరసమ్రలు శ్రోణిభారసం
దాపితమత్తయాస లల దైవతభామల జోడు లందరున్.

వారలు కాకలీకలరప్రప్రియ కంఠలు, గీతరాగని
స్పారణ చారణీకళలు, సారచతుర్విధవాద్య వాదనన్
ధీరలు, స్మృత్యవిద్య నవధీరితరంభలు, కామదేవదీ
క్షారుచిపానశౌండలు ప్రగల్భలు మంజువచోవిచాలనన్.

శుకుసంగంబుల నిండుజవ్వనపు రోచుల్ చిందులాడన్, సుధాం
శుకభాస్నిగ్ధములై ముఖంబున స్మితజ్యోత్స్నల్ వెలుంగొంద, శా
రికలన్ గీరపికాళిఁ గేరెడు వచఃశ్రీ పొంగువారంగ ద
రగరమ్యాద్యుత్తరూపుఁ గాంచి పనితల్ కామార్త లై రందరున్.

ఎన్నడు నోరులనె తమచే - బన్నిన మోహంపు టురులఁ బట్టుచుఁ బరపా
శోన్నతి యెఱుంగని నట్టువ - లన్నా, విజ్ఞానముగ్ధ లగు టది యరుదే !

వలయు సవర్యులన్ సలుపఁ బంచి యమాత్యుఁడు నిష్క్రమింప, నా
లలనలు పంచబాణధరలాలనలై శుకుఁ జేరి, తియ్యస
ల్కుల చవి చూపుచున్ గుసుమకోమలపాణుల నూది, గారుడో
పలచితకుటిమం బల సువర్ణగృహంబునఁ ద్రిప్పి రెల్లడన్.

దేశకాలోపపన్నేష్ట దివ్యవివిధ - మృష్టరుచిరాన్నకలస సంతుష్టుఁ జేసి
వారవనిత లర్చించిరి పరమభక్తి - శుకు యథాశాస్త్రనిర్దిష్ట శుద్ధవిధిని.

వారంతన్ శుకుఁ గేళికావనములో వాహ్యళికిం బోవఁగాఁ
ప్రేరేపించి ప్రియోక్తులన్ వనతరుశ్రీ చూపి వర్ణించుచున్
శారీకోకిలకేళికాకలరవస్వానంబు విన్పించుచున్
జేరందీసిరి దీర్ఘికాతటము కాంచీనాదముల్ పొంగఁగన్.

పాణి పాణిఁ దెమ్ముఁ బద్మపాణి యొకర్తు బిగియనూడఁడు విడిపించుకొనఁడు
కనుదూపులు నిగుడ్పుఁ గామాక్షి యొకతుక తూలఁడు లోలుఁడై తొలగి కనఁడు.
గోటఁ జెక్కిట గీటఁ గోపన యొక్కతె పులకరింపఁడు చెంపఁ బులుముకొనఁడు
పెదవంటి ముద్దాడ బింబాధర యొకర్త మరుముద్దిడఁడు మోము మలచికొనఁడు,
కాము బారిఁ జెక్కి కామిను లాశుకుఁ - జుట్టుముట్టి చిక్కుపెట్టుచుండ
పట్టునడఁడు వారిఁ బదరఁడు తొలగఁడు - పాదుకొల్పి మాతృభావ మెడఁద.

మారుఁడు తోలఁగా నొక కుమారిక పోదిగనాడి సిగ్గు, మై
జారఁగఁ జ్రైట నిక్కిన కుచద్వయితో శుకు రొమ్ము గ్రుమ్మి చే
యారఁ గవుంగిలింపఁ, జనులంట శుకుం డరచేతి పల్ల, పొం
గారెను బాలు కన్నశిశు వంటిన జాటున దాని చన్నులన్.

ఆకలితీర్వజాలు రుచిరామ్రఫలం బటువోలె చూపుకుం
దాక దూరాశ దీపిక నితాంతము చుట్టి నిరాశఁ దూలు న
ర్రాక పతంగమట్లు దగయార మరీచికనీటికిన్ మృగా
నీకమురీతి నంటి, శుకునిం బడయంగనరైరి కామినుల్.

సాయంకాలవనాంతవాయువులు సంచారింప నాశాళి వే
శ్యాయోషల్ రచియించి రొక్క సుమశయ్యన్ నేరుపొప్పన్ పరా

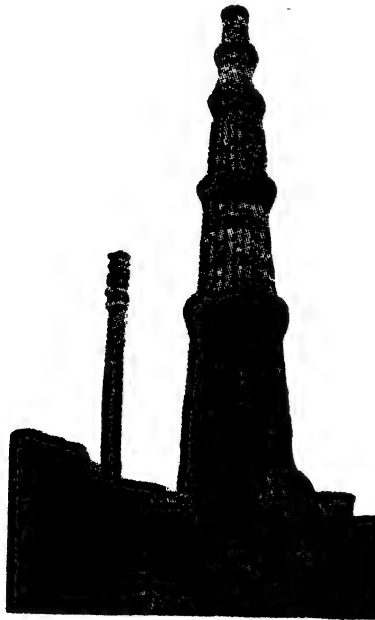
ధ్యాయతాస్తరణంబుగా సురభిదీపారాధికంబై శుకా
ప్రాయార్థంబుగ దివ్యరమ్యవివిధోపస్కారపూర్ణంబుగాన్.

శుకుః డాబాలల గోల యల్ల తొలగన్ జూపోపి యందున్న వా
పికనీటన్ గుశపాణియై కరపదాష్టే పాత్రశౌచాత్ముఁడై
యకలంకస్థితి నేకచిత్తుఁడయి సంధ్యాకృత్యముల్ తీర్చి యం
దొక యామంబు నివాతదీపికలతో నొప్పారె ధ్యానించుచున్.

ధ్యానానంతరమందుఁ దద్రచితశయాసీమ మై వాల్చి తా
రానాథోదయమీలితాబ్జముల మేరన్ సేత్రముల్ మూయఁగా
ఆ నాళీకనిభాస్య లాడి రట మంద్రాలాపసాంద్రంబుగా
జో నా ముద్దులబాల, జో శుకశిశూ, జో యం చయత్నంబుగన్.

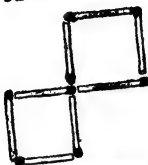
శుకుఁడు యామద్వయము సుఖసుప్తి నొంది-అంత పాశ్చాత్యయామినీయామ మెల్ల
ధ్యాన సంస్థితుఁడై స్నాన మాచరించి - తీర్చి ప్రాతఃక్రియల్ పొల్చె స్థిరమతియయి.

(మదీయ 'శ్రీ దేవీభాగవతము'సంఖ్య)

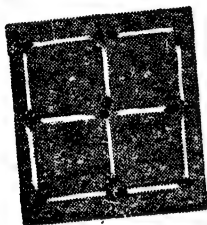

తక్కువ త్యాగముతో డబ్బును, ఎట్లు ఎక్కువనిలువ చేసికొనవచ్చును?

AC 92 TG

స మ స్య:— నాలుగు అగ్గిపుల్లలతో రెండు చదరములను నాలుగు చదరములుగా మార్చుదు.

జ వా బు:— అదనముగానుండు నాలుగు పుల్లలను పట్టుములో తెలిపినట్లు ఉంచుదు.

నేర్చుగా నాలుగు పుల్లలను ఉంచుట మూలముగా అవి ఎనిమిది అగ్గిపుల్లలు చేయుపనిని చేయునట్లు చేయవచ్చును. అదే విధముగా మీ కుటుంబ ఆనాయ వ్యవస్థను పట్టిలో, మీరు దాచిన సొమ్మును ఏ విధముగా ఉపయోగించవచ్చునో నేషనల్ సేవింగ్స్

తెలిపికొనిన పక్షమున ఆర్థేధికలాభమును మీరు పొందవచ్చును. నేషనల్ సేవింగ్స్ సర్టిఫికేట్లను కొనుడు. కొద్దికొద్ది మొత్తములను దాచుకొనగలవారికి ఇవి ముఖ్యముగా ఉపయోగపడుచున్నవి.

నేషనల్ సేవింగ్స్ సర్టిఫికేట్లు

ఏటివలన కలుగు ముఖ్యమైన లాభములు ఏవనగా:—

1. మీరు నేషనల్ సేవింగ్స్ సర్టిఫికేట్లను రి, 10, 50, 100, 500, 1000, ఈ 5000 రూపాయల వరకు కొనవచ్చును.
2. ఒక కుటుంబములోని ప్రతిమందియు (ఈడుకట్టిక మినహి) ఈ మొదటి 5,000 రూపాయలవరకు కొనవచ్చును.
3. ఇద్దరు రికి 10,000 రూపాయలవరకు కొనవచ్చును.
4. 12 సంవత్సరములలో రికి వరకు 100 రి 50 వంతులు పొందును. పెట్టుబడి చేయు ఒక్కొక్క రూపాయ రూ. 1-8-7 అగును. ఇది గవర్నమెంటు క్రతములను అనుసరించి అర్జున్ కట్టి.
5. వచ్చే వర్షమున ఇలాంటివన్నీ పెంచవలెను.
6. 2 సంవత్సరముల వాటిక తరువాత రికిని కొన్ని మొత్తము మార్పుకొనవచ్చును. (రి రూపాయల సర్టిఫికేట్ల విషయములో 18 మాసముల వాటిక భావించు)
7. కొద్ది మొత్తములను దాచుకొనవలెను 1 రూపాయను, రి అలాంటి రే 4 అలాంటి రేనింగ్స్ ప్లాంపులను కొనవచ్చును. ఇట్లు కొనగా కొనగా ప్లాంపుల మొత్తము రి రూపాయలై వచ్చును. వాటికి లబ్ధులుగా ఒక సర్టిఫికేట్లను ప్రయోగించవచ్చును.
8. సర్టిఫికేట్లు, ప్లాంపులను దాచుకొనుటలో గాని, గవర్నమెంటు వారి చేరిన ముందుకు ఉపయోగమును పొందిక ఏదెంతవరకుగోని సేవింగ్స్ బ్యాంకులో గాని దొరకును.

మీ సేవింగ్స్ గ్రూపులో మీరు ఇప్పుడే చేరండి!

బిడ్డ ఆరోగ్యం

తల్లి ఆరోగ్యంపైన

ఆధారపడివుంటుంది..

ఈ బిడ్డను పోషించి పెంచవలసినది, బిడ్డకు బలము, ప్రాతస్వము కల్పించవలసినది తల్లి గనుక, బిడ్డ ఆరోగ్యం తల్లి ఆరోగ్యంపైన ఆధారపడివుంటుంది. శాంతి అశోకను ఇచ్చి తల్లి ఆరోగ్యాన్ని కాపాడండి. శాంతి అశోక ఆరోగ్య పోషక వస్తువులు గల ఈ తమ చసాయనం. ఇందుకుతోడు, దీనిని స్త్రీల ఆరోగ్యాన్ని సమూలంగా నాశనంచేసే స్త్రీ వ్యాధులకు ఉత్తమ ఔషధముని పూర్వం నుంచి ప్రసిద్ధి కెక్కిన ఓషధి 'అశోక' చేరివున్నది.

శాంతి అశోక

ఉత్తమ గర్భాశయ రోగనివారణ

శాంతి కుటీరం

తమకు—పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా,

పోర్ట్ ఎలంట్టు:-శ్రీ కృష్ణా జనరల్ స్టోర్సు, కణితు.

ఈ జ్వల మైన సతీ త్వము

పండిత డి.గోపాలాచార్యులవారి

అరుణ

గర్భాశయ రోగ నివారణ.

అరుణ యుక్త వోషములను పోగొట్టి, వరిపూర్వ శ్రీత్యమును ప్రసాదించ

గల స్వయం సంపూర్ణ మగు ఔషధము. అట్టి దానిని విడువక సేవించినట్లయితే, మిమ్ము ఆరోగ్యవంతులను జేయుటయేగాక, మీ జీవన పరమావధి యగు అమందానందమును తప్పక యొనగును.

ఆయుర్వేదాశ్రమం, లిమిటెడ్

టా-నగర్... మద్రాసు.

EASTERN 579.

సాహిత్యము - శృంగారము

- బెకరే రెడ్డెక్ -

గత ఇంద్రులవత్సరాల ఈ ప్రాంతాలలో అమెరికన్ నవలసారస్వతమును మహావిపరీతముయిన విషయము మన కళ్ళముందే జరుగకూడదని. పుల్ల విరుధుగా చెప్పాలంటే, ప్రజావాదులగొంతుకి విరివిగా అనువాదమొస్తూ సారస్వతంగా ఈనాడు ఉన్నంత స్వేచ్ఛా, స్వేచ్ఛావిహారం ఏనాడూ లేదు. తృతీయపురుషాన్ని నిర్మోగమాటంగా బట్టబయలు చెయ్యటంలో చినాపురాణాలూ, అరెటినో (Aretino), పెట్రోనియస్ (Petronius) ల పూర్వగ్రంథాలు మాత్రమే పట్టికో కాస్త తులనగా గలుగుతాయేమో! కాని అరెటినో పచ్చిశృంగారం కోసమనే తన గ్రంథం వ్రాశాడు. పెట్రోనియస్ ఏకాద్విమందినో ఉద్దేశించి వారికై వ్రాశాడు. చినాపురు పండితబృందానికి కొద్దిమందికిమాత్రమే అర్థమయ్యే గ్రాంథికభాషలో వ్రాశారు. నే చెప్పవచ్చిన దేమంటే ఇంతకుపూర్వం ఏదేంకోనూ, సామాన్యపతయిత, ఈనాడు మనదేశంలో అయినంతగా జీవప్రధానమైన ప్రాకృతికకర్మచర్య కింతగా గురికాలేదు. ఈ పరిస్థితులు క్రమక్రమంగా అతిశాంతంగా, అంటే విమర్శపాత్రాలు కావడా ముందుకు చొచ్చుకొనివచ్చి ఈనాడు విమర్శకు అవకాశ కరమైన కల్పించాయి.

“రెస్టోరేషన్ కామెడీ” (Restoration Comedy) యొక్క చాలా అల్లరిగా ఉందన్న కోణాలు, డ్రెయిజర్ (Theodore Dreiser) రచనల స్థూలసత్యాలే చాలా చొరవగా ఉన్నాయన్న కోణాలు, కేబెల్ ద్వంద్వాలూ, నగ్నహృదయాలూ, క్లౌస్ట్రల్ ప్రాగ్మేటిక్ పారమాచార్యుల అనుకొన్న కోణాలూ, ఈ కోణాలన్నీ భాషకంటే ముఖ్యమైనవి, తర వృద్ధులము కానకర్తలను మొన్న మొన్ననే గడిచాయి ఈ కోణ

లన్నీ. విక్టోరియాశకాన్ని అంటిపెట్టుకొని వచ్చిన తరాలవారంతా ఫీల్డింగ్, స్టాల్డెల్లు అనభించిన స్వేచ్ఛానాతావరణాని కీర్త్యచెందారు. ఆగోజులో, ఎజ్జెండుకులలోఉండే బొక్కేషియో (Boccaccio), బాండెల్లో (Bandello), రాబిన్ (Rabelais), హెప్టామెరన్, (Heptameron) గ్రంథరాజులు గ్రంథానికేతల రహస్యపుబీజువాలలోనూ, గ్రంథాలయాలలో ప్రత్యేక స్థానాలలోనూ మాత్రమే ఉండేవి. ఆనాడు అపరూపముగా ఉండే ఆగ్రంథాలను చూడండి. ఈనాడు గ్రంథవిక్రేతల బీజు వాలు నిండిపోయిన ప్రజలందరికోసం గ్రంథమాలలు విరివిగా పంపకంచేస్తున్న ఈ నవలలను చూడండి. పట్టకేర్లు చెప్పవచ్చులేదు. అక్షేపిణీకూపంలో, నిమిషాని కొక్కటిగా వెలువడుతున్నాయి.

పూర్వము నవలారచయిత తన నాయకానాయకులను శత్రునగృహకవాటంవద్దకు తీసుకురావటంతో తన పని పూర్తిఅయిపోయిందనుకొనేవాడు. కాని ఆధునికనవలారచయితల ప్రబలమత్సాన్ని అగడిలో అడుగుపెట్టడంతో ప్రారంభిస్తాయి. అమాయకపతయితల మోములు నీళ్ళతో చెమరించకుండా, ఆప్టోస్-చుక్కలు-వీరోచితంగా ప్రవర్తించేవి. ఇప్పుడాయుక్కులన్నీ ఒక్కొక్కటి అన్నీ అన్నీ పుటల విపులీకృత వచనవాక్యాలగా మారిపోయాయి. ఎవరో Sumner వంటి మరి పూర్వాచారపరమాయుధులతోపాటిని చదివి స్మరణింపబడుతుంటారు.

ప్రఖ్యాతనవలారచయితలు-అందులోనూ ముఖ్యంగా స్త్రీ రచయితలు - తమ నాయకులను ఎందరెందరి పక్కల్లో? మార్చగలరా అన్న ఉత్సాహంలో పోటీలు వదులుతున్నారు. వీరిలో కొందఱు తీవ్రస్వభావు

రైనవారు ప్రపంచకాంతిమహాసమావేశకలాపాలను బ్రాహ్మకాష్టచేయటానికై రేడియోఇంజనీయరు తయారయ్యే శాస్త్రపుస్తకముట్టతోటి, తీసుకొనే అత్యంత శ్రద్ధతోటి సరిసమానమైన దీక్షాశ్రద్ధతో మిగులక్రియా ప్రముఖనూత్రాలను సందర్శించుతారు. ఆపైన నాయక చీరచెరగులు నేల జారటంతోటే నవలాకాయని రచనా విధానము (Technique) ప్రతివృత్తికొనునంచీ అనేక కమిరాలతో ఫిల్మునీస్తూన్న దర్శనని ఉత్పాదాన్ని తలవచ్చునుంది. రచయిత తన రచన సతిమోజు పడి న్రాస్తున్నాడన్న విషయం విదితమౌటనేఉంది. కాని తరుచు ఆతను తను పొందినంత ఉత్పాదాన్ని చదువరిగో కలిగించలేకపోతున్నాడు. ఈ అతిస్పృహతో మొగను మొత్తి రచయిత మనోరథం విఫలమై, విసుగు బుట్టిస్తుంది. శస్త్రవైద్యసమీకరణాలతో సమాపిస్తే క్లినికరము వ్యూహప్రాముఖ్యం ఊరుకుంటుంది. రతి కృత్యాన్ని విఫలంగా వర్ణించినకొద్దీ, ప్రేమరమణ కావ్యంలో వ్యంగ్యగుచ్ఛేయ ఆస్కారముంది.

ఒక్కటొక్కటిగా చిన్న చిన్న నింద్యగ్రాన్థుల పదాలనే గోడలూ కంచెలూ దాటి, అతిగౌరవనీయమైన గ్రంథాలను ప్రచురణ అచ్చుకాగితాలలోకి క్రమక్రమంగా ప్రవేశించాయి. భయంభయంగా, నయం నయనయంగా దూరటం ప్రారంభించి, తను నడ్డుపెట్టే వాళ్లు ఎక్కడా కేకపోయేటప్పటికి ధైర్య మినుముడింప జేసుకొని, ఈ నాటికి అట్టి పదాలలంఘనమూ, అతి గౌరవమైన అచ్చుపదాలమృగ్యకూడా ఆదరణను పొందింది. ఒకనాడీనాటలు నిషేధనయి, కేవలం నిషేధాలయిన కారణంచేతనే ప్రబలశక్తివంతమయి ఉండి, ఈ నాడు తక్కిన మాటలతోబాటు పరిపాలిగా అచ్చుగా కనబడసాగేటప్పటికి, తక్కినవాట్లతో పాటయి పోయి, తమ ప్రత్యేకశక్తి రాలిపోయి, సామాన్యస్థితికి కృంగిపోయినవి. మొదిటిమాట అచ్చుగా కనబడవచ్చుదు ఎంత విద్వంసంగా కనపడ్డా, అలవాటుగా కనబడటంతో ఆ విద్వంసం సన్నగిందింది. పరిమితి దాటడంతో ప్రతిఫలం మీటిస్తున్న వ్యాకు మొకడుంది.

ఉదాహరణకు, మొన్న మొన్నకే, అండ్లకు కాటకరంగంమీద, ఒక నటిమణిచేత 'బ్లడీ' (Bloody)

అన్న చిన్నమాటను వాడిందిన లబ్ధుతో, జార్జి బెర్నార్డ్ షా, ప్రేక్షకులలో సంచలనం కల్గించజేశాడు. ఈ దామాట నాటకరంగంమీద విరివిగా బసవడు తక్కిన చిల్లరగ్రామ్యంతోపాటుగానే క్షేత్రిహిం పోయింది. ఈలాంటి మాటలన్నీ, మల్లీమల్లి అచ్చుగా ఆబాలగోపాలమూ చదివే పుస్తకాలలో కనబడ మొదలుపెడితే వాళ్లుకు మునుపున్న ప్రభావము క్లిరిగా నశిస్తుందంటే, నమృతం కలగటం కష్టమే వచ్చును. కాని తప్పకుండా, ఆనాటలలో ఉండే ఆభాసప్రభావం నశిస్తుంది. అదీకూడా మంచిదే. ఎంకంటే, నిషేధాలుగా పతనమైపోయిన ఈమాట తక్కిన మాటలతోపాటు గౌరవం అందుకొని తనవైచ్యతని గోల్పోవటం ఒకమాదిరి విజయంగా భావించవచ్చును. కాని వచ్చిన చిక్కెమిటంటే, మునుపు మానవుడుగా ఉన్నంతకాలం, మన ప్రక, ఈనాటికి చెందరలసిన కొత్త ప్రాస్వపదజాలాని సృష్టిమకాని నేందుకు ప్రేరేపిస్తూనేఉంటుంది. ఆనాటి పూర్వస్థానం కాలీగా ఉండకుండా, కొత్తమాటలనిండి పావలిసిందే.

పదాలకు బాకమైన ఈ అతిపరిచయనయమే, ఒకనాడు నిషేధమైన రంగాల వర్ణనకు, నిషేధమువిఫుల్లకరణకూడా అన్వయిస్తుంది. ప్రవైకవిధానంలో సంచరించ నశ్వపించే నవలారచయి అంతకంతకూ మెక్కుపెంచే మద్యగీతాల నానడించి ఆలపించలసిగస్తుంది. తను అనుకొన్నరసాపుట్టించేందుకు అంతకంతకూ తన వాక్యాల మునుపు ముక్తుపదార్థాలను బలియం చేయవలసిఉంటుంది. సానద్ధంశి మందవండా తను నిలగలకాలంటే, అంతరికూ వేగంగా పరువులు తీయవలసిఉంటుంది.

కాని నవలారచయిత ఈ ముక్తుపదార్థాల హెచ్చించటానికికూడా ఒక అంత్యముంది. ఆ పరుగువేగానికి కూడా ఒక పరిమితి ఉంది. ఆ పరిమితి అంగుడున్నాక (ఒకటిరెండు ఈమగ్యగచ్చిన ప్రముఖయితల నవలలలోనూ, ఘట్టాలలోనూ ఆ పరిమితి నడిచిన నేనుకొంటాను) మనం మళ్ళీ కాస్త నిం

లోకం చేసుకొని చూస్తే, ఈ ఫలితానికి ఇంక శ్రమ అవసరమేనా అనిపిస్తుంది. అసలన్నవిషయమేమిటంటే, ప్రపంచంలోని స్వేచ్ఛతోతా యిచ్చినా కూడా, సృజనాదత్తమయిన ప్రతిభ లోపించినాకు అస్వేచ్ఛ వృథాయే అవుతుంది. మరి అట్టి ప్రతిభే, సాంప్రదాయబద్ధమైన పరిమితమార్గాలలోనే, సులూగ్ల క్లిష్టో విజయవంతంగా ఫలించగలుగుతుంది. వినిర్ణీత కామోద్దీపనరంగాలలో కూడా ఈ విషయమే నిజమని కనబడుతుంది. "వీనస్ అండు ఆడోనిస్" (Venus and Adonis) లో రచయిత ఘట్టాలను పోషించింది. ఆ సునికనలూకారులు వైక్రోస్కోపుల తోనూ, ప్లావైలతో, టెక్నికల్ కెమిరాల తోనూ జాగ్రత్తచేసే రంగంలో ఆ మహాకవి సూచి మాత్రంగా స్థలనిర్దేశ మొనరించి, ముందుకు సాగిపోయాడు. పవిత్రపర్యతాలోపాణ కృత్యంతో దినమంతా గడపటానికి ఆ మహాకవి నిరాకరించాడు.

రచయిత కంఠ స్వేచ్ఛనైనా ఇయ్యండి, మేమెల్లామాపిన్ (Mademoiselle Maupin) లోని నిర్దుష్టవచనాలంకారాలు కల్పించగలిగిన వాటికన్నా కామోద్దీపనరంగాలను సృష్టించలేడు. లేదా ఆడోల్ఫో (Adolphe) బెంజమిన్ కాన్స్టంటు (Benjamin constant) కన్నా ప్రేమరాగంలోని ఆపేదన, ఆనందాలను సూటిగా తిరిచలేడు.

కాన్స్టంటునవలవంటి మహత్తరరచనలనూ, తదితర ఉత్కృష్టకల్పనలనూ చూస్తే, అంతకన్నా సంపూర్ణమైన స్వేచ్ఛతో రచనకు సాగినా, వీరికింక కన్నా బిరగగలిగిన దేవుండా అని ఆశ్చర్యం వేస్తుంది. మన 'వాస్తవికరచయితలు' తమ ప్రశ్నోత్తరకా చెప్పకొంటూన్న రంగంలో కూడా పూర్వరచయితలు ఆచూకనలతో రచన సాగించినాకూడా జనుప్రపంచానికే కృషిచేసినట్లే కనబడుతుంది. నే చెప్పిన ప్రశ్నోత్తర కల్పనిచారణవనరంగములోనిది. ఆ సునికనలూకరచయితలు కథాక్షులముని చెప్పకొగలిగితే, ఈ రంగంలోనే ఈ విషయంగా వారు చేసిన కృషి అనంతం ఉన్న నిజాన్ని - యాదర్శనిజాన్ని బహిరంగపరచే

దుకు అశ్శుత్సాహంతో శ్రమకొట్టి, కృషిచేయకాని పూర్వసాహిత్యనిజయాలతో బాల్చిచూస్తే, వీరి గొప్పగొప్ప నిజమాలన్నీ వీపాటివి? ధర్మశిష్టం కాని ప్రేమగాథలైన ప్రసిద్ధనవలలను తీసుకొని, ఈ నాడు నాజూకుగా పరిగణించబడుతున్న గోపనరహితమైన పద్ధతి వీట్లల్లో అవలంబించబడకపోయినందువల్ల, వీటికి గల్గిన లాభవిస్తాలను ఒక్కసారి గాఢంగా పరిశించిచూస్తే తెలుస్తుంది.

ఉదాహరణకు ఆడోల్ఫో (Adolphe), అన్నా కెరెనినా (Annakarenina), స్కార్లెట్ లెటర్ (Scarlet letter), వానిటీ ఫెయిర్ (Vanity Fair), టెస్ ఆఫ్ ది డర్బెర్విల్స్ (Tess of the Durbervilles) నవలలు తీసుకొంటాం. ఆడోల్ఫో, ఎల్లర్ మూర్ల హృదయబంధము, అభీగ్రహణము, విజయము, తడు పరి నైరాశ్యము, శుద్ధిమోసంతో సంభవించిన వివాద సంఘటనలూ, బెంజమిన్ కాన్స్టంటు (రచయిత) తన ప్రేమప్రేమకుల దైహికసంబంధాన్ని విపులీకరిస్తే, ఇంతకన్నా ఎక్కువగా రాణించేవా? కొంటిరా స్క్రిప్ట్ల అన్నాకున్న మోహబంధము, వారి విషయ సమావేశాల్లాన్నీ, సంయోగవిపులీకరణాలతో నింపి ఉంటే బాల్బాన్ని ఇంతకన్నా గొప్పనవలను సృష్టించగలిగిఉండేవాడా? మన వాస్తవికరచయిత లేవరైనా పూనుకుంటే, హెస్టర్ ప్రిన్, ఆర్థర్ డిమ్మిడేల గాథ నెల్లా రచిస్తారోనని నా కాశ్చర్యమేస్తుంది. అనమం పెర్లగర్లలో పడటమైనా చిరునికి చూపించకుండా వదిలేవారు కారు. కాని, సాంప్రదాయమార్గాలలోనే నడిచిపోతారన్న మన కంఠ ఎక్కువగా ఉపయోగపడగలిగాడో?

భాకరీ తను ఇప్పుడుండా వదిలేసిన విషయాలన్నీ చెప్పేఉన్నట్లయితే, బెక్కిషార్ప్ (Becky-sharp) ఇంతకన్నా విచిత్రంగా మన కర్థమయి, ఆమె ఇంకా ఉన్నతస్థితికి పోయి, సారస్వతి నాయకలలో ఆమెకున్న స్థాన మింకా బలీయమయి, రాడన్ క్రాబ్ (Rawdon crawly), లార్డ్ స్టేన్ (Lord steyne), జోసఫ్ సెడ్లీ (Joseph Sedley) లతో ఆమెసంబంధభాంస వ్యాస విషయంలో మనకు గల్గిన జ్ఞానమేమైనా పెం.

పొందేదా ? జనాబురు తడుముకొనవసరంలేదు. లెస్సేమయి మూలావిధానం. మన అనామకవాస్తవిక రచయితలు చీకట్లూ నిశ్శబ్దమూ అలముకొన్న ఛేదనలో రంగాన్ని వర్ణించబూనుకొంటే, ఏం చేసిఉండులో వేరే చెప్పాలనా ? అధమం అరుజేబరకైనా రచయిత, పతయితా కూడా అంగాంగవిశేషకరణంలో మునిగి పోయిఉండేవారు. కాని ఇంత బట్టబయలైన రచనా కూడా విశ్వాసపూరితమైన సుషుప్త్యావస్థలో ఉన్న లెస్సే ఉచ్చాస్యసనిశ్వాసాలకు సన్నగా కదూతున్న సులిపిలుగువసనాంచలాలను వర్ణించటంతో హస్తే నిద్రింప జేసిన అనుభూతికి సమము కాలేదు.

ఆసలు యథార్థ మేమిటంటే, మన నవలాకారులు, ఈశ్వర్యకై తడుములాడుకొంటుంటే, కరచర తాద్యంగ విశేషవర్ణనాపంకంలో కూరుకొనిపోయి, ఆ బురద కన్నుకప్పి, సార్వత్రికమైన విశిష్టతలను పరికించ లేకున్నారు. వైన కేర్కొన్న నవలాకారులందరూ కళాశీలకే. కళాశీలరుకావుననే, కథావిష్టత, కథన సంయమనము, రూపాంతరీకరణము, కవి సమయసాంకేతికాలు లేకుండా కళ నిలువలేదని వారికి తెలుసును. కళాశీలరు గావుననే ఉత్తమ కళారూపంలో ప్రత్యేక మూత్రాలు సమిష్టిమూత్రానికి అనుయాయులుగా ఉండాలని కూడా వారికి తెలుసు. కేవలం 'కళ'కొనమనే మన రచయిత లీ సంపూర్ణస్వేచ్ఛ నభిలషించి, పొందగలిగినవాడైతే, వారు తప్పుకు దోచను పద్ధతిని ఆనుకొనవచ్చును. ఎందుకంటే 'కళకు' 'సంపూర్ణస్వేచ్ఛకు' ఏనాడూ సామర్యమైన పాత్తు కుదరలేదు. కేవలం, సమాజాన్ని విశ్రమంతో ముంచెత్తి తమ గ్రంథాల నమ్మకొనేందుకే కొందరు రచయిత లీ స్వేచ్ఛ సుపయోగించి ఉన్నట్లయితే, తాత్కాలికంగా వారు విజయమందిఉండవచ్చుమగాని, వారు తొక్కిన మార్గ మంతంతమాత్రంలోనే కుదముట్టే మార్గం.

* * *

తక్కిన అన్ని సాంప్రదాయాలలాగే భాష సాంప్రదాయాలకూడా కాల్పనికాలే ! సర్వజనాంగీ కారకారణంగా సంభవించినదే. ఆచారనిషేధాలు,

అభవా నాగరికసంఘంలోమాత్రమైనా అతివేగంతో వచ్చిపోతూ ఉంటుంది. ఈ విషయం సమన్వయమొనర్చు కొనేందుకు దేశదేశాలలో యుగయుగాలలో స్త్రీ పాజ న్యతాభావ మందుకొన్న రూపాలను పరికించితే చాలు ను. ఒకచోట మేలిముసుగు, ఒకపరి అనాచ్ఛాదిత వత్తుము; ఒకనాడు చీలమండల దిగిన చీరకట్టు, ఇంకొక సారి పైకిపాకిన పరికిణీ-అన్నీకూడా స్త్రీల నమ్రతకు చిహ్నం లభ్యము. యధృత్యకాలంలో పాశ్చాత్య స్త్రీ బిడినునికి నల్ల మేజోస్టు తొడుసుకొని బీచ్ కెళ్లింది. నేను బీచికి ఏయువతిఅన్నా అల్లాంటి మేజోస్టు తొడిగి వెడితే, పురుషుల నాకర్షించుకొని వెంట గ్రిప్సకొనేం దుకు చేసే విలీనంగా ఎన్నబడుతుంది. కాని సౌజన్య విషయంలో మన కున్న సాంప్రదాయాల కాల్పనిక స్వభావము గుర్తింతుకుండా అల్లా దేశకాలాలన్నీ తరచ నక్కరలేదు. తన గృహాంతరంలో దుస్తులుమార్చు కొంటూ ఏకవస్త్రుగా నున్నప్పుడెక్కామీదగా పరాయి మొగవాడు వస్తే, లోపలికి పరుగెత్తుతూ కేకలుపెట్టే సామాన్యజీవనయంతి, అత్యుచ్చాస్యవన మాత్రం తో. వస్తులవణ్యాన్నంతనూ వయోగంగా సర్వజనుల సౌంద ర్యపిపాసాద్విప్రీతి, చామగ్రహణయంత్ర స్థితికరణాలకు అంకితం చేసుకొంటూ బిడిబడ్డన నేడతేలేందుకు ఏ మాత్రమూ సంకోచించదు.

ఇతర గోళాలవారి కిది పరస్పర విరుద్ధంగా కని పించనచ్చుమగాని ధూమిమిదిమనుష్యులమేయైన మన కిందులో ఏమీ వైరుధ్యం కనిపించదు.

భాషావిషయంలోకూడా ఈ మాత్రమే అన్వ యిస్తుంది. బీచ్ నద్ద నగ్నతకు ఇంకా ఇంటిదగ్గర నలుగురిమధ్యా తావులేకున్నట్లే, గ్రంథపుటలలో ఉన్న స్వేచ్ఛాశబ్దాలకు పత్రికపుటలలో తావు లేదు. ఆ కారణంచేతనే నే నీ వస్తుకు చచ్చిస్తున్న సాహిత్య విషయం సోదాహరణంగా చెప్పలేకుండాఉన్నాను. సాంప్రదాయాలకు ఘాతం తగులుతుంది. చట్టాస్త్రం కూడా వైవదుతుంది. ఈ పత్రికాపతయితే మర్చి నవలాపతయితకూడానూ ! సర్వం హాస్యాస్పదంగానే ఉంది ! నవలూ, పత్రికలూ ఒకదానిప్రక్కనే ఒకటి ఉంటూంటే, వివిధసాంస్కృతికులకు చెందినవా అని

అనుకోవలసివస్తుంది! అంతా హాస్యాస్పదంగానే ఉంది, కాని జనమూ హాస్యనిలయులే.

ఎప్పుడో ఒకనాటికి, — ఆరో జంత దగ్గరగా కనబడటం లేదుగాని — నవలల కిచ్చినంత స్వేచ్ఛ పత్రికలకు కూడా ఇయ్యబడవచ్చును. కాని ఈ విషయం జరగటం, జరగకపోవటంకూడా అంత ముఖ్యం కాదు. సంపూర్ణమైన స్వేచ్ఛ కలిగినంతమాత్రాన పత్రికారచన ఇంతకన్నా బాగుపడదు; పాడుపడదు. మానభంగ విషయాన్ని విపులంగా వర్ణించిన ప్రథమవిలేఖరి “నూక్స్” తెచ్చుకోవచ్చునేమో, కాని కొన్నాళ్లు పోయాక అదేవర్గన పత్రికాసాంప్రదాయభాగమై, నిస్సాగమైన అనుకరణమాత్రంగానే మిగిలిపోతుంది.

మనచుట్టూ ఈనవలలనిండా ఈ చాతుర్వ్యస్థి నిషిద్ధపదాలూ, కామినీదేవీంగ వర్ణనలూ, ఈమనస్తోభ కృత్యనితేమనిపులికరణాలూ ఇంతింతగా ఉండటం చూసి, “సిషేపర్లు” (Censor) తమ విస్మయకర్మమొనర్చటం లేదని కొంద రంటారు. కాని వారి కీ విషయ మేమూత్రమూ అనగతం కాలేదనే చెప్పాలి. సిషిద్ధపదాలు ఈసాహిత్య సీమలో పని చేయగలగటం దాదాపు అసంభవం. అట్లాంటపుడు అవి ఉపయోగించలేదనే నిందికూడా అసమంజసమే. యుద్ధ వార్తలను, రాజకీయ మత విషయైకరచనలనూ నిషిద్ధ పదాలకు బాహుళ్యంగానూ ప్రచ్ఛన్నంగానూ గురి చేయవచ్చును. గాని, కామోద్దీపన కరాలను, అంటే “బూతుభావం” అని సామాన్యంగా పిలవబడేదానిని ప్రచ్ఛన్నంగానూడా నిషిద్ధమొనర్చలేము.

“బూతువిషయంలో” ఎవరి రుచిని బట్టి వారు పదాలను తయారుచేసుకొంటారు. ఈపదాలకు కావలసిన యుద్ధపదార్థం అనంతంగా లభిస్తుంది. ఒక పదబాలాన్ని తీసేస్తే, అంత బలీయంగానూ వాల్ల స్థానాన్ని ఇంకో పదపరమానూ మాక్రమిస్తుంది. ఈ “బూతుభావం” మానవుని లోపలనుంచే పుట్టుకొనివచ్చేది. ఎంత స్వల్పవిషయమైనాకూడా ఆ భావన లద్దీపింపజేయవచ్చును.

ఒకతరం యువకులకు అశవాక్షరదుర్లు అద్వర్తయిస్తే మెట్లనల్లా, వైద్యగంధవిత్తాలవల్లా కలిగిన ఉద్దీపనమే ఇంకోతరం యువకులకు చిత్రకళాపత్రికలలో స్త్రీనగ్న సౌందర్యచిత్రాలవల్ల కలుగుతుంది. స్త్రీల చీలమండలు కనబడితే మన తాతలు ఎంతగా అయ్యేవారో, మేజోళ్లు పై తొడలు కనబడితే మన తరంవారూ అంతే డొతారు.

చిన్నపిల్లలకు బూతులు పరిచయంకాకుండా భద్రతలు తీసుకొన్నా, వాళ్లు తమ ప్రశ్నకపు “బూతులను” తయారుచేసుకొంటారు. అందుచేత బూతును నిర్మూలించేదామనుకొనేవారికి ఎంతెంతటి ప్రకృతి బలా లాధారంగా బూతు తమ నడ్డుకొంటుందో తెలియదు.

అందుచేత సాహిత్యంలో బూతులు లేకుండా నిషేధాలనర్పాలూ, ఆక్షరలేదా అనేది ప్రశ్న గాదు. సారస్వతం స్వేచ్ఛారహితంగా మడిగట్టుకొన్నానాదూ, కావలసినంతమాత్రంగానూ అవి పెరిగాయి. సంపూర్ణంగా స్వేచ్ఛనిచ్చినా వీలయినంతగానూ పెరుగుతాయి. అందుచేత మన మున్న లాభదాయకమైన లేలికప్రశ్న ఒక్కటే. ఈ “స్వేచ్ఛ”లో మన రచయితలు ఏం చేస్తూన్నారు? దీనికి జవాబూ లేలికే. తమ తమ ప్రజల కొద్దీ, బాగుగానో ఓగుగానో, తమ తాతముత్రాల లాగే రచనలు చేస్తూన్నారు. ప్రపంచంలో ఉన్న స్వేచ్ఛ అంతాకూడా కలిపినా, రచయితకీర్తిచ్చాయ లొక్క మూరెడకు కూడా పెరగలేవు. ఏదిపడితే అది చెప్పటానికి ఒక మనిషికి స్వాతంత్ర్యమిచ్చినంతమాత్రాన చెప్పదగ్గ విషయమేమో ఆ మనిషివగ్గిరా ఉందని అర్థంకాదు. నిన్ను మొన్నటి మహాకవులు ఈ స్వేచ్ఛ లేకుండా, ఎంతెంతగా రచించారో, అంతంతమాత్రం గా ఈ నాటి మహాకవులు ఈ స్వేచ్ఛ అంతటితోటి రచించగలిగితే చాలు. అంతకన్నా ఎక్కువ ఆశించటం సారస్వతస్వభావాన్నీ అపార్థంచేసుకోవట మన్నమాట.

(“అమెరికన్ మెక్సరీ”)

శోకా శోక వనము

= శ్రీ పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి =

౧

లంతో ఇంతో అలాపించే
రోజులు సోయిన లోకములోనే
జీవితసాగరచేలాంచలమును
చేరదీయుమని చెప్పగనేలా ?

౨

లోకాలొకనడుచులను వీడుచు
దేవయానముల తేలి పసింపగ,
దివిజనిభావము తీరగ నాపై
చింతాజలవీచీగతి చనెగా !

౩

ఆవృతతేజము నాదా ? నీదా ?
ఆ లోకములో, ఆ సమితులలో,
ఆపరించినది ఆనందాశ్రువు !
ఆనతీయగలవా ? మిహిరహరా !

౪

దాగడలుమాత్రమే పూచిన వీనిశి ;
పూవులదాపున మల్లియ లన్నీ
స్త్రీరవదనముల మరచిన జేలా ?
చింతాపరివృత మీ వనసంపద !

౫

కాని అశోకము శోకాపిలమై
కళలీనే వనరాగిణిదిశగా,
దారుణశోకము కనుకొలకులలో
తరలగ నణచుచు చూచిన జేలా ?

౬

ఏల చలించదా ? ఏల ఘలించదా ?
ఎవరేమనిరో ? ఏమో ? ఏమో !
అలాసనతో నేభావముతో
అలోకించినదో ?

కళాపూర్ణోదయ కథకు

లింగపురాణము

మూలముకాదు

= శ్రీ మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రి =

మూలముని నామిశ్రులు శ్రీ దువ్వాది వెంకట
రమణశాస్త్రిగారు చెప్పక చెప్పడో భార
తిలో నొకవ్యాసము ప్రకటించియున్నారు. ఆ యభి
ప్రాయము సరి గాదని గుడివాడ పరిమవ్వార్జికపథకు
వచ్చినపు డాయనతో చెప్పియున్నాను. కాని, పాత
కుల కాలాంతి తొలగించుట సముచితమని కొందఱు
మిశ్రులు చెప్పుటచే నందరి యీ ముఖ్యవిషయమును
గూర్చి మాత్ర విందు సంగ్రహముగా వ్రాయు
చున్నాను.

లింగపురాణములో కుంబురు నారదగాన మాత్స్య
కథ యున్నమాట నిజము. అది కళాపూర్ణోదయ
ములో నున్న కథనలె సమ్రాచయంజకము గాక
పోయినా, ఒక పురాణములో కనవచ్చుచున్నది
గావున ప్రాచీనమయ్యు, దానిని గ్రహించి సరసము
గావించి నూరనాద్యుడు తన కృతిలో స్వీకరించి
యుండుననియు చూచినంతనే యెవరికైనా ప్రాంతి
కలుగకపోదు. ఆ విషయమున చెప్పవలసిన నేమో లేదు.
దాని ప్రాచీనత యెట్టిదో తరువాత చూడము. కాని
ఆ చిన్న గానమాత్స్యకథ కళాపూర్ణోదయమాలకథకే
మూల మనటచూర్చి ముచితము కాదు. ప్రాసంగిక మైన
యొచ్చికథ (నేను పరిష్కరించి సవ్యాఖ్యానముగా
ప్రకటించిన ప్రతినిధి) రెండవయాశ్వాసము ౬౬ వ
పద్యము మొదలుగా ౧౦౫ వ పద్యమువఱకు ౩౯ పద్య
ములలో నిమిదియున్నది. “ప్రధానకథ కావ్యకావ్య
గాని యాశ్చర్య మెందు”కని శంకించుకొని నా వ్యా
ఖ్యానములో సమాధానము తెలిపి యున్నాను. అది
శాస్త్రిగారి వ్యాసమునకు పూర్వము జరిగినదే. ఈకథ

నారదుడు నాలుగట్లు శ్రమపడి గానవిద్య నేర్చుకొన్న
ట్లతనిని ద్వారకకు చేర్చుటకును, ఆసమయమున కల
భాషిణీమణిసంఘము శ్రమశుంఘంగా సంగీతములూ
సంపూర్ణజ్ఞున మజ్జించినటులు నుపయోగపడుచున్నది.
ఇందు కలభాషిణి గానవిద్యానితారద యనునంశము
మూలకథతో సంబంధించియున్నను, (ఆ గానమునకై
యీకథ కల్పించ నక్కరలేను. అది తొలుతనే యా
విద్యలో ప్రవీణురాలని యొక్కడ చెప్పినా చెప్ప
వచ్చును) ఈ ౩౯ పద్యములును పుస్తకములోనుండి
తీసివేసి పూర్వోత్తరసంపద్యమున కొక్కివాక్యము
వ్రాసి విడిచినా కళాపూర్ణోదయమూలకథను లేక
మైనా లోపము రాదు; వీ మైనా దాని కలుగదు.
అట్టియెడ లింగపురాణములోని యీకథ కళాపూర్ణో
దయములోని గానమాత్స్యకథను మూలముంటే అనవ
చ్చునుగాని, దీని పుస్తకరించుకొని లింగపురాణము
కళాపూర్ణోదయకథను మూల మనట యుక్తమా?
పాతమట కీమాట విడితమగుటయే ముఖ్యము.

నే నీక్రింద తెలుపఁబోవు విషయము సరమణ
మని, స్థితాంత మని చెప్పఁబాలకు గాని నా కిట్లు
తోచివినె—లింగపురాణములోనే కాదు, సర్వపురాణ
ములలోను ద్రక్షిప్తభాగము లెన్నో యున్న వని
గ్రంథపరిశోధకు లెందఱో భావించి యున్నారు.
కొన్నిటిని నిరూపించియునున్నారు. ఈ గానమాత్స్య
కథయు నట్టికే యనియు, నూరనాద్యుడు చక్కని
సందర్భము తెచ్చిపెట్టి సరసముగా కల్పించి జర్జించిన
యీ పద్యములు చెడివిన యానాటి విద్వాంసుల
దొరక దీక్షాధానమృతి కానందించి దీనిని సంస్కృతి

కరించి లింగపురాణములో సందర్భము కలిగించి యుండునదియు నే ననుకొనుచున్నాను. ఇందు కానాటి యాచార మొకటి తోడ్పడుచున్నది.

తిరుమల దేవరాయలు కృతిపతిగా వెలసిన రామరాజఘాటణుని వసుచరిత్ర చదివి సంతోషించిన కామాక్షీదా సను కాళహస్తికవి వసుచరిత్రచంపు వొకటి సంస్కృతమున నిర్మించియున్నాడు. ఈ కవి తిరుమల రాయల తమ్ముడై చంద్రగిరి చేరిన వెంకటపతిరాయల యాస్థానములోని యప్పయ్యదీక్షితుల శిష్యుడు. క్రీ. ౧౫౬౦ ప్రాంతమునందు తెలుగువసుచరిత్ర పుట్టినది. ౧౬౦౦ ప్రాంతమునందు సంస్కృతవసుచరిత్ర పుట్టినది. కావున తెలుగుకృతినిబట్టియే సంస్కృతకృతి పుట్టిన దని వేఱుగా చెప్పవచ్చును. ఈ క్రింది సంస్కృతారంభము కూడా యందును తగినట్లే యున్నది.

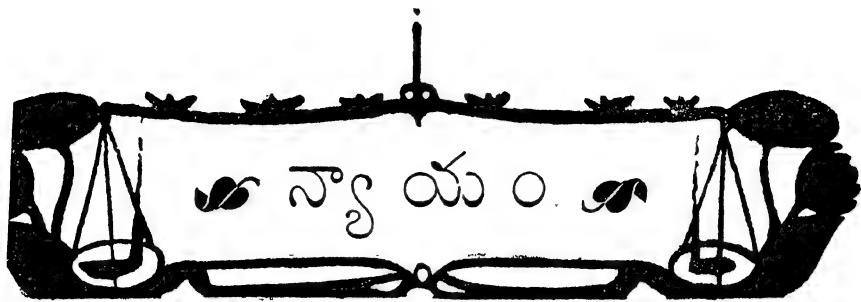
“వసుప్రభు ర్వావకౌతరీత్యా
కౌలాహల్యాశ్రీకృమరీకాయాః,
గీతోజ్జ్వలాయా గిరిబాళిగాయాః
కల్యాణశా లీతి కథాస్తు పుణ్యా.”

నాటి యా యాచారమును ప్రకటించుకొని, ౧౬౨౦ ప్రాంతమున జన్మించిన యీ కళాపూర్ణోదయములో నప్పటి రాజాస్థానములలోని విద్యకీర్తుల మాత్సర్యములకు జ్ఞాపక మగునట్లుగా కల్పింపబడిన

యీ కథలోని చతుర్మూర్తి కానందించిన తాత్కాలిక విద్వాంసుఁ డొకఁడు దీనిని సంస్కృతీకరించి లింగపురాణములో దీనికి సందర్భము కల్పించి యరికియుండు ననుకొనుట సామాన్యము కాదేమో! అయినా, “ఈకథ లింగపురాణములోనే ముందుగా పుట్టినది. దానినే సూరనార్యుఁడు తెలిగించె”నని యంగీకరింతుము. అయితే మాత్రము కళాపూర్ణోదయమున కీ మాత్సర్యపుమాటలే మూలమా? అట్లు కాదనుట ముమ్మాటికి నిజమని పాఠకులు భావించిన బాలును. సూరనార్యుఁడు లేని గొప్ప తనము చెప్పకొన్నవాఁడు కాఁడు. ఇతరుల మాటలు గైకొను గ్రంథచోరుఁడు కాఁడు. లోకవంచకుఁడు కాఁడు.

“అత్యపూర్వకథాసంవిధానవైచిత్రీయ హాసీ యము” తన కళాపూర్ణోదయ మునుచు, ప్రతిజ్ఞ చేసి యగ్భుత మపూర్వము నైన ప్రధానకథతోను, ప్రాసంగికకథలతోను, ఉపాఖ్యానములతోను ఎనిమిదాశ్వాసముల మహామహాప్రబంధము కల్పించిన యతఁడు ౩౯ పద్యముల యీ చిన్నికథను లింగపురాణమునుండి దొంగించియుండు నని మనము స్మరించుటకూడా యర్హము కాదు. కళాపూర్ణోదయములోని యెల్లకథల తోడి మూలకథ యీ మహాకవి సూరనార్యుని నవనవోన్నేర్చు ప్రతిభతో పుట్టినదే కాని, అం దొకయక్షుర మైనా యశ్యుల దని యారోపించుట యంగీకార్యము కాదు. సత్యము వెల్లడించుట కింతమాత్రము చాలును,

[నాటకం]

= శ్రీ సోమంచి యజ్ఞస్మశాంతి =

[గతసంచిక తరువాయి]

రెండో అంకం

[కోర్టు. జడ్జి. జడ్జివనకాల అయిదుగురు జూరీలు. కోర్టునుంచూస్తూ. ఫిర్యాదుతరపు స్త్రీ పరుగారు, ముద్దాయి తరపు స్త్రీ పరుగారు ఎదురెదురుగా కూచునివుంటారు. ఫిర్యాదు తరపు స్త్రీ పరు తన వాదం అప్పడే ముగించేసి కూచో బోతున్నాడు.]

ఫి. స్త్రీ—కోర్టువారు చిత్తగించాలి. ఇదీ ప్రాసీ క్యూషన్ కేసు. (అని కూచుంటాడు.)

ము. స్త్రీ—(లేచి, జడ్జిగారికి తలొంచి దండం పెట్టి) కోర్టునానూ, జూరీ మెంబర్లూ చిత్తగించాలి. నేను ముద్దాయి చెక్కు దిద్దనే లేదని వాదించను. కానీ అతను ఆ పనిచేసేప్పటి మానసికస్థితిని తెలియజేయడానికి మీ యెదుట సాక్ష్యంపెట్టి, అతను నిజంగా తెలిసే ఈ పని చేశాడని నిరారణి రావడానికి మీకు అవకాశం లేదని, గుఱుభాతిశయంచేత, మరి చెడినప్పుడు, అంటే తాత్కాలికంగా మనశ్శాంతిచల్యం కలిగినప్పుడే ఈపని చేశాడని నిరూపిస్తాను. ముద్దాయి తన చేష్టలకి తాను కర్తవ్యానికి మీకే నిష్పందేహంగా బోధింపడుతుంది. రామయ్యగారూ...

(‘రామయ్యగారూ’ అని కోర్టుమంత్రానుకంక. రామయ్య బోనులోకి ఎక్కి ‘నిజమే చెబుతా’నని ప్రమాణంచేస్తాడు)

ము. స్త్రీ—చేరు?

రామ—రామయ్య.

ము. స్త్రీ—మీరు రాఘవయ్యగారి ఆఫీసులో పాడ్డునున్నా.

రామ—అవును.

ము. స్త్రీ—ముద్దాయి ఎంతకాల నుంచీ మీ ఆఫీసులోవున్నాడు?

రామ—రెండుసంవత్సరాలు. కాదుకాదు, (అని వేళ్లు లెక్కపెట్టకుంటూ) రెండుసంవత్సరానికి పది షాడురోజులు తక్కువ!

ము. స్త్రీ—అన్నిరోజులూ మీరు అతన్ని కనిపెట్టి చూస్తూవుండేవారు?

రామ—ఆ. ఆదివారాలూ, శనివారాలూ నూతనపు.

ము. స్త్రీ—బాగాచెప్పారు. అతని ప్రవర్తనని గురించి మీ అభిప్రాయమేమిటో చెప్పండి, ముద్దాం.

రామ—మంచివాడు. పెద్దమనిషి... (పరమ రహస్యం చెబుతున్నట్టు, కొంచెం ముందుకివొంగి) అల్లరిచిల్లరిపోకకు ఏమీకనిపించలేదు నాకెప్పుడూను. తప్పుపట్టడానికి ఎన్నడూ అవకాశం దొరకలేదు. ఇలాటిపని చేశాడంటే నాకూ చాలా అశ్చర్యంగానే వుంది!

ము. స్త్రీ—అతను విశ్వాసపాత్రుడుకాదని మీ కప్పవయినా తెలిసినదా?

రాము—ఊహలు మా ఆఫీసులో అనుమానా స్పదులా? కుదరదే?

ము. స్త్రీ—(జారీవైపు తిరిగి) మీరు ఈ మాట లని బాగా చిత్తగించి జ్ఞాపకం ఉంచుకోవాలి.

రాము—విశ్వాసం లేనిదే ఎక్కడా పనిచెయ్యి లేమని అందరికీ తెలిసినదే.

ము. స్త్రీ—అతను మంచివాడేనంటారా, అనరా?

రాము—ఎందుకు అననా? మేం అందరమూ చాలా కులాసాగా వుండేవారేం, ఇది జరిగినదాకా. నాకు మాచెడ్డ చెబుతగిలించంటే నమ్ముండి!

ము. స్త్రీ—ఈసేరం జరిగిందే, ఏడోతారీకు, ఆశోజ ఉదయం, ముద్దాయి ప్రవర్తనలో ఏమైనా విశేషం కనిపించినా మీకు!

రాము—అప్పుడు...అతని మనస్సు మన స్సులో లేదనకున్నట్టు నాకు జ్ఞాపకం!

జడ్డీ—ఆనా డతనికి పిచ్చి ఎక్కిందనా మీ నూచన!

రాము—కాదండి. అతని మనసు మనసులో లేదు.

జడ్డీ—అంటే? కొంచెం తెలిసేటట్టు చెప్పాలి.

రాము—నా ఉద్దేశం (జడ్డీకిసీమాస్తూ)...చాలా పరధ్యానంగా కనిపించాడు. నే అన్నముక్కకి అర్థం జారికి తెలుస్తుంది లెండి!

ము. స్త్రీ—మీ కండు కౌఅభిప్రాయం కలిగిందో చెబుతారా?

రాము—ఓ. నా టిఫిను హోటలునించి కోర్టుకే తెప్పించుకుంటా! హోటలు కళ్లడమంటే గొడవ. పూరీ, బంగాళీ దుంకరూర నా మామాయి. ఆనాడు రాజారావు చెక్క నాకిస్తూవుంటే, టిఫినిచ్చింది. మరి నాకు టిఫిను వేడిగాఉండగా నేతెయ్యడంఇవ్వం! అంచేత చెక్క సుబ్బారావుచేతికిచ్చి, సాము తీసుకు రమ్మన్నా. మోహనరావు పూరికే అటూ యిటూ పచారుచేస్తూఉంటే మాసి ఏమిటోయి, కాలుగాలిని పిలిలా ఇలా తిరుగుతున్నావు?" అన్నాను.

ము. స్త్రీ—చెప్పిన జవాబు జ్ఞాపకముందీ?

రాము—"పిల్లిజన్మ ఎత్తినా బాగుండి పోనండి రామయ్యగారూ" అన్నాడు. చాలా గమ్మత్తుగా కని పించింది.

ము. స్త్రీ—మరే విషయమైనా గమ్మత్తుగా కని పించినదా?

రాము—ఆ.

ము. స్త్రీ—అదేమిటి?

రాము—చాక్కా! గుండీలు తిన్నగా పెట్టేశా లేదు. మనస్సులు నీటుగా వుండడం నాకివ్వం. "గుండీలు పెట్టుకోలేనోయి" అన్నాను.

ము. స్త్రీ—జనాభేం చెప్పాడూ మీకు?

రాము—జనాభేమీ చెప్పందే? గుడ్లప్పగించేసి, నాకే సలా తేరిపారజాశాడు. పెద్దమనిషి తరహాగా లేదు.

జడ్డీ—తేరిపారజాశాడూ? అందరూ చేసే పనేగా అది?

రాము—అవునవ కొండి. కాని అతని చూపులో వుండి. విప్పిచెప్పలేను. గమ్మత్తుగా వుంది.

ము. స్త్రీ—ఇదివర కప్పడైనా అతనిలో అలాటి చూపు కనిపెట్టారా?

రాము—ఊహలు. అలాటిదేదైనా కనిపిస్తే మా యజమానితో మాట్లాడుదును. మా స్టీడరుగారి దగ్గర అవకతవకలు పనికొర్రావు!

జడ్డీ—మరి ఆనాడు మాట్లాడావా స్టీడరు గారితో?

రాము—లేదండి. పూర్తిగా దాఖలావుంటేగాని వాళ్లనిబాగా పెట్టవమెందుకనకున్నాను. ఇంకోమాటు అలా కనిపిస్తే, తప్పకుండా మాట్లాడుదును.

ము. స్త్రీ—ఆ చూపు మీ హృదయంలో గాఢం గా నాటుకుపోయింది, ఏం?

రాము—అవును. మా రెండో సుమాస్తా సుబ్బారా వుంటే, అతనూ ఆ మాటే చెప్పను.

ము. స్త్రీ—అవునవును. అతనిపక్కడు ఇక్కడ లేకపోడం అందరికీ చిక్కగానే వుంది. ఫోర్టరీపట్టు బడిన శోజ ఉదయం సంగతులు చెప్పగలరా?

రామ—(చెవిదగ్గర చెయ్యి పెట్టుకుని) నాకు...
 కొంచెం చెప్పుడు!

ము. స్త్రీ—ఆ రోజు పొద్దున్న—భోజ్యరీ పట్టు
 బడక పూర్వం, మీ కేదైనా కొత్తగా కనిపించిందా?

రామ—ఆ. ఒక స్త్రీ.

జడ్డి—నేరానికి, దీనికి ఏమిటి సంబంధం?

ము. స్త్రీ—నేను ముద్దాయి ఏ మానసిక స్థితిలో
 నేరం చేశాడో నిరూపించడానికి ప్రయత్నం చేస్తు
 న్నాను.

జడ్డి—ఆ సంగతి మాకు అర్థమయింది. కాని
 నేరం జరిగిన చాలా రోజుల తరువాత విషయం ఇది!

ము. స్త్రీ—కాని నా వాదాన్ని బలపరుస్తుంది.

జడ్డి—సరే. చూద్దాం.

ము. స్త్రీ—చూడండి, రామయ్యగారూ! ఒక
 “స్త్రీ” అన్నాడు. అవిడ ఆఫీసులో కొచ్చిందం
 టారా ఏమిటి?

రామ—ఆ!

ము. స్త్రీ—ఎందుకు?

రామ—మోహనరావుకోసం. ఆప్పుడు అతను
 లేవకొచ్చ.

ము. స్త్రీ—మీరు చూశారూ, అవిడని?

రామ—ఓ.

ము. స్త్రీ—ఒంటరిగానే వచ్చిందా?

రామ—నన్ను గొప్ప చిక్కులో పెట్టేశారు.
 కోర్టువారితో నాకు ప్రశ్నోత్తరంగా తెలిసిన విషయాలే
 మనవిచేసుకోవాలిగాని, విన్న కలుగు చెప్పకూడదుగా!
 మానాకరు నాతో చెప్పిన సంగతులు ఇక్కడ చెప్ప
 పోడదు.

ము. స్త్రీ—అవునవును. సరే కాని, ఇంక
 మిమ్మల్ని అడిగడలచింది ఏమిటంటే, మోహనరావుని
 చూద్దానికి వచ్చిందన్నారే! ఆనాడు మీకు బాగా
 జ్ఞాపకముండిపోయినమాట ఏమైనా అందా?

రామ—ఇంకా కొంచెం విప్పి...

ము. స్త్రీ—అనలేదా?

రామ—అంది. కాని నే చెప్పవలసిన సమా
 ధానం మీరే నూచించడం నాకేం నచ్చలేదు.

ము. స్త్రీ—(కొంచెం విసుగుతో) జారీతో అదే
 మిటో చెబుతున్నారా?

రామ—మోహనరావుని చూడనిస్తే, తన ప్రాణం
 రక్షిస్తారని అంది.

ము. స్త్రీ—ఆమనిషి అంతమాట అందంటారు!

రామ—(తలూపుతూ) ఊ. ఇంతమాత్రానికే
 ప్రాణం రక్షించడమేమిటని నేనప్పుడే అక్కర్లేపడ్డాను!

ము. స్త్రీ—(విసుక్కుంటూ) సరేనండీ. మోహ
 నరావు, ఈ విషయండా లోపలకొచ్చాడా? (రామ
 య్య తల ఊపుతాడు) చూసింది. వెల్లి పోయింది.

రామ—వెళ్లడం నేచూడలేదు, కనక ఆ
 విషయం నేను చెప్పలేను!

ము. స్త్రీ—అయితే, ఇంకా అక్కడే వుండా
 మరి!

రామ—(చిరునవ్వుతో) అక్కే, ఎందు కుందీ!
 లేదు.

(ము. స్త్రీ. తొలుంటాడు. వాడి తరపు స్త్రీ డరు
 లేచి, జడ్డిగారికి వొంగి దండం పెడతాడు)

వా. స్త్రీ—చూడండి రామయ్యగారూ! నేరం
 చేసిననాటి ఉదయం ముద్దాయిమనసు మనసులో
 లేదన్నాడు. అంటే ఏమిటని మీ ఉద్దేశం?

రామ—బాగా అర్థంచేసుకోవాలి మీరు. యజ్ఞ
 మాని కనిపించకపోతే పెంపుకు కుక్కపిల్ల ఎలావుం
 టుందో ఎప్పుడైనా కనిపెట్టారా మీరు? ఆరోజున
 అతనుకూడా కళ్లు అలా దొర్లించాడు.

వా. స్త్రీ—సమయానికి జ్ఞాపకంచేశారు. అతని
 కళ్ల సంగతే అడుగుదామనుకుంటున్నా. గమ్యర్థంగా
 ఉన్నాయన్నారు! అంటే మేము ఏమర్థం చేసుకో
 వాలి? కొత్తగా వున్నాయనా?

రామ—అవును. గమ్యర్థం...

వా. స్త్రీ—బాగానే వుందండీ! మీకు గమ్య
 ర్థంగా తోచినదే నాకుగాని, జారీకిగాని గమ్యర్థంగా

కనిపించకపోవచ్చును. మీకు ఆ కళ్లలో కనిపించినది ఏమిటి? భయమా? కోపమా? విచారమా?

రామ—నన్ను మా కష్టంలో పెడుకున్నా రండీ. నేను ఓ మాట చెప్పాను. అదికాదు, “ఇంకో మాట” చెప్పమంటారు.

వా. స్త్రీ—(బల్ల పద్మశూ) గమ్మత్తు అంటే నెట్టి అలా మీ ఉద్దేశం?

రామ—అబ్బే, వెళ్తుండుకువునుండి! గమ్మత్తు...

వా. స్త్రీ—సరే. చొక్కాకి నుండిలు పెట్టుకోలే దన్నారు. ఆ రోజున ఉక్కగా వుందా?

రామ—ఉక్కగానే వుండవకుంటా!

వా. స్త్రీ—మీరు చెప్పిన తరవాత నుండిలు పెట్టు కున్నాడా?

రామ—పెట్టుకున్నాడవకుంటా!

వా. స్త్రీ—ఇదే కాబోలు మరి స్థిరంలేకపోడం! (అని భుజాలెగుల పీచిగా కూచుంటాడు)

(రామయ్య జవాబు చెప్పడానికి ప్రయత్నిస్తాడు కాని, తెల్లబోతాడు. మాటరారు)

ము. స్త్రీ—(లేచి) అపర కష్టమైనా అత నలా చింపిరిగా వుండడం మీకు చూశారా?

రామ—ఎప్పుడూలేదు. చాలా నిదానమైన వాడు. పరిశ్రంంగావుండేవాడు.

ము. స్త్రీ—సరే, మీరు వెళ్లవచ్చును.

(రామయ్య బోసుడిగిపోతాడు. తరవాత సాక్షి, సుందరమ్మ బోసు ఎక్కుకునుండి. ప్రమాణం అయిన తరవాత—)

ము. స్త్రీ—నేడు?

సుంద—సుందరమ్మ.

ము. స్త్రీ—కయస్సు.

సుంద—ఇరవై ఆరు.

ము. స్త్రీ—నీకు పెళ్లయింది. కాపరం చేస్తున్నావు. ఏం... కొంచెం గట్టిగా చెప్పాలి.

సుంద—రెండు మూడు నెలలనించీ లేదు.

ము. స్త్రీ—ఏ మస్సా సంతానమా!

సుంద—ఆ. ఇద్దరు.

ము. స్త్రీ—నీ దగ్గరే వున్నారా?

సుంద—ఆ.

ము. స్త్రీ—ముద్దాయిని ఎరుగుదువా?

సుంద—ఆ.

ము. స్త్రీ—నీకూ, అతనికి ఏమిటిసంబంధం?

సుంద—న్నేహిశులం.

జడ్డీ—న్నేహిశులా? (అని గద్దెస్తాడు)

సుంద—నేనంటే అతనికి చాలాయిష్టం.

జడ్డీ—అవును...కాని—

సుంద—(తలదోపుతూ) లేదండి ... ఇంకా

అలాటిదేమీలేదు.

జడ్డీ—ఇంకా లేదా?... (ఒక్కమాటు సుంద రమ్మకేసి తీక్షణంగాచూసి) సరే...

ము. స్త్రీ—భర్తవృత్తి?

సుంద—వ్యాపారం.

ము. స్త్రీ—సుఖంగా కాపరంచేసేవారా?

సుంద—దాన్ని సరించి మాట్లాడకుండావుంటే నే మందిది.

ము. స్త్రీ—నీన్నం బాధపెట్టేవాడా?

సుంద—(తల దోపుతుంది)

ము. స్త్రీ—ఏవిధంగా...

సుంద—ఎన్నివిధాల బాధపెట్టాలో, అన్ని విధాలానూ...

జడ్డీ—ఈ ప్రశ్నలు ఇంక ఆపెయ్యాలను కుంటా!

సుంద—(మోసనరావు వద్దేంచి) నన్ను ఈ నరకంలోంచి తప్పిస్తానన్నా రాయన. రంగూను వెళ్లి పోడానికి అంతా సద్దం చేసుకున్నాం.

ము. స్త్రీ—అవునవును. కాని ప్రయాణం ఎందు కాగిపోయింది?

సుంద—అతన్ని పట్టుకున్నప్పుడు నేను అఫీసు దగ్గరే వున్నా...నా గుండెపగిలిపోయింది.

ము. స్త్రీ—నీ కఠన ఏసేరంచేశాడో వెంటనే తెలుసునన్నమాట!

సుంద—తరవాత లోపలికి వెళ్లి రామయ్యగారిని
హక్కున్నా. సంగతంతా వారు చెప్పారు.

ము. స్త్రీ—జూరై ఏడోతారీకు, అంటే, శుక్ర
రాంనాటి పొద్దుటి సంగతులేమన్నా జ్ఞాపక
యన్నాయా ?

సుంద—అ...

ము. స్త్రీ—ఎందుకు జ్ఞాపకముండవలసాచింది ?

సుంద—అర్రోజున మాత్రమే, నా గొంతుక
టిసికి, నాప్రాణాతియ్యడానికి ప్రయత్నం చేశాడు.

జడ్డీ—(నమ్మకపట్టు) గొంతుక పిసికి చంపబో
యదూ ?

సుంద—అవును.

ము. స్త్రీ—వొట్టి చేతులతోనేనా ?

సుంద—అవును. బయటపడేసరికి సహంప్రాణం
పోయింది. తిన్నగా నా స్నేహితుడి యింటికి వెళ్లాను.
అప్పుడు ఎనిమిదిగంటలయింది.

జడ్డీ—పొద్దున్నా ఇది జరుగుతే! తాగి చేసిన
పని కాదన్నమాట యిది!

సుంద—తాగవలసిన అవసరమేలేదండి.

ము. స్త్రీ—శుభ్రపృథు ఏ స్థితిలో వున్నావో
కొంచెం చెప్పు.

సుంద—స్థితి చాలా అసహ్యంగా వుంది. చీర
సహం చిరిగిపోయింది. ఊపిరి తిన్నగా అడ్డంలేదు.

ము. స్త్రీ—నీ స్నేహితుడితో జరిగిన సంగతంతా
చెప్పావా ?

సుంద—అ. ఎందుకు చెప్పానా అనిపిస్తోం
దివ్వకు.

డి. స్త్రీ—ఏం ? అతన్ని కలతపెట్టేసిందేం, ఈ
సంగతి.

సుంద—ఉపద్రంగా.

ము. స్త్రీ—నీతో ఎప్పుడైనా ఆ చెక్కుని గురించి
మాట్లాడాడా ?

సుంద—ఊహ.

ము. స్త్రీ—నీ కప్పుడైనా డబ్బిచ్చాడా ?

సుంద—అ.

ము. స్త్రీ—ఎప్పుడు ?

సుంద—కనివారంనాడు.

ము. స్త్రీ—ఎనిమిదో తారీకునా ?

సుంద—నాకూ పిల్లలకీ కావలసిన సామానులు

కొని, ప్రయాణానికి తయారుకావడానికి.

ము. స్త్రీ—నీ కప్పుడు ఆశ్చర్యమెయ్యలేమా ?

సుంద—ఎందుకు ?

ము. స్త్రీ—నీ కివ్వడాని కతనిదగ్గర డబ్బుండడం !

సుంద—కొంచెం. నా భర్త చంపడానికి ప్రయ
త్నించిన నాటి పొద్దున్నా నన్ను రక్షించడానికి సామ్య
లేకపోయిందని ఏడిచాడు. తరవాత ఏటో బాపతు
సామ్య ముట్టించని చెప్పాడు.

ము. స్త్రీ—నువ్వు ముద్దాయిని ఆశురు మాట
ఎప్పుడు చూశావు ?

సుంద—అతన్ని పట్టుకున్నరోజున. ఆ వేళే
మేము బయటపడేవలసిన రోజు.

ము. స్త్రీ—ఈ లోపుగా ఎప్పుడైనా కలుసు
గుంటూ వచ్చావా ?

సుంద—(తల ఊపుకుంది.)

ము. స్త్రీ—ఎలా వున్నట్టు కనిపించాడు ?

సుంద—మాట చాలా తగ్గించేశాడు. ఒక్కొక్క
క్లిప్పకు అసలు మాట్లాడనే లేకపోయేవాడు.

ము. స్త్రీ—అలవాటు లేని పని ఏదో చేసినట్టు.

సుంద—అవును.

ము. స్త్రీ—అయినా, సంతోషంగా వున్నాడా,
విచారంగా వున్నాడా ?

సుంద—కొంచెం భయపడుకున్నట్టు, ఏదో
భీతి అతన్ని ఆవరించినట్టు కనిపించింది.

ము. స్త్రీ—(సందేహిస్తూ) ముద్దాయి అంటే
నీకు చాలా యిష్టమా ?

సుంద—(దృఢంగా) అ.

ము. స్త్రీ—నువ్వంటే అతనికి కూడా చాలా
యిష్టమేనా ?

సుంద—అ.

ము. స్త్రీ—నీకష్టాలు అతని మనసుని చాలా కల
త పెట్టేరాయంటావా? ఒక్కొక్కప్పుడు అతను
చేస్తున్న పనిని తెలుసుకోలేనంత దుఃఖాన్ని కలిగిస్తా
యంటావా?

సుంద—తప్పకుండా!

ము. స్త్రీ—మతి చెడిపోడానికి కూడా అవకాశ
ముందంటావు.

సుంద—అ.

ము. స్త్రీ—శుక్రవారం ఉదయం నీ సంగతి
విన్నప్పుడు గాభరాపడి పోయాడా?

సుంద—చాలా ఆవేదన పడిపోయాడు. ఆ
స్థితిలో అతన్ని వొంటరిగా వదిలి వెళ్లడానికి మనసు
ఒప్పునేలేదు.

ము. స్త్రీ—అతనంటే ఇంకా యిచ్చమేనా?

సుంద—నాకోసమే కాదు, తన జీవితమంతా
పాడుచేసుకున్నది!

(ము. స్త్రీ డరు కూచుంటాడు. ఫిర్యాది తరపు
స్త్రీ డరు లేచి అడ్డుపవాళ్లు ప్రారంభిస్తాడు)

వా. స్త్రీ—మధ్యస్థికోశాధిభున అతన్ని వొదిలి
వెళ్లేసరికి, అతనికి పిచ్చి ఎక్కిందనవు కదా!

సుంద—ఊహం.

వా. స్త్రీ—సరే. నేనింక అడగవలసిన ప్రశ్న లేమీ
లేవు. (అని జడ్జిగారికి దండంపెట్టి కూచుంటాడు)

సుంద—(జూరీపై పులిరిగి) అతనికోసం నేనై నా
ఇంతపని చేస్తున్నాను. తప్పకుండా చేస్తున్నాను.

జడ్జి—(బల్లగుద్దకూ) టాక్. టాక్. మీదాం
పత్తం చాలా దుఃఖభాజనంగా వుండేదన్నావు. తప్పు
ఉభయత్రా కూడా వుంచుకుంటాను!

సుంద—అన్న ప్రతిమాటకీ “చిత్తా, మన
సభూ” అనకపోవడమే నాతప్పు.

జడ్జి—అతన్ని ప్రతిమాటకీ ఎదిరించేదానిని
కావాలి.

సుంద—దెబ్బలాట రాకుండా, మనసు కని
పెట్టి నడవడానికే ప్రయత్నించేసేదాన్ని.

జడ్జి—ఈముద్రాయని కలుసుకున్నదాకానా?

సుంద—కానేకాదు. అతరవాతకూడా!

జడ్జి—నవ్వు ఈ ముద్రాయని ప్రేమించడం
ఏదో మహాఘనకార్యం చేసినట్టు భావిస్తున్నావని అని
పించిందిలే, అంచేత అడిగాను.

సుంద—(సందేహిస్తూ) అవును. నాజీవితంలో
కొంచెమైనా ఆనందాన్ని యిచ్చింది అదే. ఇహ నాకు
మిగిలినదీ అదే...

జడ్జి—(గుడ్డాలతోసిమాస్తూ) సరేలే, వెళ్లు.

(బోనుదిగుసుంది సుందరమ్మ. తరవాత మోహన
రావు బోను ఎక్కుతాడు)

(ప్రమాణం అయినతరవాత)

ము. స్త్రీ—చేరు?

మోహ—మోహనరావు.

ము. స్త్రీ—వయసు?

మోహ—ఇరవై ఆరు.

ము. స్త్రీ—పెళ్లికాలేదు.

మోహ—(లేదని తలపోపుతాడు)

ము. స్త్రీ—సుందరమ్మని ఎంతకాలంనుంచి ఎరు
గుదువు?

మోహ—ఆరు నెలలు.

ము. స్త్రీ—మీసంబంధాన్ని గురించి అవిడచెప్పి
నది నిజమేనా?

మోహ—అ.

ము. స్త్రీ—నువ్వూనింకే ప్రాణమిస్తావు! ఏం?

మోహ—అవును.

జడ్జి—కాపరంచేస్తున్నా! (త్రు అని తెలిసి
కూడా?)

మోహ—నామనసు మల్లించుకోడానికి సాధ్యం
కాకపోయింది.

జడ్జి—సాధ్యం కాకపోయిందీ?

చందనము

శీతల పరిమళము

చందనమునుగల అనేక ఉత్తమగుణములలో అత్యంతముంది అధికముగా ప్రశంసించబడుచున్నది కాబట్టి దీన్ని 'చందన గుళము'. ద్వారకా హేమము అనియు అంగులమున కొవ్వకుమారుని తిరిగినింపబడుటయేగాక, చందన తైలము 'చందనోయి' అనబడుచుండు మూలతో భేజమును కలిపింపబడు పూర్వము నుండి కఠినోద్ధరకు వర్ణయవదముగా నున్న చందనము నేడు ఈ అభుడ వ్యయాపముతో — "మైసూరు శాండల్ వుడ్" అనునో చలువదమును మూలతో భేజమును కలిపించుచున్నది.

మైసూరు

శాండల్ నట్టు

పరిశుద్ధతకు ప్రసిద్ధమైనది చందనమే

మైసూరు గవర్న మెంటు ప్రాతిష్ఠ

A PINCH OF
"TILAK" BRAND
MISKY ASAFOETIDA.
IN
EVERY DISH
APPRECIATED
FLAVOUR

GOPALJI CHAMPSHI & CO
30 Govindappa Naick St.,
Madras.

ప్రసిద్ధి కెక్కిన

తిలక్ మార్కు

మిస్కి యింగువనే వాడండి.

వాసనకున్నా, రుచికిన్ని

శ్రేష్ఠమయినది

అన్నిచోట్ల దొరుకును.

గోపాల్జీ చాంపీ అండ్ కంపెనీ

ఇంగువ, మర్చంట్లు,

30, గోవిందప్ప నాయక్ వీధి, మదరాసు.

పాఠాభీను :

బొంబాయి.

బ్రాంచి :

మధుర.

లోకప్రసిద్ధిపొందిన

పి. వి. రాజన్
అండ్ కంపెనీవారి

శ్రేష్ఠమైన మదరాసు నశ్యం
R. S. సుగంధ ముక్కుపోడి.

అన్నిటిలో సాటిలేనిది.

ధర వివరములకు వ్రాయుడు.

తయారుచేయువారు :—

పి.వి.రాజన్ & కంపెనీ,

అర్కోణం, Arkonam, N. A. Dt.

రిజిస్టర్డ్ చేయబడి

పరిపితేలు పొందిన

సాలసుగంధిలేష్టు

ఇది రక్తశుద్ధిచేయు అనేకమాలికిలతో
తయారుచేయబడినది. సవామేహములు,
మేహపాహులు, మచ్చలు, కురుపులు, చర్మ
వ్యాధులు, కుష్ఠ, మలబద్ధము, కీళ్లవాపులు
మొదలగు అనేకవిధములను వ్యాధులను
ఖండించుటలో అద్భుతమైనది. 2 డబ్బీలు
చాలును.

20 కులముల డబ్బీ రు. 2-0-0.

పొట్టి ప్రత్యేకము.

పి. సి. వి. అండ్ కంపెనీ,

పెరి చేపి, (నెల్లూరు జిల్లా).

మదరాసు బ్రాంచి :

7, వీరుమొదలి వీధి, (మిరైమిద)

నెగెజు టాకీస్ ఎదురుగా. వారిబహుళ.

మోహ—అవిడమిదికి మనసుపోకుండా కట్టి
ట్టడానికి నాకు శక్తికన్నట్లు తోచలేదు.

(జడ్జిగారు నోరు చప్పురిస్తారు)

ము. స్త్రీ—మీ యిద్దరికీ ప్రభమంలా పరిచయం
హగయింది ?

మోహ—మా అక్కయ్యద్వారా ?

ము. స్త్రీ—ఈవిడ కుటుంబం సంకతి తెలుసా ?
రైతో సౌఖ్యంగా కాపరం చేస్తోందేమో ?

మోహ—అసలు ఎప్పుడూవున్న గొడవే. అది
సరకం !

ము. స్త్రీ—భర్తని ఎరుగుదా ?

మోహ—అవిడవ్వారానే. పసువు !

జడ్జి—కొద్దరివారి యెదుట లేని ఒకవ్యక్తిని నోటి
కొచ్చినట్లు తిట్టడానికొప్పుకోము.

ము. స్త్రీ—(జడ్జిగారినుద్దేశించి) తుమించాలి
(మో. తో) నవ్వు ఈచెక్కుమార్చినట్లు ఒప్పుకుంటావా ?

మోహ—(నిరుత్తరైతలవొంచుకుంటాడు)

ము. స్త్రీ—జాత్ర ఏడోతారీకు ఉదయం జరి
గిన సంగతులు జ్ఞాపకం చేసుకు చెప్ప.

మోహ—అవిడ వొచ్చేసరికి భోజనందగ్గర
కూచున్నా. ఊపిరి తిన్నగా తిశ్యలేక ఆయాసపడు
తోంది. చీర చిరిగిపోయింది. కంఠంమీద అతనికేళ్ల
ఆనమాళ్లుకూడా కనిపించాయి. చెయ్యి కొట్టుకు
పోయింది. కళ్లు నివ్వకడాల్లా ఎట్టుబడ్డాయి. జరిగిన
సంగతి చెప్పినప్పుడు కోపం ఆపుకోలేకపోయాను.
నాకే చాలాభయమేసింది. (శీలితో అకస్మాత్తుగా)
రక్తంలో వెచ్చదనమన్నవా ౯వరూ సహించలేదు.
‘హలా’గే మీరూ ప్రేమస్తే, అస్థితిలో మీరూ నాకు
కలిగిన భావాలే కలిగుండును. నాకు తెలుసు.

ము. స్త్రీ—(భోరణి తప్పిద్దామన్నట్లు) సరే.
సరే. తరవాత ?

మోహ—నేను ఆఫీసుకివెళ్లడంకోసం అవిడ
నన్ను విడిచివెళ్లినతరవాత, కోపాగ్రేకం పట్టలేక ఏ
ఘోరకృత్యం చేస్తానన్న భయంచేత మనస్థిమితం

లేకపోయింది. నైగా యింటిదగ్గర మొగుడు మళ్లి
ఏమిబాధలుపెడుతున్నాడో నన్ను అంతోనకూడా
నన్ను పీకేసింది. నేను ఏం చెయ్యాలి, ఏమి చెయ్యగలను
అన్న ఆలోచనలతో పనిమట్టుకోలేకపోయాను.
అయిదునిమిషాలు ఒకచోట కూర్చోలేకపోయాను.
సుబ్బారావు, మాన్యుకురావడానికి చెక్కు చేరిలో
పెడుతూ “కొంతమారం నవ్వేస్తే, నీ మనసుకుదుట
పడేలా వుంది. ఈకోజంతా కాలంగాలిన పిల్లిలా
వున్నావు” అన్నాడు. నాచేలిలో చెక్కుచూడగానే
ఒక్కతూణికాలం తగుమ్మమని తట్టింది, అతోమ్మిది
తరవాత సున్నా చేర్చి, తోమ్మిదిని తొంబైకిందదిస్తే
ఈవరకంలానించి నా స్నేహితురాలిని తప్పించడానికి
సరిపోయిన సొమ్ము లభిస్తుందిగదా అని. ఈభావన
ఎలాకలిగిందో నాకు తెలీదు. ఈ ఆలోచన ఒక్క
మాటుతట్టి ఊరుకుంది. తరవాత దీన్నిగురించి ఆలో
చించనేలేదు. ప్రయత్నంకూడా ఏమీ చెయ్యలేదు.
తరవాత ఏమిజరిగిందో నాకసలు గుర్తలేదు. గుమాస్తా
“అన్నీకోస్తే కావాలా?” అనడం మర్రమే జ్ఞాపక
ముంది. అప్పుడు నిద్రలోనించి మెగుకుచ్చొట్టియింది.
చేసిన కార్యం అప్పుడుబోధపడింది. బతుకు కొచ్చిన
తరవాత ఏబిమ్మకిందయినా పడి చచ్చిపోదామా
అనిపించింది. సొమ్మైనా పారేద్దామనుకున్నా !
కాని ఎలాగూ నేరం జరగనే జరిగింది కనక
అవిడని రక్షించడమే మంచిదని తోచింది. టిక్కెట్లు
కోసం ఖర్చుపెట్టినదీ, అవిడకి యిచ్చినదీ, అంతా
వృథా అయిపోయింది. నే కర్చుపెట్టిన చిల్లరతప్ప
అంతా తిరిగి ఇచ్చేశాను. ఇంతకార్యం ఎలాచేదానా
అన్న ఆలోచనలు నన్ను విడవడంలేదు. కాని చేసిన
పని ఇప్పుడు తుడిచి చెయ్యలేను. ఇంకోవిధంగా జరి
గితే ఎంత బాగుండి పోను !

(ఒక్కనిమిషం అంతా నిశ్చలం)

ము. స్త్రీ—కోర్టుకి బాంకుకి ఎంతదూరం ?

మోహ—యూధయి గజాలండదు.

ము. స్త్రీ—నీకు సుబ్బారావు చెక్కు ఇచ్చినది
మొదలు సొమ్ము తీసుకున్నదాకా ఎంత టైము పట్టి
వుంటుంది ?

మోహ—నాలుగు నిమిషాలైనా వుండదు.
అంతదూరమా పరిగెత్తా!

ము. స్త్రీ—ఆనాలుగు నిమిషాల్లోనూ జరిగిన
దేమి జ్ఞాపకం లేదా?

మోహ—ఊహలు. ఒక్కపరుగైత్రడం తప్ప.

ము. స్త్రీ—చెక్కమార్పడం నీకు జ్ఞాపకమే
లేదు?

మోహ—లేదు. నిజంగా లేదు.

(ము. స్త్రీడరు కూచుంటాడు. ఫిర్యాది తరఫై
స్త్రీడరు లేచి)

ఫి. స్త్రీ—పరుగైత్రడంచూత్రం జ్ఞాపకముందీ?

మోహ—ఆహూసంచేత ఊపిరి ఆవలేదు
తాంకుకి చేరటప్పటికి!

ఫి. స్త్రీ—చెక్కమార్పడం జ్ఞాపకం లేదా?

మోహ—(వినిపించి వినిపించనట్టు, హీనస్వ
రంతో) లేదు.

ఫి. స్త్రీ—ఇరుగో. ఇలా చూడూ! మిస్ట్రీడరు
గారు ప్రవేశపెట్టిన కృంగారముతా మరిచిపో. నిజం
చెప్ప. ఈ కేసు సామాన్యమైన ఫ్లోరీకంటె ఏమైనా
భిన్నమయ్యచందలానా? నువ్వేచెప్ప!

మోహ—ఆపొద్దున్నంతా సహం పిచ్చెక్కి
తిరిగాను.

ఫి. స్త్రీ—టబ్. టబ్. చెక్కలో తొమ్మిది
తొంభేంద దిద్దినప్పుడు, ఆచెక్కమార్పినట్టు ఎవ
రికీ గుర్తుతెలియనంతిసేర్పుతో అక్షరాలు వ్రాశానా
లేదా?

మోహ—ఏదో. అది అలాకుదిరింది!

ఫి. స్త్రీ—తమాషాగానే కుదిరింది కాదూ (అని
చిరునవ్వు నవ్వుతాడు) పోనీ, అయితే కాంటర్
ఫాయిల్ మార్పిడి ఎప్పుడు?

మోహ—బుధవారం.

ఫి. స్త్రీ—అదికూడా తమాషాగానే కుదిరిందీ?

మోహ—(మాట్లాడుడు)

ఫి. స్త్రీ—కాంటర్ ఫాయిల్ మార్పడానికి
తగిన సమయంకోసం వేచిఉండవలసాచ్చిందనుకుం
టాను. అవునా?

మోహ—(హీనస్వరంతో) అవును.

ఫి. స్త్రీ—అది చేసినప్పుడుకూడా చాలా ఉక్ర
కంలో వున్నాననవుకదా!

మోహ—మనస్సు చాలా పీకుతూనేవుంది. ఓ

ఫి. స్త్రీ—పట్టుబడిపోతావేమనన్నభయంచేత?

మోహ—(చితికిపోయి) అవును!

జడ్జీ—చేసిన నేరాన్ని ఒప్పుకుని యజమాని!
సామ్యు ఇన్వెస్టిగేషన్ ఒకటే ఘరానామార్గమన్నమాట
తట్టలేదా?

మోహ—గైర్మంచాలిందికాదు.

ఫి. స్త్రీ—పైగా ఈ స్త్రీని లేవదీసుకుపోడం
అట్టే వుండిపోయిందిగా!

మోహ—ఇంత పనీ జరిగిన తరవాత ఊడ
కోడం చాలా అసందర్భంగా కనిపించింది. ప్రచోజనం
లేకుండా అలాటి పని చెయ్యడమా? ఆత్మహత్య చేసు
కున్నా ఒకటే!

ఫి. స్త్రీ—సుబ్బారావు వెల్లిపోతున్నాడని తెలు
సు. ఈ అనుమానం ఆతనిమీద పడుకుంపని తట్ట
లేదా?

మోహ—నాకు తెలియకుండా అంతా గడి
యలో జరిగిపోయింది. తరవాత తట్టింది.

ఫి. స్త్రీ—అప్పుడైనా నేరం ఒప్పుకుందామని
బుద్ధిపుట్టలేదా?

మోహ—అక్కడికి వెల్లిరాద్దామనుకున్నా!
సామ్యు ఎలాగూ తీర్చివేద్దను.

ఫి. స్త్రీ—ఈ లోగా అతన్ని పట్టుకు కేసు
పెట్టినా?—

మోహ—అతను చాలా దూరాన్న వున్నాడని
తెలుసు. క్వరధి వుండనుకున్నా. ఇంత క్వరలో పట్టు
బడుతుందనకోలేదు!

ము. స్త్రీ—(లేచి) చెక్కబుక్కు రాజారావు
కేబులోనే ఉండిపోడంవల్ల, ఒక్కరోజు ఆలస్యంగా

బుబ్బిలే, మోహనరావు వెల్లిపోయి ఉండును. ఈ గతి కోర్టువారికి జ్ఞాపకంచేస్తున్నా.

జడ్జి—సుబ్బారావుమీదకాక, తన మీదే అనునం కలుగుతుంది అన్న సంగతి ముద్దాయికి దృష్టిలో ఉంచా అన్నదే ఇప్పుడు మనం ఆలోచించవలసిన వయం. సుబ్బారావు వెల్లిపోయినదాకా, చెక్కుచెక్కు రాజారావు జేబులోవున్న సంగతి నీకు తెలుసా?

మోహ—నేను... అనుకున్నా... అతను.

జడ్జి—(కోపంగా) నిజంచెప్ప. తెలుసా, తెలిదా?

మోహ—(చాలా సన్నని గొంతుకతో) తెలిదు. తెలిదానికి ఆవకాశంలేదు.

జడ్జి—(డి. ప్లీతో) మీ సందేహ నివృత్తి అయిందా?

ఫి. ప్లీ—ఇలాటిజాడ్యం నీకు ఇదివరకెప్పుడైనా పట్టిందా?

మోహ—లేదు.

ఫి. ప్లీ—ముధ్యాహ్నం మల్లీ పనిలోకి వెళ్లడానికి మనస్థిమితం కలిగిందా?

మోహ—అ. సామ్య తీసుకువెళ్లవలసివచ్చింది.

ఫి. ప్లీ—తొమ్మిదిరూపాయలూ కాదా? అది మూత్రం జ్ఞాపకముండేటంత తీక్షణంగా వుందేం బుద్ధి? చెక్కు మార్చడం నిజంగా తెలియదే అంటావు ఇంకా!

(అని దిగ్విజయంగా కూచుంటాడు)

మోహ—నాకు నిజంగా పిచ్చెక్కుకుండా వుంటే ఇలాటిపని చెయ్యడానికి ధైర్యం చాలకపోను.

ము. ప్లీ—(లేచి) తిరిగి ఆఫీసుకి వెళ్లకపూర్వం తీసికొని పోతున్నావా?

మోహ—ఆరోజంతా పన్నే రాత్రి నిద్ర పట్టలేదు.

ము. ప్లీ—సరే. ఇప్పుడూ, ఆ నాలుగునిమిషాల్లోనూ జరిగిన సంగతులేమీ జ్ఞాపకంలేదంటావా?

మోహ—(ఒక్కనిమిషం ఆలోచించి)రామయ్యగారి మొహాన్ని గురించి ఆలోచించినట్టు జ్ఞాపకం!

ము. ప్లీ.—రామయ్యగారి మొహమా? దానికి, నీ నేరానికి సంబంధ మేమిటి?

మోహ—ఏమీ లేదు!

ము. ప్లీ.—ఈ ఆలోచన ఎప్పుడు రట్టింది? పరుగు ప్రారంభించకపూర్వం ఆఫీసులో వుండగానేనా?

మోహ—అవును. పరుగెత్తుతూవుండగానూ అదే ఆలోచన!

ము. ప్లీ.—“నోట్లు కావాలా?” అని అడిగేదాకా అలాగే వుందేం?

మోహ—అవును. ఆమాటతో తిరిగి మనస్థితిలోకంటే పద్దాను. కాని అప్పటి కంటే బిందె పోయింది.

ము. ప్లీ.—సరే. (జడ్జివైపు తిరిగి) ముఖ్యమంత్రి సాక్ష్యం పూర్తయింది.

(జడ్జి తల ఊపుతాడు. మోహనరావు కోసం దిగి పోతాడు)

ము. ప్లీ.—(తన రాసుకున్న నోట్లు చేత్తో పట్టుకుని) ప్రాసిక్యూటర్ స్టీవరుగారు నావాదాన్ని ఎగతాళి చెయ్యడానికి ప్రయత్నిస్తున్నట్టు క్రానెస్టామి నేషన్లో నూచనలు చూపించారు. ఈ పాటికే, నేను కోర్టువారి యెదుటపెట్టిన సాక్ష్యంవల్ల “ఈ ముద్దాయి నిజముగా తన చేష్టలకి తాను బాధ్యుడనాడు. ఉదాత్త కౌతిలేయనల్ల కలిగిన మానసిక అందోళన చిత్తగ్రహ కలగజేసి, అతనికి తాత్కాలికోన్యాదావస్థ కలిగింది” అన్నవిషయం నిస్సందేహంగా రుజువయినట్టు మీకు తోచకపోలే నేను ఇప్పుడు ఏం చెప్పినా లాభం లేదు. నా వాక్యానుసారం మీ హృదయాలని శ్రవించజేసి జూరి కలిగించాలని నా ప్రయత్నమూకాదు; ఉద్దేశమూకాదు. శృంగారపుగాళ్ళతో ఈకేసు మూలమయన్ని మరుగుపరుస్తున్నానని మా స్నేహితుడు నిందించాడు. అలాటికార్యం నే నేమీ చెయ్యలేదు. నేను చేసినపని, ఒక్కమారు తెర తొలగించి, నిండు

ప్రాణంతో కొట్టుకుంటున్న జీవితపు సమాధిని మీ యెదుట పెట్టడం మాత్రమే. ప్రతి సేరానికీ కారణ భూతంగా జీవితపు సంఘటన ఒకటి వుండితీరగలవంటి మనం ఇప్పుడు ఒక మహానాగరిక సంఘంలో, కాలంలో జీవిస్తున్నాము. మోటుతనం, కరకుతనం, బాధ, హింస వీటికీ సురైన వ్యక్తితో మనకి ప్రత్యేక బాంధవ్యం లేకపోయినా, మనని పూర్తిగా కలత పెట్టే స్థాయి. అదే ఒక స్త్రీ హింసించబడుతోంది అనండి. అందులో మనం గాఢంగా ప్రేమించిన స్త్రీ మిథు అటువంటి పరిస్థితుల్లో కలిగే భావాలు ఊహించుకోండి ఒక్కమాట. ముద్దాయి వయస్సులో మన భావాలు ఎంత ఉత్కంఠలో వుంటాయో జ్ఞాపకం తెచ్చుకోండి. జ్ఞాపకం తెచ్చుకుని, ఒక్కమాట ముద్దాయిని చూడండి. తాను ప్రాకారాధికంగా ప్రేమిస్తున్న స్త్రీ హింసించబడుతూవుంటే గాఢరావడమే చూసి ఊరుకోగలిగిన రాతి సుండేవాడు కాదు. కనక కర్తవ్యాకర్తవ్య నిర్ణయకర్త ఒక్క తృటికాలం ఆతనిని త్యజించింది. ఒక్కనిమిషం అంధకారం ఆవరించింది. దుఃఖంలో, ఆవేదనలో ఆత్మహత్య చేసుకుంటున్న వ్యక్తులని మనం ఎరుగుదుము. వారు నీచులనికాని, నేరులనికాని మన అభిప్రాయంకాదు. ఆ పరిస్థితుల్లో మన మృత్యు ఇతర సేరాల్లాకూడా చెయ్యడానికి అవకాశ ముందనీ, సాధారణంగా చేస్తారనీకూడా మనం గుర్తించాలి. తప్ప చేసేంత మాత్రాన్ని నేరముడని యించి శిక్ష విధించడం కానివని. ఆతనికి “నేరం చెయ్యాలి” అనే దురుద్దేశం లేదు కనక, “తన అవయవాలు స్వాధీనం తప్పిన ఒక రోగి” అని చికిత్స చేయవలసిందే కాని, నేరముడని పరిగణించి శిక్షించడం అనుచితం. దురుద్దేశంతో చెయ్యగలిగి నిజంగా నేరంకాదు. దురుద్దేశం లేకమునా ఈ ముద్దాయికి లేదని సాక్ష్యం వ్యాపార సేమ నిరూపించాను. కనక ఈ ముద్దాయి “నిర్దోషి” అని మారు నిర్ధారణకి రావాలి. చేసినది ఒక్కలేవ్వ. అది ఒక్క తృటికాలంలో జరిగిపోయింది. జరిగిపోయిన కార్యాన్ని మార్చడానికి మనం అసమర్థులము! ఆశ్చర్యం!! ఒక్కమాట చెప్పగలిగింది, సామ్య రోసం అందించినతరవాత ఎంత పశ్చాత్తాపపడినా,

ఆతను చెయ్యగల కార్యం లేదు. “న్యాయ” మన్న బోసులో చిక్కుకున్న ప్రాణి బతుకుపడడానికి వీలు లేదు. ఇతను అనానుగు నిమిషాల్లోనూ కాలబారి బోసులో పడ్డాడు. మన శాసనాల్లో జీవం లేకపోడం చేత, న్యాయపరిపాలనలో మానవహృదయాన్ని అర్థం చేసుకోగల ప్రజలకి తావు లేదుకనక, మన ముద్దాయి వంటివారు అనేకమంది ప్రతిరోజూ నశించిపోతున్నారు. ఇతన్ని నేరముడు అని వార పెట్టగద్దు. నేరం చేసే రకపుమనిషి అని శిక్షించి ముద్రవేస్తే కొద్ది కాలంలో ఆవిధంగానే మారడానికి అవకాశ మెక్కువ. “న్యాయం” అనేది ఒక మహాకళం. కదిలినతరవాత ఆపడానికి కత్తి ఎవరికీ లేదు. అడ్డుతగిలిన దురదృష్ట వంతుల మీదనించి రథచక్రాలు పోవలసివచ్చే. ఇతను “శాంతం తప్పవోపని పట్టిన వ్యక్తి” అని పరిగణించి మంచిమార్గానికి తిరిగి రావడానికి తగిన పరిస్థితులు కల్పించి, ఆతనికి మరో అవకాశం ఇవ్వవలసిన విధి మనది; సంఘానిది. నేరముడని బైదు చెయ్యండి; జీవితం ధ్వంసం చేసేస్తే! ఆతను చేసిన నేరాన్నీ, పడిన పశ్చాత్తాప ఆవేదనలనీ పోల్చిచూడండి. ఈనాటికి రెండు నెలలనించీ విచారణరోసం జైలులో వున్నాడు. ఈ లోపల ఆతను పడిన ఆవేదన ఊహించుకోండి. శిక్షకి ప్రయోజనం కనీశిక్కుకోడంకాదు. కనీశిర్దుకునేకాంత పసత్వం. నేరం తిరిగి జరక్కుండా చెయ్యవలసి శిక్ష పరమావధి. తాను జైలులో గడిపిన రెండు నెలలూ ఎన్నడైనా యితను మరచిపోగలడా? తగిన శిక్ష అప్పుడే జరిగింది. న్యాయరథచక్రాలు కొంత ఇతనిమీదికి ఎక్కువేకాదు. ఇంకా చెల్లనిస్తే, (చిటికేసి) ఇందుకు పనికిరాదు.....

(అని మామంటాడు. ఒక్కనిమిషం నిశ్శబ్దం. ఫిర్యాదితరపు స్త్రీడరు నెమ్మదిగాలేచి తాపీగా తన ఉపన్యాసం ప్రారంభిస్తాడు)

ఫి. క్లీ. ఈ కేసులో జరిగిన విషయాలని గురించి వివాదంలేదు. తప్పదుకేసు పెట్టామని వారి వాదంకాదు. నేరం ఏకారణంచేత జరిగింది అన్న సంగతి అనవసరం. అప్రస్తుతం. కోర్టులో దాని ప్రకంప అసలు రాకూడదు. అయినా ఈ ముద్దాయి

నేరం చెయ్యడానికి గల కారణాన్ని మీ అందరికీ విశేషం చేసి, స్త్రీడరుగారు చర్చించారు. శృంగారపు తరుకు ప్రతేక పెట్టారు... లేదని అంటేమటుకే... ఈ కిటుకు మీరు తెలుసుకున్నట్టుయితే కేసంతా మీకు అర్థమయిందన్నమాటే! సావధానంగా చిత్రగించాలి! "తాత్కాలికంగా కలిగింది" అన్న వాదం ఒక్కసారి పరిశీలిద్దాం. మీరు సుందరమృత్యు చెప్పిన సాక్ష్యం విన్నాడు. ఆరోజు ఉదయం అరిగి వొడిలివల్లినప్పటికీ అతనికి మరిచిపోవడం ఆవిడ సాక్ష్యం చెప్పింది. స్త్రీడరుగారు అన్నట్టు దుఃఖాలిశయంచేత మరిచిపోవడం అసంభవం! అసమయంలోనే కాదా, అది న్యాయంగా జరగవలసింది!! సరే. వాడే గుమాస్తా రామయ్యగారి సాక్ష్యం విన్నాడు. "ముద్దాయనను మనసులో ఉన్నట్టు వోచెడు" అన్నాడు. ఆమాటకీ నాకు అర్థం బోధపడలేదు. ఆయన మాత్రం ఇది మీకు బోధపడుతుందనుకుంటున్నాడు. ఈ మాటకీ అర్థం ఏమియినా, "మరిచిపోవడం" మాత్రం కాదన్నమాట స్పష్టమేగా! ఇక సుబ్బారావు చెక్క ఇతని చేతికిచ్చి పుచ్చు— సుబ్బారావు ఇప్పుడిక్కడ లేకపోవడం మనదొరార్థిగ్యమే— కాని చెక్కు చేతులో పెడుతూ సుబ్బారావు అన్నమాటలు ముద్దాయి మన అందరికీ చెప్పాడు. అంటే అప్పటికే మరిచిపోవడం వచ్చింది. లేకపోతే ఆ మాటలు జ్ఞాపకముండుకపోను. అతను సాయువు కున్నప్పుడు మరిసిరింగానే వుందని గుమాస్తా చెప్పాడు. అంటే ఒంటిగంటూ పదినిమిషాలకి బాగావుండి, ఒంటి గంటాపదిహేను నిమిషాలకి బాగావుండి, నేరం తప్పించుకోవడానికి మాత్రం "ఆ నాలుగు నిమిషాలూ మరిచిపోయింది" అనుకోవచ్చున్న వాదమాత్రం ముక్కిమిగులుతుంది. నాకు ఈ వాదం వింటే నవ్వుస్తోంది. ఇంత అసందర్భపు వాదాన్ని పరిశీలించి, దానిలోని అనక తనకలు మీకు విశేషపరుస్తూ మీకాలం పాడు చెయ్యగలసిన అవసరమే లేదని నా అభిప్రాయం.

ఈ చొప్పుదంటు వాదంలో ఎంత బలముందో ఈ పాటికే మీకు తెలిసిపోయివుంటుంది. ఇతను ముగ్ధుడైనా స్త్రీలో మోహము మహానీరాల్లో ఒక నేరంచేశాడు. వైగానేరాన్ని మహానీరాల్లో వోచెయ్యాలని ప్రయత్నించాడు.

అదీగాక, సంసారం చేస్తున్న స్త్రీని లేవదీసుకుపోవడానికి ఈ నేరంచేశాడు. ఈ పరిస్థితుల్లో ముద్దాయి దోపిడి అని నిర్ధారణకి రాకతప్పదు. అది మోక్షార్థం. మిగిలి మీరు నెరవేర్చుకోవాలని మాత్రమే నేచేప్పింది.....

(అని కూర్చుంటాడు. అంతా నిశ్శబ్దం ఒక్క అరకుతో)

జడ్జి—(జూరీ వైపు కొంచెం ముందుకు వచ్చి) మీరు సాక్ష్యమిస్తే, దానిపైన జరిగిన న్యాయాధిక్షాపకం విన్నాడు. మీరు ఏమియులమీద మీ అభిప్రాయం ఇవ్వాలి చెప్పటంమటుకే ఇప్పుడు నాకర్థం. ఏమియులు అన్న ముద్దాయిపక్షంవారు ఒప్పుకున్నారు. కొంటరుఫాయిలు మార్పడంలో సహా. డిఫెన్సువాదం ఇది : "ఈ నేరం జరిగినప్పుడు ముద్దాయి తాత్కాలికంగా న్యాయస్థితిలో ఉండవలసి అతని చేతులకి అతను బాధ్యుడుకాడు" అని. మీకు సాక్ష్యంవల్ల ఉన్నానీరాల్లోనే ముద్దాయి ఈ నేరంచేశాడని వోచినట్టుయితే "నేరం చేశాడు; కాని మరిసిరిందే" అన్న నిర్ధారణకి రావాలి. లేకపోతే "నేరం ఉంది" అనాలి. ఉన్నానీరాల్లోనించి మీరు ఆలోచిస్తున్నప్పుడు, నేరం జరగడానికి ముందు వెనకల ముద్దాయి ప్రవర్తనని ఉమ్మడిగా విచారించాలి. సాక్ష్యం మీరు పూర్తిగా జ్ఞాపకముంచుకోండి. కాని ముద్దాయి వయస్సు, అతనికి కలిగిన దుఃఖము, బాధ మీరు లెక్కలోకి తీసుకోవాలి. "నేరంచేశాడు. కాని మరిసిరిందే" అన్న నిర్ధారణకి రావడానికి, అనిమిషం, "పిచ్చి ఆసుపత్రిలో చేర్పించదగినంత ఉన్నాడం అతనికి కలిగిందని రుజువు"నట్టు మీకు వోచాలి. మీరు వెల్లి, ఏమయించింది, నిర్ధారణకు రావచ్చును.

(జూరీ మొదట్లో బయటికి లేచి వెళతారు. స్త్రీమీద ఏమీ చైతన్యముండదు. ఓ నిమిషంలో జూరీ మొదట్లో తిరిగివచ్చేసి, తమ స్థానాల అక్రమం చేసుకుంటారు).

జడ్డి—మీరు ఏకగ్రీవంగా ఒక నిర్ధారణ కొచ్చారు?

జా. నాయకుడు—అ.

జడ్డి—“నేరస్తుడు” అనా; “నేరంచేశాడు. కాని మరి స్థిరంలేదు” అనా?

జా. నాయకుడు—“నేరస్తుడు” అని.

ము. స్త్రీ—(లేచి) కోర్టువారు కరుణించి కలవిస్తే శిక్ష కొంచెం తగ్గించవలసిందని చెందుముక్కలు మనవి చేసుకుంటాను. లోగడ చెప్పినదానికంటే ఇప్పుడు ఎక్కువేమీ చెప్పగలనని కాదు కాని...

జడ్డి—అవును. ఎక్కువ చెప్పేందుకేమీ లేదు!

ము. స్త్రీ—కోర్టువారలా కలవిస్తే మరి చెప్పేందుకేముంది? అంతా తమదయ!

జడ్డి—(మద్దాయి నుద్దేశించి) నీకు న్యాయ శాస్త్రప్రకారం విచారణ జరిగింది. నవ్వు నేరం చేశావని నిర్ధారణ అయింది. నా వుద్దేశంలా, జూరీ సరియైన నిర్ధారణకే వచ్చారు. “నీచేష్టలకి నవ్వు బాధ్యతవుకావు” అని దీక్షెప్పువాడం. విచారణ జరుగు తున్నంతసేపూ ఈ వాదాన్ని పురస్కరించుకుని, నీ మీద దయదలచుమని మీ స్నేహితులగు కోర్టుశాసన వున్నారు. నిన్న ఒక రోగిగానే కాని ఒక నేరస్తునిగా పరిగణించకుండవని ఆయనవాడం. ఉక్రేశకంలా, యుక్తాయుక్తాల మరచి, ఆయన న్యాయశాస్త్రాన్ని, ఇప్పటి విధానాలనీ కూడా నిందించాడు. పైగా ఇప్పటివిధానంవల్ల నేరాలు ఎక్కువవుతున్నట్టు కూడా తేల్చారు! నీకు నేరం చెయ్యాలన్న దురుద్దేశం లేదనీ, భావోక్రేశకంలా అసహాయశీలై కొట్టుకు పోతూ ఈ పనిచేశావనీ చెప్పారు. దీనికి ఆధారంగా

నీకు సుందరమృతీ వున్న సంబంధం వైన తెల్పారు. ఈ స్త్రీ దుర్గతిలో వుండడంవల్ల, చేసినపని అంత శోచనీయంకాదని మీ స్నేహితుగారి వాదన! కాపరం చేస్తున్న స్త్రీని తేవదీసుకుపోయే అభిప్రాయంతో నేరంచేశావు. పైగా నేరం మరొకరిమీద తప్పించడానికి ప్రయత్నించావు. ఇది దురుద్దేశం కాక మరి మిటి? ఈ పరిస్థితుల్లో, ఎంత ప్రయత్నించినా, నీమీద జాలిపుట్టడంలేదు. నీ నడతవల్ల ఒక నిర్దోషికి ప్రమాదం ఏర్పడింది. ఇది నవ్వు నీబుద్ధికుళిత వినియోగించి, కావాలని చేసినపని. ఇతరులు నీ మార్గం అనుసరించకుండా కాపాడవలసిన బాధ్యత, విధి నామీదవుంది. నీకు శిక్షవిధించబడే ఆన్యాయమని వాదించారు మీ స్నేహితుగారు. అతని ఉపన్యాసభోరణి నాకు అర్థం కానే లేదు. న్యాయమన్నది ఒక పెద్దసౌఖ్యం. మన అందరికీ తలదాచుకోదానికి ఆశ్రయమిచ్చిన మహా సౌఖ్యం. సౌఖనిర్మాణంకాదు నావిధి దానిని వినియోగించడమే. నవ్వు చాలా పీనముయిన నేరం చేశావు. సంఘక్షేమంకోసం, నాకిచ్చిన అధికారాన్ని దుర్వినియోగంచేసి, నీకు దయచూపించలేను. కనక, నీకు మూడేళ్లు కఠినశిక్ష విధిస్తున్నాను...

(జడ్డిగారు తీర్పు చెబుతున్నంతసేపూ మోనా నరావు నిశ్చలుడై వింటాడు. పూర్తి అవగానే తల వాలి పోతుంది. పోలీసులు అతన్ని తీసుకు పోతుంటే సుందరమృత మూర్ఖపోతుంది; కోర్టులో గొడవ. ఆవిడని మెల్లిగా పైకి, పట్టుకు తీసుకుపోతారు)

జడ్డి—(ఓమాస్తాతో) తరవాత కేసు పిలు.

గుమా—3౪ of ౧౯౩౪. వెంకయ్యగారు.

[‘వెంకయ్యగారు, వెంకయ్యగారు’ అని కేకులు తెచ్చ]

[సశేషము]

గాంధీ-రవీంద్రులు

— శ్రీ దేవగుప్తాపు విశ్వేశ్వరరావు —

["Tagore is the Plato of our own times;
Gandhi is the St. Paul "]

—C. F. Andrews]

భారతమాత అనాదినుంచీ మహాపురుషులను ప్రసవిస్తూనే వచ్చింది. ప్రపంచ నాగరికతకి మెరుగులు దిద్దిన ఎందరినో మత ప్రవక్తల్నీ, మహాకవుల్నీ, సార్వభౌముల్నీ, యాథాగ్రణుల్నీ ఆమె ప్రపంచానికి సమర్పించింది. ప్రపంచ మహా వ్యక్తులలో ఒకడుగా కీర్తింపబడే గాంధీజీని ప్రసవించి ఈ రోజునకూడా భారతమాత తన ఖ్యాతిని కాపాడుకొన్నది. ఇటీవలివరకూ మనమధ్య మనలిన రవీంద్రుడు ప్రపంచ మహా కళానిర్మాతలలో ఒకడుగా గుర్తింపబడ్డాడు. దేశదేశాలవారిని ఆయన గీతాలు ఉర్రూతలూగించినై.

ఆధునికయుగ భావజగత్తులో గొప్ప విప్లవం తెచ్చినవారు గాంధీ రవీంద్రులు. మన నాగరికతకి వారు క్రొత్తక్రొత్త పుంతలు తీశారు. భారతీయ జీవనపథంలో ముసురు కున్న విషాదాంధకారాన్ని పటాపంచలు చేసిన జ్యోతిర్మూర్తులు. మన జాతిని ఇతః పూర్వం అజ్ఞాతమైన ఒక మహోన్నత లక్ష్యం వైపుకి మరలించిన నాయకమణులు వారు. భారత దేశం సాంఘికంగా పతనం చెందిపోయి, దాస్యయుగం పరిపక్వ స్థితికి వచ్చిన రోజులలో వీరుభయులూ భారతదేశ

గాంధీజీ

రవీంద్రుడు

కారవాన్ని బాహ్యప్రపంచంలో ప్రతిష్ఠించటానికి ఎంతో కృషిచేశారు. భారత దేశపునరుద్ధరణ అనే మహత్తరమైన కార్యంలో వారు పుష్టికరమైన ఆధ్యాత్మిక సంజీవిలాగ పనిచేశారు.

తన దేశీయమైన కోటనుకోట్ల ప్రజల చేత 'మహాత్ముడు' (గొప్ప ఆత్మ కలవాడు) అని కీర్తింపబడుతున్నాడు గాంధీజీ. వివాద గ్రస్తులైన వివిధమతాలవారి సందరినీ ఒక్క త్రాటిమీద నడిపించి, ఏకజాతిగా అనుసంధిస్తూన్న అసామాన్య ప్రతిభాశాలి ఆయన. అహింసా, సాత్త్వికనిరోధసిద్ధాంతాలు ప్రపంచవిజ్ఞానానికి ఆయన సమర్పించిన అమూల్యాభరణాలు. షేక్స్పియర్ కవి బ్రూటస్ పాత్రని వర్ణిస్తూ ఇలా అంటాడు: "అతడు అచ్చమైన సాధువు. ప్రకృతి అతనిని చూసి 'ఇతడే నిజమైన మానవుడు' అని చెప్పదగినంతగా ప్రాకృతిక శక్తున్నీ అతనిలో సామరస్యమును పొందినై." ఇదే వర్ణన గాంధీజీకూడా వర్తిస్తుంది. రాజకీయ వేస్తలలో ఋషిత్వం పొందిన రాజకీయవేస్త గాంధీజీ. ఆయన ప్రేమ సిద్ధాంతం మన దేశానికే కాదు - ప్రపంచానికే చాలా అవసరం. దురాశతో, దుధిరత్నస్థతో పంకిలమైన నేటి ప్రపంచానికి ఆయనసిద్ధాంతం ఎడారిలో నీటిబిగ్గలాంటిది. పునరుజ్జీవనం పొందు తూన్న భారతదేశపు కంఠస్వరమే ఆయన కంఠస్వరం. ఆ కంఠం ప్రపంచజాతులన్నిటిని "దేవునియెడలా, మానవునియెడలా మీమీ విధులు నెరవేర్చి, ఇంతకన్నా ఉత్తమమైన, సంపన్నమైన, పరిపూర్ణమైన జీవితంలోనికి రండి" అని ఆహ్వానిస్తోంది.

రవీంద్రుడు మన జాతీయ కవి. మన జాతీయ వాంఛాకీ, ఆశయాలకీ అద్దముల లాంటివి ఆయనగీతాలు. ఆయన భారత దేశానికీ, తద్వారా ప్రపంచానికీ, వైదిక యుగంనాడు మన మహర్షులు లక్షించిన పరిపూర్ణ జీవనదృశ్యాన్ని ప్రసాదించాడు. వ్యక్తిగత జీవితంలోనే కాక జాతీయ జీవితంలో కూడా ప్రేమ, సత్యము, సాందర్యము-వీటి పారమ్యాన్ని చాటటమే ఆయన ఏకైక జీవిత లక్ష్యం. ప్రాచ్యనాగరికతా సంరక్షకుడు రవీంద్రుడు. కవి, వేదాంతి, ప్రవక్త, శిల్పి, ఆచార్యుడు-వీరం దరియొక్క చిత్రమైన సమ్యేళనమును మనం రవీంద్రునిలో చూడగలం.

రవీంద్రుడు 'ప్లాటో' ని గుర్తుకి తెస్తాడు. కళా విజ్ఞానాలకి ప్రసిద్ధికెక్కిన పంగరాష్ట్రపు, వైవిధ్యములు రవీంద్రునిలో ప్రస్ఫుటంగ కనిపిస్తాయి. ఆయన ఆదర్శవాది. పరిశుద్ధమైన ఆత్మతేజస్సుతో జీవించాలని తాపత్రయ పడ్డాడు. 'ధూళులు సుళ్లుతిరిగే ఒక పెద్ద గాలిదుమారంలో ఒక గోడచాటున తలదాచుకున్న బాటసారిలాంటివాడు రవీంద్రుడు.'

గాంధీ రవీంద్రులలో క్రైస్తవ, గ్రీకు జీవన దృక్పథాలకు ప్రాతినిధ్యం కనిపిస్తుంది. గాంధీజీ ప్రజాస్వామ్యవాది. జన్మతః ప్రజానాయకుడు. దివ్యమైన తనప్రేమసిద్ధాంతంతో భారత జాతీయ జీవితాన్ని పూర్తిగా శాసించగలిగాడు. తరిగిపోని ఓరిమి, సాటిలేని సాజస్యం, అపూర్వమైన స్వార్థత్యాగం, న్యాయము కొరకు, సత్యముకొరకు ఆత్మార్పణ చేయగల అచంచల దీక్ష - ఇలాంటి ఆదర్శ మానవలక్షణాలను గాంధీజీలో చూస్తాం.

ఆయనలాంటి వ్యక్తిత్వం మానవ చరిత్రలో ఒక అపరూపమైనవిషయం. ఆయనఊహలో భారత జాతీయత అంటే 'నన్ను ముట్టుకోకు నామాల కాకీ!' అన్నట్టు దూరంగా ఉండటంగాని, ఇతర రాజ్యాలను దురాక్రమణ చేయటంగాని, విధ్వంసంచేయటంగాని కాదు. మానవజాతికోసం ఆత్మార్పణ చేయగలగటానికే భారతదేశం అభ్యున్నతి పొందాలి. నిజానికి గాంధీజీ అచ్చమైన అంతర్జాతీయవాది. మానవకోటియొక్క గొప్ప నిర్మాణాత్మక శక్తులలో ఆయన ఒకడు. భారత జాతీయ చైతన్యానికి ఆయన చిహ్నం.

గాంధీ రవీంద్రులు ఆదర్శానుగుణంగా జీవితాలు గడిపారు. పాశ్చాత్యనాగరికతకి గాంధీజీ సంపూర్ణ ప్రతికూలుడు. భారత దేశాభ్యుదయం యంత్రతక్కిమీద ఆధారపడివున్న దనే విశ్వాసం గాంధీజీదృష్టిలో పంచనాత్మకమైన ఆశావాదం. యాంత్రిక నాగరికత అనే ఘోరరాక్షసుని బానిసించి మానవాత్మ విమోచనం పొందాలని ఆయన కోరుతాడు. సాంఘిక సంస్థలు ముఖ్యంగా సంస్కరింపబడాలనీ, మానవుని మనఃకేంద్రం ఆరోగ్యవంతంగా ఉంటే యాంత్రిక శక్తిని లక్ష్యం చేయనవసరములేదనీ రవీంద్రుని వాదం. బూజుపట్టిన సంప్రదాయమన్నా, అవధిలేని ఆత్మోత్కర్ష అన్నా ఆయన కమిత భేద్యం. ఈమహావ్యక్తులిద్దరూ భిన్న భిన్న కోణాలనుంచి జీవితసమస్యల్ని చూస్తారు. ఆనందమయ జీవితమూ, ఆత్మవిమోచనమూ వీటిని గురించి గానంచేస్తాడు రవీంద్రుడు. బాధాపరిణామమైన జీవితాన్ని క్రమశిక్షణ చేత తపించి వేయాలని ప్రబోధిస్తాడు గాంధీజీ. ప్రకృతిసిద్ధమైన స్వచ్ఛత రవీంద్రుని

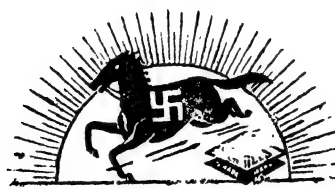
కిష్టం. ప్రపంచాన్ని ప్రేమించి ఆనందించే కళాశీలికన్న ధన్యుడు లేడంటా డాయన. తాకికమైన మంచిచెడ్డలను తూచి విలువలు కట్టడం నేర్పుతాడు గాంధీజీ. దారిద్ర్యాన్ని, సోశియాల్ని ఆయన ఆరాధిస్తాడు. ఈ విధంగా పూర్తిగా విరుద్ధాశయాలు కలవారే అయినా గాంధీ రవీంద్రులు ప్రాచీన భారత విజ్ఞాన మనే ఏకపాదనాన్నే ఆధారంగా తీసుకొనితమతమవ్యక్తిత్వాలునిర్మించుకున్నారు.

జీవితంలోని ఉత్కృష్టానందాన్ని వ్యక్తపరుస్తుంది రవీంద్రుని కవిత్వం. ఆ ఆనందంలో సర్వసాధారణమైన పదార్థాలుకూడా గొప్ప గొప్ప విలువలతో మిలమిలలాడిపోతే, గాఢమైన తన ఆధ్యాత్మికదృక్పథంతో ఆయన పారతాకిక సౌందర్యాలను సందర్శించి, నిశితమైన, నిర్దిష్టమైన శబ్దజాలంలో పొదివి మన కందిస్తాడు. ఇక వాస్తవికతా సిద్ధాంతి (Realist) గాంధీజీ మనం మన ఆధ్యాత్మిక గమ్యస్థలాన్ని చేరేలోపుగా వేదనతోను, నిరాశతోను కూడిన ఎన్నో ఎడారులను గడువవలసిఉందని హెచ్చరిస్తాడు. బాధాసహనంలోనే ముక్తి ఉన్నదంటాడు. రవీంద్రుడు ఈ బాధాసహనముయొక్క ఫలితము ముక్తి అంటాడు. ఇంద్రియ సంయమనం వలన ఆత్మ స్వతంత్ర మవుతుం దంటాడు గాంధీజీ. రవీంద్రుని ఊహలో నిజమైన స్వాతంత్ర్యమంటే 'త్యమేవ శరణం మమ' అని సర్వభారమూ భగవదర్పణం చేయటం. స్వయంగా కళాశీలి అయిన రవీంద్రుడు దైనికజీవితంలో సౌందర్యంయొక్క స్థానాన్ని గూర్చిన్నీ, మానవుని ఆత్మ పరిణతి చెందే ప్రక్రియలో సౌందర్యం నిర్వహించే ప్రముఖ పాత్రను గురించిన్నీ చెబుతాడు.

ఇటీవలి చరిత్రలో కోటానుకోట్ల జనం చేత ఒక ప్రక్క మహర్షిగా ఆరాధింపబడుతూ, మరొక ప్రక్క సమర్థుడైన రాజకీయ వేత్తగా ప్రఖ్యాతుడైన వ్యక్తి గాంధీజీ ఒక్కడే. ప్రపంచ చరిత్రలోని మిక్కిలి సమర్థులైన కొద్దిమంది ప్రజా నాయకులలో గాంధీజీ ఒకడని ఈరోజున సర్వేసర్వత్ర అంగీకరించారు. ఆధునిక చరిత్రలో గాంధీజీ అంతగా సమకాలీనులమీద ప్రభావం కలిగి ఉన్న ప్రజానాయకుడు లేడు. అత అనుచర వగంకూడా మరెవ్వరికీలేదు. పాశ్చాత్య లోకానికి గాంధీజీ బాధాసహిష్ణుతకు చిహ్నమైన సిలువను అర్పిస్తే రవీంద్రుడు విజ్ఞాన కమలాన్ని అంజలి పట్టాడు. “సౌందర్య రాధనకి అంకితం చేసిన స్వీయజీవితంలో రవీంద్రుడు సౌందర్య సౌరభాలను వెదజల్లే ఒక మహాజ్యోతిస్సును కుదించుకుని ఇమిడించుకున్నాడు. పాటలలోను, పద్యాలలోను, కథలలోను, నాటకాలలోను అదే జ్యోతిస్సు యొక్క అనేక కిరణాలను ఆయన మనకు ప్రసాదించాడు. సత్యాన్వేషణానిరతి గాంధీజీజీవితాన్ని ఏ విధంగా ఆవరించుకుని

పోయిందో, అదేవిధంగా రవీంద్రుని జీవితాన్ని సౌందర్య పిపాస పరిపాలించింది. ఆ పిపాసయొక్క బాహిరస్వరూపమే శాంతినికేతనం. గాంధీ రవీంద్రులు సూర్య చంద్రుల వలె భారత జీవితాకాశాన్ని జ్యోతిర్మయం చేశారు.”

ఒకే హృదయంయొక్క రెండు స్పందనాలు గాంధీ రవీంద్రులు. ఆ హృదయం సనాతనమైన భారతమాత హృదయం. సృష్టి సంతతిని భగవద్గీతయంగా దర్శించిన మహత్తరమైన ఉపనిషద్విజ్ఞానానికి ఈ ఇరువురూ సమానంగా బేరసులు. జీవితాన్నే కళామయం చేసుకున్నాడు గాంధీజీ. కళామూర్తికి జీవం పోశాడు రవీంద్రుడు. గాఢమైన మత విశ్వాసం, దృఢమైన దేశభక్తి, ప్రవక్తత్వం - ఈ విషయాలలో ఇద్దరు సమానులే. ఆచరణలో ఒకరూ, గానంలో మరొకరూ ధర్మసాధన చేశారు. ఒకరు విశేష్యమైతే మరొకరు విశేషణం. ఋగ్వేదయుగం నాటి నుంచి భారతాత్మలోని బేత్తెప్పై మంతా కరుడు గట్టిన జ్యోతిస్వరూపులు గాంధీ రవీంద్రులు.

* వ్యక్తావ్యక్తంలో యుద్ధం *

[కథానిక]

= శ్రీ వై. వి. రమణమూర్తి -

మూలలోకి, భాస్కరానికి మొట్టమొదట ఎలా పరిచయమైందో ఎవరికీ భావకంలేదు. పరిచయమైన మొట్టమొదటి రోజుల్లో ఇద్దరూ అనేకవిషయాల్లో భిన్నాభిప్రాయాలు కలిగివుండి తెగవాదించుకునేవారు. అతనికి పనేమీ లేదు. డబ్బు కావలసినంత వుండి లిని కూర్చోడానికి. మాలతిభర్త ఆఫీసుకి పోగానే దానికి కావలసినంత తీరిక.

తనకు నిజంగా మనస్సు వుందనీ, దానికి స్వతంత్రంగా ఆలోచించే శక్తి వుందనీ ఇప్పటివరకూ తెలుసుకోలేని మనఃశ్రుతి భాస్కరం ఒకడు. అతని కష్టమూ తన అభిప్రాయాలూదా నమ్మకం లేదు. రాజకీయ విషయాలనుగురించి ఆలోచించడాని మాన్చుకొని చివరికి గాంధీగారి పటంపగిరికెల్లి ఆయనమీద ఆ భారం వదిలేసి వచ్చి పడుకుంటాడు సుఖంగా. మాలతి అంచేతనే ఇతన్ని వేరొకరినా చేస్తుంది.

మాలతి చదువుకున్న పదును, భర్త ఈశ్వరావు ఒక ఫరమలో ఉద్యోగిగా వుంటున్నాడు. అసీహదా వుంది. భాస్కరం వీళ్ళింటికి వచ్చి పోతూవుండడంతో భాసుప్రయుక్తరాష్ట్రసమన్వయగర్త ప్రారంభమైన వీళ్ళ యుద్ధంలో కొన్నాళ్ళకు సంధి కుదిరింది. భాస్కరం వాల్చిటి కొచ్చేటప్పటికి తన నల్లని విశాల నయనాలతో ఆమె స్వాగతం ఇస్తుంది. ఆమెభర్త చిరునవ్వుతో ఆహ్వానిస్తాడు. అందరూ కలిసి కులా

సాగా తాలాన్ని మరిచిపోయి గడుపుతారు. భాస్కరానికి వాళ్ళ యింట్లోనూ, వాళ్ళ హృదయంలోనూ కూడా కావలసినంత చోటు దొరికింది. వాళ్ళ దగ్గిరున్నంతసేపూ స్వర్గధామంలో వున్నట్టు భావిస్తాడు భాస్కరం. అతను మంచి చిత్రకారుడుకూడాను. అతను మాలతిని చూడకుండా ఒక్కటూణం వుండలేదు. తనకు పనేం లేదుకనక పగలంతా ఈశ్వరావు గారెంట్లోనే గడుపుతాడు. ఈశ్వరావుకూడా భాస్కరాన్నెంతో వెట్టిగా ప్రేమించాడు. భాస్కరం అంతే అతనికి ప్రాణం. ఒక్కమాటలో చెప్పాలంటే— ఆ ముగ్గురి కీరీరాలు మాత్రమే వేరు. మనస్సు ఒకటే.

మాలతంటే తన కందుకో అంత ప్రేమ. భాస్కరానికి అర్థంకాలేదు. అసలప్రేమస్వరూపం ఎలాంటిదోకూడా అతను అవగతం చేసుకోనూలేదు. అందుకు ప్రయత్నించనూ లేదు. మాలతి తనను విపరీతంగా ఆకర్షిస్తుందనుమాత్రమే అతనికి తెలుసు. అది ఎలాంటి ఆకర్షణో అతనికి తెలిదు.

బాగా బారెడు పొద్దైక్కింది. మాలతి ఇంటి పనుల అదావిడిలో ఇంతవరకూ తలుచుకున్నాడం పడలేదు. ఇప్పుడు తలుచుకున్నవని నీళ్ళుపోసుకుని, చీకట్లు కుని బీరువాఅద్దంలో తన ప్రతిబింబం చూసుకుంది. మాలతి నిజంగా జగదీశుమందరి. ఆ మేలప్రతిఅంగం లోనూ తరుణయావనం తోడికీసలాడుతోంది. తన అందానికి తనే ముగ్ధురాలై పోయింది. అద్దంలో ప్రతి బింబం చూసుకోగానే ఆమె కొకవిధమైన ఉత్సాహం,

* వ్యక్తావ్యక్తం—Sub-consciousness.

మనోబలం వచ్చినట్టయింది. వదనం ఆనందంతో మెరిసి పోయింది. ఆనందరేఖ లింకా ఆమె పెదవులమీద నాట్యం ఆడుతూనేవున్నాయి. “మాలతీ” అన్న పిలుపు విని చెనక్క తిరిగిచూసింది.

అప్పుడే లేచి కళ్ళు మలుముకుంటూ వచ్చినట్టున్నాడు భాస్కరం! కేక్-ఓన్ (అబ్జగ్రత్త) గా వదిలేసిన జాట్టూ, అతను! తిన్నగా వాళ్ళు పడుకునే పందిరిమంచమీద కూర్చున్నాడు వెళ్ళి. ఎవరి నోటి నించీ మాటలేదు. ఆమె ఆశ్చర్యంతో మాట్లాడలేక పోతోంది. ఏమంటే ఇంతవరకూ ఆత నెప్పుడూ ఆ పందిరిమంచమీద కూర్చోలేదు. ఎన్నోమాట్లు ఈశ్వర్రావు కూర్చోనున్నా కూర్చోనట్టాడు. “వాళ్ళు పడుకునే మంచమీద నేను కూర్చోకూడదు. రప్ప” అని అతని అభిప్రాయం. అలాంటివా డివేళ ఇలా ప్రవర్తించాడేమిటి అని ఆమెపందేహం.

“నవ్వు చాలా అందంగా వున్నావు మాలతీ. ఈ గది అంతా బంగారపుగీరానివట్టు ఎలా వుందో చూడు! అలాగే నువ్వో ఒక్క క్షణం—” అని తన సెల్ఫీపుత్తకం తీసి పెన్సిల్‌తో బొమ్మ రాయడం మొదలెట్టాడు. మాలతికి అతని ప్రవర్తన ఏమీ అర్థం కాలేదు. కాని అక్కణ్ణుంచి కదలేకపోయింది. అలాగే నిలబడింది. బొమ్మ గియ్యడం పూర్తయ్యాక భాస్కరం రెత్తిచూశాడు. మాలతి దైర్యంచేసిఅడిగింది. “ఏమిటి పొద్దున్నే వచ్చావు?”

“ఏమో. నే వచ్చినపని మరిచిపోయాను.....” అంటూనే చెప్పడం ఆశీసి బొమ్మనీ పరీక్షగా చూడడం ప్రారంభించాడు మళ్ళీ.

చేతిలో వున్న రవిక కుప్పీచేతికి తేసికొట్టి చికాకుగా వున్నట్టు “ఓ, అబ్బ! ఎందు కొచ్చావ్ చెప్పదూ చంపక” అంది మాలతి.

అతను తలెత్తి చూశాడు. “కొపం వచ్చిందా? ఏం చేసినా చెయ్యి. జ్ఞాపకంరావడం లేదు—కాని చూశానా. ఇంతవరకూ ఎప్పుడూ నీ బొమ్మలు గియ్యనే లేదు. చూడ, ఇది నీకు ప్రెజెంట్ చేసా...”

“అయితే నీతో కూచోదానికి తీరికలేదు. దొడ్లో పడుంది. జ్ఞాపకంవచ్చినప్పుడు అక్కడికి వచ్చి చెప్ప. నే వెతుకున్నా.”

“మాలతీ!”

చెనక్క తిరిగిచూసింది. భాస్కరం దగ్గరగా వస్తూ అంటున్నాడు. “ఏం లేదు. నిన్ను చూడాలనిపించింది, నచ్చేకాను—ముంచిఫ్రితం ఈస్కెచ్ వేసుకున్నావ.....”

మామూలుగానే అనేస్తున్నాడు. “కాని నవ్వు నన్నంతగా ఆకర్షిస్తా వేం మాలతీ? నువ్వంటే ఏమిటో....”

తన మనస్సులో ఆందోళనంతా కళ్ళల్లో చూపిస్తూ మాలతి ఏమీ మాట్లాడలేక నుంచునిపోయింది. వచ్చిన పని మరిచిపోయానంటే ఆమె అంత ఆశ్చర్యపోలేదు. అది అతనికి మామూలే. కాని ఈ ప్రశ్న అత నేవుద్దేశ్యంతో అడుగుతున్నాడు?

“మరీ చిన్న పిల్లాడివైపోతున్నావ్, ఏమి టామాటలు భాస్కరం?” అని గదిమంది. భాస్కరం నూటిగా దాని కళ్ళల్లోకి చూశాడు. “నీ కలా తోచిందికదూ. సరేతే” అన్నట్టున్నాయి ఆ మాటలు.

“క్షమించు భాస్కరం” అనాలనుకుంది. నోటి చివరికి వచ్చిందికూడాను. ఇంతలోకే భాస్కరం గబగబా గుమ్మం దాటిపోయాడు. అతని కళ్ళల్లో బాధ కనుపించింది.

“భాస్కరం!” అని కేక వేసింది.

కాని అప్పటికే అతను గుమ్మం దాటిపోయాడు.

ఆ తేళే అతను మళ్ళీ వాల్లింటికి రాలేదు. ఈశ్వర్రావు చెండుమూడుసార్లు ఆఫీసునించి కలుగుంపేడు “మాలతి కేం తోచదు. కాస్త మాయింటి కెళ్లి కలుద్దు చెప్పకొండి” అని. అయినా అతను రాలేదు.

మర్నాడు పొద్దున్న ఇంకా పెందరలే భాస్కరం మాలతిగదిలోకి వచ్చాడు. మాలతి ఇంకా పక్కమీదే పడుకునివుంది, బద్దకంగా, తలుపు తీసేవుంచి. అతను రావడం చూసి లేచి బీరవాఅద్దంలో చూసుకుని

“ట్టు దిద్దుకుంది. అతను ఆశ్చర్యంతో దానివంక గాస్తో అడిగాడు.

“ఈశ్వరం ఊళ్లో లేదా? ఇంత ఇల్లూ నవ్వు కుక్కచే కాపలా కాశావా రాత్రంతా?”

“అవును. నిన్న సాయంత్రం వెళ్లారు” అంది కుక్క తిరక్కుంటూనే.

“ఆరె! నాకు కబురంపకపోయావా? సాయం దుకుందుకు వచ్చేవాణ్ణి!”

మాలతి వెనక్కు తిరిగింది. దాని పెదవులు వణికి పోతున్నాయి. అతను నిన్న అలా వెళ్లిపోదానికి ఆర్థం తెలియలేదు. ఇవేళటి ఈ అకారణదయకూ ఆర్థం తెలియలేదు. దానికి. భాస్కరం ముఖంలో మాత్రం ఏమార్యు లేదు. మాలతి మెదడులో ఎన్నెన్నో ఆలోచనలు పరులబుతీశాయి. ఒక వందసమాధానా లాలోచించింది. “నీ సహాయం అవసరంలేదు” అంటా మనుకుంది. కాని కంటే నిన్నటి అతని ముఖం జ్ఞాపకంవచ్చి ఇంత గన్నవిమయానికే నొప్పించడం ఎందుకనుకుంది. అంచేత తేలిగ్గా, “నాకేం భయమా? ఊరికేనే—ఎందుకని బురంపలేదు” అనేసింది.

“సరేకాని, ఇవేళేమీ ఇంకో స్పెషల్ వేసుకో దాని కొచ్చాను. ఇంకోపోజులో కొంచెంసేపు నిలబడు.”

ఆ అధికారస్వగానికి దానికి కోపం వచ్చి ముఖం కందిపోయింది.

“భాస్కరం, నాకింకేమీ పను లేవనుకున్నావా?”

“అది కాదమ్మా వెళ్లాయి—కోపంవస్తే నేనేం చెప్పను? ఎప్పుడూ నీతో మాట్లాడాలనీ, నీదగ్గరే వుండాలనీ వుంటుంది. ఇలాంటి పనేవో చేస్తూ నీదగ్గరే వుంటేనేమీ కూర్చోవాలనిపిస్తుంది, నీ కిష్టంలేదుకదూ. నీ వెళ్లిపోతారే...” అంటూ లేచాడు. మాలతేమీ మాట్లాళ్ళేదు. వెళ్లిపోతున్నాడు. అయినా అదేమీ మాట్లాళ్ళేదు.

“వెళ్లాయి!” అని అతను చేసిన సంభాషనమీదే వుంది దాని దృష్టంతా. అత నెప్పుడూ దాన్నలా పిలవలేదు—ఆశ్చర్యంకామా?

ఇలా ఆలోచించుకుంటూ నూతివగ్గరికి వెళ్లి పోయింది. కాని చేసే ఏ పనిమీదా దృష్టి నిలవడంలేదు. భాస్కరంరాకకూ మాటకూ ఆర్థం ఏమిటి? ఆత నొక రకం పిచ్చిమనసి అని దానికి తెలుసు. కాని అతని మాటల్లో ఆర్థంలేకపోలేదని దాని నమ్మకం. తనను అత నెలాక్రేమిస్తున్నాడు? చెల్లెలిగానా—లేక.....

బహుశా తనమీద ఆతనికి మనోభావమే వుండేమో. తనంత అందకంటే ఎక్కడా వుండదని చూసిన వాళ్లంతా వప్పుకుతీరతారు—తన అందం చూసి అతను కామించడం లేదుగదా—అతన్ని చూస్తే దానికి జాలి పుట్టుకొస్తోంది.

2

అబ్బ! ఎంత గడిచింది చేతావు పదిరోజులు— నాలుగురోజులు ను వ్యసల బరతవనుకున్నాం. ఎంతదని చేతావు! జరం వొచ్చినసంగతి నాదగ్గర దాచాలనుకున్నావా? కయరు చెయ్యకూడదే?” అని కళ్ళంట నీళ్ళెట్టుకుంది మాలతి.

భాస్కరం ఇంకా నీరసంగానే వున్నాడు. తన మంచంమీదే కూచునివున్న మాలతిముఖం చూసి అతనికి ఏమీ పొగిందికాదు.

“మాలతీ, నేనంటే నీకు కోపం వొచ్చింది కామా?”

మాలతి బావురుసుని ఏవకపోయినా అంతపనీ చేసింది. భాస్కరాని కెవరూ లేరని అది ఈమధ్యనే తెలుసుకుంది. భాస్కరం జ్వరంతో పడిపోయిన రెండురోజులకు ఆసంగతి తెలిసి ఈశ్వరం తీసుకొచ్చాడు. ఈ పదిరోజులూ మాలతీ అతనికి సేవచేసి, చెల్లెలుగ కాపాడింది. వాడి నిస్సహాయత్వం చూసి దానికి బాలేసింది. వాడి జాట్టు సరికిస్తో “ఎందుకొప్పుడతాను? నవ్వంటే నాకు ఎంతక్రేమీ తెలుసా” అంది కన్నీరు కుడుచుకుంటూ.

వాల్మీకిగారు తన కంఠగా నేవచేసినందుకు కృతజ్ఞత తెల్పుచు భాస్కరం.

ఒకనాడు మాలతి ఒంటరిగా నూతిదగ్గర నీళ్లు తోడుతోంది. భాస్కరం వచ్చాడు. ఇద్దరూ ఏవేవో మాట్లాడుకున్నారు.

“నీ కీ ఒంటరితనం దుర్భరమనిపించడం లేదా భాస్కరం?” అంది.

“ఏం చెయ్యమంటావు మాలతీ.....” అతను మరి మాట్లాడేడు.

ఈ ఎదురు ప్రశ్నలో ఎంతో హృదయవేదన వుందనీ, ఎంతో బాధాయుతమైన అతని జీవితగాథ నిశ్చయమైవుందనీ మాలతి గ్రహించింది. బాలిగా నిట్టూర్చింది.

“నాగొడవ కేంగాని, మాలతీ, చూడు—నీబొమ్మలు పూర్తిచేసి తెచ్చా. చూడు ఎంత అందిగా వున్నావో ఈపోజల్లో—ఇవి నీకు ఇస్తున్నా. పుచ్చుకుంటావు కాదా వద్దకుండా...”

“ఎందుకు వద్దంటాను భాస్కరం?”

* * *

చాలా రాత్రయింది. కరతాల్లచంద్రుడి కిరణాలు దాబామెట్లపక్క ఆనుకునివున్న రాధామణి హఠాపుతీగల సందుల్లోంచి మెట్లమీద పడుకున్నాయి. భాస్కరం దాబా ఎక్కబోతూ ఆ వెన్నెల్లో పాల గచ్చులా మెరిసే ఆ మెట్లదగ్గర ఒక్క క్షణం నుంచుని బోయాడు. అతను కళారాధకుడు. అందమైన ప్రతీ విషయం అతణ్ణి ఆకర్షిస్తుంది. ఇంతలో “భాస్కరం!” అన్న కేక.

ఎదురుగా గుమ్మం దిగి మెట్లదగ్గరికి కరల్లక్కిలా వస్తున్న మాలతి! అతను ఆశ్చర్యపోయాడు. “మాలతి... ఇంతరాత్రికే... ఇక్కడికా!” అనుకున్నాడు.

ఆ సమయంలో మాలతి అతని కళ్లకు ఎంతో అందంగా కనుపించింది. ఆమె కట్టుకున్న చీరా, తొడిగిన రవికా, ఆలంకరించుకున్న విధానం—ఆ రంగుల వివరాలు—అతని కంఠగా గుర్తులేవు. కాని

సమగ్రమైన సౌందర్యదేవత అతని ముందు నుంచున్నట్లు భావించాడు. మాలతి ఉత్సాహంతో ఒక్కపరుగులా వచ్చేసింది మెట్లదగ్గరికి. భాస్కరంచేతులు పట్టుకుని “నీ కోసమే వచ్చా” అంది.

“మాలతీ... సువర్ణ... ఇంతరాత్రికే...”

“అ! నేనే—రేపు నా పుట్టినరోజు. దిన్నెళ్ళ పార్టీకి రావాలి సువర్ణ—రేపు స్వయంగా పిలవడానికీ తీరిక కాదని ఇప్పుడే వచ్చాను. రేపు నా స్నేహితు రాళ్లు కొందరు వస్తారు. వాళ్లతో మాటల్లో ఓడిపోవడానికి సిద్ధంగా వుండాలి సువర్ణ...”

“ఇప్పుడు ఈస్వరం ని న్నెలా రానిచ్చాడు?.. రానిచ్చాడా?”

“వెల్గొద్దనే అన్నారు. కాని నేనే వచ్చేకాను”

ఒక్కసారిగా ఆలోచనలో పడిపోయి—

“వెల్గొద్దన్నాడా—అలాగా—అయితే నువ్వెందలా వచ్చావు?”

“అబ్బ! దాని కేంగాని, నువ్వొస్తావుకదూ? విలాసంగా అతని చేతులు పట్టుకు లాక్కెడుతోంది మెట్లదగ్గర్నుంచి అయిదారుగజాలు నడిచాడు పరధాన్యంగానే. హఠాత్తుగా ఆగిపోయి మాలతి ౭౦ద చేతులా పట్టుకున్నాడు ఉద్వేగంతో వణికిపోతూ..

“మాలతీ—నిన్ను క్రేమిస్తున్నాను.” అన్నాడు

భాస్కరానికూడా క్రేమంటే తెలుసా? మాలతి తన చేతులు విడిపించుకోబోయింది. అతని దీనంగా అడిగాడు.

“మాలతీ, నన్ను క్రేమించడం లేదా?”

“ఛీ! నన్ను వొడుక్క...” విడిపించుకుని మాలతి గబగబా వీధిలోకి వచ్చేసింది. ఆ మెచ్చాదయం సగ్గళ్ళ భితమైపోయివుంది. భయంతో వణికిపోతో ఇంటివైపు పరుగెత్తింది. ఆ సమయంలో భాస్కరం అన్న మాటల్ని అది మరిచిపోలేదు.

“ఎందుకలా భయపడతావ్? నేనేం రాకుండా—అయితే వెళ్లవచ్చు. వెళ్లు.”

లిన్నగా తన పడకగదిలో నుంచుమీది కెల్లబోస్తూ పడుకుని ఏడవడం మొదలెట్టింది. అవతలగదిలో

బ్రిటన్‌లోని అంగ్లేయులు తేవీటిని మొదటిసారి దుని
చూచినది 17-వ శతాబ్దములో; అప్పటినుండి ప్రపంచమంతట
దెల్ల చోట్ల నుండు అంగ్లేయులు తేవీటిని కమకు ప్రయమైన
పానీయముగా భావించుచున్నారు. బ్రూక్ బాండ్ టీ తాళగా
కమ్మని వాసనగలిగి యుండుటచే, దారకదేశములో దాం
మ్మకు అందరి ఇండ్లలో ఉపయోగింపబడుచున్నది.

బ్రూక్ బాండ్

రెండాకులు ఒక మొగ్గ.

ఉబ్బసముతో
బాధపడువారికి
నొసలహా
ఇదే

“తాత్కాలికంగా ఉపశమనము కలిగించే మందులను వాడడం చాలా వెట్టికనం.”

అప్పటికప్పుడు వెంటనే గుణ మిచ్చుటయే గాక, ఉబ్బస వ్యాధియొక్క మూలకారణములను రూపుమాపి శ్వాసరంగా నయము చేయునది ఫురోహిత్ వారి శ్వాస హరి మాత్రమే. శ్వాసహరిని వాడుట ప్రారంభించిన వెంటనే, దగ్గుపోయి, శ్వాస ధారాళమగుటయే గాక, జీర్ణ శోణము, ఊపిరితిత్తులు క్రమేణు బలపడి, ఉబ్బసము పూర్తిగా తగ్గిపోవును.

ఉబ్బసము, ఊపిరి యలువకుండుట, నవమనోహి, గొంతుకలో నసకలిగించు దగ్గు, మొదలగు గుండెజబ్బులకు శ్వాసహరి (నీలిరంగుప్యాకెట్టు)ను వాడుడు. మలబద్ధము, ఫులిలేపులు, వీటితో బాధపడు ఉబ్బస వ్యాధిగ్రస్తులనువారు శ్వాసహరి కాంపౌండు (ఎరుపు రంగు ప్యాకెట్టు)ను వాడుడు.

అందరు కమిస్టులదగ్గర, 3, 6, 12 బొమ్మలు సైజులలో 8-6-0, 5-12-0, 10-0-0లు ధరలుగలిగినవి లభించును మద్రాసు స్టాక్ షులు :

- మెస్సర్లు : ఆఫ్వా డి కో, నై నా బజార్ రోడ్, , శ్రీ క్రైస్టల్ బ్రదర్స్, తంబి వెట్టిపేడి, , అమృత రత్నాకర ఫార్మసీ, గోవిందపు నాయక్ పేడి. , పండాల్ డికో, మైదరా బాడు, పికిందరా బాడు.

తయారుచేయువారు
ఫురోహిత్ ఫార్మసీ
కోస్తా పూరు.

**PUROHIT
SHWAS-HARI**

స్వర్లోత్సవ -
ఆగమనసందర్భం

పండిత డి.గోపాలాచార్యులవారి
జీవమృతము

ఏదిగదా యేడుగా శ్రవణాక
మనకు అమూల్య సేవశేయము,
శ్రవణ ఆరోగ్యమును పెంపొం
దించుచు, అనంద సంతృప్తులను
కల్పించి, శ్రవణసురంజకమైన
దని చెల్లడించుటకు గర్వింతు
చున్నాము.

ఆయర్వేదశ్రమం వివేచి
అనగర్... మద్రాసు.

శ్వరం ఇంకా ఏదో రాసుకుంటూనే వున్నాడు. అని కన్నీళ్లతో దిండు అంతా తడిసిపోయింది. ఓదా వ్రవా గవరూలేకపోవడంచేత కొంత ఉత్సాహం తగ్గి గాస్పేషటికి మాలతి తలెత్తిచూసింది. లేగిపోయిన జుట్టు విసుటికి చెరిగిపోయినబొట్టు! తనదేనా అద్దంలో ప్రతిబింబం? భాస్కరం తనకు అవమానం చేశాడనకుంది గాంతేసేపు. కాని ఎంత చెప్తినాదైనా అతనికిమాత్రం గూదయం లేదా? ఇతరమానవుల ప్రేమని కోరా? గౌరవహృదయాలను ముగించివేసే మహత్తరకార్యాల నిలాంటివాళ్లే ఒక్కొక్కసారి చేస్తారా—అనుకుంది. ఈశ్వరం వచ్చి పలకరుచున్నాడు.

“ఏడుస్తా వేం మాలతీ...”

ఏం చెప్తుంది? కన్నీళ్లు కుద-చుకుంది...తడ బడుతూ...ఈశ్వరంకూడా గుచ్చి అడగనూలేదు. ఇది కొంత పవిత్రం గానే వుంది.

మర్నాడు తెల్లారకట్ల లేచి మేడిపటికితలుపు తెరిచేరికి ఆ మనసకచీకట్ల భాస్కరం ఇంటిముందు బడి, అందులో సామాన వేస్తోన్న నాకరూ కనిపించారు. మాలతిప్రాణం తల్లీల్లిపోయింది. భాస్కరం ఎక్కడికో వెళ్లిపోతున్నాడు. నిన్నరాత్రి తనలా వచ్చేసింది—భాస్కరాన్ని విడిచి ఒకరో జూపలేదు అది ఈ ఏడాదినించీ.

“సంగజేమిటో కనకునివస్తారా?” అని ఈశ్వరా న్నడిగింది. “ఏముంది, ఎక్కడికో వెళ్తున్నట్టున్నాడు. వాడే తిరిగొస్తాడు” అన్నాడు తనపని చూసుకుంటూనే ముభావంగా.

“అయితే నేనే వెళితాలెండి”

“మాలతీ, ఆగు, ఓల్లేదు. ను వెళ్లడానికి వల్ల కాదు.”

ఈశ్వరం రుద్రరూపం దాల్చి ఇలా అడేశాడు. మాలతి కొంచెం భయపడింది. అప్రయత్నంగా దానికి ఏడుపొచ్చేసింది. భాస్కరాన్ని ఇంక చూడననీ, భర్తకోపం చూసీ, తలొంచుకు నిలబడింది. రెండు నిమిషాల రెడరూ చూట్టాల్లేదు.

7

“నీ కన్నీళ్లు అందరి కన్నీళ్లలాంటివి కావు—వెళ్లు మాలతీ—వెళ్లు—నేనడ్డగించను...నీ పుట్టినరోజు నాడు నీకు కష్టం కల్గించను. వెళ్ళు మాలతీ...” అన్నాడు మల్లి ఈశ్వరం.

బెదుకతోన్న కళ్ళతో, సందేహంతో అతని కళ్ళలోకి చూస్తూ కదలకుండా నుంచుంది మాలతి. అది చూసి అత నన్నాడు :

“వెళ్ళు మాలతీ. ఆలస్యంచేస్తే నాకు వెళ్ళిపోతాడు—ఒకనాట—నాడు నీకిచ్చిన పటాలు తిరిగి ఇచ్చేయ్యి. పట్టుకో—డో. నిన్నరాత్రి జరిగిందంతా నేన చూశాను. అయినా ఆ పటాలు అట్టేపెట్టకోడం మంచిదికాదు.”

అంటూ అక్కణ్ణుంచి వెళ్లిపోయాడు ఈశ్వరం.

మాలతి భాస్కరంగదిగో కాలుపెట్టేసరికి—అతను ఈశ్వరంపోతున్న కిందపాడేసి బద్దలకొట్టి కాళ్ళతో తొక్కుతూండవం చూసేసరికి దానికి ఎదురురోమ్మురూద వంపటిపెట్టినట్టుయింది. ఏవవడం మొదలెట్టింది. ప్రాణన్నహీనుణ్ణి కాళ్ళతో గౌరవిస్తున్నాడు!!!

“భాస్కరం, అఫోటోకాదు. ఇలా రా. ఇదిగో నా మంగళీనూత్రం నీకాళ్ళకింద నలిపిపారెయ్యి. నీకని తీరుకుండేమా.”

ఏడుపు దిగమింగి, శాంతంగా-గద్గదస్వరంతో ఈమాటలంది. శేజస్వంతం, గంభీరం అయిన ఆముఖం శేషి అతను చూడలేకపోయాడు.

“తుమించు మాలతీ.....

“మాలతీ, మల్లి వచ్చావేం? ఎలా వచ్చావు?”

మాలతి తన రెండుచేతుల్లోనూ ముఖం దాచుకుని ఏవవడం మొదలెట్టింది. “నిన్ను చూడకుండా ఒక్కటో జూడలేను భాస్కరం. నువ్వల్లివారే ఎలా-నిన్నరాత్రి నాప్రవర్తనవల్లేనా ను వీళ్ళవారు విడిచి పోతుంటారే-వెళ్ళకు, ఇక్కడికి వస్తాంటే ఆయనెలా కేకలేకారనకున్నావు! నిన్నరాత్రి సేపు చేసినపని అయిన చూశారు. నావనకారే వచ్చి. అమ్మా!”

అని ఏడ్వడం మొదలెట్టింది. మాలతి ఏడిస్తే కూడా అందంగానే వుంటుంది. “నన్ను వెళ్ళొద్దనా నీకోరిక? నే నెక్కడవున్నా నీక్షేమం తెలుసుకుంటూనే వుంటాను మాలతీ— నిన్ను ప్రేమిస్తోనేవుంటాను—”

“అక్కర్లేదు. నా కేం చెప్పక్కర్లేదు. నన్ను గురించి మళ్ళీ తలచకుండానే వుండు. అదే మంచిది. ఏమంటే, నీసన్నిధిసుఖం కోల్పోయిన నేను— ఆ సుఖాన్ని గురించిన జ్ఞాపకాలతో తృప్తిపడమంటే పడలేను,” అంది నిరాశగా.

గడ్డం పట్టుకుని బుజ్జుస్తో అన్నాడు. “ఈశ్వరం ఈర్ష్యపడుతున్నాడు కానూ—కోపం చెప్పుకున్నాడేం? అయితే నే నెందు కీచూరు విడిచిపోవాలి? నే పోనీ పోను— నువ్వుంటి కెప్పు మాలతీ....”

ఈ మాట లనేటప్పు చతని ముఖంలో ఈర్ష్య, కుట్రితత్వం ప్రస్ఫుటం అవుతున్నాయి. మాలతి వాటిని గ్రహించింది. శత్రుత్వం అని ఆముఖంలో లేక పోవడంకూడా చూసింది. కానీ భాస్కరంమన స్నేహగ పనిచేస్తోందో ఏమో తెలుసుకోలేకపోయింది. భాస్కరంలా ఈ మాయకు కారణం లేదు ఈశ్వరంసంగతి చెప్పడమే. “ఎంత తెలివితక్కువగా ఏడుస్తూ అ దంతా చెప్పేశాను!” అనుకుంది.

“నిన్నటి నాప్రవర్తనకు క్షమించు భాస్కరం. నాహృదయం కలిగిపోయివుంది— కర్తవ్యనిశ్చయం చేసుకోనీ. అయితే నవ్వు వెళ్ళవుకదూ—”

“వెళ్ళు. కానీ మాలతీ, ఒక్కటి మాత్రం జ్ఞాపకంపెట్టుకో, నేను నీపాదాలదగ్గర ప్రేమకీర్తిస్తానై వుండను. నిజానికి నిన్ను నేను ప్రేమించడం లేదు. కానీ ఏదో నే నెరగని నాలోని కోరిక నవ్వంటే అభిమానించేటట్టు చేస్తుంది. విన్నావా మాలతీ?” కోపంతో అన్నాడిమాటలు.

మాలతి బాలిగా, స్నేహంగా అడిగింది: “అయితే పాపం నన్ను ప్రేమించడం లేదన్నమాట ?”

“అవును. కానీ ను న్యెందుకు వచ్చా విప్పడు?” అన్నాడు ప్రశాంతముఖంతో.

“... నేను నీ పోషకువా. వంటేను—”

“గడ్డం చెప్పడానికే వచ్చావా ?”

ఎంత అహంభావం? మాలతి ఆశ్చర్యపోయింది.

“కాదు— సాగనంపడానికే వచ్చాను. నిన్ను చూస్తే బాలేస్తుంది భాస్కరం. వెట్టివెట్టివేమి లెయ్యక ఉండు— రా మా యింటికి—”

ఈమాటలు అని మాలతి తిరిగి వెళ్లిపోయింది. దాని కాళ్ళు తడబడుతుండడం భాస్కరం గ్రహించాడు. అది వెళ్ళేటప్పుడత నిలా అన్నాడు :

“నన్ను గురించి బాలిపడ్డాడు మాలతీ. కానీ ఎన్నడూ నేనంటే నీకు కోపం రాకుండావుండాలని ప్రార్థిస్తాను. చాలా తప్పులు చేసివుంటాను. వాటిని తుడిచే విశాలహృదయం నీది—...”

ఇన్నీ మాలతికి బహుశా వినపడిఉండవు.

నాకరు బండిలోసామాను తెచ్చి ఇంట్లో పెట్టాడు.

మాలతిమాత్రం భాస్కరంప్రవర్తనకు అర్థం అల్పాదినూనే కాట్టకడబడుతూ వెళ్ళింది.

3

ఈశ్వరాచే వెళ్లి భాస్కరాన్ని భోజనానికి తీసుకొచ్చాడు బలవంతం చేసి. మాలతి ఇతే ఇకనై ఒకబోపిట పాదంపెట్టింది. మధ్యాహ్నం తాను తోటికి వెడుతూ భాస్కరాన్ని రాత్రికి అక్కడే పడుకోమని చెప్పిపోయాడు ఈశ్వరం. ఆతే పగలల్లా మాలతిని పలకరించడానిక్కూడా ప్రయత్నించలేదు భాస్కరం. రాత్రి భోజనందగ్గర మాలతి అంది :

“అన్నంకూడా సరిగ్గా తినవేం? నిన్నుచూస్తే బాలేస్తుంది.”

“అలాంటిది అనవసరం” అన్నాడు కరుగ్గా.

మాలతి నవ్వింది కిలకిలా.

“నవ్వు నన్ను ప్రేమిస్తున్నా ననుకుంటున్నా వేమో—నీఅభిప్రాయా లెప్పుడూ సరైన పాపాన పాలేదు...”.

“నాస్థితి నీకు వేళాకోళంగా కనిపిస్తోందికదూ మాలతీ.”

మాలికి కళ్ల నీళ్ల పర్యంతం అయింది. ఒక్కొక్క సారి ఒక చిన్నమాట చాలు మనస్సుకు నూటిగా తగిలి ఏడ్చు తెప్పించడానికి.

“తమించు భాస్కరం, నాకు మాత్రం హృదయం లేదా?”

* * * *

మాలి ఆరాత్రి నిర్మలంగా ఆలోచించడం మొదలెట్టింది. తను ఈ పరిస్థితుల్లో ఏం చెయ్యాలి—దానికి భాస్కరంమీద వున్న ప్రేమ స్పష్టమైన సోదరిప్రేమ. తనను ప్రేమించే హృదయం, తనను గురించి జాగ్రత్తపెట్టుకునే మనిషి లేకుండా భాస్కరం ఎలా జీవించ గలుగుతాడు? తను కోపగిస్తే—అతను పాపం అమాయకుడు—ఇంతకూ తన్నెలాగ ప్రేమిస్తున్నాడు? తనను చెల్లాయిలా చూడడంలేదా? తనను కామిస్తున్నాడా?

ఈ ఆలోచన కలిగేసరికిల్లా—అసహ్యంనో, భయంనో, ఇంకా ఎన్నిటితోనో దాని వొట్టె జలదరించింది. “ఛీ—భాస్కరం నా అన్నయ్య” అనుకుంది.

“తమని అందరూ ప్రేమించాలి అని స్త్రీలు ఉబలాట పడతారు. తీరా ఇలాంటి సమస్యల్లోనో—లేక విసుగులోనో—పడతాడు. నా కీస్తి తప్పించవా భగవాన్—”

బోల్లా పడుకుని ఏడవడం ప్రారంభించింది.

“మాలి, ఏడుస్తున్నావా?”

మాలి వెంటనే మంచంమీద లేచి కూర్చుంది. ఆ కూర్చుండటంకూడా కళారాధకుడైన ఆతను విలాసాన్నే చూడగలిగాడు.

గదిగోడలకు నీలిరంగు. గదిలో బల్బు నీలిరంగుది—ఆరంగులో ఆమె తెల్లనికేరీరం, తెల్లనిగుడ్డులు, అందం, నవతరుణ్యం—ఎవరినైనా మోహపరవశులను చేసే మత్తెక్కించితీరతాయి.

“నవ్వు చాలా అందంగా వున్నావు మాలి. నీ నవ్వుకెలుగులో నే నీ ప్రపంచాన్నే మరిచిపోతాను. నీ అందాన్ని నాకళ్లతో తాగేస్తాను. నిత్యం ఈ నీ

రూపం నాకళ్లముందు నాట్యం చేస్తూంటే ఎంత హాయి!” అంటున్నాడు భాస్కరం.

మాలియుఖంగా నిశ్చలత్వం అధిష్టించింది. నిశ్చలంగా, మెత్తుదిగా నిశ్చయించుకుని, ఆ నిశ్శబ్ద వాతావరణాన్ని భంగపరుస్తూ ఇలా అంది:

“భాస్కరం! నేనూ నిన్ను ప్రేమిస్తున్నాను.”

ఆ మెకంతంనో గడ్డక ఇంకా పోలేదు.

మరొకవైతే—ఆ అర్ధరాత్రివేళలో ఒంటరిగా వున్న మాలితంతటిసౌందర్యఖని “నిన్ను ప్రేమిస్తున్నాను”నంటే దిగ్గిరి ఒక్కమాకు చూకే దాని గులాబీ పెదవులమీద మద్దుకేర్నం మరిపించేవారే—

కాని భాస్కరం చూడ్డానూ తన గదిలోకి తిరిగి వెళ్లిపోయాడు...మాలి ఆకృష్టంతో అలాగే కూచుంది.

“అక్కయ్యా!”

ఆ అర్ధరాత్రివేళ నాగొంతుకు అలా వినిపిస్తుందని అది కల్లోలకూడా వూహించివుండదు—తనవు తీసి దుఃఖం పట్టలేక నన్ను గట్టిగా కాగిలించుకుని ఏడవడం మొదలెట్టింది. ఎంత సున్నితహృదయం దానిది! జీవితంలో దానికింకా ప్రేమించితగ్గవాళ్లవరేనా వుంటే అది నేనే. తన కష్టాలు, సమస్యలు, జీవితంలో ఒడుదుడుకులు నాతోకాక ఎవరితో చెప్పకుంటుంది? పురుషుల లెక్కకి దా న్నర్థంచేసుకునే కత్తి లేదు. ఉండదు. ఈసంగతంతా పూసగుచ్చివట్టు చెప్పింది.

“నీ సలహా ఏమిటి చెప్తా? నాకంటే నువ్వెంతో జ్ఞానం కలదానవు. బోలెడు చదివావు. ఈవిషయంలో మీ అక్కయ్యకు కొంచెం సహాయం చెయ్యమో?”

“జంజం చదువుకున్నవాళ్లంత హృదయవీహినాలూ, ఆరాధనీకులూ లేరు జీవితంలో. మానవ విజ్ఞానంలో ఉన్నతపథాల నందుకుంచామని ఎవరికీ ఉండదు కుట్రచెదామనేకాని. వాళ్లనిండా కుట్ర, ఈర్ష్య ఉంటాయి. మానవత్వం ఉండదు వాళ్లల్లో. అక్కయ్యకు వున్న విశాలహృదయం నాకు లేక పోయింది. వెంటనే “భాస్కరాన్ని మన గడప

తోక్కనివ్వకు" అని నా అమూల్యమైన సలహా యిచ్చాను.

"నిజంగా అలా చేసి నీ అక్కయ్య ఇంకా బతి కుంటుందిలే పిచ్చిపిల్లా?"

అమాటల్లో, అని అనేటప్పుడు దాని కనల వంతులో ఎంత దృఢవిశ్వాసాభిప్రాయం వుందీ!!!

"తనని ప్రేమించే ప్రాణి, లేక నిత్యం ఆతని వ్యాధుల పడే బాధను నేను మాత్రమే వూహించగలను. నీ కలా తెలుస్తుందే చెప్పాయి?"

నిజమే. నా కలా తెలుస్తుంది? చెప్పినా అర్థం చేసుకోలేనేమిటాదా.

మర్నాడు పొద్దున్నే మాబా వచ్చాడు. భాస్కరం అలా వీధుల్లో కల్లి పడిగంటలకల్లా తిరిగి వచ్చేసరికి—వాళ్లు కలిసి తీయించుకున్న ఫోటోలని ప్రేమయ్యించి తీసిస్తూ కూర్చున్నాడు మాబావ. అక్కయ్య చూసిందది.

"అంతబాధగా వుంటే పగలకొట్టరాదు" అంది.

"పగలకొట్టడంకూడా ఎందుకూ, అద్దంకూడా పాడు." గంభీరంగా, వెనక్కి తిరగకుండానే జవా బిచ్చాడు మాబావ.

"పిమ్మల్లు చేస్తా రావని—కోపం తీర్చుకో దాని కది మార్గం కానేకాదు" అనీకూడా అన్నాడు. అప్పుడే వచ్చి గుమ్మందగ్గిర నిలబడ్డ భాస్కరాన్ని బావ చూడకుండానే ఈనాట లన్నాడు. భాస్కరం బుగ్గ తిరిగిపోయింది. తల రెండుచేతుల్లోనూ పట్టుకుని వెల్లిమంచంవీడ తెలివితప్పి పడిపోయాడు.

నేనూ, అక్కయ్య ఎన్నో ఉపచారాలు చేశాక ఆతనికి తెలివొచ్చింది. సాయంత్రం భాస్కరం ఎక్కడికో వెల్లిపోతానని ప్రమాణం కట్టేడు. వెంటనే మాబావ—"మాలతీ, ఆ నీపటాలు ఆతని కిచ్చేయ్యి" అన్నాడు. మాలతి దీనంగా చూసింది. బావకూడా అలా బలవంతం చెయ్యలేదు. భాస్కరం వెల్లి పోయాడు.

నాలుగురోజులు పోయాక అక్కయ్యకు వచ్చిన కవళాకటి బావ విప్పి చదివాడు. చదివేకొద్దీ ఆతని

ముఖం వికృతాకారం చెందడం ప్రక్కనే వున్న నేను గ్రహించాను. అది నాచేతి కిచ్చి చెప్పాడు.

"పద్యా, మిత్రాక్కయ్య కియ్యి ఈపుత్రరం. చింపి చదివినందుకు తీసుపణ అడిగాననికూడా అడుగేం." ఇలా అని, ఒక్కతనం నంచోకుండా ద్రావింకునూముకు వెల్లి పోయాడు.

చదివినదడవతోనే మాలతి నిలువునా కూలబడి పోయింది.

"ప్రితుమైన మాలతీ,

ఈశ్వరానికి తెలియకుండా మనం కలకత్తా వెల్లిపోవాం. అక్కడ ఏర్పాట్లన్నీ చేస్తూన్నా—కస్తాన— నాతో విస్తావుకదా—నన్ను ప్రేమిస్తావుకదా! నీభాస్కరం."

అప్పటినుంచీ బావ దానితో ముభావంగా ఉంటూచ్చాడు. మానసికవ్యథతో అది మంచం ఎక్కింది. అంతేత నాప్రమాణం వాయిదాపడింది.

సాయంత్రం తలంటి నీళ్ళుపోసుకుని జాట్లు ఆగట్టెక్కుకుంటున్నాను, దాబామీద ఇటూఅటూ తిరుగుతూ. పొద్దుమంచంగ్రుడు మెల్లిమెల్లిగా పైకి లేస్తు న్నాడు. నామెదతునిండా ఎన్నో ఆలోచన లున్నా యేమో, రెండుమాట్లు పిలిచినా పలకకపోవడంవల్ల బావ మెల్లిగా దగ్గరకు వచ్చి బుజంవీడ చెయ్యేశాడు.

"మాట్లాడవేం పద్యా. అక్కయ్యకు మల్లీ జ్వరం వచ్చేసింది. చూశావా?"

"అలా! ఇవేలేగా పత్యం పెట్టాం—అందుకనే తీరిక దొరికి కాస్త తలంటి నీళ్ళుపోసుకున్నానాయె—

"ఏం బావా. అక్కయ్యకు తీమించవు. ఆ దేమీ ఎరగదు బావా. అనవసరంగా వ్యథపడు తోంది. అలా దాని మనస్సు కష్టపెట్టడం నీకుమాత్రం మంచిదా బావా?"—దీనంగా బతిసులినట్లు అడిగాను.

"దామీద నాకేం కోపం లేదు పద్యా. దాన్ని నే ప్రేమించినంతగా ఎవరూ ప్రేమించరు. కాని భాస్కరాన్ని సరించే.....దాని ముఖంకోసం ఏదైనా త్యాగం చేస్తా పద్యా."

“పద్యా” అన్న అక్కయ్యపిల్లలు వినపడే గాకా ఇద్దరిం అలాగే నిలబడివున్నాం. గబగబా మేడ గి వెళ్ళాను.....

మర్నాడు అక్కయ్యకు జబ్బు మరి ఎక్కు వుంది. బరికదేమో అన్నంతవరకూ వచ్చింది.

౪

ప్ర సమయంగా భాస్కరం ఊపిపడ్డా డెక్కల్లంవో. సంగతి విని కళ్ళనీళ్లు పెట్టుకున్నాడు. వెంటనే వెళ్లి ఎంచెంచినా కూర్చుని కన్నీళ్ళతో “మాలతీ—నే వచ్చాను—ఇలా చూడు...”

భాస్కరాన్ని దాబామీడికి తీసుకెళ్లాను. నాకు ఏడుపు, కోపం ఆగపలేదు.

“ఛీ! నీమళ్ళం చూడకూడదు. నీవల్లే ఇదంతా జరిగింది. మా అక్కయ్య చచ్చిపోతే నీకు సంతోషం కాబోలేం?” అన్నాను.

భాస్కరం ఏమీ సమాధానం చెప్పలేనాకాని ఏడుస్తున్నాడు—అదే సమాధానం నాప్రశ్నకు అన్నట్టు.

“పంపెంటి కాపగంలో నిప్పులుపోతావేం— మాబావ అలా అనుమానంపడ్డా ఉండే, ఇది ఇలా మంచం ఎక్కింది! నీకు దయలేమా— నువ్వు మల్లీ మాయింటికి ర కుంటా వెళ్లిపో—” ఇంకా ఏమేమో అనేస్తున్నాను కోపంలో ఏడుస్తూ.

భాస్కరంకళ్ళలో నీళ్లు ఇగిరిపోయాయి. మార్పు మళ్ళంగా స్పష్టంగా కనపించింది. మర్నాడు అక్కయ్య బతుకుతుంది మాకొక్కరికీ నమ్మకంలేదు. అండ్రిసండేశా లివ్వడం మొదిలెట్టింది. “చావుతెలివన్నాడు అందరూ. నన్ను పిలిచి ‘వెళ్లి’ అని కాగించుకుని ఏడిచింది.

“నే నెలాగా చెప్పిపోతాను. చెప్పిపోయే ముందు ఒక్క సంగతేమో తీర్చుకు మరీ పోతాను” అని.

“భాస్కరం! నీసూతి ఇక వుండదు—అఖరు సారిగా న న్నొకసారి—నా నుదురు మద్దుకెట్టుకుంటావా? మనశ్శాంతిలో చచ్చిపోతాను.” అంది.

ఈ వింతకోర్కెకు అందరం ఆశ్చర్యపోయాం. భాస్కరం మాఅందరి మఖాలకేసీ పరిక్షగా చూశాడు. తల దించేసుకుని ఏడుస్తూ అక్కల్లంది లేచి వెడుతున్నాడు.

“ఆరు, భాస్కరం — మాలతి ఆఖరు కోర్కె తీర్చకుండానే వెళ్లిపోయా?” మాబావే అన్నా డిలగా—అవును బావే—

భాస్కరం ఆగలేదు. బావకూడా ఆ గది లోంచి లేచి అవతలికి వెళ్లిపోయాడు. బావ చాలా కలవరపడినట్టు కన్పించాడు—చాలా కలవరపడ్డాడు.

ఒకనంక చావుబతుకులమీద వున్న అక్కయ్య-మరొకనైపు బావ కోపం. నేను దుఃఖం ఆపుకోలేక పోయాను. అరగంట అలాగే కూచున్నాను. గట్టిగా ఏడ్చుకుంటున్నాను. కాని ఇంట్లో అన్నింటికి పెద్దని నేనే అయిపోయాను. భాస్కరంకూడా వచ్చి మంచం దగ్గరే కూర్చున్నాడు. అక్కయ్యకు కొద్దిగా కుసుకు పట్టింది. ఇంజక్షనుచేసి డాక్టరు మల్లీ కొంచెం ఆశ కల్పించాడు.

తీన్నగా దాబామీడికి నడిచివెళ్లాను. వెనకారే భాస్కరం వచ్చాడు. “మీరు అక్కయ్యకు చాలా మనస్తాపం కలిగిస్తున్నారు. మాబావ మీలాంటి నీవుడు కాదు. ఆతనిలాంటి విశాలహృదయు లీప్రపంచంలో లేరు. మీపనులు చూసి ఆత నేమీ ఈర్ష్యపడ్డంలేదు మాలతీదేవుకు మీ గెక్కువగా పాట్రుయ్యేకే అని. కాని మీ నీచత్వం చూసిమాత్రం అసహ్యించుకుంటున్నాడు. మాఅక్కయ్యకు మీమీద ఉన్న క్రేమలో సగమేనా మీకు దానిమీద ఉండా? ఉంటే తక్షణం వెళ్లిపోతారు మీరు.”

“ఈర్ష్యం ఈర్ష్యపడ్డం లేమా—అవును పడడం లేదు” తనలో త నీలా అనకున్నాడు వెట్టిగా. అయిదు నిమిషాలు మాట్లాడకుండా సంచుని తరవాత నారెండుచేతులూ పట్టుకుని చాలా సీరియస్ గా అన్నాడు: “నన్ను ముందు నువ్వు క్షమించాలి పద్యా. నే వెళ్లిపోతాను. మల్లీ మీఎక్కరికంటా పడకుండా. కాని నే చనిపోయేతేకేళమూత్రం

మాలిదగ్గరను నే కోరుకుంటున్నాను. భగవంతుడి దయవల్ల మాలి సుఖంగా వుంటుంది—జరం తగ్గి పోతుంది. తప్పలేనన్నా చేస్తే తమించమని అడిగానని ఈశ్వరాన్ని నామాటగా అడుగు—మాలిని నన్ను మరిచిపోవద్దు.”

ఈమాట లంటూంటే అతని కళ్ళవెంట నీళ్లు వచ్చాయి. ఎంత కొద్దిగోజాల పరిచయం అయినా నాకూ బాధ అనిపించింది. అలా హస్తంగా చూస్తూ నిలబడిపోయాను. ప్రకృతిలో పడేసరికి భాస్కరం నాపక్కని లేడు. అక్కయ్యదగ్గరికి వెళుతుంటే—నిద్రపోతోన్న అక్కయ్యకొళ్లకు దగ్గంపెడుతోన్న భాస్కరం కనిపించాడు.

“ఏం చేస్తున్నావ్ భాస్కరం?”

“చెల్లాయిదగ్గర సెలవు తీసుకుంటున్నాను పద్యా”

‘మాలి’ అవడం నూని ‘చెల్లాయి’ అవడం ఇది అతని జీవితంలో రెండోసారి. “ఏన్నా వాళ్లకు దగ్గంపెట్ట వచ్చా” అన్నాను.

“చెల్లాయివిషయంలో తప్పలేదు పద్యా” అన్నాడు.

తర్వాత భాస్కరం వెళ్లి పోయాడు.

బావ ఒంటరిగా మేడమీద పచార్లు చేస్తున్నాడు. అతనిదగ్గరికి వెళ్లాను. చాలా కోపంగా వున్నట్టా, కృగుడైపోయినట్టా వున్నాడు.

“బావా, అక్కయ్య చేసిన పనికి కోపం వచ్చిందికదా. తప్పుగా అర్థంచేసుకోవ బావా—స్త్రీస్వాదయం ను వ్యర్థం చేసుకోలేవు—మీమొగాళ్లు మిమ్మల్నే మీ రర్థంచేసుకోలే రసలు. స్త్రీలో ఎన్నో మాతృలు వాళ్లకే తెలికుండా వస్తాయి బావా. వాటిని మీరు—మొగాళ్లు—మీ అభిప్రాయాల కనగణంగా అర్థంచేసుకుని నుణచివదిచారణ చేస్తారు. అక్కయ్య విషయంలో ను వ్యలాగే ప్రవర్తిస్తున్నావు బావా. అదే నీకు తగదు. స్త్రీలో ఊహించుకోలేని మార్పుల్ని తెచ్చిపెడుతుంది క్రేము. వాటి పరిమాణాన్ని అసలు ఊహించలేరు. భాస్కరం అంటే మాలికి అలాంటి

క్రేమే. అది అతన్ని అన్నయ్యలాగే క్రేమించింది. చిన్నదాన్ని, నీకు చెప్పతగ్గదాన్ని కాను—అయినా అలాగేచించతూ?”

“నా కవరిమీదా కోపం లేదు పద్యా.....” అన్నాడు బావ.

అక్కయ్యకు వ్యాధి తిరుగుముఖం పట్టింది. తగ్గిపోగాక ఒకనాడు భాస్కరం తనకిచ్చిన పటాలను చింపిపారేసింది. బావ అదిచూశాడు. ఎంత బాధతో అవి చింపగలిగిందో గమనించాడు. అతని స్వాదయం నీరై పోయింది. అతనిచేత ఎన్నిటిట్లు తిన్నా ఆ పట్నా ఇంతవరకూ పదిలంగా దాచుకుంటూవచ్చింది—కాని ఇవే ఆఖరుకు చింపిపారేసింది.

“మాలి” అన్నాడు.

“చస్తున్నా” అని దగ్గకు వచ్చింది. దాన్ని తన కొగిలిలోకి తీసుకుని—

“నవ్వంటే నాకేం కోపం లేదు మాలి—మీ అన్నయ్యచ్చిన పటా లలా చింపేశా వేం? నిన్ను నే నర్థంచేసుకున్నా మాలి—”

అతని కళ్లలోకి చూసి మళ్లీ తల దించేసింది మాలి.

౫

రెండేళ్లు గడిచిపోయాయి. అక్కయ్యకు కొడుకు.

నాకస్తమానం వాణ్ణి ఎత్తుకో బుద్ధిజవుతుంది. ముగ్గురం యావనంలో వున్నాం. ఏ విచారాలూ లేక కాలం గడిపేస్తున్నా దినాలని. హఠాత్తుగా ఓనాడు “చెల్లాయిని చూడాలి” అని భాస్కరం దగ్గర్నుంచి తెల్లిగ్రాం వచ్చింది. అందరం వెళ్లాం. భాస్కరం టి. బి.తో బాధపడుతున్నాడు. అతన్ని చూడగానే అక్కయ్య ఒకటే ఏడుపు—“ఇలా ఆశ్రద్ధ చేశావేం” అంటూ.

“నాకు బతకాలని లేదు. నాకవరూలేదు. దానికేం గాని నా వెనకటితప్పులు తమించనా చెల్లాయి! ఆవేళ నిద్రపోతోంటే నే నీ దగ్గర సెలవుతీసుకున్నా.

నేక మల్లీ చూశాను నిశ్చయ. కాళ్ళకంఠా సెలవు
గుకుంటా చెల్లాయి. నన్ను మరిచిపోవచ్చు....."

తరవాత నాకేసి తిరిగి "నువ్వు దేవతల పద్యా.
కాలందరి జీవితాలూ దుఃఖమయ్యాలి కాకుండా రక్షిం
కావు. ఆవేళ నన్ను చెల్లి పొమ్మన్నావు. ఇవేళ లోకం
గుటనుంచే చెల్లి పోతున్నాను. తప్పకుండా తమించు
చెల్లాయి. మీరిద్దరే నాకు చెల్లాయిలు."

భాస్కరం హృదయం మీద తలపెట్టి ఏడుస్తూ
అన్నాను: "నిన్నుంటే అగౌరవపరిచాను. నీవు
పన్నాను. ఇంకా ఎన్నో అన్నాను. తమించమని
అడుగడానికి కూడా నా కన్నులకు లే దన్నయ్యా" ఆ
పైన ఇక చెప్పలేకపోయాను.

చనిపోయేముందు మాపాపని దీపించాడు. అందరి
కేసీ చూశాడు.

చెల్లాయి !

పద్యా !

ఈళ్ళకం !

సెలవు !

అక్కయ్య తెలివితప్పి పడిపోయింది. బాప
కళ్ళ నీళ్లు గుక్కుకున్నాడు.

మరొక రెండేళ్ళు గడిచాయి. అక్కయ్య కూడా
భాస్కరం అన్నయ్యను కలుసుకుంది. చనిపోయేసరికి
అక్కయ్యకు ఇరవై అయిదేళ్లు మాత్రం. లోకంలో
సౌందర్యవతుణ్ణి ఒక్కరై లోపించింది. చనిపోయే
ముందు అది నాకు వచ్చింది చెల్లి నవి మూడే పస్తు
వులు— దాని డైరీ, పాపడు, బాప !

కన్నీళ్లతో స్వీకరించాను. 'అమ్మా' అని ఏడ్చే
బావీని గుండెకు అడుముకున్నాను.

"బాఅమ్మను నేనే బావీ" అని వాడి కల
నచ్చలేవును ?

బాప పాపం చెట్టివాడు. "పద్యా ఇక్కడే వుండి
యిల్లు దిద్దుకోంటానా ?

ఎంకుకు వొప్పకోను ? అక్కయ్య స్మృతి
చిహ్నం బావీయేగా ? ఆమాత్రానికే ఎంతో కృతజ్ఞత
చూపా డతను.

"నీఅందం చూస్తే మీఅక్కయ్య జ్ఞాపకం
వస్తుంది పద్యా" అంటాడు.

అక్కయ్య అందంలో నాలందం ఎన్నో వొంటు ?

ఒకనాడు అక్కయ్య డైరీ చదువుకున్నాను.
భాస్కరాన్ని గురించిన చచ్చ కన్పించింది. అక్కయ్య
ఇలా రాసింది:

"భాస్కరానిది చాలా వింతైన మనస్తత్వం.
అతనిలో నన్ను చూస్తే subconscious (కృతావ్యక్తం)
గా కామగ్రహణ్యం దశకుంటాను. ఈళ్ళకం ఈర్ష్య
పడుకున్నా డనేసరికి అని మరి ప్రజ్వరిల్లేది. కాని
ఎప్పుడూ అతనికి నేనంటే సోదరిప్రేమే ఉండేది.
కాకపోతే అనాటిరాత్రి అలా చెల్లి పోతాడా? అతని
మనస్తత్వం గ్రహించడానికి ప్రయత్నించా. "నిన్ను
ప్రేమించా" నన్నాను. "నానుడుటిమీద ముద్దా
కొ" మన్నాను. పర్యవసానం ఆతను నన్ను సోదరిలాగానే
ప్రేమిస్తున్నాడని తేలింది.

ఈళ్ళకం ఈర్ష్యపడ్డం లేదని తెలిసేసరికి—
అతనికి తెలియకుండానే ఆ subconsciousness లోని
కోరికకు డెబ్బతగిలింది. అతని మనస్సులో అతనికి
తెలికుండానే ఎంత ఘోరయుద్ధం జరిగిందీ? ఇలా
రాసింది.

అక్కయ్య ముఖంలో ఎంతగా అందాలు ఒరి
కేవో దాని ప్రేమలో కూడా అంత అందం ఉంది; పవి
త్రత వుంది.

అక్కయ్యది స్త్రీహృదయం— చాలామంది
స్త్రీలకు మగవృద్ధులంటుంటాయి.

'పిన్నీ' అంటూ బావీ వచ్చాడు. ఎత్తుకుని
ముద్దెట్టుకున్నాను.

తెనాలిలో గృహసాధిని జరిగిన సాహితీసమితి సమావేశం

ఎరిమంచి కుండే-కూర్పునారీలో మొదటివారు పిలకా గణపతిశాస్త్రిగారు. కుర్పు
లలో కూర్పునారీలో రెండవవారింది వరుసగా: శ్రీపురా రథేంద్ర కీర్తనామి,
కురుంజి శీతారామయ్య, తల్లావజ్జల శివశంకరాశాస్త్రి, మాచేమండు రాధారావు, మిక్క-
పాటి సరసింహాశాస్త్రి, నోరి నరసింహాశాస్త్రిగారు. నిమ్మనారీలో ఆదివారాదివారా ఉన్న
వారు వావిలాల సోమకూటం, పెంపేరి కామేశ్వరరావుగారు. మిక్కిలన్న గుర్జుకూ-
పిల్లలమర్రి హనుమంతిరావు, మునిమాణిక్యం నరసింహారావు, బాబూరావుగారు.

నారెండవభార్య

= శ్రీ న్యాయాంబు =

ప్రేమనుపూని దీడవాలోను ఒక అస్థిపంజరము దాగియే యుండును అని ఇంగ్లీషులో సామెత ఒకటి కలదు. ఇట్లే యొక ప్రవరాఖ్యా దని పేరందిన వ్యక్తిజీవితము యందును వరామర్చించి చూచినట్లయితే ఏదో దాగియుండిన పట్టాక్కటి బయలుపడగలదు. కాబట్టి నారెండవభార్యను గూర్చి నేను మీతో చెప్పకొనుటకు సంకల్పపడవలసిన అవసరము లేదు.

అమెరికన్ దేశము నాకు మొట్టమొదట ౧౯౧౪ నవంబరులో బస్సులో సమకూడినది. ఆ రోజు కొంచెము వర్షము కురిసినది. ఇంకను సన్నతూర పడుచునేఉండినది. సాయంత్రము అయిదుకొట్టినతరువాత అప్రీసుమంచి బయలుదేరినాము - నేనున్ను. నాకోడికవ్వోగస్థులు కొందరున్ను. ఇంటికీ పోవుటకు. రోడ్లన్నియు వర్షమువలన ఖరదయయమై నడివడమునకు మోగ్యముకాకపోయినవి. అగర్బశ్రీమంతుడనై పుట్టియుండిననో. లేక విస్తారము జీతము గల పనిలేని పెద్దయవ్వోగము నేయుచుండిననో అప్రీసుపై నెత్తుకొని ముందర జవాను నడచుచుండగా బూర్పుల టక్టకళ్ళబ్ర మాప్రీసువరాంధారలో మారుమోగుచుండ మెల్లమెల్లగ నడచివచ్చి సావరు తలుపు తీయ నిలిచియుండు బండినెక్కి ఇంటికీపోయియుండువాడను. అట్టి నోము నోచియుండక పోవుటచేత నా ద్విసాదించుమును స్వయముగ నడపుకొని పోవలసివచ్చెను. విక్టోరియాహాస్టలుర్వో కునితిరిగేవఱకు వీటి తాత సొత్తంతయు కంపులువెడవల్లే బక్కింహంకాయలోని దుర్గంధపు వీటిలో మునిగిపోవుచున్నదని యేమూల నుంచియో అకస్మాత్తుగ మీదబడినది ఉపరికాయంత వాననిషుకలు. కట్టుకొనియుండిన గుడ్డలన్నియు తడిసి బూలైనవి. ఈ యవస్థయందు మేము నిమగ్నులమైయుండగా వినబడినది వెనుకవ్రక్కనుండి 'టోఇంట్, టోఇంట్' అను మోటారుకారుగర్జన. అబ్బ! ఈ మోటారుకారుల కేమి పొగరండి! ఈ చెక్కుపట్టుములోని రోడ్లన్ని తమ విశ్రాంతిము

లనియు. వానిమీద రాకపోకలు సాగించుటకు తమకుదక్క అన్యంతు హక్కు లేదనియు వీని అభిప్రాయము. కాలినడక వారిని చూచిన వీనికి అలక్ష్యమును, చెల్లాటమును; కారుగారు వచ్చుచున్నా రని తెలుసుకొని భయభక్తులతో ఒకమూలకు ఒదిగితిమా వరేసరి; అట్లుగాక మర్యాదకు భంగముగా రోడ్డువెంబడే నడచుచుంటిమా. కోపోన్మత్తువైన రెడ్డి బక్క చిక్కిన రైతువై బడినట్లు. మీదబడి యొడరెల్ల నజ్జనజ్జ గావించి రోడ్డునందు రక్తప్రవాహమును బలపి ప్రాణము నెడబాపును. ఖులాసా హెచ్చినప్పుడు, ఒకయోర కొడిగి నడచుచుండినను రస్తాపైని చలపలయంఁచి బురుసీటిని మైజుల్లి, పరిహాసముజేసి నవ్వునట్లు కూతలువేయుచు బోవును. ఆ రోజు ఆ వెనుక వచ్చుచుండిన మోటార్కారు రోడ్డు కట్టుబాట్ల ననుసరించియే మేము నడచుచుండినను మాయెడ వర్తమముగ ప్రవర్తించిన కారణమున దాని దౌర్జన్యవిషయమై మీతో మొరపెట్టుకొనవలసివచ్చినది.

ఈ స్థితిలో బస్సుదగ్గరకు వచ్చిచేరిము. నాకోగూడ వచ్చిన అప్రీసున్నే హతలు ఎవ్వరిదారిని వారు పోయిరి. నాయెల్లు పాతమాంబళంలో ఉన్నది. బస్సు అప్పటికే నిండి పోయియుండినది; కూర్చొనుటకు తావు లేనేలేదునరికదా. నిలుచుకొనుటకుగూడ నిలుపనిట్లు తోచినది. ఎట్లో నందు చేసుకొని, "ఎడమిల్లేసారే ఏరాదుంగ్ సారే" అని కండక్టరు ఆక్రందించుచుండినను తొరబడి హంగరును పట్టుకొని నిలబడినాను. బస్సు కదలినది, ఎడమచేయందు అప్రీసుపైలోకటి యుండుటచేత ఒకకుడిచేతితోనే హంగరును పట్టుకొని నిలువ వలసివచ్చినది. అది సామాన్యమైన విషయమని తలచు రేమో. అది అరుచదీయై: వ వివిధ; చెన్నపట్టణముబస్సులో తరచుగ ప్రయాణముచేసి సాధనచేసినవారికే యది సిద్ధించును. బయటివారి కది యలవడం. బస్సువైచరుకు పోకు పట్టి ప్రయాణికులకు దన నేర్పు చూపుటకై యకస్మాత్తుగ బ్రేకువేసినప్పుడుగాని, మూలకురుగుదులయందుగాని హం

గదం సూతగాని నిలుచుకొనియుండు ప్రయాణీకులు భరత నాట్యమున దమ ప్రావీణ్యమును జూపవలసియుండును; రాయపేట పోలీసుస్టేషనుకు వచ్చి చేరగనే యొక ముసలాయన దిగిపోగా ఆయనతావులో కూర్చుండినాను. మరల బస్సు బయలుదేరినది. ఇంతలో బస్సులో నొక కలకలము పుట్టినది. దాని కారణ మిది: ఒక యౌవని యడట బస్సు క్రిందది. కూర్చొనుటకు స్థలమెచ్చటను లేదు. హంగడలను బట్టికొని నిష్ఠితనంబుకంటె నెక్కువమంది నిలుచుకొని యుండిరి. బస్సు నాల్గములలకును ఆమె దృఢులు బలపినది. కూర్చునియుండిన మగవారెవ్వరైనను లేచి తన్ను మర్యాద జేసి కూర్చుండబెట్టుదురని కలచినదేమో. ఎవ్వరును ఇంకను కదలలేదు. ఇంతలోనే యొక యరవద్రాహ్మణేశ్వరయవకుడు తనలో గూఢ వచ్చుచుండిన మిత్రునితో "ఇంద పాపార్ పోదావయ్యంగి. లేడీను వంతు నిన్ను ఇరుందాం గూడా యెడం కుడుకమాటాంగి. నాం యెందు నిన్ను ఇందమ్మకు ఎడం విడలాం" (ఈదావనవాండ్లు పోదాకట్టు వాండ్లు లేడీను వచ్చి నిలుచుకొనియున్నను లేచి చోటి వ్యయ. మనం లేచి నిలచుకొని ఈ యమ్మకు చోటువిడుతాము) అని చెప్పి మిత్రునితోగూడ లేచి నిలుచుకొనెను. అయినవయు గూర్చొనెను. కాని విషయ మంతటితో ముగియలేదు. నానెక్క కూర్చుండియుండిన పెద్ద నామాల అయ్యంగాడు ఆ ద్రాహ్మణేశ్వరయవకు దాడిన నిందావాక్యములు తన్ను ధీకించి పరికినవే యని నిశ్చయించి యతనితో తర్కముచేయ నారంభించెను దానికి బదులరకు ద్రాహ్మణ జాతిహైన్యమునుగూర్చియు, ద్రాహ్మణుల దౌష్ట్యమును గూర్చియు, పెయారుమొదలు చిన్నాడువరకు గల ద్రాహ్మణ జేశ్వరనాయకుల సూక్తిరత్నముల సుదాహరించుచు నొక చక్కని యుపన్యాసమును దొరలించెను. అతని వాగ్దాటిని బట్టి చూడగా నది యతనికి గంభీరమైనట్లు, తోచెను. అతనిని మంఠించుటకు వలుపుచు ప్రయత్నపడిరి. బస్సులో కళవళ మకళయించెనుగాని లాభము గలుగదాయెను. ఇంత వఱకు ఆవాగ్యుద్ధమున పాలుగొనక మిన్నకుండిన యొక ముసలాయన-జాతిచే నాదిద్రావిడకులమునకు తెండినది-కదన రంఘమును బ్రవేశించి, బస్సులోని ప్రయాణీకులకందటికిని జవాబుజెప్పుచుండిన ద్రాహ్మణేశ్వర యవకునిని అటందాంబు కంటె తీర్చితరమైన యొక ప్రశ్నచే నిండ్లదని గావించి వోడుమాయించినది. ఆ ప్రశ్న ఇది: "ఎన్నారంబి? నీ కుత్తం కొలదు? పొంబిళి వంతు ఎన్నయేరి విన్నా పాపార్ అవంగళకు తాంగళ పుక్కిండు ఇరుద్ద ఎడం గలిసేయెడు కుడుకల్లే అన్ను దానే? నీ కొల పేట పరితాళ, అన

పొంగళం పెరివాళం యెల్లాడం పొంబిళానే. నా జాంబు జాడుక్కిట్ట బస్సు పీరినా. అదుమొదలు ఇదివరకుం తల్లదుకళవి నా ఇంద తొల్పట్టయే పుడిచ్చికొందు నాం మున్నెయే తొంగికొందు ఇరిక్కే. పొంబిళకు మర్యాద కాట్టణం యెన్ను కండ్లెపుడిక్కిర నీవు యెన్నె కండ పుడినే నిన్ను ఎనక్కే-ఉక్కొట్టతక్కు ఎడం విడలే? అళగా చీరై కట్టికొందు కాదురె సల్లెత్తెళ తొంగపుట్టి కొందు పాడి వినై రై నారె మురిక్కికొందు అనావస్యమా పల్లెకాట చిఱువయనుపొంబిళమాత్రం పొంబిళన్ను ఒన్నొడి నెనెనా?" (ఏమి తమ్ముడా! నీవు తప్పుపట్టినది? త్రియ వచ్చి బస్సుయొక్కనిలుచుకొనినను బాపలు వారికి తాము కూర్చునియుండిన తావును భరించే వారికి యివ్వలేదనికదా, నీవు చెప్పుమాట సరియైనదే. అయితే యౌవనవంతులు ముసలివాండ్లును అంబు త్రిలేకదా. నేను జాంబుజారు దగ్గర బస్సు యెక్కినాను; అప్పటినుండి ఇప్పటి దాక లేవ లేచి ముసలివానను నేను ఈ తొలుపట్టను పట్టుకొని నీముందు గనే వేలాడుచున్నాను-త్రియ మర్యాద చేయలేదని జగదము వేయుచుండు నీవు, నన్ను చూచినంతటనే లేచి నిలచి నాకు కూర్చొనుట కేం తాచియ్యలేదు! సొంపుగా చీర కట్టుకొని, జల్లెడలను రెంటిని చెవుల కంటించుకొని, సగము జడను చేతితో మెలివేయుచు, అనావళ్యముగ పండ్లిగిరించు చిన్నవయస్సు పడుచుచుమాత్రమే త్రియ నీతలంపా) యని యడిగినది, ఆద్రాహ్మణేశ్వరయవకుడు జవాబే మియు తోచక గుటకలు మ్రొంగ నారంభించెను. ఎన్నులోనివారందఱును నేకీభవించి యరచి పరిభ్రమమున కానండించి గొడ్లన నవ్విరి. అటుతరువాత బస్సులో నుండుట కతనికి కష్టమాయెను. ఇంతటనే బస్సు సామియేటరుదిగ్గర నాగినది. అతడు మిత్రునితోగూడ దిగిపోయెను; అతని ననుసరించి యా యాచిద్రావిడవృద్ధనడయు లేచిపోయినది.

ఇంత యదాపుడికి కారణభూతులైన యా యౌవన వతి యెవ్వరని కలచుచున్నాడు? ఆమెయే నా రెండవభార్య. ఇదియే మా ప్రథమసందర్శనమని ఇంతకుముందే చెప్పి యున్నాను. ఆమెను చూడగనే నామనస్సున వైరవ్యము పొడమినది. దీనికి కారణ మామె సౌందర్యవతి కాక పోవుట చేత గాదు. అన్ని యంశములను పరిశీలించి చక్కగా పరామర్శించి చూచిన ఆమె అందకత్తె యనియే చెప్పుకలసి వచ్చును. బదుబదున్నర అడుగుల పొడవైన శరీరము. పండిన నిమృషండును స్వరణకుదెచ్చు దేహధార. ఒక్క పలచని మదిని. స్పష్టిచేయునపుడు తనయొద్ద మిన్న సామగ్రియంతయు బర్చులు యే కొంచెమో మిగిలియు.

దినసరి కార్యమును ఎట్లే పెరవేర్చినావని చెప్పటకు గొడవు రామెయిప్పింజరముమీద చర్యమును పరిచగ నెట్లు కోచినది. కాని యామెనైతివ్వక కన్నులయందు పడుచును. వికారములైన ఆమెతెలిసోగకన్నులనుండి జలము వెలువడు కోత చంద్రిక నభ్యంతరమునవలె వెలువడజేయుచున్నది. ఆమె నుండరియైనను నా కామె యైగ వైగవ్యము గలుగుటకు కారణము పోలేదు. జన్మప్రయాణము చేసే శ్రీలయందు మాన్యముగా కనబడు దుర్గుణ మొకటి. జన్మలు ఉదయం గంటలమొదలు రాత్రి ౯ గంటలవరకు పోవుచునే యుండునుగదా. ఈ మధ్యకాలములో వీరెప్పుడు సాగిం కోగూడదు ; త్యాజ్యము, వారకుల, రాహుకాలము అంతా చూచుని ముస్త్రీబుచేసుకొని బయలుదేరరానికీ. 'కాలే కరుకు మందే గంజి'యన్నట్లు ఉడికెడిమెతుకు నోట అవసర వసరముగా క్రుక్కుకొని మొగవాం ద్రాపీసులకు వెళ్లే మయమునకో, లేకపోయిన దినమంతయు నాపీసులలో కనచాకిరీ చేసి ఇంటికి తిరిగిపోవునయమునకో కాని రికి పయణము నేయుటకు చక్కని సుమహార్యము కుదురు. పయణమైనప్పుడూ ఊరక రారు. ఇంట్లో వుండే శత నూనెబిచ్చాడు, చింపిరిగోనెనయలు, ఓటిచెంబులు, పేలాలు, పేట్లగ్గ హంజాలు మొదలైనవాని నన్నిటిని కూడ సేసుకొని, యీ సరంజామంతయు చాలనట్లు, చెపులు తూట్లు దునట్లు గింగురుచుని యేర్చెడు ముక్కునీమిడి ఎల్లకారుల నొకరినొకరి జాగ్రత్తపెట్టకొని బస్సారోహణకై వచ్చి పేరుదురు. వీరికి బస్సులో చోటియ్యకపోయినట్లయినా, కండక్టర్లయొక్క గుణవిశేషములను, వాని పెద్దల నడవడికలను మార్గమున పోవువారి కందఱకు విశదమగునట్లు ప్రకటింతురు. బస్సులోని కెక్కిరా, అంతకుపూర్వ ముండు మగవారి యవస్థ చెప్పవలసినది లేదు. ఎంత యలని కూర్చునియుండు మగవాడుకూడ వీరికి అర్హ్యపూర్వముల నిచ్చి 'అననం నమర్చుయామి' అని లేచి చెప్పి మ్రొక్కుకొనవలయునట! అట్లు చేయక ప్రాయమారితిమేని ఏ ద్రాహ్మణేతరకట్టువాడో 'పాపారై నైర సోదావయ్యంగో' అని నిందించును. ఈ విశవస్థికితే మగవాని యొడలు రగులుకొనిపోవును. మఱియొక కారణ మాయెక్కవచ్చుక. ఆ ద్రాహ్మణేతరకట్టువాడు ఈమెకు గూర్చొనుటకు దన కాచిచ్చి,—వాని వాక్పూర్వమువల్లనే యనుకొందము— నదిగూని నోట నానెనుకదా! వాని పక్ష మవలంబించి వానికి ఒత్తానిగ ఒకమాటయైన చెప్పలేదు, అది యట్లుండవలదు. ఆ యాదిద్రావిడవృద్ధాంగనకల్ల నాకరు పరాభాతుడు కాగా

నాకని జూచి యందరిని గూడి ఈమెయు నవ్వినది. ఇంతకు మించిన కృతఘ్నుక వేరేమి కలదు ? నా మనస్సున విట్లామె యొక వైరవ్యము గలిగినను అంతర్బుద్ధియందు మాత్ర మానందము బుగ్గటిల్లునునేయుండినది. కాంక్షము సువ్యక్తము గాకపోయినను, ఆమెయొక నాయెడయం దే మాత్ర మాలినో యనురాగలేకము పొడమినట్లు కలవలంబి యున్నది.

* * *

తరువాత నా రెండవభార్య నమ్మేకనచుప్పుడప్పుడు జన్మ నందే తటస్థపడుచువచ్చినది. ఆమె యెవ్వరో నాకు తెలియక పోయినను 'రాజీగారికీ' నా వివాహము విశ్వయమైన దను న్యాయము ననుసరించి మాకు నభ్యము కుడిననది. ఇతర శ్రీలు బిచ్చెక్కినప్పుడు వారిని శపించు నా మనసు రాయ పేట పోలీసుస్టేషనును జన్మ సమీపించునప్పటి కామెరాక కనుదినము నిరీక్షింపసాగినది. ఇది నా మనస్సునకు తగని పని. నేను శ్రీమొహ మెలుగని యువకుడను గాను ; గృహస్థుడను, కుటుంబన తుకను. ఇంగ్లీషు చదువు కొనసవారందటివలె స్నానసంధ్యాదులను వినర్చించి మన కులధర్మాదులను 'సూపరిస్టిషా' అని నేనును ఒకప్పుడు నిరసిండుచుండిని. కాని యీ నవీనాభిప్రాయము లన్నియు నెట్లో ఇటీవల మాయమైపోయినవి. ప్రాతఃస్నానముననే మరల పడి నిత్యమును స్నానము, సంధ్య, జనము, ఏడో కొంచెము రామాయణము, గీత మొదలగు మతగ్రంథపారాయణము కుదిరినవి. అపీసులోనేమి, నా యిరుగుగూరుగన నేమి 'పెద్దమఠి' యని నలుగురిచేతను అనిపించుకొన్నాను. నాకు పడుచుమీద అదరము బలిష్ఠము. ఇటువంటి వాడనగు నా మనస్సు ఎవ్వతెయోయొకతె—అనుదినము నాతోగూడ జన్మప్రయాణము సాగించునదియే యనుకొనుదు. ఎట్లుగా పుల్లగా కన్నులపంపువైనదే యనుకొనుదు— దానియెడ నా యంతస్తునకు తగినట్లుగాక విరుద్ధపురోధణ తోవడ మొంతయు కోచనయము, ఈ విషయమై నా మనస్సు నకును, నాకును ఎన్నియో వాగ్యుద్ధములు నడచినవి. ఎంత సహేతుకముగ దాని చర్య నిందార్జనమని నిరూపించి ఖండించినను, అది కొంద బాధునిక యవతీయువజనం వద్దతి ననుసరించి. శ్రీలంక ప్రతిపాదించుచు యదేష్టముగ ప్రవర్తించదగినట్లుచే బయిమారు నాకే యవతీయుమ గలుగుచు వచ్చినది. మా యిరువురి మధ్య గలిగిన ఈ వివాద మింకను తీర్మానముగలేదు. ఇంతలోనే గోరువట్టుపై రోకటిపోట వలె నొక తెనువిసత్తు వచ్చి వైచినది.

దక్షిణభారతహిందీ ప్రచారసంఘమువారు గండిరికు నాగ్లను చాటిందిరి. సత్యనారాయణగారు ద్వజారోహణము గాంచిరి బ్రహ్మోత్సవమును కొట్టికోలాహలముగ చేయుటకు చరామసిగ వసులు సాగించినారంటిందిరి. కాలానుగుణ్యముగ నొక్కొక్క స్థలమునకు తుక్రదళ పట్టయందును మాంబళివంతు ౧౯౪౫ దినంబరులో వచ్చినది. సంతక నిద్రాపారవశ్యతయొనఁగు మదరాసుకార్యోద్యేషణ వారికి అనుకూలమైన ప్రకోచము గలిగినది; ఎప్పుడును కంకర మొహ మెఱుంగని రోడ్లు, వీధులు, గొండులు అన్నియు కంకరచే చునయి, తాను బూయించుకొని నకమంత్రిపునీరిచే మిట్టినకు నాగరాంగవలె నెక్కుసాగినవి. ఎన్నడు దర్శనమీయని కార్యోద్యేషణ ఆరోగ్యభావితకాదుల లేనిపోని శ్రద్ధ వహించి, మహాపరిశుద్ధి పెంబయ్యూర్పు క్రొత్తచివురు కట్టవలె, పెంబయ్యూర్పుచోట్లకుండు లేనిచావులయందు కను పట్టవలె చిమ్మసాగిరి. చొనుపాకెములను దర్శనము చేయుటకు చొనుప్రపంచకాలిద్రువు మానిలోమటిమొదలియా రను దళవాయి దండును గూర్చి దుగ్గందరైల బత్తెట్లతోడను, వలసంచిరజ్జులతోడను ఎత్తవచ్చి పీఠం వెంబడి నుండు సూతులలోను, వడియలలోను తిరిగితాత ముత్రాతలకాలమునుండియు తరతరములుగ గృహరామాదులను నిర్మించుకొనియుండిన మళకప్రజలపై హతాత్తుగ నురవడించి రూపుమాపెను. ఏ రిక్తాస్థానంబెంతో సవరితై వేడియుండు రిక్తాలాలారో లేనిపోని నేరములు గల్పించి యనావశ్యమైన తర్కములను పెంచి లంఘముగొట్టుచుండు చోలీసుజవాలు సచేతనములై నడయాడు వేడ్తనిచ్చు పుల్లంవలె పర్వత సంఘరింపబొదిగిరి. ఎవ్వరి యొత్తిపై జూచినను ఒడ్డుబుచ్చారే! ఎవ్వరి నెత్తిపై జూచినను గంధీ లోపిలే! ఎటు వైపు చెవియెక్కి వినినను వచ్చిరాని హిందీ వతులలే! గాంధీగారి మాహాత్మ్యమెట్టిచోకాని మా త్యాగ రాయనగరు సూక్ష్మతధారతావేడి పరిణామము నందినది. గుజరాతీలు, మార్వాడీలు, హిందూస్థానీలు, బంగాలీలు, దక్షిణీలు, తెలుగులు, ఆడవలు, కన్నడిగులు, కొంకణీలు, మళయాళీలు మొదలైన సకలజాతులవారును ఎప్పటిప్పటి నుండియో కొట్టుకొనివచ్చి మాంబళివంతువీధులలో తేలిరి. తెల్ల, పుల్ల, నల్ల నీవాయీలవని పక్కాచవూరు కేటాయించి ముద్రవేసి మీదెత్తియుంచియుండిన బండ్లు పోను తక్కిన బండ్ల పొట్టలు ఏక్కటిల్లునట్లు జనులు నెక్కించుకొని పొగ బండ్లు పెనుపడుగుమీద మద్రాసుకు వచ్చి, భరించజాలక వాంతివేసుకొనుచుండినవి.

గాంధీమహాత్ముని బ్రహ్మోత్సవసందర్భమున నడచిన పేతుకలలో ప్రధానమైనది నిత్యప్రార్థనసమావేశము. అది నా జన్మమున మరచరానిది. ఏలనగా నాకును, నా రెండవ భార్యకును దాంవత్యము కుదిరిన దీప్రార్థనసమావేశముల యందే. మొదటి మూడునాల్గరోజులయందు ప్రార్థన హిందీ ప్రచార, బోగరొడ్డుల మధ్యనుండు నొక మైదానమున జరిగినది. ఈ మైదానమునకు ఉత్తరపు అంచున కట్టబడిన ఒక యున్నలవేదికపై గాంధీగారు వారి పరివారముతోగూడ ప్రతిసాయంత్రము వచ్చి కూర్చొని ప్రార్థనను సాగించెడివారు. మహాత్ముని దర్శనమును గోరి వేలకొలది పామరజను లను దినమును చుట్టపట్టగ్రామాదులనుండి వచ్చి మూగువారు. పండెండుగంటలకే మైదాన మంతయు నిండిపోయెడిది. అలస్యముగ వచ్చిన మహాత్ముని దర్శనము పల్లంగుపల్లంగు న్నరమారమునుండి చేసుకొనవలసినదే. ధనవంతులు, విద్యావంతులు తమతమ వ్యాపారములను వదలుకొని రాజాలని వారు దూరమునుండియేయు దర్శనదాగ్రము లభించిన చాలునని వై నాకులనులలో తయారై వచ్చెడివారు.

నాకు కాంగ్రెసుప్రచారములో ఎక్కువ నమ్మకము లేదు; గాంధీగారి సందేశములో ముఖ్యతమైన అహింసా దేహభివృత్తికి తోడ్పడదని నాయదిప్రాయము. హిందూ మహామృదీయనబ్బియు అనంగతమని నా తలపు. మద్య పాననపేదము మనదేశమునం దావశ్యకమైన సంస్కారము గాదు. కాని భరతఖండమునం దెల్లయెడలను నపూర్వజాతి యోద్ధృధమును గలిగించి యాత్మబలముచే సర్వమానవుల హృదయమును చూఱగొనిన మహనీయుడు ఈ వత్సవరూపుడుగాని మానవమాత్రుడు గాదు. ఆయనసందర్భ మాశ్రమన కల్మషములను తాని యాత్మ పరిశుద్ధ మగునని విశ్వయింది రెండుమూడు వర్షాయములు ప్రార్థనమైదానము నకు బోతిన; కాని బహుదూరమున నాయన యానీనునై యుండిన కారణమున మనసునకు తృప్తికలగలేదు.

* * * *

ఆచార్య మహాదేవనుగారు నా నిరమిత్రులు. మేమిద్దరము మద్రాసుత్రై ప్రవచితాళంలో సహాధ్యాయులము. తరువాత కొన్నియేర్ల సర్వంశము మే మిద్దరము నరణి ఉద్యోగమున నుంటిమి. కాని ఇటీవల నాకు వారితోడి సంసర్గము నన్నగిల్లినది. నేను మదరాసులో, వారు మదురలో. హిందీప్రచారబోధులో వారి వ్యగ్రహము గలదు. దానికి వెనుకనే గాంధీగారి రుచినిమును ప్రార్థనసమయమున గొలుపుండు వేదిక నిర్మించబడిన తదియ, మహా

కనుగారి మేడపై నెక్కిన గాందిగారిని వమీవమున నుండి
 క్షుణ్ణముచేసుకొనవచ్చుననియు గర్భాకర్తిగ విని యొక
 యంత్ర మటువైపు నడచితిని. వారి వాకిటి మొగా
 న నొక పెద్దగుంపు. ప్రియ పురుషులు కలగవులగుముగ
 బుకలుపులను నెట్టుకొని రోపరికి బ్రవేశించ బ్రయత్న
 కుచుండిరి. వాకిటి కర్ణముగ తోటవాడు, వానితోగూడ
 క పెద్దకుక్క ఎవ్వరిని రోపికి తోసియక అక్కపెట్టు
 యిందిరి. ఎట్లు దారిచేసికొని గేటువాకిటితోటవానిని, కుక్కను
 మీపించి వారితో చెప్పకొనడమా యని యోచనచేస్తూ
 న్నినిమిషము లచట నిలిచితిని. ఇంతలోపల నొక
 పద్మమోటారుడు ఒక అయ్యరువారి కుటుంబముతోనహా
 ద్వి గేటును నమీపించినది. దానికి దారి విడుచుటకై
 కుచ్చుట మూగియుండిన ప్రజలు రెండుపాయలై వీధి
 పినుకకు ఒడిగిరి ఈ గడదిడలో నే నెద్దో ముందువడితిని.
 అయ్యరుగారిని ప్రవేశపెట్టుటకు తోటవాడు ప్రయత్నము
 పంపగానే ఇంటిలోపలినుండి వారికి స్వాగతమిచ్చుటకు
 ఆచార్యమహాదేవనుగారే వ్యయముగా వచ్చిరి. వారికను
 మధురయందే యుండిరి కలచితిని. అది పూర్తయి
 గాందిగారిని దర్శించుటకు వారుగూడ మరరానున వచ్చిరట.
 అయ్యరుగారిని రోపలి కంపరవెంటనే నే నాని కంట
 బడితిని. "హద్లీ ప్రాఫెసర్, ఇటీవల ఏమని నిన్న పుయి
 మెట్, యు ఆర్ కైన్స్ వెల్కమ్, కం ఆలాంగ్" అనుచు
 ముందునవచ్చి నాచేయి బట్టుకొని రోపికి నకువనారం
 లించిరి. తోటవాడు మరల గేటుమాయుటకు ప్రయత్నిం
 చగా, ఆచార్యగారు కోపించుకొని "ఏండా, హూపిడ్,
 ఒనెక్కు మూకైయిల్లియా? అయ్యోపుం అయ్యోపుంకూడ
 వందిర్కిరామి - అయ్యో వుగ్గవరత్తుక్కు మున్నెయే
 ఏగ గేట్ కాత్తరామ్" అని గర్జించినాడు. తోటవాడు
 'ఇల్లేనామి' అని ఇంటియేమో చెప్పవోయి నమాళించు
 కొని యొర్రక్కనిలిచెను. నేను ఒంటరిగానే వచ్చితిని
 గదా, మఱి నాతో వచ్చిన అయ్య యెవ్వరు అని సందేహ
 పడి వెనుదిరిగి చూచితిని. అక్కర్లుముతో నెక్కుల
 నైతిని. నావెన్నంటి మునిముసినగవులు నగుచు వచ్చు
 చుండినది నా రెండవభార్య; ఏమని చెప్పకును. నాకు
 మహాత్తరమైన కోపము వచ్చినది. ఎంత బిడియము లేని
 ప్రియామె! తాత్కాలికముగ నవలంకారమును బొందుటకై
 ఎవ్వరో వదాయిచుగవాని నొక్కని దన కర్తయని ప్రక
 టించుచుండగా, కాదని చెప్పకపోవుట యటించుచిచ్చి,
 యింగారమానకమైన చిరునవ్వుతో వెనువెంట దగులు

చున్నది. ఆమె ఇల్లా! ఈమె నాభార్య కాదని చెప్పి
 దలచితిని; కాని మాట నాకుతుడనే అగిపోయినది.
 నామనస్సులో ఆమెప్రవర్తననుగూర్చి నడచుచుండిన
 తర్కమును ఆమె ప్రహించిన మో ఆమెవహర తక్షణమే
 మారిపోయినది. చిగునవ్వు మూసిపోయినది; కిన్నులలో
 దొతకారు లేజన్సు ముఖమున కొక నూతనకానమును గలి
 గించినది. అరుదోదయమువల్ల భూర్భుడికవలె మొగము
 జేపురించినది. నామనస్థితిని ఆమె ప్రహించి నా యాందో
 ళనను గని నన్ను హేళనచేసి విహసించుచున్నట్లు తోచి
 నది. నాకోపము చల్లారివది.

* * * *

గాందిగారి దర్శన మైనది. ప్రాచీన, రామకాండవ
 న్యాసము ముగిసినది. ఇక మహాదేవనుగారి కృతజ్ఞతా
 భూర్భుకవంశవంశులను నమస్కరించి వీడ్చిని బయలు
 వెతల బ్రయత్న మొనర్చింది. కాని వాడు నిమిషము ఈయక
 అగమని చెప్పి ఇంటిలోగిరివైపు చిరిగి, వారి దర్శనాన్ని
 నుద్దేశించి "ఏంటీ! ప్రాఫెసర్ పోర్ - అందమూకు
 తాంబూలంకుడుత్తు కుడుక్కా ముడియ్," అని గొంతెత్తి
 చెప్పి, నావైపు ముఖమై, "ఐనే, ఓల్డ్ ఫెర్స్, యు వన్స్
 కం హియర్ ఆఫూ" అని యాహ్వానించి నాడు. నేను
 ఆయనకు జవాబుచెప్పటకు నోరుతెరిచితిని. ఇంతటనే
 నా రెండవభార్య సతాంబాలనారికేళురవ్వయై బయ
 ల్పడినది. ఆచార్యగారి సతీమణి "అందమూవయంగూడ
 కూపుటువాంగ్" అన్నది. అనారోచితముగ 'సరికా' అని
 పలికితిని. నాగుండెలలో రాయపడినట్లుయినది. నాకేమి
 ఇట్టి దుర్బుద్ధి పుట్టినది? ఆమె యెవ్వరో? మగనాలో
 కాదో నాకు తెలియదు. పేరు, దిను ఎటుగను, కులము,
 గోత్రము మాట చెప్పవలయునా? ఆనంగతి నటుంచుచు,
 నేను మహాసత్పురుషుడిను అనుకొనే నాఇంటాపె, దారి
 పెద్దవనిషి నని కలలు నాదిట్టలు ఈ విషయమును
 విన్నచో నేమనుకొనవలదు? ఇరుగుపొరుగువా రెలిగిన
 కలవంపగునుగదా? అని వ్యాకులమవుచు గేటు దాటితిని. ఏ
 మనుకొనిననేమి? నా రెండవభార్యకును, నాకును వివాహము
 నకు గాందిగారి పుణ్యమున నిట్లు సక్రితమైనది "నానలకా
 వ్రాసిన వ్రాణ దుర్వచకము నూజేంట్లు చింతించినా,"
 అన్నాడు ఒక అధునాతనలక్ష్యాతాంబూర్భుకయకవిసామ్రా
 ఢ్యోకడు. ఎంత సత్యము!

* * * *

నిద్ర వట్టలేదు. గాలిపీచులు మానివేసినది. ఉత్క-
దేహమంతయు చెమరించిపోయినది. సరిగమవదనిసలతోటి
దోమల నంగీతము చెప్పల గింగురుమని మ్రోగుచున్నది.
ఈశ్రమ నెట్లో యోధుకొనినను మనోవ్యాకులమోర్వరాక
పోయినది. ఆ నా రెండువధార్యులవలన కంటినలుమవలె
బాధింపబడినది. ఎంతసాహసురాలు : నే నెవ్వరు,
కానెవ్వరు : బిన్నులో నెండు ధ్రువ ప్రయాణము చేయుట
లేదు : అందులు సీమవలె ప్రవర్తించిన మగవారి గతి యేమి
కావలయును : ఆమె పేరుగూడ నే నెఱుగనుగదా. ఆచార్య
మహాదేవ సీమను నా భార్య యని శ్రమపడి మ్రోచియ
చుండ, ఇదవర్తమనక మునిమునిన వులతో తాంబూలము
బుట్టుకొన్నది. ఎంతటి సాహసురాలు : కాని తప్పంతయు
నామెపై మోపుట న్యాయమా : నే నెంతటి పెద్దమనుష్యు
డను : పరశ్రమి ఆచార్యులవారు ప్రమాదవశమున నాకు
భార్యయని యంటగట్టుచుండ నే నేల వారికి వాస్తవ్యునిని
దెలియజేసియుండకూడదు : మౌన మేల వహించితిని,
మౌన మంగీకారహుచనయేకదా : నిజ మాచార్యులవారి
తెలుపవడిన నాచార్యమునుగూర్చి వా లేమని తలకుదు :
నే నొక కుంతనయేగదా వారనిప్రాయపడుచుదు : ఇంటిలో
మాయావివచెది సోకిన. భార్య అ గల మహానియురాలా : ఆ
యోవద యెంతటి ప్రాచోపద్రవకరమా, మీ కందఱికి
స్వానుభవములనన చక్కగ తెలిసియేయుదునుగావున వివ
రించిప్రాయ నవశ్యములేదు, ఇంకొక రహస్యము వినండి,
ఎప్పుడో జరిగిన సంగతిని మీతో చెప్పుకొనవలయునని కాగి
తము, కలము చేతబట్టుకొనగా కాగితము తెల్లబోయినది :
కలము ముఱుముమార్చుకొని ధుమధురులాడుచు నల్లగ
వ్రాయబడినది. దోమకాల్లవంటి ఈ భావములచే నా యంత
రాత్మ భారపడి భారపడి యెప్పుడో సౌమ్యనిద్రిపోయినది.

* * *

సాయంత్రము మూడుఘంటలు కొట్టినవి. కావీనమ
యము. మామూలుప్రకారము మాయంటి పెద్దహంతులో
కుంపటి-కుంపటి కొకవ్రక్క నేను, నాయెదుట మాయం
టాపె, మా కిదువ్రక్కలూ మా పిల్లగయలు. పాదు సలసల
త్రాగినవి, దీకాక్షను, చక్కెర కలిపి యొక టండ్లురకావీ
మాయంటాపె అందిచ్చినది. ఒక్కవ్రక్క త్రాగితిని. అప్ర
యత్నముగ నా మొగము చిట్టించుకొనిపోయినది. అన్నది
మాయంటాపె—

"ఏం, ఎట్లావున్నది ?"
"బాగానేవున్నది."
"మొహంబిడిందా ?"

"చిట్టిందా ?"

"ఏమీ యెఱుగదు, సావము-విజంగా చెప్పండి, కావీ
యెట్లా వున్నది ?"

"కావీ కావీవలెనే వున్నది."

"పెద్దవారవుతున్నప్పటికి చాలాకు తక్కువలేదు."

"వినలేదా, చెట్టు ముడిరే కొట్టి చావముదురుతుం
టుందని"

"అబ్బా : చెప్పుదురూ, యెట్లా వున్నది కావీ ?"

"ఏమీ లేదు. చక్కెర తక్కువ."

"ఈ రేషన్-కాలంలోగూడ చక్కెరవేసుకోవడం తగ్గిం
చదామా ?"

ఈ సరసనల్లావములలో నిమగ్నుడవైయుండగా
వాకిటితలుపు తెరచిన శబ్దము వినిపించినది. త్రాగుచుండిన
కావీని అట్టి క్రిందబెట్టి ఎప్పుడో కనుగొనవలెనని ముందటి
హాలులోకి నడుచినాను. ఎప్పుడో కాదు. నుబ్బులుకాస్త్రులు,
అయినతో గూడ మఱియొక వైదికబ్రాహ్మణుడుకూడ
ప్రవేశించినాడు. ఎప్పుడైన మాయంట నేమైన విశేషము జరి
గితే కాస్త్రులువారి యధ్యక్షముక్రిందనే జరిగింది. కాబట్టి
అయిననుచూడగానే అడిగితిని— "ఏమండీకాస్త్రులవారు కాము
విజయంచేయుటకు కారణము?" అని.

"ఏమీ లేదు" అని నవ్వి నాడు.

"నవ్వకన్నా రేమి ?"

"కుభకార్యంగాదా ?"

"కుభకార్యమా ?"

"వెండికి మీరు నిర్లంకాండి, అమ్మగారుకూడా
వస్తూవున్నారు."

"అమ్మగారు వస్తున్నారా ?"

"అవును, వారుగో" అని వాకిటివైపు చూచినాడు.

అటు చూతున్నగా, వచ్చుచున్నది విరచిమని నా
రెండవభార్య. అమెను చూడగానే పోయిన ప్రాణము లేచి
వచ్చినట్లయినది. మనుష్యుని మనస్సు కడువింతయైనది ;
క్షణక్షణము మారుతూవుంటుంది, గాలితాకునకు కునకరై
యనునిమిషమును మాయచుండు మబ్బుకునకల రూపునకేసి
నిలకడగలదుగాని, మనస్సున కుండదు. ఇన్నిదినముల
నుండియు శ్రీరంగవీరుడు దిక్కుతూ వచ్చిన నా మనస్సు
అమె నన్ను పెండ్లాడుటకై వచ్చినదని వినినంతనే తన
పూర్వప్రభావమును విస్మరించినది. ఇంతేకాదు, ఎదుట
జంతు కావీకుంపటియలు తివ్రపడియుండు నా భార్యది

వేటూరి—

సుందరశాస్త్రీగారి

సుందరరసము

సర్వసమాహేదములకుసంజీవి.

గుణము ప్రశస్తియు
అనుభవసిద్ధము. ఇక జెప్పెను అవసరం
లేదు. ఎటువంటి సవామేహలనైనా
కుదుర్చును.

50 మాత్రలు రు. 5.

అర్చరసాయనశాల, ముక్త్యాల.

గాలియాత గ్రంథకర్తగారి

దివ్య చూర్ణాలు

మొండి వ్యాధులను ఖండించును.

శ్రీ జవహర్ లాల్ నెహ్రూ, మాలానా
అబుల్ కలాం ఆజాద్, ప్రభువుల యెదుట
రాంఘరు కౌంగ్రెసులో నీటిలో యాది
నట్టు గాలిలో కూడా యాదవచ్చునని రుజువు
చేసినట్టియు, సర్. రాధాకృష్ణ మొదలగు
వారిచే కొనియాడబడిన “ గాలి యాత ”
గ్రంథమును రచించిన యోగిగారిచే యోగ
శాస్త్ర రీత్యా తయారుచేయబడినవి.

ప్రాచీన యోగీశ్వరులు వ్యాధి నివారణ
మునకు, నిత్య యౌవనమునకు, పూర్ణా
యుగ్మాయమునకు వాడుచూ వచ్చినట్టివియు,
మానవ దేహమునకు అత్యవసరమైనట్టివియు,
సులభముగా జీర్ణముగునట్టివియు నైన, అత్యధిక
పోషక పదార్థములతో నిండియున్న ఔషధ
రాజములు.

యోగి, యన్. వి. ఆచార్య,

శింగరాయకొండ (నెల్లూరు జిల్లా).

M. S. M. Ry.

Mehta's...
SUNDARI
ELIXIR

గర్భశయరోగాలకు

ప్రసిద్ధ బలవర్ధకౌషధము
శ్వవిధానై. బహిష్కరించుటలకు
అనుపమ నివారిణి
కుప్రసిద్ధ భిక్షగులచే
ప్రశంసించబడినది.

K. S. MEHTA & CO.

250, CHINA BAZAAR,
MADRAS.

దోంగ్రేగారి

బాలామృతము
బలహీనమైన బిడ్డలకు
పుష్టియున్ను, బలమున్ను
ఆరోగ్యము నిచ్చును

కాశ్మీర్

అన్ని రకములకు దగ్గులు, ఇబ్బనలు, ఆయాసము
మొదలగు శ్రేష్ఠవ్యాధులకు ఆమె ఘనమైనది. సీసా
ర.1-12-0. అన్ని మందుల మెపులలో ఆమె బడను.

గిరిజా అండ్ కో,
దానవాయిపేట, రాజమండ్రి.

మ.దా.స.స.కి.సు.లు: జె. బాలాబాయి & కో.

దోధ

గర్భశయరోగనివారిలో

ప్రతి వనితకు, గర్భకోశ సంబంధ
మైన వ్యాధులనుండి ఏముక్తి నొసగి
ఆనందం చేకూర్చుతుంది.

కేసరికుటిరం లిమిటెడ్. రాయపేట,
మద్రాస్.

వై. జామ్ ర. ప్లాస్టిక్, ఆంధ్రప్రదేశ్ లకు,
తమిళనాడుకు ఏకైకము:

సీతారామ జనరల్ స్టోర్స్,
సికిందరాబాదు-బెజవాడ - మధుర.

చూచియైన జంకక ముందంజ వేసినది. “జంకక
ర ముదివారి చిత్రము” అని వాక్రచ్చిన యాంధ్ర
రాజితామహాని వాక్యము సత్యము, సత్యము, ముమ్మా
ని సత్యము. ఈ శాఖాదండ్రమణాన్ని కమించండి. జరి
సంగతిని జరిగినట్లు దావరికములే చెప్పెదను. ఆమెకు
ప ఎదురునడిచితిని. నేను సమీపమునకు వచ్చిసంకటనే
మె యాగినది, ఒకరివైపు ఒకరు చూచుకొంటిమి. మా
స్థల దృష్టులు మర్య కిని మా హృదయసమ్మేళనమును
బిందినవి. సుబ్బులుకొస్తున్నాయి. వైదికద్రాహ్మణులును
వచ్చి చెరియొక్క ప్రక్క నిలిచిరి. నోరు తెరిచలేదు.
మె అంతవఱకు ఎక్కడ దాచియుండినదో ఒక్క రోజు
లందరి ఎత్తి నా మెదలో వేసినది. ఆమె కన్నులనుండి
లువకు సుజ్వలదీ ప్రికిరణములు. కొండచిలువకంటెమా
లు మృగమునువలె నన్ను ప్రక్షాళింపని గావించినవి.
కు లప్రయత్నముగ నామెవైపునకు దాగి యామెమృదు
లరము నావరించుకొనిపోయినవి నోరు ఆమెయెఱునిపెదవు
ను. గండస్థలములను, వీరికవములను ముద్దగొనెనది.
మెయంగసంస్కర్షణమువలన తన్మయమందినది. ‘అనందో
హృ’యను సూక్తియందలి సత్య మపుడు గ్రహించినది.
మె మాట్లాడగడగినది—“రాంకి, పోదాము” అని. ఆ
రాటలు నన్ను స్వర్గమునుండి భూజగమువకు దింపినవి.
ట్టాచ్యువిజయరు. “ఎవటికి ?” అని యడిగితిని. “మన
బంటి” కనెనది. ఆమెనోటనుండి యాచుట వెలువడినదో
దో వెనుకకు దిరిగియై చూడక బయలుదేరితిని. చాల
కారము నకవలసివచ్చినది. కొత్తజిల్లా నుంగంబాండ్లో
ట్టిండుకొన్నదట. అచ్చలరట మా హానిమాను. కర్షణ
న్నతూరిపడ నారంభించినది. మేమిద్దరము కడువలసి
చ్చినది. ఆమెముఖముమీద వర్షబిండువులు ముజ్వలులై
కారనారంభించినవి. తడిసిపోవునని వ్యధ. నేను తొడుగు

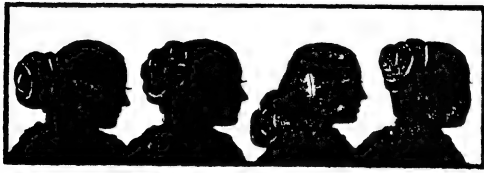
కొనియండిన చెక్కుకోటును తీసి యామెభుజములపై కప్పి
చేతిరుమాలుతో ముఖమున తడి యొత్తకొచ్చితిని. అచ్చటి
నుండి వచ్చిన వచ్చా ఈ నునువేయబోయితిని !

* * *

ఏదోయొక యానందప్రపంచమున విరాజింప నుండి
యన్నాడు. ఇంప్రయాశిరివైనది ఆయవర్ణ. సర్వస్వస్థియు
లయమై నాయ్మ యొక్కటియే సప్రదానంపరత్రిహ్మ
మనం దైవ్యమునిండినట్లు రోచినది. కాని దూరము
నుండి శ్రావ్యమైన నాద మొక్కటి చెవిసోకినది. మొదట
నెమ్మదిమై పూలనడుమ గుంపియూరు సజీమరుగనమును
స్మరింపబడెచ్చినది. క్రమక్రమముగ స్థాయి హెచ్చి
యమఃకాలమున, దలి పెజ్జిల కాశీరీప్రదీగి మారినది. కొంత
తడవునను నది యొక పాటగ పరిణామమునండినది. ఎవ్వరో,
ఎక్కడినో—

“నన్నుజూచి నవ్వబోకురో, ఓప్రాణనాదా,
నన్నుజూచి నవ్వబోకురో
నల్లనల్లలదాన నని నన్ను జూచి నవ్వబోకు
నల్లరేగలు దున్ని చల్లితె తెల్లకొన్నలు వండలేవా.”

ఇట్లుండిగా. నన్ను ఎవ్వరో తట్టిరేపినట్లయినది.
కన్నులు విచ్చి చూడతిం. ఏమి ఆశ్చర్యము! రాత్రి నాంగ్గర
నుండిన నా రెండవధార్య యేదీ? ఎద్దో అ.జిల్లానము నంది
నది. మా పెద్దచ్చాయి “ఏమింటి నన్నగారూ, ఈవేళ
ఇంకా నిద్రబోయినావా? కానీ చల్లారబోయిన్నాని అమ్మా
కేంలేస్తున్నా”దన్నాడు. “ఆ పాతే దెవ్వర్రా ?” అన్నాను.
“తాయి నాయనా, ఎనుపూర్వస్తుచ్చి.” ఈచూటలు విన్నం
తటనే నాచనస్సు చివుక్కిన్నది. జగత్తు మిథ్య యని
వెలవిచ్చిన యాదార్యదేవుల మహావాక్యము పొల్లగునా ?

శాసనాలలోని వింతవిశేషాలు

 $7\frac{1}{2}$

= శ్రీ మద్వింశతి సోమశేఖరశర్మ =

మన దేశచరిత్ర మనం కొత్తగా ఇప్పుడు రచించు
కాంటున్నాం. కొత్తగా రచించుకొంటున్నాం
అనగానే మనకు ఇదివరకూ చరిత్ర శాస్త్రానికి ప్రత్యేక
గౌరవముంది. ఒకవిధంగా చూస్తే మనకు చరిత్ర
ఉండునామన్నది, లేనామన్నది. మన కున్న చరిత్ర
అనగానే శాస్త్రీయపద్ధతులమీద, ఆధునిక దృష్టితో
రచించిన దేశీయ చరిత్రలంటిది కాదు. మనకున్న
పేద పేదాంధ్రాభివృద్ధి అనే విధ్యలలో ఇదివరకూ మనకు
చరిత్రే. మనకు ప్రాచీనాభివృద్ధి అనే అనేకు
లున్నవి; కాని అవి యిప్పటి చరిత్రలవలె సాగన
సామర్థ్యం లేకరించి పరిశోధించి శాస్త్రీయసాధన
ఒకానొక చరిత్రకావగూలి కల ప్రాంతానికికను
స్థించి ప్రాచీన కాదు. అక్షన్నీ మనకు పంపగగా
మన పూర్వీకాదింటింటి మనామన గాథలు;
మనలా, మన సంగీతగామంచి మన శాస్త్రం
ప్రవాహంలా మంటావచ్చి కథలు. మనాచరిత్రగా
భివృద్ధి. మనకున్నది, మనకున్నదిగా
ఇదివరకూ చరిత్రే. ఇన్నీ నిజమేలా అంటే
నిజం కాదు చూడు, కాకపోవచ్చు. ఆధునికచరి
త్ర వలె శాస్త్రీయపద్ధతి ప్రమాణముగా రచించినది
కాకపోయినట్లు ఆధునికచరిత్రకారులు వీటిని అంత
ప్రాసాదోత్సాహం చూడరు. పైగా ఈ గాథాకావ
లన్నీ, నేటి మనస్సుకి చాలాదేరు ఉంటుంది. వారు
మనకు ప్రధానంగా హిందూ లేదు కాలనాటి
ధర్మశాస్త్రం, ఆయితోసామ రచించాడు. మన
ఇప్పటి దృష్టి, లక్ష్యంగా పేరు. మనది జాతీయ
విషయ దృష్టి; జాతీయ అభివృద్ధి మన లక్ష్యం.
మనది విదేశాకాలంలో ఉన్నవకాలు సాంఘిక,
విద్యావిజ్ఞానం మన దృష్టిలో ఇప్పుడు నిర్దిష్ట
విజ్ఞానం, మనాచరిత్ర లేదు, వారు చేసిన ఘన
కార్యం లేదు, వారు విదేశాధిపత్యం
ఎలా వాడుచారు, మన జాతి చుట్టూ పున

ఏదికి, ఎప్పుడెక్కడు మనబాధి స్వేచ్ఛాస్వాతంత్ర్యాన్ని
 అధిగించి, మన కాస్వాతంత్ర్యం ఎప్పుడు
 పోయింది, ఎట్లా పోయింది, పరపరిపాలనకిందకి ఎప్పుడు
 వచ్చాను, స్వపరిపాలన కాలంగాను, పరపరిపాలన
 కాలంగాను మన సంఘము, కళిబుగా ఏదిమైన పరి
 ణామాలు పొందినవి, ఆర్థికసాంఘికరాజకీయసాధనా
 నాలు ఎట్లా పుంటూవచ్చింది—ఈమొదలైన విష
 యాలు తెలిపే బాధిసుచరిత్రలు కానాటి; బాధియ
 దృష్టితో మన బాధిపరిణామాన్ని వివరించే బాధియా
 భ్యుత్పాదకములైన చరిత్రలు కానాటి. ఇట్టి చరిత్ర
 రీతముల రేపు కాబట్టి కిటివి మనం కొంతగా గనించు
 కొంటున్నాము. ఇంకా ఇతివరకు ముకు సమగ్ర
 వైన దేశచరిత్ర—ఆంగ్లేజీచరిత్ర—రాత్రేక; కాని
 ఆచరిత్రను ఇప్పుటికి ఏదేమేకనని జూసుమాపుది.
 కి, సమగ్ర ఫలింగా మన శకచరిత్ర క్రమముగా
 సుబోగిక మవున్నది; భూస్వామిచరిత్ర ఒక్కొక్క
 యేడు గవనినకొద్దీ సుపువ్వంగా తెలియకమా
 వున్నది.

మన చరిత్రనామ

ఈ విధమున దేశచరిత్రరచనకు చరిత్రకావోధకులు సాధనసామాగ్రి సేకరించి, ఆ చరిత్ర రచనా సామాగ్రి ప్రామాణికత అప్రామాణికతలూ, ఆ సాధనాలవల్ల తెలియవచ్చే చారిత్రిక విశేషాలూ, వాటివల్ల కలిగిన మృదున్న ప్రాచీన సమస్యలూ, కొత్తగా పుడుకొన్న నూతన సమస్యలూ చర్చించి వ్యతిరేకరూపం గానూ, గ్రంథరూపంగానూ ప్రకటిస్తూన్నాడు. పాఠకుని కంఠం ఏరాష్ట్రం కాంక్షిస్తోందో అతీతులు చరిత్ర పరిశోధకులు తమతమ రాష్ట్రాల నుండినా, బాహ్యల నుండినా, మలమలన నుండినా పరిశోధించి జరుపుకున్నారు. మన జాతీయ చిंतనము బహుముఖమనది. ఈ విధమున జాతీయ చింతనమునకు సంబంధించిన

వివిధ అంశములకు సూచించిన చరిత్రలు రచించబడు ప్రయత్నము లనేకములు జరుగుచున్నవి. ప్రాచీన కాలమున మన ఆటల పాటలు, నగలు వాడెములు, వేషములు భూషణములు, వేడుకలు వినోదములు, పంకగిలు పర్వములు, ఆచారములు అలవాటులు, ఘోరములు క్రోధములు, వాడిపంటలు పక్షిములు, కూలి వారి, పట్టికలన, వర్తక వ్యాపారములు, రాక పోయి, గూత్రములు, నీటిపొకర్కములు, కష్టనాయకులు అనుభూతి, భూమి అనుభూతి, జంతుదారులు, గుర్రులు, చిట్టలు, గుంకలు, పుల్లరి, పోలీసులు, కాపలా, దుర్గములు, రాజ్యరక్షణ, రాజ్యాంగపద్ధతి, లెక్కదొడ్డు, చిగురు పండ్లు — ఈ మొదలైన అన్ని విషయాలను సూచించే మనకు చరిత్రలు కావాలి. పూర్వం నుంచి ఇప్పటివరకు ఈ యీ మయాలలో మనదేశములో స్వపరిపాలనకు, పరిపరిపాలనకు ఎట్టెట్టి పంచామం కలిగి ద్వికా యావిషయాలలో మనం ఎప్పుడెప్పుడు ఏదేమి కారణమున గిరిగమనము పురిగమనము పొందుతున్నామో — ఈ మొదలయిన విషయాలు తెలిపే చరిత్రను కావాలి. ఇట్టివే బహుశా మన జాతీయ జీవన పరిణామాన్ని వివరించే చరిత్ర. చరిత్ర ఎవరిలో ఇతరులకు సంబంధించినది కాదు, ఒకరిపైకి సంబంధించినది కాదు. ఒక్కొక్క ఒకరికి సంబంధించినది కాదు, ఒక్కొక్క వ్యాపారానికి సంబంధించినది కాదు. అది మన ప్రాచీన జీవన చరిత్ర. అది నీటి, వాడీ, అందరి దీ; మన సమగ్రమైన జాతీయచరిత్ర.

ఇటువంటి చరిత్ర రచించడానికి మనకున్న సాధనసామగ్రి ఇది: ౧. కావ్యాలు, ౨. వాడెములు, ౩. వాడెములు, ౪. పురాతన కృత్యములు. ఈ నాలుగుంటిలోనూ అత్యంత ప్రధానమైన చరిత్రసామగ్రి కావనములు.

కావనములు

ముఖ్యంగా కావనాలు రెండు రకాలు: (౧) లోహకావనాలు, (౨) కిరీకావనాలు. కావనాలనేవి అసలు మన చరిత్రరచనకు ఉపకరించుటకు ఉద్దేశించబడి ప్రాచీనమైనవి కావు. ఈ కావనములు వాన శీటి కావన నిర్మాణభలలో చేసే కావనములంటికి కావు. చరిత్ర సామగ్రిలోని వని నెప్పే ఈ కావనాలకు, కావననిర్మాణభలలో చేసే కావనాలకు ఏమీ పోలికలేదు. ఇవి వేరు, అవి వేరు. మన కావనములు దాదాపుత్రులు. మన పూర్వము బ్రాహ్మణులకు కాని, దేవాలయము

లకుగాని, మతములకు గాని, సన్యాసులకుగాని, యెరులకుగాని భూమిపై నా, ఒక గ్రామాపై నా పన్ను పన్నుగాలు పోడి చి దానం చెప్పిస్తాను దాన పత్రం ప్రాసేనారు. ఈ దానపత్రం వంటి, బంగారం, రాగి మొదలైన లోహపు కేసులమీద కాని, గుర్రమీద కాని పెట్టేనారు. ఇటువంటి దానపత్రాలు లోహపుకేసులమీద పెట్టేనీ, రాగిమీద పెట్టేనీ కూడా అనేకములున్నవి. వీటికి కావనములని పేరు. లోహపు కావనాలలో బంగారపువీ, నెంకవీ, రాగివీ కూడా వున్నప్పటికీ మనకు ఎక్కిన విశేషంగా కనిపించేవి — గి కావనావే. బంగారపు కావనాలు చాలా అరుదు. నూటికి కోటికి ఒకటైనా దొరుకుతుందే! నందికావనాలుకూడా అరుదుగానే వున్నా బంగారపు కేసులమీద పెట్టిన కావనాలు ఎంతెక్కినగానీ నెంకవీ. విజయనగర రాజయిన శ్రీరంగరాజులు ఇచ్చిన నందికావనాన్ని శ్రీ కొమరరాజు వెంటల లక్ష్మణాచార్యుగారు ఆంధ్రనాటికొత్త పంచక్తి గ్రంథా ప్రకటించారు. మనకు చాలా సర్వసాధారణంగా కనిపించేవి తామ్రకావనాలు.

భూమినిగాని, ఒక గ్రామాన్నికాని పన్ను పన్నుగాలు కేసులమీద ఒకరికి దాన మిచ్చే హక్కు వేయించుకొనిన క్రితంవరకు ప్రధానంగా రాజుకు మాత్రమే ఉండేది. భూమి అంతా దేవాన్ని పరిపాలించే గాజుది. ఒక కేరీ ఎవరైనా కొంతభూమిని తమ ఆధీనమున బ్రాహ్మణులకు గాని, మరెవ్వరికి గాని దానం చేయదలచినట్లుంటే రాజును వేడుకొని అట్లా చేయవలసిందేకాని తాను స్వయంగా ఇవ్వడానికి వీలులేదు. పూనవారి ప్రార్థనమీద రాజు తాను పూనవారికి భూమినో, గ్రామాన్నో దానమిచ్చినట్లు దాన పత్రం రాగికేసులమీద వ్రాయించి ఈ తామ్రకావనాన్ని, ఆ భూమినీ ప్రతిగ్రహీతకు ఇచ్చేవాడు. బ్రాహ్మణులకు రాజులు భూదాన, అగ్రహారదానాలు ఏదే పన్నుసమయాలలో ఎప్పుడెప్పుడు చేయాలి, చేసే తీరవారీ దానపత్రం ఏవిధంగా వ్రాయించాలి ఈ విషయములూ మన ప్రాచీనసర్వకృత్యములయిన గర్భాంగతాలలో వ్రాసే ఉంది. దానపత్రం వంటి, బంగారం, రాగి మొదలైన లోహపు కేసులమీద వ్రాయించాలనీ, అధోదయ మహోదయ, ఉత్తరాయణ, దక్షిణాయన, సూర్యోగహణ, చంద్రోగహణ పుణ్యకాలాలలోను, ఇంకా యితరపర్వసమయాలలోను భూదాన, అగ్రహారదానాలు వేదవేదాంగతి

హాసాలు చదివిన బ్రాహ్మణులకు దానంచేయకలెననీ, దాన శాసనములో దానమిచ్చిన ప్రభువు కేరూ, అని తండ్రి తెలిపలేదనగా, దానముపట్టిన ప్రసిద్ధి పీఠ కేరూ, ఇతని తండ్రి తెలిపలేదా బ్రాహ్మణులనీ, దాన కాలము ఏ మాసములో ఏ పక్షములో ఏ తిథివాడు ఏ హస్తముయ్యలో దానమిచ్చిననీ తెలుపరాదనీ, దానమిచ్చిన భూమికి కోశ, అగ్రహారమునకుగాని పీఠాధ్యక్షులు (రీతిగ్రులు) కేర్కొనరాదనీ, దానపుల మను వివరించే న్యాయబ్రాహ్మణులయిన శోకములు దాన పుత్రునువారి వైద్యులనుచేసిననీ ముక్తిప్రసాదములో చెప్పబడింది. అతి ప్రాచీనమైన గౌతమి, బోధాయన, ఆంధ్రబాధిర్యమంత్రాలలో ఈ దానశాసన రచనావిధానం విరివిగా వుంది. ఈ క్షమగూలు తమనారిత చాలాకాలానికి పుట్టిన ధర్మశాస్త్రాలలో కూడా వున్నవి. ఈవిధంగా అసలు తామ్రశాసనం పుట్టింది బ్రాహ్మణులకు పూర్వపురాణాలు చేసిన భూదాన, అగ్రహారదానములు తెలిపేవి కావడంవల్ల ఇవి అన్నీ సంస్కృతభాషలోనే వ్రాసికంటివి. యజ్ఞగూగా గులకు, బ్రాహ్మణులకి ప్రాధాన్యము గల కాలము ఈ తామ్రశాసన గుళం. ఈ యుగంలో వేదవిద్య లకు, వేదసంతానికి అదనం ఎక్కువగా ఉండేది; రాజవాదాల్లోంద ఈవిద్యయూ, మఠియూ, కళలూ అభివృద్ధిపొందనవి.

ఈ తామ్రశాసనాలు ఏకాలపునో చూచి చూడంతోనే చెప్పడానికి కొన్నికొన్ని కొంపెనురు లన్నవి. మొట్టమొదటి పుట్టిన శాసనాలలో ఒక్కొక్క శాసనంలో మూడరేకులమూత్రమే ఉండేవి. ఈరేకులు ఒక్కొక్కటి పలుచగానూ, పొడగుతక్కువగానూ ఉండేవి. ఒక్కొక్క రేకు చుట్టు అంగుళము, అంగుళంన్నర. రేకుమీద ఒక్కొక్క విషయం గెండ్డే పంక్తుల వ్రాత ఉండేది. మన యిప్పటి అచ్చయిన పుస్తకాల పుటలవిధంగా ఈ తామ్రశాసనగ్రంథ పుటలవిధమూ ఉండేవి. ఈవిధమైన లక్షణాలుగల తామ్రశాసనం అతిథిత ప్రాచీనమైనది శ్రీయించవచ్చు.

కాలం గడిచినాదీర్ఘ రేకుల పొడుగువెడల్పులు పెరిగినవి. రేకులకు అంబులరీపు వచ్చింది. రేకు ఒక్కొక్కపాటు అయ్యి, అరు, ఏను, ఎనిమిది, తొమ్మిదే పంక్తులు వ్రాస్తూ వచ్చారు. రేకుల మొదటియూ, రేకుల సంఖ్యకూడా కాంక్షమాన ఎక్కువయ్యాయి. రెమూను ఏ. ఎంగులం పొడిగూ, రెండెగులాలూ, అంతకించుక తిక్కువా వెడల్పు గల రేకులతో పడమరవందల సంవత్సరాలక్రితం ఆరంభమైన తామ్రశాసనం విజయనగరం కల్పనాశాసన కాలం, అనగా క్రీస్తుశకం ౧౩౩౫ నాటికి మహాఘనత గడించింది. రేకుల మందం పెరిగింది; రేకులు చాచుగదిగ

అరుగుగా వున్నప్పటికీ అసలు రాగిశాసనం దొరికిందనగానే అది బ్రాహ్మణులలో పూర్వం ఈ దేశాన్ని పాలించిన రాజు చేసిన భూదానాన్నో, అగ్రహారదానాన్నో తెలుపుతుందని నిశ్చయంగా చెప్పవచ్చును.

తామ్రశాసనాలు మనకు క్రీస్తుశకం నాలుగవ శతాబ్దినాటికింది యిచ్చినవి దొరుకుతవి; మన దేశంలో దొరికిన అతిప్రాచీనమైన తామ్రశాసనాలు ఇప్పటికీ రంగుగమి పడలేనవి, పడమరవందల సంవత్సరాలనాటివి. మన కిప్పటికి దొరికిన తామ్రశాసనాలన్నీ బ్రాహ్మణులకు పూర్వపురాణాలు చేసిన భూదాన, అగ్రహారదానములు తెలిపేవి కావడంవల్ల ఇవి అన్నీ సంస్కృతభాషలోనే వ్రాసికంటివి. యజ్ఞగూగా గులకు, బ్రాహ్మణులకి ప్రాధాన్యము గల కాలము ఈ తామ్రశాసన గుళం. ఈ యుగంలో వేదవిద్య లకు, వేదసంతానికి అదనం ఎక్కువగా ఉండేది; రాజవాదాల్లోంద ఈవిద్యయూ, మఠియూ, కళలూ అభివృద్ధిపొందనవి.

ఈ తామ్రశాసనాలు ఏకాలపునో చూచి చూడంతోనే చెప్పడానికి కొన్నికొన్ని కొంపెనురు లన్నవి. మొట్టమొదటి పుట్టిన శాసనాలలో ఒక్కొక్క శాసనంలో మూడరేకులమూత్రమే ఉండేవి. ఈరేకులు ఒక్కొక్కటి పలుచగానూ, పొడగుతక్కువగానూ ఉండేవి. ఒక్కొక్క రేకు చుట్టు అంగుళము, అంగుళంన్నర. రేకుమీద ఒక్కొక్క విషయం గెండ్డే పంక్తుల వ్రాత ఉండేది. మన యిప్పటి అచ్చయిన పుస్తకాల పుటలవిధంగా ఈ తామ్రశాసనగ్రంథ పుటలవిధమూ ఉండేవి. ఈవిధమైన లక్షణాలుగల తామ్రశాసనం అతిథిత ప్రాచీనమైనది శ్రీయించవచ్చు.

కాలం గడిచినాదీర్ఘ రేకుల పొడుగువెడల్పులు పెరిగినవి. రేకులకు అంబులరీపు వచ్చింది. రేకు ఒక్కొక్కపాటు అయ్యి, అరు, ఏను, ఎనిమిది, తొమ్మిదే పంక్తులు వ్రాస్తూ వచ్చారు. రేకుల మొదటియూ, రేకుల సంఖ్యకూడా కాంక్షమాన ఎక్కువయ్యాయి. రెమూను ఏ. ఎంగులం పొడిగూ, రెండెగులాలూ, అంతకించుక తిక్కువా వెడల్పు గల రేకులతో పడమరవందల సంవత్సరాలక్రితం ఆరంభమైన తామ్రశాసనం విజయనగరం కల్పనాశాసన కాలం, అనగా క్రీస్తుశకం ౧౩౩౫ నాటికి మహాఘనత గడించింది. రేకుల మందం పెరిగింది; రేకులు చాచుగదిగ

ఈ కాలంనాటికి చిన్నపిల్లల పలకలంతటివయస్వి. చేతుల కంచులు మృదులగానూ, దళినిగానూ వుండవి. ఇట్టి శాసనాలు తూకం వేస్తే, వీటిలో కొన్ని వీసలు కాకు, చురుకులుకూడా తూగి ఉన్నవి. ఈ కారణం చేతనే ఈ శాసనాలు దొరికినవారు అనేకులు వీటి చారిత్రకమైన విలువ తెలియక ఇవి బంగారుపుర్రెసులు కావని తెలియకనే నీళ్ల కాసులూ, జీగిసాలూ, ఇతర పాత్రలూ చేయించుకోవడానికి వీటిని కరిగించివేస్తున్నారు. మన దేశచరిత్రమీద అభిమానం కల రందరూ తామ్రశాసనాలకు ఈగరి పట్టకుండా కాపాడాలి.

విజయనగరసామ్రాజ్యాధిపతులు తమ దానశాసనాలను పలకలంటి రాగిచేసులమీద వ్రాయించేవారు. అంతవరకు రాగిచేసులు అష్టమగా పెరుగుతూనే ఇక్కడినుంచి అవి నిలువుగా పెరగడంకావచ్చినవి. ఇటువంటి రాగిపలకల శాసనం ఎక్కడెక్కడా దొరికితే అది విజయనగరసామ్రాజ్యకాలంనాటిదనీ, ౧౩౩౫ తరువాతదనీ స్థూలంగా చెప్పవచ్చు. విజయనగరసామ్రాజ్యం వీలించిన రాజులు, కాలాలు: అవి ఏనంటే, (౧) సంగమసంకం, (౨) సామనసంకం, (౩) శుభవ సంకం, (౪) అనవీరిసంకం. మొదటి గెండుసంకాల శాయా ఉచ్చిర దానశాసనాలలో శాసనం ఒక్కంటికి మూడేసి రేఖాసామ్రేమి ఉంటుంది. అంతటినుంచి చేతుల సంఖ్య పెరుగుతుంది; చేతుల పరిమాణంగా క్రమంగా పెరుగుతుంది. తంజావూరునుగరనామకరాజుల కాలానికి, అంటే క్రీస్తుశకం పదిహేడు వందలవరకు తామ్ర శాసనపుర్రెసులు ఒకసామ్రేమి నిలవైన కడప రాతిపలకల పరిమాణానికి వచ్చినవి.

ఈ శాసనపు చేతులను ఒక కడియముగా గుచ్చి, ఆ కడియపుకొలు రాజమండ్రకదిగవభాగంలో తాపటం చేస్తారు. ఆ మండ్రకమీద దానమిచ్చిన రాజు ఓరుదము కాని, ఇతరరాజులంధనములు కాని, లేక గెండుకాని ఉంటుంది. ఉత్పైర్తుగ తీర్చి మూర్తి, చంద్రుల ప్రతిమలుంటుంది; దాని శైవమతం అవలంబించినవాడయితే సూర్యుని, చంద్రులమతం అవలంబించినవాడైతే గరుడలంధనము ఉంటుంది; లేదా ఇతరసంకతాలుంటుంది. రాజమండ్రక, కడియము, చేతులు—ఎన్నిటితో కూడిన తామ్రశాసనము. రాజమండ్రక లేని శాసనము కల్లగు. రి. ప్రాగ్రికాటికనుగాని స్తాంపుకంటేది రాజమండ్రక. రి. ప్రాగ్రికాటిక అధికుముద్ర లేని పత్రానికి ఎల్లా చెలూమీ లేదో అది సంగమరాజుల కడియము దానశాసనము చెల్లదు. కాళహస్తిరాజులు ఎన్నెన్నోనాటి, వారిని

జయించి దేశాన్ని ఆక్రమించుకొన్న రాజులు ఎన్నెన్నోనాటి ఈ భూమి. లేదా ఈ భూమిలోని మిడికదని అభిమానం తెస్తే ప్రతిగ్రహీతలంతిగానూ ఈ తామ్ర శాసనం చూపి తమ కౌభూమిమీద, లేదా అక్రమారం మీద ఉండే హక్కు సిగపరుచుకొనేవారు. అందుకల్లా ఈ తామ్రశాసనాలు పొందినవారు ఈ చేతులను ఒక కుండలో వుంచి భూమిలో పాతికెట్టి జ్వాలిపరుచు వేసేవారు. మన పూర్వులు సామన్యంగా భవంకాని, విలువైన వస్తువులకాని దామకానే పద్ధతి యిదే. ఈ కారణంచేతనే నేడు మనకు ఈ తామ్రశాసనాలు పొందుపడిన గ్రామాల పాటిదిబ్బలలోనూ, పొలములలోనూ సాధారణంగా కుండలలో కెట్టి దొరుకుతూ వుంటుంది.

ఈ తామ్రశాసనాలు దొరికిన స్థానం ఆ శాసన ప్రతిగ్రహీతలవే అనికాని, ఈ శాసనాల దొరికినవారు కాని, కలిగినవారు కాని ఆ శాసనప్రతిగ్రహీతల వంశం వారే అనికాని చెప్పడానికి ఇంకా దెంతగాత్రంగా వీలులేదు. క్రీస్తుశకం నాలుగవశతాబ్దంనుంచి క్రీస్తుశకం పదవిమవో శతాబ్దంకూ వన దేశంలో ఎన్నోనో పునిర్తనాలూ, ఘట్టనాలూ వచ్చినవి. ప్రాచీన రాజ సంకాల వారిలో ఒకడొకరిని భయంకరయుద్ధాలు జరుపటావచ్చినవి; దేశాధిపత్యం ఒక సంకాన్నించి ఇంకొక సంకానికి మారుతూవచ్చింది. ఇంకేకాదు, దేశీయప్రభువుల పరిపాలనం పోయి విదేశీయుల పరిపాలనం వచ్చింది. శత్రురాజుల దండయాత్రలు; విమతముల దండయాత్రలు—ఈదేశాధికారాలైన సంఖ్యలూ ఒకటా గెండా, ఒకమాదిరివా ఒక విధమైనవా?— ఈ సంఖ్యలలో, ఈ విధ్యాలలో పూర్వపు రాజులిచ్చిన భూమిలూ, అక్రమారాలు ప్రతిగ్రహీతల వంశాలవారు అనేకకాలంబాదల కొన్నుమోచారు. అందుకల్లా నేడు మనకు దొరికే తామ్రశాసనాలు పొందిన ప్రతిగ్రహీతల వంశాలవారినీ గుర్తించడం కష్టమే; శాసనక్రమాలైన అక్రమారాలూ, భూమిలూ ఆ వంశంవారిని కిడు స్థాపించేయూ అస్సాధ్యమే. అయితే ఒకటి. మనకు దొరికే శాసనాలు క్రీ. శ. ౧౩౨౫ నాటి తిరునాళికాలంలో ఇచ్చినవైతే, అంటే ఓరుగంటి కాకతీయసామ్రాజ్యం ముగిసినదయ్యా త్రిలధాటి కాగలేక ౧౩౨౩ లో మరణించినదప మర్రి ఆంధ్రులు ముస్లిములను ఇక్కడికి స్వాధీనికరించిన తరువాతకాలంలో వుట్టినవైతే ఆ దానం పొందిన ప్రతిగ్రహీతల వంశాలవారు ఆ యుగజోహా

లను అనుభవిస్తూవుంటే వుంచవచ్చు; ఇటుగంటివా రె నా చాలా తిక్కుత. ౧౩౨౩తరవాత మన తెలుగు దేశాన్ని ప్రధానంగా పాలించిన రాజవంశాలు మూడు: (౧) కొంపటిక, రాజమహేంద్రవరం, కందుకూరుల రాజవంశాలు చేరుకొని యేలబడి నెరపిన గెడ్డిమన్నీల వంశం; (౨) గెడ్డిమన్నీలను జయించి ప్రాకంఠి దేశం పరిపాలించిన ఒడెరాజులు కటకం గజపతులవంశం; (౩) కుంభవ్రాతీరమైన విజయనగరం రాజధానిగా వీరిన విజయనగరరాజవంశాలవారు. ఈ వంశాలలోని రాజు లిచ్చిన ఆగ్రహారాలను పూర్తిగా కాకపోయినా అంగులలో కొన్ని కృగులైనా అనుభవిస్తున్నవారు నేటికీ అక్కడక్కడ లేకపోలేదు. కాని పూర్వం పోయినకొద్దీ ఇట్టివారి సంఖ్య తక్కువ; ఇటీవలికాలా నికీ కచ్చికొద్దీ తక్కువ. అంగులల్ల మనకు దొరికే శాసనాలలోని ఆగ్రహారాలు స్వసాధారణంగా చాలా మంఠ చేసులు నూరిన; ఆ ప్రసిద్ధిహీనల వంశాల వారికి, ఆ శాసనాల్లో ఆగ్రహారం నూటికి తొంభై యొరుపాళ్లు ఏమా సంబంధం లేదు.

క్రీస్తుకం నాలుగవ శతాబ్దంవచ్చి క్రీస్తుకం పదకొండో శతాబ్దంవరకు గల కాలం ప్రధానంగా తామ్రశాసనయుగం అనవచ్చు; అలరెగునానిది శిలా శాసనయుగం. తామ్రశాసనయుగం అనగానే ఆకాలంలో బొగుగా శిలాశాసనములే లేవనికాని, శిలాశాసనయుగం అంటే ఆయుగంలో తామ్రశాసనాల్లే లేవని కాని యెంచుకొనదు. తామ్రశాసనయుగంలో నూటికి తొంభై వంశాలు తామ్రశాసనాల్లే; మిగిలినవి శిలాశాసనాలు. ఈవిధంగానే శిలాశాసనయుగంలో నూరు. ఈ కాలంలో శిలాశాసనాల్లే ఎక్కువ; తామ్రశాసనాలు తక్కువ. తామ్రశాసనం మహాగానైన క్షుద్రి యలా, బ్రాహ్మణుల ఆధిపత్యానికి నూచన; శిలా శాసనం ప్రజలలో కలిగిన ప్రబోధానికి, వారి స్వావ్యతి అధికాక ప్రాబల్యానికి నిదర్శనం. శిలాశాసనయుగం అంటే మన దేశంలో మన జాతీయజీవంలో వివిధ విధాలైన పరివర్తన కలిగిన కాలం. ఈయుగంలో దేశం ఒక శతాబ్దాలకుంటే ఒక శతాబ్దం తెలుగు మీరింది; ప్రజాభిమతానికి బలం చేతులింది. జన సామాన్యంలో ఒక కొత్త నైతన్యం కలిగింది. ప్రజా పాలనలు కలిగిన సామన్యసంపాదకల పాదుపర్యం లభించింది. కర్తవ్యపాఠం విస్తరించింది. శిలా శాసనయుగం అదృశ్యమైన మార్పుకాలం.

క్రీస్తుకం పదకొండో శతాబ్దంవచ్చే మనకు శిలాశాసనాలు అధికంగా కనిపిస్తవి. యజ్ఞగుగా గులు వెనకబడి దేవాలయానికి ప్రాముఖ్యం రావడం తోనే, సమాహ మిన జనసామాన్యం దేవుని ఒప్పించే పద్ధతి (Congregational Worship) ప్రాబల్యం కలగడంతోనే శిలాశాసనం వచ్చింది. శిలాశాసన యుగం ప్రారంభ కాలంలో వచ్చిన శిలాశాసనాన్ని దేవుని సందాదీపానికి చేసిన కేలివానాన్ని తెలిపేవే. భీష్మచార్యులవారు అంపక శిల్పమైన పరుండి ఉత్త రాయగిర్మి కాలంలోని నిరీక్షిస్తూవున్న చివరిలోజా లలో ధర్మరాజును విధర్మర్యా లుపదేశించారట. ఆ పునశ్శించినవాటిలో దీపవానాహోమ్యం ఒకటి. అలరేలితోకాని, పేకనేలితోకాని, బగ్గనేలితో కాని, గగ్గనేలితోకాని స్వస్థనాగులలో ఎవ రైనా దేవుని సందాదీపం పెడితే వారు మృతిపొందిన తరువాత చింతకాలం జ్యోతిర్లోకంలో వుంటారనీ, ఈ సీపవాం చేసినవారి శిల్పమైన పుణ్యం కలుగు తుందనీ భీష్ములవారు ధర్మరాజు కుపదేశించారట. ఈ దీపవానాహోమ్యం మహాభారతం శాంధిపాన్యంలో వుంది. జనసామాన్యంలో సంచలనం కలిగినకాలం అది. ఏమిటో కిత్తివున్నా దీపవాం చేశారన్న మాటే ఆలోచించి. యజ్ఞగుగాగులకు ప్రాధాన్యం తగ్గి దానధర్మాలు, ప్రతాలకు క్రమంగా ప్రశస్తి, ప్రాబల్యము వచ్చింది.

శిలాశాసన గులలో కలిగిన గెంపవ ముఖ్య మైన మార్పు ఇది: భూదాపతి వున్నవారు రాజుఅను మతి తీశోపంధానే తన యిచ్చునచ్చినవారికి తన భూమి దానంచేసే హక్కు సంక్రమించింది. అది ముఖ్యంగా దానధర్మాల కాలం అనవలె చాలా మంది భూమివున్నవారు గొప్పగొప్ప క్షేత్రాలలో వున్న దేవాలయాలలో కృగులు ఏర్పాటుచేసే కృత్రి మంతులకు ఆ కృత్రిచేసినకాలం నడికేట్టు భూము లిచ్చేవారు. నట్టవకొడికి, మాద్దగికుడికి, గాయకుడికి, స్వామికి గొడ్డుగుట్టేవాడికి ఈవిధంగా దేవాలయపు నాణీచేసేవాడికి ఈ నాము భూములు కట్టిచ్చి. ఈ భూములలో చాలా భాగం సామాన్యసాధులూ, వైశ్యులూ, దొరలూ ఇచ్చినవే. ఒకొక్క గొప్ప మర్క.

అయితే ఒక్కొక్కయం జ్ఞాపకం వుంచుకో వాలి. ఈ శిలాశాసనయుగం గెంపడి; మొదిటిది క్రీస్తుపూర్వంనుండి క్రీస్తుకం నాలుగవ శతాబ్దంవరకు గల కాలం. అంటే, తామ్రశాసనయుగానికి పూర్వర

కాలం మొదటి శిలాశాసనయుగం. ఈ యుగంలో మన దేశంలో బౌద్ధమతం బాగా ప్రబలింది. మన దేశ చరిత్ర ఈ మొదటి శిలాశాసనయుగంలోనే ప్రారంభమవుతుంది. అప్పటి దానశాసనాలన్నీ శిలలమీద చెక్కినవే. బౌద్ధభిక్షువులు (సన్యాసులు) కొంపనూలలో కర్పూరాల నాలుగునెలలూ ఒడిపి మిగతా ఎనిమిది నెలలకాలనూ ఊరూరూ దేశం అంతటా తిరిగి ప్రజలకు బౌద్ధమతబోధ చేసి బౌద్ధమతాన్ని వ్యాపింపజేస్తూ వచ్చారు. గృహస్థశ్రమ అలంబించివుండే బౌద్ధసన్యాసులకు శీవతం గడపడానికి ప్రయత్నించుచున్న గృహస్థులకు ఉపదేశములు (బుద్ధభిక్షువు) బౌద్ధసన్యాసులు కర్పూరాల నాలుగునెలలూ నిశ్చలంగా ఉండి కొండలలో నుంచు దొరికించి యిచ్చేవారు. బౌద్ధ సన్యాసులకు సంవత్సరానికి కానవసర బట్టలిచ్చేవారు. ఈవిధమైన దానశాసనాలు చేసి కొండలమీద మీద తా మీదానాలు చేసేటట్లు శాసనాలు వ్రాయించేవారు. ఇటువంటి దానశాసనాలు రాజులపేరు ఉన్నవి; రాజులు కానివారిపేరు ఉన్నవి. ఇవికాక మనవిధమైన దానశాసనాలు ఉండేవి. బౌద్ధమతపాలకు బౌద్ధ గాథలు పాలరాతిమీద చెక్కించి వాటిని దానంచేయడంగా, బౌద్ధమతపాలకు ప్రసంగాలు ఎత్తిచెప్పడంగా, బౌద్ధభిక్షువుల వివేచనలు కట్టించడమూ, ప్రాంతీయపాలకట్టించడమూ—ఈ మొదలైనవి బౌద్ధ సన్యాసించిన కాలంలో పుణ్యకార్యాలగా పరిగణింపబడుతున్నవి. ఈవిధమైన గృహకార్యాలు చేసి ధర్మార్థాలు దానశాసనం వ్రాయించేవారు. ఈవిధమైన దానశాసనాలు బౌద్ధమతపు రక్షణమీద, బౌద్ధవిచార మండపపు రక్షణమీద చెక్కిఉంటాయి. మన దేశంలో బౌద్ధం ప్రబలిననాడు కృష్ణ, గోదావరీతీరాల మూపములు ఎలసినవి; బౌద్ధులకు నువ్వూ నిర్మితమైనవి. మన తెలుగుదేశంలోని గుంటుల్లి (పశ్చిమగోదావరీజిల్లా), గుంటూరుజిల్లా (గుంటూరుజిల్లా), ఎర్రంపాలెం (తూర్పుగోదావరీజిల్లా) నువ్వూ బౌద్ధులవే; బౌద్ధయుగంనాటివే. అమరావతి (గుంటూరు), నాగార్జునకొండ (గుంటూరు), గంటకల్ (కృష్ణ)లలోని బౌద్ధమతపాల తెలుగుదేశంలోని మతపాలన్నీటిలో ప్రధానమైనవి. భట్టిప్రోలు, అమరావతి, నాగార్జునకొండమతపాలలోని రాళ్లమీద చెక్కిన దానశాసనాలు అనేకమున్నవి. ఇవన్నీ మొదటి శిలాశాసనయుగంనాటివి. శ్రీమతే, శ్రీమతే శాసనాలుగ శతాబ్ది పూర్వపువి. భట్టిప్రోలు మతపాలశాసనాలు శ్రీమతే రెండువందల సంవత్సరాల

కొంత పూర్వపునవి, కొంచెం మించుమించుగా మూర్త్యువంతగాడైన అశోకచక్రవర్తి నాటివని ప్రాచీనలిపిశాస్త్రజ్ఞుల అభిప్రాయం. మన తెలుగుదేశంలో కనబడిన మొదటి శిలాశాసనాలు ఇవే. ఇటీవల కర్నూలుజిల్లా ఎర్రగుడిలో - అశోకచక్రవర్తి అప్పటి కొండరాళ్లమీద వ్రాయించిన ధర్మశాసనాలు కనబడ్డాయి. అంకవల్ల అశోకచక్రవర్తి ధర్మశాసనాలూ, భట్టిప్రోలు, అమరావతి, నాగార్జునకొండమతపాలశాసనాలూ—ఇవే మన దేశంలో ఇంతవరకు కానవచ్చిన మొదటి శిలాశాసనాలు—మొదటిశిలాశాసనయుగంనాటివి. మొదటి శిలాశాసనయుగంలో చూతామంటే ఇంతవరకు ఒక్కతామ్రశాసనమైనా కానరావడం. అప్పుడే శిలాశాసనయుగం విడిచి బౌద్ధమతం ప్రభ తగ్గి, జులలో బౌద్ధం మీద ఆదరం తగ్గిపోయిపోయి మల్లీ దేశంలో యజ్ఞయగాదులతో కూడిన వేదమతం—పారాణిమతం—విజృంభించింది. ఈ మతాన్ని ఆనుకొని వాషించినవారు క్షత్రియులు. ఈ పారాణిమతం విజృంభించిన కాలమే తామ్రశాసనయుగం. శాసనాల నమూనా చూస్తే అర్థమౌతావచ్చినకాలం మొదటి శిలాశాసనయుగం; శ్రీమతే శాసనాలుగ శతాబ్దిలించి పదకొండవ శతాబ్దిలకు తామ్రశాసనయుగం. పదకొండవ శతాబ్దిలించి ద్వితీయశిలాశాసనయుగం.

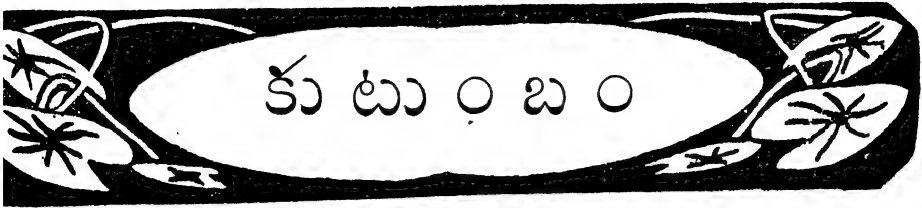
ఇక రెండుముక్కలు చెత్తతలు లిపినిగురించి, భాషనుగురించి. మన హిందూదేశం అంతటిభాష కనబడే—చారిత్రకంగా ముఖ్యమైన అర్థింత్రాచీనశాసనాలు మూర్త్యువంతగాడైన అశోకచక్రవర్తి ధర్మశాసనాలు. ఇవి పదమూడు పెడమార్లుగ్రాంతి మొదలుకొని తూర్పున బలత్రాప్రాంతంవరకు, ఉత్తరాన నేపాలం మొదలుకొని దక్షిణాన మైసూరువరకు గల హిందూదేశం అంతటిలోనూ వేరువేరు ప్రాంతాల కనిపించినవి. ఈ శాసనాలు రెండులిపులతో వ్రాసివున్నవి. అవి ఏవంటే, (౧) ఖగోష్ఠీలిపి, (౨) బ్రాహ్మీలిపి. ఖగోష్ఠీలిపిలో వ్రాసిన శాసనాలు హిందూదేశం పశ్చిమతీర ప్రదేశంలోనే కనబడ్డవి. ఈ లిపి తురకంలాగ కుడిచేతులించి ఎడమచేతుకు వ్రాస్తారు; ఇక మిగతా శిలాశాసనాలన్నీ ఖగోష్ఠీలిపిలో వ్రాసివున్నవి. బ్రాహ్మీలిపిలో వ్రాస్తారు. ఈ రెండే—ఖగోష్ఠీ, బ్రాహ్మీలిపులు. బ్రాహ్మీలిపి ఇప్పుడు మనం తెలుసుకొని వ్రాస్తున్నట్టి ఎడమచేతులించి కుడిచేతుకు వ్రాస్తారు. శ్రీమతే శాసనాలు

కర్తాద్వివాహి ఈ బ్రాహ్మిని రెండు పాయలుగా విడిచి—ఒకటి ఉత్తరాదిపాత, మరొకటి దక్షిణాది పాత. ఉత్తరాదిపాత నాగరికిగా మారితే దక్షిణాదిపాత దక్షిణేశ్వరులకు నూలకృతి అయింది. నాగరికినినంది నేటి ఉత్తర హిందూస్తాను లకు లన్ని పుట్టింది. దక్షిణాదిపాతనినంది నేటి దక్షిణ హిందూేశ్వరులకు స్త్రీ పుట్టింది. అంతే నీకు హిందూ దేశంలో వాడుకలో వున్న లక్షలు కన్నీటికి ఒకరింకా మాత్రమే బ్రాహ్మినికే. ఈ లిపినినంది నేటి మన లిపులన్నీ పుట్టింది.

ఇక భామనగరినికూ గండు మలకా అశోకవర్ణరీతికాలంలోనే బాధ్య ప్రపంచ ము లెం అయింది. అశోకవర్ణరీతికాలంకను బాధ్య ముగంశం లోనూ, తిర్విత్రాంతం లోనూను ప్రసిద్ధి వ్యాప్తిలో ఉండేది అశోకవర్ణరీతి లెం నాగ్రాజ్యసీలకు చల పల మారాన వుండే కాలకు మరెవరో కులలు పంపి బాధ్యుని మూర్త్యులలోనూ నాగ్రాజ్యపతే భామ నాటినుంచి బాధ్యుని ప్రపంచమితోరకపంచం లభించింది; బాధ్య ముగ హిందూేశ్వరి ముగంగా వ్యాపించి కాల మంది. ఈ కాలంనాటి (ప్రథమశిలాయువు) శాసనాలన్నీ ప్రాకృతభాషలో వున్నవి. బాధ్యుల మరలంధాలన్నీ గ్రాంథికప్రాకృతమైన వారి భాషలో ఉన్నవి. హిందువులకు వేదభాష సంస్కృతం పట్టిలో బాధ్యులకు తమ వేదభాష వాక్. ప్రాకృతం అంటేంటి? అంగల బాధ్యులకి వ్యాపించి కాలంలో ప్రాకృతికే రాజులూ, మతాచార్యులూ ఆవిరినినా, అభిమానిచినా భాష. ఈ కాలంలో వచ్చిన గ్రంథాలు కూడా ప్రాకృతంలోనే ఉన్నవి. కవుల ప్రాకృతంలో కవిత్వం వచ్చేదు. అంగుల హిందూేశ్వరి అంకిటి లోనూకూడా కావచ్చే మొదటి శిలశాసనాన్నీ ప్రాకృతభాషలోనే ఉన్నది. అశోకవర్ణరీతిభాష శాల భాష ప్రాకృతం. మన తెలుగుదేశంలో బెబబ్బ అశోకుని శాసనాల భాష ప్రాకృతం; అమరావతి, నాగార్జున కొండ, కట్టికొండ, ఘంటాకొండ, రామకృష్ణ పల్లి, గర్ల శివాలిల మొదలైన గ్రామీణాధికారాలలోని

మూడుల రాక్షసిని శాసనాలన్నీ ప్రాకృత భాషలో ఉన్నవి. బాధ్యులతోనికి ఆదాం తగ్గి వేదమతానికి—పూజితమతానికి—క్రీస్తుశకం నాలుగోశతాబ్దంనుంచి ప్రబావరంగా, రాజాదరంగా పెచ్చిననాటినుంచి, అంతే శకం లో మతవిమతములైన పరివర్తన కలిగిన నాటినుంచి శిలశాసనాలు మోయి తామ్రశాసనాలు వచ్చినవి; ప్రాకృతం మోయి సంస్కృతంగా వచ్చింది. స్వతీ గణిశాసనముగం ఆగ భమన నాటినుంచి బన సామంతులలో ప్రబోధం కలిగింది; సంఘంలో, ఆచార క్షణ-హాలో మార్పు వచ్చింది; దేశభావలకు గౌరవం పెచ్చింది; దేశభాషే శాసనభాష అయింది. ద్వితీయ శిలశాసనయుగ నాటినుంచి శిలశాసనాల లోని భాష దేశభాష; తామ్రశాసనములలో భాష సంస్కృతం. శాసనం శిలశాసన మైనా, తామ్రశాసన మైనా లిపిగ్రంథం దేశీయలిపి—తెలుగు-కన్నడ-కేరళలో వాడుకలో ఉండే చాగనల్లిలి. విజయనగర సామ్రాజ్యం సామ్రాజ్యమైననాటినుంచి లిపిలోనూ, కొంతవరకు భాష లోనూకూడా మార్పు వచ్చింది. ఇస్లామునికొప్పునాన్ని ఎగుక్కుంచి వేదమతాన్నీ, వేదసంస్కృతిని గుర్తించి చెయరానికే విజయనగర సామ్రాజ్యం విగ్రహమైంది. విజయ నగరాజ్యపరిపాలకులు ఇస్లామునివిశ్వాంభే తాన్ని అక్కటి హిందూ సామ్రాజ్యాన్ని సంగరింగా ప్రతిష్ఠించి వేద-పారాటి స సంస్కృతికి అశ్రయమిచ్చి వాడేవారా. అప్పటినుంచి శాసనాలలో దేశీయ అంతరించి; నాగరికల దాని స్థానం అక్రమించింది; శాసన భాష సంస్కృతం. ఈ విధంగా దేశంలో కలులకూ వచ్చిన మార్పులకు అనగుండానే, ఉద్విగ్నల లభితిగానే శాసన స్వభావంలోనూ, శాసనలిపిలోనూ, శాసన భాషలోనూ కూడా మార్పు కలుగుతూవచ్చింది. శాసనాలు ప్రజలు పొందుతూవచ్చిన మరీ, నాంఘిక, గజకీ యాదవరితామాలకు మార్చకములు. మన దేశచరిత్రనిర్మాణానికి ఈ శాసనములే ప్రధాన సాధననామగ్ని. ఇవి చరిత్రశాసనం పుట్టినవి కావోయినా వీటిని ఉపాసింది చరిత్రపరిశోధకులు మన దేశపు ప్రాచీనచరిత్ర గ్రాస్తున్నారు.

[కథానిక]

= శ్రీ పంతుల గీరామశాస్త్రి =

రాత్రి సుమారు తొమ్మిదిగంటల వేళ...చేతితో
తలుపు నెట్టేందుకు కూడా ఓసికలేక, ఎల్లాగో
బుజంతో తొలిగించి, పాతబొంతల మూటలు చిందర
వందరగా ఉన్న కుక్కిమంచంమీద కూలబడ్డది
వసుంధర.

ఆమెరాకళ్ళోసం గడియ యుగంగా ఎదురు
చూసిన తల్లి సీతమ్మ ఆమె ఇంత నీరసంగా, దిగు
లుగా రావడంతో హతాశురాలయింది. ఆత్మణంలో
అవిడలో లేగిన ఆగ్రహము ఇతరుల నెవ్వరినీ ఉద్దేశించి
కాదు; ఈశకపు దైనందిన, ఆకా-నిరాశలకు అతీత
మయిన ప్రకాంతస్థితిని ఇంకా తాను పొందలేదేమో
అని ఆశ్రాధం.

“వసు రాలేదే? తలుపు చప్పువయినట్టుంది!”
అని పెరటిచీడిలోనుండి ప్రశ్న. అంతలోనే సీతమ్మ
గారు తనను తాను ధక్కుకొని “బాగుందండీ, ఇంత
వేగం ఎలా వస్తుంది? ఇవారే వాళ్ల నూట్లూ ఏదో.
పెద్ద మీటింగుట-అందులో నువ్వు మాట్లాడితేనే కాని
కల్ల కాదన్నారట వాళ్ళ ఇవపెళ్లరుగారు” అంది.

“అవునవును, మరిచిపోయేను, అదే అమ్మాయి
పొద్దున్న చెప్పింది”

“మీ కన్నీ మరుకే! అది వచ్చేసరికి పది
గంటలు చాటుతుంది. మీరు రొట్టెలుతిని పడుకోండి”

“ఎలాగ తినడం, అది వస్తే మందు తెస్తుండేమా
నని చూస్తున్నాను.”

“అవతల మీటింగాయను; పెద్దపెద్దవాళ్లతో
మాట్లాడాలాయను : అటువంటప్పుడు ఎంత భక్తిశ్రద్ధ
లుంటేమాత్రం, జ్ఞాపకం ఉండొద్దా? ఇంతకీ, అది
తిరిగివచ్చేవేళ! ఏ దుకాణాలూ ఉండవు.”

“నిజమేస్తే. కాని, అయితే ఏమీ లేదంటావా?
ఆ డబ్బీలో కొంచెం నీర్లువేసి లే.”

“అలా పూటపూటకీ నీర్లు వేస్తే ఊరదానికీ
అదేం గనా, సమద్రమా? ఇంచాకా పాలనారాయణ
మొగు ణ్ణడిగన; ననీగిననీగి ఇచ్చేదు ఈ పివరు.”

“అయితే ఇంతసేపూ ఇచ్చేవు కావేం?”

“అప్పుడే ఇచ్చేస్తే ఈపాటికి మళ్ళీ కావా
లనరూ?”

“ఏదో, ఈపూటకీ ప్రాణం నిలబెట్టేవు!”

నల్లమందు దొరికిందన్న ఉత్సాహంతో,
అప్పారావు పంతులు మంచంమీద లేచి కూర్చు
న్నాడు. సీతమ్మగారు, చాలాచోట్ల పింగాణీ ఊడి
పోయిన పళ్లెంలో, పొట్టు బాగాతీయని గోధును
పిండితో చేసిన గెండు రొట్టెలూ, ఒక పాతనిమ్మ
కాయ ముక్కా వేసి పట్టుకొనివచ్చింది.

రెండవరొట్టె చివరిముక్క తింటూ, ఆయన,
సారకంగా “ఎందు కిన్నికొంచెం చేసేవు రొట్టెలు?”
అన్నాడు. అవిడ “కొంచెంలేదు, లావుగానే చేసేను.
అయితే, ఇంచాకా, పాపం, అప్పలమ్మకూతురు పొద్దున
నించీ ఏమీలేదని ఏడిస్తే రెండురొట్టె లిచ్చేసిను”

అయినా ఇంకా ఉన్నాయి. నా కాదివారం; వసు
'అక్కడ మీటింగులో టిప్పర్స్ లో తినివస్తాను, నా
కేమీ అక్కరలేదండి; మాక్కావలీస్తే మరిరెండు
రోజులు తీసుకొనివస్తా"నంది.

అప్పురావుపంతులులో నిగ్రహమనేది చాలా
తక్కువ. కాని, పాపం ఎల్లాగో అన్నాడు: "వద్దు,
నాకు కడుపు నిండిపోయింది; అయినా టిప్పర్స్ లో
వాట్లో ఏమిటి తింటుంది! అమ్మాయికి ఎంతో మొగ
మంటుంది. అవి రెండూ చానికి ఉండవలసి"అంటూ నడుము
వాల్చేడు.

అవి 'ఇంద్రదీ' అంది ఆయనచేతికి చుట్ట
నందిస్తూ. ఆయన లేచి, అది ఉత్సాహంగా చివర
కొరికి, ఎల్లమీది బుడ్డిదీపానికి మట్టించి పొగలో
తన్మయమయ్యేడు.

* * * *

తల్లిదండ్రులమధ్య జరుగుతున్న సంభాషణ
వసుంధరచెవులలో పడుతున్నదిగాని, ఆమెయనస్సుకి
మాత్రం అందడం లేదు.

ఆరోజు ఉదయం ఎనిమిదిగంటలకు తాగిన
రాఫీనీస్ ల్లోనా ఆమె పచ్చిమంచినీళ్లుకూడా పుచ్చుకోక
పోయినా ఆమె కేమీ అకలయినట్లు లేదు. అలా ఆ
బొంతలమూటలమీద బెరిగిఉండగానే ఆమెకు చిన్న
కుసుకు పట్టింది.....

"అమ్మా, ననా! లే అమ్మా, పొద్దుటా ఏమీ
తినలేదు. ఈ రెండురోజులూ తిని, ఇన్ని నీళ్లు తాగ
మ్మా"అని నీతమ్మగారు లేపింది వసుంధరని.

ఆ కొద్దినమిషల నిద్రతో ఆమె తన మనో
కృత్యాలను చాలావరకు మరిచిపోగలిగింది. అదివరకల్లా
స్వబలంగా తెలియని ఆకలి అప్పుడు తెలిసింది. ఒక
రోజు తినేదాకా తా నేమిటి తింటున్నదో కూడా
తెలియనేలేదు. రెండవరోజు తినేదేకేక ఆమెకు స్ఫుర
ణమిచ్చింది.

"అమ్మా, నువ్వేమీనా తిన్నావా, లేదా" అని
అది ఆత్మతగా అడిగింది వసుంధర.

"ఇవాళ నాకు అదివారంకదమ్మా" అంది రాని
నవ్వును బలవంతంగా తెచ్చుకుంటూ నీతమ్మగారు.

"బాగుండమ్మా, ఇవాళ అదివారం, నిన్న తని
వారం, రేపు సోమవారం!—నీకు ప్రతిరోజూ ఏవో
ఒక వారమే; నవ్వు తినకపోతే నేనూ తినను" అంది
నిమ్మర్లు గా వసుంధర.

"లేదమ్మా, నాక్కావాలంటే తిననా? ఇంతకీ
మునపటిలాగ అరగటం లేదు; ఏది తిన్నా, ఎంత
కొంచెం తిన్నా కడుపులో భారంగానే ఉంటు
న్నది—"

ఈ మాటలను వసుంధర ఎక్కువగా నమ్మలేదు;
కాని అప్పట్లో ఆమెలో వాదించేకత్తి ఏమీ లేక
పోయింది. ఆమె మళ్లీ రొట్టె కొరకుతూఉండగా
తమ్ముడు రామం పలవరించేడు—కలతనిద్రలో: "అమ్మా,
అక్కయ్య తెచ్చే మిఠాయిలెలా నాదేనుసుమా"
అని.

తల్లికాతుల్లిదర్ది కళ్లలోనూ ఆపుకోబడకుండా,
నీళ్లు గ్రీన తిరిగేయి. "అమ్మా, నేను మరి తినలే
నమ్మా" అంది వసుంధర షర్మత్తికపడిన గొంతుతో.
ఆమెపక్కలో కూర్చొని, "నా తల్లివి కాదమ్మా,
ఉదయంనంచీ ఏమీ తినలేదు. అలా మారాంచేస్తే
ఎలాగమ్మా" అంటూ ఆమెనోటికి రొట్టెముక్కను
అందించింది నీతమ్మగారు. ఆక్షణంలో సర్వమూ
సమృద్ధిగా ఉండినాడా ఎందుకో తనకే తెలియ
కుండా మారాంచేసే చంటిపిల్లలలా తనను తాను
భావించుకోగలిగింది వసుంధర, తనను నిత్యమూ కలవర
పరచే ఆంతులేని కృత్యాలన్నీటిని మరిచిపోయి.

* * * *

సుమారు రాత్రి ఒంటిగంటప్పుడు తమ్ముడు
రామంఏడుపుతో వసుంధరకి తెలివదచ్చింది. నీతమ్మ
గారు తన కిదితంలాని ప్రముఖభాగమయిన అబ్బడా
లతో మరిపించి ఊరుకోబెట్టాలని చూస్తున్నది. కాని,
వాడు ఊరుకోవడం లేదు. పాపం, వచ్చీరాని క్షణం |

"అలా! అక్కయ్య తెచ్చిన మిఠాయి మి
రంతా తినేసిఉంటారు"—ఇదీ వాడి ఏడుపు.

“లేదమ్మా, అది నూనెమిఠాయిలు; తింటే జబ్బు చేస్తుందని అక్కయ్య లేలేదు.”

“అయితేమరి, నువ్వు రొట్టెలూ అవి నూనెతో చేస్తే అవిమాత్రం జబ్బుచెయ్యవేమిటి? నీవన్నీ అబద్ధాలే.”

“లేదమ్మా, అక్కయ్యగారి తెన్నే, నిన్ను లేపకుండా, నీకివ్వకుండా ఉంటుందా? అసలు, శేపు వాళ్ళనూగొట్టో పెద్ద నాటకం వేస్తారట. అందులో నువ్వు కృష్ణుడి కేవలం వేస్తావా, రామం!”

“వేస్తానుగాని, ఉత్తివాటకమేనా?”

“బాగుంది, ఉత్తివాటకమేనా, మధ్యాహ్నం పెద్ద విందు చేస్తారు. అందులో నీదే రాజ్యం; కావలసి నన్నీ జిలేబీలు, లడ్డూలు, బరీసీలు, కోవాబిళ్ళిలూను.”

“నీజమేనా అమ్మా.”

“నీజమేనమ్మా, మరి నిద్రపో, ఉదయమే లేద్దవు గాని: అక్కయ్య లేచేవేళకి.”

“అలాగేకాని, నిద్ర రావడం లేదమ్మా. మరొక్క రొట్టె లేదా?”

అంతకంతూ ఎల్లనో అణచుకోబడిన దుఃఖం మరి అగింది కాదు వసుంధరకి. మెల్లిగా లేచి వీధి గుమ్మంలోకి వెళ్లిపోయింది తన ఏడుపు వినబడకుండా ఉండేందుకు.

కాని సీతమ్మగారి కిదేమీ కొత్తకాదు. అనుభూతి ఎన్నెన్నో అబద్ధాలాడి మరిపించడంలోనూ, సద్గుణాలుచెయ్యడంలోనూ అవిడ ఆరేలేపోయింది.

“అబ్బే, ఇంతరాత్రవ్వుకు ఎవళ్ళయినా రొట్టెలు తింటారా? తెల్లవారి లేచేక నీకు కావలసినన్నీ”— ఎప్పుడూ తనకు కావలసినన్నీ రొట్టెలు అమ్మ ఇయ్యక పోయినా, ఆమెమాలటను నమ్మకుండా ఉండలేక పోయేడు రామం.

“మరి నిద్రరావడం లేదమ్మా” అన్నాడు రామం.

“అయితే, కథ చెప్పునా? ఏకథ చెప్పేది, ప్రాములవారి కథా? పాండవుల కథా? ద్రుహ్నుడి కథా? ద్రువుడి కథా? ఏకథ చెప్పేది?”

“ఏకథా, చిన్నికృష్ణమృగకథ చెప్పమ్మా.”

“అలాగే. అయితే మరి కళ్ళు మూసుకో.”

చిన్నికృష్ణుడు ఎన్ని పెంకితనాలు చేసినా మంచివాడుగానే పరిగణించబడడమూ, చిన్నికృష్ణుడు చిన్నవాడైనా ఎన్నెన్నో అద్భుతశక్తులకు కలిగిఉండడమూ, అన్నిటికంటే ముఖ్యంగా చిన్నికృష్ణుడు తన కడుపునందానేకాకుండా, శేస్తులందరి కడుపులూ నిండేటట్లుగా పాలూ వెన్నా మిగడా దొంగిలించి పంచిపెట్టి ఆనందించి ఆనందింపజేయడమూ మొదలయిన వన్నీ వినటంలోని తన్మయకానందము అక్షిలవాడి ఆకలిని కొంతసేపు మరిపించగలిగింది. తనకు వాస్తవికజగత్తులో ఎన్నడూ లభ్యంకాన పదార్థాలనుగూర్చిన భావనతోనే ఆ పవనమన్ను తృప్తిపడగలిగింది. కథ వింటూ వింటూ తానే చిన్నికృష్ణమృగమే అనిపించాడ అనుకోగలిగింది ఆ రేతమనసు.

రామం నిద్రపోయేవేళకే సీతమ్మగారి కళ్ళు కూడా బరువెక్కేయి. ఆ నిద్రమత్తులో రామానికి నిద్ర పట్టిందని తెలియకుండానే, మరికొంతసేపు ఆమె ఏమేమిటో అస్పష్టంగా, అసంబద్ధంగా చెప్పుకు పోసాగింది.

“.....అప్పుడుట, ఆ గోపికలుట,..... చిన్నికృష్ణమ్మా, నీకు కావలసినన్నీ రొట్టెలూ అవీ ఇస్తాను.....నిన్ను మీ అమ్మగారు కట్టేస్తే...” అంటూ ఆమె నిద్రలో ములిగిపోయింది.

అప్పటికి వసుంధర మళ్ళీ లేరుకుంది. ఇంట్లోకి వచ్చి ఆ చిగిరి తేగ్గమయిన బొంతబొద, మూడువంతులు శిశిలమయిన బట్టతో పడుకొనిఉన్న తల్లిని, సగంసగం మండే ఆకలిమంటకు కథతో, లేపటికబుల్లతో, ఆధారం లేని ఆలోతో తీర్చుకునే చిట్టితమ్ముడి చూడలేక, బుడ్డిదీపాన్ని మరిచివది చేసి పక్కమీద నడుమువార్చి గట్టిగా కళ్ళుమూసుకొంది నిద్రవస్తుందేమోనన్న ఆలోతో. కాని, అంత సులభమయినదా నిద్ర? అందులోనూ మనఃపథవానలం నాలుగువంకలా దహి న్నూఉండగా నిద్రాచ్ఛాయలనీవి తాటాకులకంటే కూడా తేలికగా దహ్యమానము లవుతాయి.

* * * * *

అపూరావుపంతులు తన చిన్నతనంలో ఎన్నడూ ఉద్యోగం చెయ్యవలసినట్లు దనుకొలేదు. కాని, రెండ్రో పోయిన రెండేళ్లలో ఆస్తి యావత్తూ హారతిరూపంకంటే విచిత్రంగా హరించిపోయింది. నాఖరీచెయ్యడం తప్పనిసరి అయింది.

అంతటి అమాయకుడు తాలూకాబోర్డుపెద్ద క్లాక్కుగా పదిహేనేళ్లు పనిచేసినంతే ఎక్స్‌క్రైజ్‌నా ఆశ్చర్యం కలగకపోదు.

ఆఫీసుబంట్రోతులు మొదలు పెద్ద కలెక్టరుగారి వరకు ఆందరికీ తెలుసు అపూరావు పంతులుకు అగమం లంచాలుపుచ్చుకోవడమయినా చేతకాదని. అయితే ఏమిటిలాభం? కేసంతా అతనికి విధిదంగానే నడిచింది. అలవాటుచూపున అలా పనిచేసుకుపోవడాన్నీ అతడి మనస్సు నేర్చుకుందిగాని ఇటువంటి విపరీతసంఘటనను ఎదుర్కొనే కత్తి దానికి లేక పోయింది. విచారణలో ఒక్కవిషయంకూడా ససందర్భంగా చెప్పలేకపోయేడు. అయితే అధికారుల అనుగ్రహంవల్ల శిక్ష (జైలులు) పడకుండా ఉద్యోగం పోవడంతో ఒడ్డుకొలిగేడు.

ఆ ఊళ్లో మరి ఉండలేకపోయేడు. ఎక్కడి కయినానో, ఈ ఊరు తప్పిపోతే చాలుననుకున్నాడు. అప్పటికి వసుంధర చదువునూ రెండేళ్లయింది; రామం నాలుగేళ్లవాడు. ఒకనాటి రాత్రి చీకటిలో, సుమారు రెండుగంటలవేళప్పుడు భార్యభర్తలూ, ఇద్దరు పిల్లలూ ఎవ్వరూ గుర్తించలేని కొత్తపట్టణంలో రైలు దిగారు.

ఆతరువాత కొన్నాళ్లు అపూరావుపంతులు మళ్లీ ఏదైనా నాఖరీకోసం నిమృత్యోజనంగా యత్నించేడు. చిట్ట చివరకు, ఒక వర్తకుడు, మూడు నెలలు పద్దులు రాయించుకొని, “అన్నీ తప్పారే, ఇలాగయితే మేము మూడుకోజలలో దివాలాపెట్టిపోమా?” అని పారికరూపాయలు చేతిలో పెట్టేడు. ఏమీకా ఇవ్వకంకాలం ఎంతెంతో ఇస్తాడన్న ఆశయినా ఉండేది. ఈ పారికరూపాయలనూ చించి, అతడి మొగం మీద చల్లితేయాలనిపించింది. కాని, కోపం తెచ్చు

కునే అధికారానికికూడా కొంత స్థితి ఉండాలికదా ! పారిక రూపాయలు తీర్చగల అవసరాలకూడా ఎన్నెన్నో ఉండగా ఎంతకోపం వస్తేనేమి, లోలోపల అడిగిపోవలసిందే.

క్రమక్రమంగా ఆయనకు దగ్గు లావయింది. అందులోనూ చిరకాలంగా అభ్యాసమయిన నల్లమందు లేకపోయేసరికిల్లా మరి ఎక్కువయేది. ఏమయినా, ఎంతభాగయినా పడడానికి ఆయన అలవాటు పడి పోయేడుగాని, వీధిలోకి వెళ్లడమంటేమాత్రం ఆయనకు ప్రాణరెడ్డంగాఉండేది.

ఇ.టిలో మిగిలిఉన్న కర్రసామానూ, ఇత్రడి వస్తువులూ మొట్టమొదట తొక్కుపెట్టడమూ, తరవాత అమృతేయడమూతో కొంతకాలం గడిచింది. ఈ లోపున తక్కిన కుటుంబంకూడా కొంతవరకు కొత్త పరిస్థితులకు అనుగుణంగా జీవించటానికి అలవాటుపడి పోయింది.

* * * * *

ఏదో ఒక నిశ్చయం చేసుకున్నట్టుగా ఆమె ఒకనాడంది తల్లి సీతమ్మతో. “అమ్మా, నేనే కొడుకు నయితంటే మిమ్మల్ని పోషించవలమ్మా? ఇవారే దగ్గరనుండీ నవ్వు ఎవళ్ల ఇంటికీ వెళ్లిద్దు. ఎవళ్లూ మనకు ఇచ్చేదీ లేదు, చచ్చేదీ లేదు; కాని, నానా ఇచ్చినీ.”

“నాల్గిస్తారనా, ఏదో అలా ఊసుపోక...”

ఈ ఊసుపోకపోవడానికి అర్థం ‘ఇల్లుగడవక’ అని.

“లేదమ్మా, ఈ ఘటునుండీ ఇక్కడి గడ్లమ్మల్లా సంగీతంమేపురుగా పని దొరికింది. నెలకి పారికరూపాయల జీతం ఇస్తారు.”

కూతుర అంత సంతోషంగా చెప్పిన వార్తతో తల్లిమనస్సు చివుక్కుమంది. పద్ధతిమీదేళ్ల నిండువయస్సులో, పెల్లె-చీరలు-నగలు-సంసారం, ఏముచ్చటలూ లేకుండా తన అల్లురూపపు కూతురు పారిక రూపాయలకు నాఖరీచెయ్యడమా?

—అన్నాగ్నా ఆవిడమనన్నులో, పరిసిరుల
దొర్నాగ్నాన్ని ఎదుర్కొని, ఎక్కడెక్కడో ఆకా
లేకము కొనసాగేది; ఏ విధంగానో ఆమెకు అద్భుత
మయిన సంబంధము వస్తుందనీ, ఇంకా తన మనస్సులో
సుఖలేవనము అంటే ఉన్న భావనకు అనురూపము
లయిన సౌఖ్యాన్ని లభిస్తాయనీ ఆమె భావించగలి
గేది. ఈ ఉద్యోగలభివో ఆమె ఆశ నిరశ అయింది.

* * * * *

బడిలో పనిచేయనిస్తున్నందుకు ప్రతిఫలంగా
ప్రధానోపాధ్యాయురాలి కొడుక్కి, మామయికి చెండు
వ్వరగంటలు ప్రయత్నము చెప్పబడింది. ఏ మయిలేకేం,
అన్నిటికీ సంతోషంగానే స్వీకరించి వస్తుండగ.

మొదట్లో ఆమె తెచ్చే పాఠికరూపాయలూ సరి
పడినట్లే ఉండేది కుటుంబానికి.

కాని క్రమక్రమంగా, సంగ్రామప్రభంజనోద్ధతి
వల్ల ధరలు అల్లా ఉన్నట్లుగా పెరిగిపోవడంతో
ప్రయత్నము చేస్తున్నట్లు చెప్పినా చాల
టండ్రు.

వస్తువుల ధరలకూ, వాటిని సంపాదించుకొనే
కష్టానికి అంటే ఒక మితి లేదుగాని, మనస్సుల కత్తి
పరిమితంకదా!

ఉదయం లేచింది మొదలు ౧౦ గంటల వదిగంటల
పర్వంతరము కష్టపడినా వస్తుండగ కుటుంబపావ
ణకు తగినపాటి సంపాదించలేకపోతున్నది. ఈ శ్రమ
తో, నిత్యము ఉండే ఆందోళనతో, ఆమె పక్షనిమి
దేళ్లకే పాఠికేళ్లు పైబడిన మనిషిలా తయారయింది.

నీతమ్మగారు ఇంటిగద్ద పడే తాపత్రయము ఏమీ
తక్కువకాదు—ఆమెకూడా ముప్పుయిఅయిదేళ్లకే తల
నెరిసిపోయి, శరీరపటవ్యం తగ్గిపోయి, యాత్రావిశ్వ
మనిషిలా అయిపోయింది. పూర్వంలాగ ఎవరి ఇంటి
కయినా వెళ్ళి సాయం చెయ్యలేకపోతున్నది; ఏ
మాత్రం ఎక్కువగా కదలిక అతిశయ, గుండెలో
భారంగా ఉండటం!

ఇక ఇంట్లో చిన్నపిల్లవాడు రామం—ఏమీ
తెలియదు; అన్నిటికీ మారము చేసేవాడు. కేవలం

ఆవన్నీ తనకు అందనినని చెప్పలేకపోయేది ఆ తల్లి
గుండె. ఏవేవో కారణాలూ, సమాధానాలు కల్పించి
చెప్పేది.

రామంకంటే పదిపిల్లవాడు అప్పారావుపంతులు.
ఆయనకు చుట్టలూ, నల్లమందూ, కాశీకూడా కావాలి
విధిగా. అందులోనూ పనిపాటలు లేకపోవడంచేత అల
వాట్లు మరిమరి ఎక్కువయ్యాయి. ఇన్నిటికీ డబ్బు
ఎల్లా వస్తుంది అన్న విచక్షణజ్ఞానం ముసలి అప్పారావు
పంతులులో నశించిపోయింది. ఎల్లాగో అదే (భార్య)
తనకు కావలసినవన్నీ సమకూర్చుకుందనీ, అమాయ
ఏదో పెద్దఉద్యోగం చేసి కొల్లలుకొల్లలుగా ఆర్జించు
కున్నదనీ ఆయనవిశ్వాసం.

వృద్ధాప్యం వచ్చేసరికి బాహిరదృష్టి ఎల్లా ఆస్తు
టంగా అయిపోతుందో అల్లాగే అంతరదృష్టికూడా
మండిధూరమవుతుంది కాబోలు. అప్పారావుపంతులు
అప్పుడే కొత్తగా ప్రపంచంలోకి వచ్చిన వ్యక్తిలా
ప్రశ్నించేవాడు లోకపు స్థానాన్ని. వస్తుండగ
కూడా విసుగుకొకుండా, లేని ఉత్సాహం తెచ్చుకొని
సమాధానా లిచ్చేది. నీతమ్మగారే “వానికి బడికి వెళ్
అయిపోతున్నది. అలా కబుర్లు చెప్పకుంటూ
కూర్చుంటే తండ్రికూతుళ్ళకి ప్రపంచమే తెలియ
అని అశ్విలేని వారి సంభాషణకు ఒక హద్దు ఏర్పడినది.

* * * * *

ధరలు ఎక్కువకావడంవల్ల ఎంత బాధో,
కంట్లోలువల్ల కూడా అంత బాధగానే ఉండేది.
ఎల్లాగే నీతమ్మగారు ఇరుగుపొరుగువారో పిల్లలను
లియ్యని మాటలతో మంచించేసుకొని, లియ్యయూ, గోధు
మలూ అవి తెప్పించేది. అవిసమంవికనానీ, లియ్యని
మాటలకి సాయంచెయ్యాలనే ఉండేది పిల్లలకు. కాని
వారో పెద్దవారోకుమాత్రం చాలా పరువుతక్కువగా
తోచి ఆగ్రహం వచ్చేది. ఒక్కొక్కనాడు అవిడే
స్వయంగా వెళ్ళకలసివచ్చేది లియ్యనికీ, పంచదారకీని.

ఉద్యోగంలో ప్రవేశించినతరువాత మరిరెండు
చీరలుమాత్రమే కొనకుంటుంది వస్తుండగ; అంతే.
ఆతరవాత రెండేళ్ళలోనూ మరి అట్టే సావకాశం
లేకపోయింది.

* * * * *

తగిలినకాలికే(దెబ్బ)తగులుతుందన్న సామెతలో ఎంతో నిజం ఉంది. అప్పుడు, దెబ్బ తగిలినకాలికే తగిలినప్పుడే బాగా తెలిసినట్లుంది.

తను అందరిలాగే నూల్లలో పనిచేసి పొందే పాతికరూపాయలకు ప్రతిఫలంగా, ప్రధానోపాధ్యాయురాలి ఇంట్లో రెండున్నరగంటలు ప్రయివేటు చెప్పవలసిరావడం ఆప్పుట్లో ఎంతో కష్టమనిపించినా తరవాత అదే మేలనిపించింది కనుంగురకి. ఏమంటే తరవాత వచ్చిన ప్రధానోపాధ్యాయురాలు వచ్చిరావడంలానే క్యాంపిక్కును లేదని. ఇంకా ఎన్నెన్నో అభ్యంతరాలను చూపి ఉద్యోగంనుండి తొలగించింది. కేవలం ఉద్యోగం లేకపోయినంతమాత్రంలో అంత చిక్కు లేకపోవును. ఏమంటే, అప్పటికీ, ఆమెకు తీరిక ఉంటే ఆమెదగ్గర చదువుకోవాలనేవాళ్లు, సంగీతం నేర్చుకోవాలనేవాళ్లు చాలామంది తయారయ్యారు. కాని, తనను ఉద్యోగంనుండి తొలగించటంతో తృప్తి కలగలేదు నూత్నప్రధానోపాధ్యాయురాలికి. ఊరల్లా బోలెడప్రచారం—గొంతు బాగానే ఉంటుంది గాని, కాస్త్రజ్ఞానము ఏమీ లేదని. ఈ దెబ్బకు తాను కోవడం వసుంగురకీక్కి మించిపోయింది.—అందులో, తన క్షమిద ఇదివరకల్లా ఉండే ఆనమ్మకమంతా అంతరించగా, ఏవేవో సానుభూతికబుల్లు చెప్పేవారంటే ఆమెకు మరి కష్టంగా ఉండేది. ఇంతలా తనను పాడవడానికి ఏమిటోకదా తాను చేసిన సేరం? పోనీ, తనవెనుక భృత్యప్రాయుడుగా తిరిగే రామ్మూర్తికి ఉద్యోగం ఇప్పించుగాక, ఈ దరిద్రప్రచారం అంతా దేనికో? అవిషయంలో అంతకంటే మరి ఆలోచించలేకపోయేది కనుంగుర.

ఆమెకు ఇంకొక విచారం. ఒక్కఅమ్మకే తెలుసును— నాన్న కింకా తానేమో పెద్దఉద్యోగం చేస్తున్నాననే. ఆమెకు అబద్ధాలంటే అదొకవిధమైన అసహ్యం. కాని, తమ్ముణ్ణి, నాన్నను తాత్కాలికంగా తృప్తిపరచటానికి అమ్మ అడే అబద్ధాలకి ఆమె క్రమంగా అలవాటుపడిపోయింది. అవునుమరి, నిజం చెప్పి తృప్తిపరచలేకపోవడమేకాకుండా, అబద్ధాల వల్ల కలిగే అభ్రాంతినికూడా ఎందుకు పాడుచెయ్యాలి?

ఈ కొత్తప్రచారంవలన ట్యూషన్లు చాలా భాగం కొత్తసంగీతంమాపురుగారికి సంక్రమించాయి. అయితే ఎవరోకొందరు, తమ పిల్లలకు మగవాళ్ళచేత సంగీతం చెప్పించటం ఇష్టంలేనివాళ్లు ఆమెచేతే చెప్పించేవారు. అయితే ఆ మునపటి మోజు లేదు, పైగా డబ్బిచ్చే వేళకు చేరం చెయ్యడమూ, బాకీలు పెట్టడమూ కూడా అలవాటయింది.

* * * *
ఆ వేళ ఉదయం ఆమె ఎంతయినా ఆశతో బయలుదేరింది. కాని, ఎండవేడి ఎక్కువవుతున్నకొద్దీ ఆమెఆశ పలచబారిపోసాగింది.

మైసూల్లో మోడ్పూర్వరగారింట్లో తప్పక ఇస్తారనకొంది—చూడునెలలతీరం. మొదట్లో కొన్ని రోజులు ఇచాళి, తేలూ అనడం, అతరవాత క్రమంగా మళ్ళీ నైజీతంతో కలిపి ఇచ్చుననడం—ఇల్లాగ మూడు నెలలయింది. తమ జీతా లిలాగే వుచ్చుకుంటున్నారా?

స్నేహితురగారి భార్య జనకమ్మ ఎంతో మంచిది. కాని అవివేచితో దమ్మిడికూడా ఉండదు. ఆమె ఎంతో ఆభిమానంగా పెట్టిన ఆ రెండు ఇద్దెవలూ, కష్టమకాఫీయే ఉదయంనుండి ఆమెకు ఆధారం.

ప్రతివోటా డబ్బువారుకుతుండేమో నన్ను ఆశతో మామూలుకంటే అరగంట ఎక్కువగాకూడా కూర్చుంది. అప్పుడు ఒక్కఅయిదురూపాయలు దొరికితా ఆమె కొంత ఉల్లాసపడగలిగిఉండును. పన్నెండుగంటల వ్రుతాంతగా ఆమె ఇంటిమొగం పట్టింది.

సంబుద్ధగారి వచ్చేవేళకు ఆమెలో చిన్న బుద్ధి వుట్టింది. వట్టి చేతులతో ఇంటికి వెళ్లి ఏమి ప్రయోజనం? సాయంత్రం వెళ్లే బదులు ఇప్పుడే మేజిస్ట్రేటు గారింటికి వెళితే?—ఏమో అదృష్టం, ఎవరు చెప్పగలరు?

ఆమెమనస్సులో ఎంతయినా ఓపిక ఉందిగాని, అందుకు తగిన క్షేత్రకరణలో ఉండకద్దు? డబ్బునూ, ఇంటినీగూర్చిన తనవ్యయధ్యానంలో ఆమెకు తెలియడం

లేదుగాని, నీరసంవల్ల అడుగుతీసి అడుగువెయ్యడానికి కూడా అసాధ్యంగా ఉంది కేరీరానీ.

ఊరుదివరనున్న మేజిస్ట్రేటుగారింటికి వెళ్ళడానికి రెండుదారులున్నాయి. ఒకటి దగ్గరది, రెండవది చుట్టుదారీని. కానీ ఆమె తరుచుగా చుట్టుదారీనే వెళ్ళవలసివచ్చేది. అందుకు రెండు కారణాలు. మొదటిది ఆవీణి అట్టే గౌరవప్రదమయినది కాదు. అంతే మర్యాదగలుగ వెళ్ళడానికి మొగహుటపడేది. ఇక రెండవ అభ్యంతర మేమిటంటే, ఆవీణిలో తన చదువుకొనే రోజుల్లోని నేస్తుంటున్న నాగమణి ఉంది. ఆమె ఇప్పుడు వృత్తిలో ఉంటున్నదట. దారుంటు వెళ్ళుతూఉండగా ఆమెగాని పిలిచిందంటే తానే వెళ్ళకుండాఉండలేదు. ...చిన్నప్పటి స్నేహమంటే బాధలేకపోయిందిగాని, ఈయనస్థులో ఆమెలాటి మనిషితో స్నేహం ఉండంటే తనను ప్రతివాళ్ళూ ఒక పురుషుకంటేకూడా హీనంగా చూస్తారే!.....సమద్రంలో ఈతవచ్చి కూడా, ఎక్కువసేపు కత్తికిమించి ఈదటంవల్ల కత్తికి ఉండి దుర్బలంగా బారలువేసేట్టు ఎలాగో నడిచి చేరుకుంది గమ్యస్థానాన్ని.

సరస్వతి ఎంతో ఆప్యాయంగా పలకరించింది...
“ఇంత ఎండలో వచ్చా రేమండీ!” అని.

ఆ ఆమ్మయిలో ఎంతయినా ఆత్మీయత ఉంది. మొగం కడుక్కుందికి సబ్బూ, తువ్వాలూ అన్నీ అందింది, చిక్కని మజ్జిగ తెచ్చి పుచ్చుకోమంది.

సరస్వతికి బాగా తెలుసు, ఉపాధ్యాయురాలు పాఠశాలలో ఫీలిలో లేదనీ, ఆ ఉద్యోగంలో రాలేదనీ.

వాళ్ళ నాన్నగారు ఊళ్ళోలేరు. ఉన్నా, డబ్బుయావత్తూ సరితెలిస్తే శ్యామలంబచేతిలోనే ఉంటుంది. అక్కడనుంచి డబ్బు ఊడిపడడం ఏమీ సామాన్యమయిన పని కాదు...

ఊరుకోలేక, నమంధరే, “హోమ్మనియమ్ తెస్తావా?” అంది.

సరస్వతి వయస్సులో చిన్నదేకానీ ఊహకలది.

“వద్దండీ, ఇవాళ ఏమీ చెప్పకొనాలని లేదు” అని, వంటింట్లో వెళ్ళి వంటలక్క నరసమ్మగారి నడి

గింది...ఇంట్లో సరస్వతి, నరసమ్మగారు ఒకపార్టీ; తక్కిన పనిముడువ్యూహం, శ్యామలంబా ఒకపార్టీ... ఏమయినా, అందరూ నరసమ్మగారిసోటికి, ఆమె యెడల మేజిస్ట్రేటుగారికుండే అభిమానగౌరవాలకి జడిసి ఊరుకొనేవారు.

సరస్వతి తిరిగివచ్చి, “అమ్మగారూ, రండి, నరసమ్మగారు పిలుస్తున్నారండీ. ఎందుకు, ఏమిటి అని అడగకుండా దుర్బలంగా అనుసరించింది వరుసంధర.....చివ్రినిండుగా ఉన్న పదార్థాలను చూసి విస్తుబోయింది ఆమె. ఎక్కువ పదార్థాలను ఎట్టెదురుగా చూడటం తోనే ఆమెకలిగిన సగం తీరిపోయింది. నాలుగుమెతుకులు ఎల్లాగో నోట్లో పెట్టుకొనేసరికల్లా ఆమె మరి తినలేకపోయింది. ఎలాగో బలవంతంమీద పెరుగుఆమ్లం తిని లేచింది. చెయ్యి కడుక్కుంటూ ఉండగా, తొలినాటి రాత్రి “అమ్మ, మరొక్కరోజు లేదూ” అని అడిగిన చిట్టితమ్ముడు ఆమెకళ్ళలో మెరిసినట్లయింది. వెంటనే కళ్ళల్లో నీళ్లు కమ్మాయి. సరస్వతి అందించిన తువ్వాలతో చేతులూ మొగం తుడుచుకోవడంలో కళ్ళనీళ్లు తుడుచుకొని, అతిప్రయత్నంమీద మల్లీరాకుండా నిరోధించుకొంది.

తాను డబ్బు లేకుండా ఇంటికి పోవడానికి ఎంత అవేదన పడుతున్నదో, తనకు డబ్బు సరిగా ఇవ్వలేకపోతున్నందుకు సరస్వతికి అంత బాధగా ఉందని ఆమెకు తెలుసు. అదే ఆమెత్పి.

ఆ చిట్టిశిష్యురాలి సానుభూతి అంతటితో ఆగిపోలేదు. మళ్ళీ నరసమ్మగారి దగ్గరకి వెల్లింది. అవిడవంతోమంగానే పెట్టె తీసి రెక్కపెట్టి ఇచ్చింది. సరస్వతి తన సిల్లుచేతిరుమాలులో చూటకట్టి ‘మావ్వుగారి’చేతిలో ఉంచింది. ‘ఏమిటిది’ అనడానికి గాని, ‘వద్దు’ అనడానికిగాని ఉపాధ్యాయురాలికి ఓపిక లేకపోయింది.

శిష్యురాలు హృదయపూర్వకంగా చేతిలో ఉంచిన డబ్బుచూటను పట్టుకొని, ఆమె ఇంటిమొగం పట్టింది. ఈ రెండేళ్లలోనూ ఆమె ఎన్నడూ అంత తొందరగా నడిచిపోయినదా.

“వనూ ! వనూ!” అన్న పిలుపు ఆమెను నిల వేసింది. ఆ పిలుపున్న కళ్ళిని గూర్చి ఆమెనున్న ఆశాచింతలెప్పుడో—

“నువ్వేనా? అవునా కాదా అని పేరుపెట్టి పిలిచేను. అవుతే వెనక్కి తిరుగుతావనీ, లేకపోతే లేదనీ” అంటూ నాగమణి ఆమెచెయ్యి పట్టుకుంది.

“అప్పటికీ ఇప్పటికీ ఒక్కలాగున్నావే” అంది వసుంధర, రాని నవ్వును తెచ్చుకుంటూ.

ఎన్ని కాలకాలు చెప్పినా వెంటనే వెళ్లిపో నివ్వలేదు మణి.

ఒక రెండుగంటలసేపు బాధలకూ, బాధ్యతలకూ అతీతమయిన, ఆ చదువుకొనే రోజులలోని అమాయిక బాల్యంనందినదాని వాళ్ళిద్దరూ తనయులుయేరు.

దీనికి “తేపు మల్లీ వస్తానని ఒట్టు పెట్టుకుంటే నీ నీ వాళ్ళ విడిచి పెడతా”నంది నాగమణి.

“అయితే, నన్ను నమ్మవులే” అంది వసుంధర.

* * *

ఆవేళ ఆమె తమ్మకి పొరుగువార్ల నుండిరం చేత మితాయి తెప్పించింది. అమ్మతో “తక్కిన ఖర్చులు ఎలా ఉంటేనేం, ముందు బియ్యమా, నాన్నకు నల్లమండు వచ్చేలా చూసేపెట్టమ్మా” అంది.

ఆరాత్రుల ఆమెకి నిద్రపట్టలేదు. తమ్మకు చూయగా నిద్రపోయాడు. అమ్మకూడా ఇవారే నిశ్చింతగా పడుకున్నట్టుంది.

తాత్కాలికంగా చేతిలో పెట్టు ఉన్న మా పాత్రయ్యం.

మల్లీ రెండురోజుల్లో మామూలే.

తిరిగి చేతిలోకి వచ్చేదాకా నమ్మకం లేదు.

స్థిరంగా పెట్టుకచ్చే నాగమణి !

పాపం, సరస్వతి ఎంత మంచి పిల్ల ! సరస్వతి గారే తనకంటే నయం. అయితే అనిపెనుక ఆధార పడిన మనుష్యులెవరూ లేరు—తామా ఒంటిదయితే అంత కష్టం ఉండకపోవును. కుటుంబం-ఏమిటి సాగ నాంతరం?

మర్నాడుదయం ఆమె బాగా ప్రాణైక్కి లేచింది. రాత్రంతా నిద్రలేకపోవడంవల్ల కళ్ళలోకి

అదొకవిధమయిన ఎరుపుదనం వచ్చింది...అది తలకొప్పి అనుకోదానికి పిలులేకుండా తల ఏమేమో బాధపెడు తూంది. అయినా, అన్నిటిని ఆణవిఉంచే ఏదో ఉత్సాహకీరణము—

అమ్మ చేసిన రొట్టెలు తమ్మదూ, తానూ, నాన్నా కలిసి తింటున్న సందర్భంలో ఆమె ఏదో చెప్పలేని చోయిని పొందింది. రోజూ ఏదో గొణు గుకూడుండే నాన్న ఆవేళ ఎంతో ఆనందంగా ఉన్నాడు.

రోజూ మరి రొట్టెలు లేవని మారాంచేసే రొమ్మన్న ఆవేళ తినమని ఎంతో బలవంతం చేయవలసి వచ్చింది.

ఆవేళ ఉదయం ఆమె ఎక్కరిఇంటికి వెళ్ళలేదు మగ్గాయ్యంభోజం అయినతిరువారే, ఎనిమిదేళ్ళ క్రిందిటి ఏనాంబిల్లచీర తీసి, చిరుగులు కనబడకుండా కట్టుకొని, తనలో తానే నవ్వుకొని బయలుదేరింది. మళ్ళీ ఏదో ఉద్యోగప్రయత్నంమీద వెళ్తున్నదికాబోలవకుంది సీతమ్మగారు.

నాగమణి ఎదురుమాస్తానేఉంది.

“నాకు తెలుసు, నువ్వు వస్తానంటే తప్పక వస్తావని” అంది.

“రాకపోవడం నాతరమా” అంది వసుంధర.

సఖిగిద్దరూ మళ్ళీ సంతాపానికి ఉపక్రమించేరు. ఆవేళ సంతాపం అంతా వ్యాపారపరంగానే నడిచింది.

మాడుగంటలవేళ్ళప్పుడు తన చెల్లెలు రత్నం తెచ్చిన కాఫీ అందుకొంటూ, మణి “నువ్వేమంటే అదనుగాని, ఏళ్ళుతీ అంత తేలికయినది కాదు. దీని కష్టనష్టాలు దానిలో ఉన్నాయి.”

“నిజమే, నేను కాదనలేదుగాని, అసలు వృత్తి అని ఒకటి తిన్నగా ఉంటే కష్టంనుఖంమట తరవారే; ఇప్పుడు నాపని చూడూ, ఉదయంనుండి రాత్రి ఎని మిదిగంటలదాకా గొంతుచించుకొని అరుస్తాను. లెక్కలేమీ ఎన్నెవరూపాయలు రావాలి. కాని, ఒక్క నెలలో నలభైముప్పైకూడా దొరికడం దుర్ఘటంగా ఉంటుంది”

“ముప్పై, నలభయ్యోనా! నేను ఎంత క్లుప్తంగా చేసినా నెలకీ ఖర్చు రెండువందలవూతున్నది. మేమూ ఉన్నవాళ్ళం ముగ్గురమే! నాఉద్దేశం, ఏదోరకంగా కాస్త సంపాదించుకొని, అంటే ఒక అయిదాళేళ్ళు కష్టపడి ఆర్జించి తరవాత ఏ పల్లెటూరుకో పోయి నిశ్చింతగా బ్రతకాలని...”

“మంచికోరికే.”

“కోరికలు మంచివైతే ఏమి లాభం? ‘సాయీబు సంపాదన బూబుమ్మరొసలకే సరి’ అన్నట్టు, నేను తెచ్చేది కాస్తా ఇంటిఖర్చులకే అయిపోతున్నది. నీలాగే ముప్పైనలభయ్యో గడపగలిగితే—”

“నీకు నవ్వుతాలుగా ఉన్నట్టుంది. గడుపుకో వడం అంటే, నేను నీలాగా ఏల్లచీరలూ, పట్టు పరుపులూ ఉండాలనడం లేదుకదా!”

“వెధవచీరలూ, వెధవపరుపులూన! నాకోసం ఏమిటి? అంతా ఎవళ్ళకోసమా!..... మీనాన్నగారి నల్లమందంటావా? ఈ ముసూళ్ళందరిలోనూ ఉన్న హీడుగుణమే ఇది. మా అమ్మకీ మాడుగోజులకీ సులం నర నల్లమందు కావాలి. దాని మితాయికీ, తాంటూ లానికి నెలకీ అగవైరూపాయలపయిని తగలేస్తుంది.”

కాఫీ ఏమీ తాగాలనిపించలేదు వసుంధరకి. బలవంతంగా తాగబోయింది. సగంలా వాంతి వచ్చింది. మణి ఆమెను ఆనుకొనిచూసి, “అబ్బ! యేమిటి ఒక్క! ఇలాకాగిపోతున్నది!” అంది...వాంతి అయినతరువాత మొగం కడుక్కుంచుకు నీల్లిచ్చి, మొగం తుడిచి, మెల్లిగా నడిపించుకొనివచ్చి మంచం మీద పడుకోబెట్టింది.

ఒకపావుగంట సర్దుకున్నాక వసుంధర కొంచెం సర్దుకొని, “నేను పోతానమ్మా మణి!” అంది. నాగమణి వెంటనే ఏమీ అనలేదు.

ఆమె మంచంమీంచి లేవబోతువుండగా, “నీవంట్లో ఇలా ఉండగా, నిన్ను పంపాలని నాకు లేదుగాని మరీ నువ్వు వెళ్లకతప్పదంటే నేనేమీ అనలేను” అంది మణి.

“మరేం భయం లేదు. నేను మెల్లిగా వెల్లిపోగలను.” అంది వసుంధర.

ఆమెమాట వినిపించుకోలేదు మణి. జట్కూ తెప్పించి తన మెత్తని కాలువ ఒంటిమట్టా కప్పి, మెల్లిగా జట్కూలోకి ఎక్కించి, తాను కూడా వస్తానంది. కానీ, వసుంధర ఒప్పుకోలేదు. పోనీ, మాచెల్లెలు రత్నమేనా నీకూడా రానీ” అంది మణి. “ఎందుకులే, జట్కూలో కూర్చుని వెల్లిపోవడానికి ఏమిటి కష్టం?” అంది వసుంధర.

ఎలా తాను జట్కూ దిగిందో, ఎలా వెళ్ళి మంచంమీద కూలబడ్డవో ఆమె కేమీ తెలీదు.

తరవాత రెండురోజులవరకూ ఆమెకి ఒంటి మీద స్ర్పితేలేదు.

నీతిమృగానికి ఒకమాదిరి వెత్తెత్తినట్లయిపోయింది. రాముం దిస్సబోయి ఏమీ అడగడం మాని వేసేడు.

అమ్మారావురంతులు అలా నిర్జీవప్రతిమలా మంచంపక్కను కూర్చున్నాడు.

వసుంధర వెళ్ళిందగ్గరనండీ నాగమణికి ఒక్కతే ఆందోళన—ఆమెకి ఎల్లా ఉందో అని. ఇంతఉోళ్ళి ఎలా వెతకటం? జట్కూవాణ్ణయినా తాను సరిగా చూడలేదు. రెండురోజుల మాటల్లోనూ వీధిపేరయినా కనుక్కోలేదు. ఎంత తెలివితక్కువ! పాపం, ఇంట్లో నీతి ఎలా ఉందో!

* * *

ఎంతగా తూలిపోయినా, నీతిమృగారు మనస్సును కూడదీసుకొని కర్తవ్యాన్ని నెరవేర్చింది.

ఆమె చెప్పిచెప్పడంలో డాక్టరు దివాకరం వచ్చిచూసేడు. “తైఫాయిడ్. కానీ, మరేమీ భయం లేదమ్మా. రోడినట్ట మొగంమీద తరుచుగా వేస్తూ ఉండండి. నేను మందులూ అపీ పంపిస్తాను. మర్నీ రాత్రి ఎనిమిదిగంటలప్పుడు వస్తాను” అని వెళ్ళి పోయేడు.

డాక్టరు దివాకరానికి కీర్తి, అపకీర్తి రెండూ ఉన్నాయి. మంచి సాధకడూ, తెలివయినవాడూ, ఎంత ఇచ్చినా అభిమానంగా పుచ్చుకుంటాడు అని కీర్తి; రాడీల్లో రాడీ అనీ, తాగుతాడనీ, సానిటీషి

అంతా అతడే గుర్తగన్నాడనీ అవకీర్తి! కాని, దివాకరంస్వభావ మేమిటంటే, ఈకీర్తిని ఎంతగా కాంతించగలుగుతున్నాడో ఆ అవకీర్తిని అంతకంటే ఎక్కువగా ప్రేమించగలగటం.

వసుంధరకీ అప్పుడప్పుడు తెలివినచ్చేది; కాని ఆ ఆడుతున్న మాటలకీ ఆమెకీ అర్థం తెలిసినట్లు లేదు.

డాక్టరు దివాకరానికి ఇంట్లో ముసలితల్లితప్ప మరెవరూ లేరు. ఆవిడకీ సీతమ్మగారంటే ఎంతో అభిమానం. రోజూ కొడుకు ఇంటికీ రాగానే అవిడ అడిగేది—“బాబూ, వాళ్ళసిల్ల కలగుందిరా” అని. దివాకరంశ్రద్ధకు తల్లి అభిమానం తోడువడింది.

మందుఖర్చులూ, ప థ్య పా నాల ను గూర్చిన ఖర్చులూ తానే స్వయంగా భరించేవాడు దివాకరం. ఇంటికీ కావలసినవాటిలోకూడా ఒక కంట మాడమని తల్లితో చెప్పేడు.

సీతమ్మగారిలోనూ, అప్పారావుపంతులులోనూ కృతజ్ఞతాధిక్యం వారి నోటివెంట ఒక్కమాటనుకూడా రానీయలేదు.

దివాకరానికి తన క్రిమిడే అపనమ్మకం కలిగేటట్టుంది. అప్పుడప్పుడు అనందస్వరంగా కలవరించే కలన రింపుతప్ప తెలివించుమే లేదు వసుంధరకీ.

ఆడేళ్ళ ఉదయంనండి కదలకుండా కూర్చున్నాడు డాక్టరు దివాకరం. ఎట్లాగో బలకంత పెట్టి అప్పారావుపంతులును భోజనానికి పంపేడు.

మళ్ళీకలవరింత. “మణీ, మణీ, కుటుంబమో..... అసలు వృత్తికంటేకదూ,.....కొనకట్టుంటే, అమ్మకుంటే, పాపమా.....”...దివాకరానికి ఏమీ అర్థంకాలేదు. ఈ మణి ఎవరో తల్లిదండ్రులకీకూడా తెలియదు.

“మరేం భయంలేదు. నేనంతా ఆలోచించాను” అంటూ లేవబోయి చెనక్క పడిపోయింది వసుంధర.

మరొక గంట పోయేక మళ్ళీ—“అమ్మో, తమ్ముడికి మర్యాద తెప్పించు” అంది బాగా తెలివితో అన్నట్లుగానే. కొంచెంపట్లొకే కలవరింత మరీ ఎక్కువయింది—రోదనస్వరంతో.

“మణీ, మణీ, నా కేడబ్బూ వద్దు—న న్నిరాకు నుడు మింగేస్తున్నాడు, మింగేస్తున్నాడు—”

దివాకరం అప్పటి కేవో మందు ఇచ్చి మళ్ళీ సాయంకాలం వస్తానని చెప్పిపోయేడు.

* * *

“మీరుగాని వస్తే, కాఫీ, ఫలహారమూ ఇచ్చి, వచ్చినదారినే సాగనంప మన్నాను మాచెల్లితో—తెలుసు నండీ”అంది నాగమణి అప్పుడే చెమటకుడుచుకుంటూ లోనికివచ్చిన దివాకరంతో.

“నాకు కావలసినదే అది. ఇక్కడ అట్టేనేవు కూర్చుండి నాకు తీరుబాటులేదు.” అంటూ పడక కుర్చీలో కూలబడ్డాడు దివాకరం.

అతని చేతిలోని దుమాలు అందుకొని, తానే తుడిచి, విసనకర్రతో విసరుతూ అడిగింది “ఏమిటో ఆ తొందరకదా ?”అని.

“ఏమిటా ? ఏమీలేదు. ఒక ప్రమాదమయిన కేసుంది. అందులో నీ సహాయం ఏమయినా ఉపయోగిస్తుండేమోనని.”

“నాసహాయమా? ఏమి, ఎవరయినా కవికుమారుడు విరహాభ్యరంతో బాధపడుతున్నాడేమిటి?”

“ఊహలు. ఇది చాలా కరుణజనకమయినదిలే. పాపం, ఒక ఇరవైఏళ్ళ అమ్మాయి...”

“మరేం, మీ రొట్టె విరిగి నేతిలో పడిందన్న మాట. అందుకేమరి ఇన్నాళ్ళూ దర్శనాలు లేవు” అంది ఉల్లాసంగా మణి.

తీవ్రంగా మొగంపెట్టి, “చెప్పేది చివరంటా వినకుండానే నవ్వుతావు. అందికే నాకు అసహ్యం” అన్నాడు డాక్టరునాహేలు.

అమాయకంగా ‘అయ్యో’ అంది నాగమణి.

“పాపం, ఆ అమ్మాయే ఆయింటికీ ఆధారం. ఒక ముసలితండ్రి ఉన్నాడు, ఎందుకూ పనికిరాడు.”

“అలా, ఏమిటి, ఆ అమ్మాయి పేరేమిటన్నాడు?”

“ఆ అమ్మాయి పేరేమిటో నాకుతెలియదు; కాని వాళ్ళమ్మగారి కేరు సీతమ్మగారట. ఆ అమ్మాయి గర్లనమ్మకాల్లో సంగీతం చెప్పేదిట—”

మరి అనుమానం లేకపోయింది నాగమణికి.

“అయితే మా వసుంధరే. ఎలా ఉండేమిటి? మరేం ప్రమాదం లేదుకదా?”

“ఏమిటో చెప్పలేను. ఇదివరకు కొంత దైర్యంగా ఉండేదిగాని, నిన్నటినుండీ మరిపాడుగా ఉంది; ఇవాళ ఉదయం ‘మణి, మణి’ అని కలవరించింది, నీ గురించే కాబోలు”

“నిజమే. పనండి వేగం. ఆవేశ పాపం ఇక్కడినించి వెళ్లేవేళకే విపరీతమయిన జ్వరం. నన్ను కూడా దిగబెట్టనిచ్చింది కాదు. ఏ వీధిలో ఉన్నారో కూడా తెలియదు. ఆవెధవటాక్కూర్చి వెలికించేసు. వాడూ కనబడలేదు. పదండి వేగం.”

“ఉండు, ఒక్కనిమిషం — కళ్లు మండుతున్నాయి. రాత్రిల్లా నిద్రపరిగారేదు.”

‘పాపం’ అంది ఎంతో అభిమానంగా మణి తలపట్టుతూ.

* * *

దివాలకం ఇచ్చిన ఇంజక్షనుతో అంతచక్కగా తెలివిరావడం అందరికీ ఎంతో ఆశ కలిగించింది. కాని ఆరేడీమాత్రం లోలోపల అనుమానంగానే ఉంది.

“మణి, వచ్చానా, వచ్చానా? నేనేమీ చెబిపోలేదుకదూ” అంది వసుంధర.

మణి మాట్లాడలేక, కన్నీళ్లను ఆవ్రుకోలేక మొగం పక్కకు తిప్పుకుంది.

తరవాత మరొక్కక్షణం కళ్లు మూసుకొని, తెరిచి, “అమ్మో, తమ్ముడేడీ” అంది వసుంధర.

చలచలబోతూ దగ్గరకు వచ్చి నిలబడ్డాడు రామం.

“రామం, ఇదుగోనమ్మా, మరోఅక్కయ్య. నేను లేకపోయినా, ఈ అక్కయ్య నీకు రోజూ అన్నీ కొనిపెడుతుంది” అని మరి మాట్లాడలేకపోయింది.

అందరూ ఏడిస్తే, ఎందుకో తెలియకుండానే తాను కళ్లలో నీళ్లనించుకున్నాడు రామం.

* * *

కుటుంబంలో ఒక మనిషి తగ్గిపోయేసరికి అంత కంటే తక్కువ బంధమూ, ఎక్కువ ఆరికసాధన సంపత్తి గల ఇంకొక మనిషి వచ్చింది.

రామానికి తగని మద్దు జరగటంవల్ల చదువు సరిగా అంటలేదు; కాని, ఇరవై యేళ్లు వచ్చేలోపునే తెలుగుదేశంలో అతని పేరు బాగా వ్యాపించింది మంచి ప్లాటు (వేణువు) వాడ్యకుడుగా, కాని, అరేడీకి ఎన్నడూ కుటుంబాన్ని పోషించవలసిన ఆగత్యం కలగలేదు. అతడు చేయవలసిన తప్పనిసరిపని ఏమిటంటే? నెలరోజుల కొకమారు వెళ్లి అక్కయ్య మణి పెట్టిన వితాయి కడుపునిండా తినడమే.

వసుంధర పోయినతరవాత మణి అనుకుంది — “నావృత్తి మంచిదో చెబ్బదో, నా కిప్పు డే సంతోషమూ లేదు. ఏమంటే, మునపటిలా నానుఖంకోసమే నేను పాటుపడలేక; నన్ను అంటిపట్టుకొనిఉన్న అమాంకమయిన కుటుంబాన్ని పోషించడంకూడా ఇప్పుడు నాకర్హ్యంగా ఒకటి. ఎవరి కుటుంబాన్ని వాళ్లు పోషించుకోవడంలో ఏమి తప్పుంది?” అని.

నాగమణిలో ఏదయినా విచారం ఉంటే అది, తన చెల్లెలు రత్నాన్ని తన వృత్తిలో దిగకుండా కాపాడలేకపోవడమే.

ఆప్యారావుంతులూ, సీతమ్మ ఎప్పుడెప్పుడని రోజులు లెక్కపెట్టుకుంటూనే కొన్ని సంవత్సరాలు, విచారంలేకుండా కాకపోయినా, డబ్బుకు సంబంధించిన వడిమడుకులూ, వేదనా లేకుండా బ్రతికేడు.

కొన్నాళ్లపాటు ఆప్యారావుంతులకి అభిమానంగా ఉండేది. ఆవిధంగా ఏమీ సంబంధం లేని, ఎవరో అమ్మాయిమీద ఆధారపడటం. కాని, క్రమంగా, ఆతడామెను ఎవరో అన్నట్లు కాకుండా, అత్యంత ఆత్మీయురాలుగా భావించేసితి వచ్చేడు.

కాని సీతమ్మగారి గుండెలో తగిలిన గాయం ఇంకా బలమైనది. ఆమెమనస్సులో మణి అంటే ఏదో చెప్పలేని అభిమానమూ, ఆమె నిర్వాహకంగా చేస్తున్న సమాధానికీ కృతజ్ఞతాభావమూ రేకెత్తేది అతిశయం. కాని, ఆమెలోపల్లోపల వసుంధర నీడలు చెరిగిపోలేదు. జీవితంలోని అత్యంతమధురమయిన భాగమంతా తలకుమించిన భారంతో క్రంగిపోయాకూడా తమకోసం, లేని ఉత్సాహంతో ఆజీవి తారతమూ ఆవేదనపడిన అకాకురుకు తలచుకొని క్షణమే ఆమె కేవలజీవితంలో లేదనడం అతిశయం కాదు.

ఆర్థదర్మసంగ్రహం

శ్రీ నిర్వికల్పానందస్వామి

హిం మామతం అనే షేఖర్ లోకప్రసిద్ధి చెందిన ఆర్థదర్మానికి, ప్రపంచంలో ఉన్న మిగిలిన మతాలకీ ప్రభేదం ఏమిటి? ప్రకృతి శక్తుల్ని తమ క్రీడాపుత్తలికలుగా చేసుకొన్న అమెరికా ఐరోపాఖండాలుకూడా ఈ ఆర్థవాణియొక్క అమృతధారల్ని పానం చెయ్యటానికి కుతూహలపడుతూ ఉండటానికి కారణ మేమి?

అనే విషయాలు ఈమతంలోదురులూ పుట్టి పెరిగినవార్లందరికీ అనుసంధాన మొగ్గాలు.

వాట్సు విట్మన్, ఎయర్సన్, కార్లయిల్, పోల్డయిసన్, మాక్సుముల్లర్, స్కాపెన్ హూర్ ప్రభృతులైనవార్లందరూ మన దర్శనశాస్త్రాల్ని భట్టాజ్ఞానగా పొగడిన సంగతి లోకవిదితమేకదా! వార్ల ప్రశంసాపత్రాల్ని ఇక్కడ అనువదించటం అనావశ్యకం.

సృష్టికంతటికీ మనుష్యుడే మకుటాయమాన మనీషీ, అతని ఆత్మ ఆమరణగర్భి అనిషీ మన దర్శన శాస్త్రోద్ధాంతం. ఇక తదితరమతాలు ఏకరువుపెట్టే ధర్మపన్నాల నూక్తి—మనుష్యుడు పాపంలో పుట్టి సదా నైతానుయొక్క కుటిలదృష్టికి గురిఅవుతున్నాడని. మన దర్శనశాస్త్రోద్ధాంతం మనస్సుకి ఎంత ఆస్థాదాన్ని కల్పిస్తున్నదీ, రెండవ సిద్ధాంతం ఎంత గ్లానిని చేకూరుస్తున్నదీ వేరే చెప్పనక్కర్లేదు.

ఈశ్వరడియొక్క లీలాపరిణామమే ఈ విచిత్ర జగద్రచన అని మన శాస్త్రాని ఘోషిస్తున్నాయి. ఇక పరాయిమతాల దృష్టికి ఇది పాపాల బుగ్గ.

ఇతరదేశాల్లో ప్రబోధింపబడే మతాలకిన్నీ, మన దేశంలో వ్యాప్తమైన మతానికిన్నీ ఉన్న లేదా

ఏమిటంటే: మన మతానికి, సాంఘికజీవితానికి లంక ఉంది. ఇతరదేశాల్లో ఉన్న సంఘాలు మతాన్ని ఒక ప్రక్కకు పెట్టి పెరిగాయి. ఫలితంగా ఆగ్యసంఘం, ఆగ్యసంస్కృతీ అనేవి యుగాలతరబడి చెక్కుచెదరకుండా నిలిచినవ్నాయి. ఇక పాశ్చాత్యదేశాల్ని చూస్తే, ఎన్నో బాతులూ, ఎన్నో సంఘాలూ, ఎన్నో సంస్కృతులూ ఉద్భవించి, మాట్లాళ్ళముచ్చటగా అంతరించిపోయాయి. ఆయా దేశచరిత్రల్ని కొంచెం తిరగవేస్తే ఈ సత్యం మనకు ఉపలభ్యమవుతుంది.

కర్మ, భక్తి, జ్ఞానము అనే త్రిశక్తుల్ని మన మతం ఉద్బోధించినంతగా మరేమతమూ ప్రచారం చెయ్యలేదు. ఈ మాడూ ఏకత్ర సమన్వయముపుతేగాని మనుష్యజీవితం ఆనందోద్భాసితం కాదు. జ్ఞానపరిపూర్ణుడైనవాడే భక్తిప్రసూ ఉవుతాడు. అల్లాంటివాడే జగన్మితకరమైన కర్మని ఆచరింపగలుగుతాడు. అల్లాంటి క్రమవికాసం లేనివాడు పనుజీవితానికి, మనుష్యజీవితానికి అంతగా ప్రభేదం ఉండదు.

తక్కిన మతాలు ఈ మాడింటిలో ఒక్కదాన్నే గట్టిగా నోక్కిచెప్పాయిగాని, మాడింటిని కలిపిచెప్పలేదు. యథా:—శాధమతం లోకహితకర్మాచరణాన్నే ముఖ్యంగా చెప్పింది. మహమ్మదీయక్రైస్తవ మతాలు భక్తిని బహుళంగా ప్రచారంచేశాయి. పాశ్చాత్యధర్మవాలు జ్ఞానాన్నేమగలోనే పరిసమాప్తిని పొందాయి. కవక లోకంలో ఇవి విరళప్రచారాన్నే పొంది, ఏదోఒకవిధంగా నామరూపాల్ని నిలబెట్టుకుంటున్నాయికాని, ఆయా ధర్మాగలంబకులకుగాని, లేక ఆయాధర్మాల్ని అనుసరిస్తున్నామని చెప్పుకొంటున్న దేశాలకుగాని వైత న్యాన్ని ప్రసాదింపలేకుండా ఉన్నాయి. కనుకనే లోకంలో మారణహోమానికి సమితులు లభిస్తున్నాయి.

౨

ఈ ఆర్షధర్మాన్ని సంగ్రహంగా పరికిలన చెయ్యలంటే వేదాలు, పురాణాలు, తంత్రాలు అనే త్రివిధశాస్త్రగ్రంథాలు గమనికలోకి వస్తాయి. సంహితలు, బ్రాహ్మణాలు, ఆగణ్యకాలు, ఉపనిషత్తులు అనేవి వేదవిభాగాలు. సంహితాబ్రాహ్మణాలు కర్మకిన్నీ, మిగిలిన ఐదు క్రమంగా ఉపాసనా (భక్తి)జ్ఞానానికిన్నీ సోపానాలు. మహాపురాణాలకు కొనసగా ఉపపురాణాలున్నూ, స్థలపురాణాలున్నూ లభిస్తున్నాయి. తంత్రాల్లో ఆగమనిగమభేదం ఉంది. మల్లి తంత్రం శైవకాక్రమంగానూ, ఆగమం శివవిష్ణువరంగానూ లోకంలో ప్రత్యక్షమవుతున్నది.

పురాణాల్లో వర్ణించబడిన దేవమూర్తులకు ఆచారాలు ఏవిధంగా కట్టి, అర్చావిధుల్ని ఏమాగంగా కల్పించాలి అనే విషయాన్నీ; మరిన్నీ ఆ దేవమూర్తున్నే గృహదేవతలుగా చేసుకొని ఏవిధంగా ఉపాసించవలసిందీ తంత్రగమాల బహుళంగా వర్ణిస్తున్నాయి.

వేదాల్లో స్తుతింపబడిన దేవతలందరూ పురాణాల్లో త్రిమూర్తులుగానో, లేక ముసురమ్ములు (లక్ష్మీ సరస్వతీ పార్వతులు)గానో మారిపోయారు. నిగమాగమాల విశేషంగా వీరి ఆరాధనే వర్ణిస్తున్నాయి.

౩

వేదోక్తకర్మకాండతో విసుగుచెందిన ఋషి అన్యేషణాఫలంగా ఉపనిషత్పరస్థితిమైన ఆత్మజ్ఞానాన్ని పొందాడు. కాని సామాన్యులు తేలిగ్గా కర్మనుండి జ్ఞానానికి లంఘించలేరు. వాళ్లకు మధ్యగా ఉపాసన అనే నేతువు అవసరమవుతుంది.

ఈ ప్రయోజనాన్నే పురాణాలు దృష్టిలో ఉంచుకొని, ఈశ్వరుడు భావగమ్యుడు అని చెప్పుకున్నాయి. శాంత, దాస్య, సఖ్య, వాత్సల్య, మధురములు అనే భావపంచకాన్ని సాధకుడు ఆశ్రయించి, ఆ ఈశ్వరసత్తను సృష్టినిలయకారకంగానో, ప్రభువు

గానో, స్నేహితుడుగానో, సంతానరూపంలోనో, భర్తగానో ఆరాధింపవచ్చు.

ఈ భావాలకు ఆశ్రయమైనది మనస్సు. ఇవి మనస్సులో సుప్రతిష్ఠాలు కావాలంటే తదనుగుణమైన కర్మాచరణం అవశ్యంభావి. తంత్రాలు ఈ కర్మోపదేశంతోనే నిండిఉన్నాయి. ఈశ్వరసత్తకు గాఢతత్య, సౌర, శైవ, వైష్ణవ, కాక్రూపాంగ్ భావించవచ్చునని తంత్రం ఆదేశిస్తోంది. అంతేకాకుండా ఇష్టదేవతారాధనకుముందు ఈ పంచదేవతల్ని ఆరాధించాలనే నియమం ఉంది. తంత్రోక్తమైన మంత్రాల్లో యంత్రస్వరూపియైన దేవతయొక్క అచ్చన. ఒక దేవతను ఆరాధిస్తున్నవాడు తదితరదేవతారాధకుల్ని విద్యేషింపకుండాఉండేమిత్తమే ఈ పంచదేవతాపూజ అనే అంశాన్ని మనం సుస్పష్టంగా గ్రహింపవచ్చు.

ఈ దేవతల్ని ఆరాధించే క్రమంలో విశేషం ఏమిటంటే, దైవతభావనతో ఆరంభించిన సాధన అదైవతంతో పరిసమాప్తిని చెందుతుంది. “దేవో భూత్వా దేవం యజేత్” — దేవత్వాన్ని పొందినవాడే దేవతను అర్చింపగలడు అనేది ఈ తంత్రశాస్త్రసిద్ధాంతం. పశు (దైవత)భావనతో ఆరంభించిన సాధన వీరమార్గంనుండా నడచి, దివ్యత్వాన్ని అధిరోపిస్తుంది.

ఈ పంచదేవతల్లో గణపతికి సంబంధించిన హరిద్రగణపత్యాని రూపభేదాలున్నూ, నూర్యుడికి సంబంధించిన ద్వాదశాదిత్యాదివర్ణనలున్నూ, మహావిష్ణువుకు సంబంధించిన దశావతారాలూ, శివుడికి సంబంధించిన అష్టమూర్తికల్పనా, కేతీకి సంబంధించిన దశమహావిద్యాని వర్ణనలూ భక్తుల హృదయాల్ని ఆనందసాగరోద్యోతాలు చేస్తాయి.

కాగా, భక్తిపరిపూర్ణమైన ఆర్షశీత్రాలకు పాలప్రయినాలో అవతరించిన క్రీస్తా, అరేబియాలో అధివసించిన మహమ్మదులూ ఈశ్వరారాధనగానే గోచరిస్తారు. ఆనందోద్ధాసితమైన ఈ ప్రపంచసరోవరంలో స్నానకేళి జరుపుతున్న ఈశ్వరశక్తే ఒక తడవ శోభనీయన మొనర్చేటప్పటికి భక్తుడికి రాయుడుగానూ, ఇంకోతడవ కృష్ణుడుగానూ, మరొకతడవ బుద్ధుడుగానూ, వేరొకతడవ శ్రీమదుగానూ,

ఇంకొకమారు మహమ్మదుగానూ గోచరించారు. విగ్రహ యుతమైన ఈ సగుణకేతే కొందరకు 'నిర్గుణనిరాకార-రూపం'లో సాక్షాత్కరించటమూ అశ్చర్యం కాదు.

౪

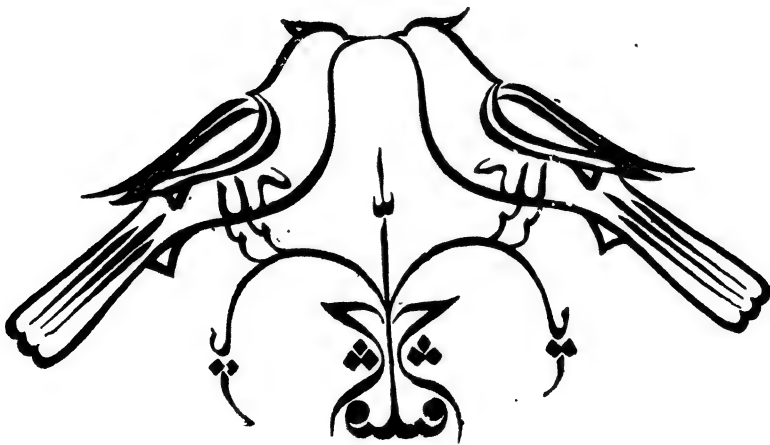
స్థూలంగా పరికిలిస్తే వర్తమానకాలంలో భారత దేశంలో ఉన్న హైందవులందరూనూ శివారాధకులు గానో, లేక విష్ణుపూజాపరులుగానో, లేక దేవీఉపాసకులుగానో కనిపిస్తారు.

ఆంధ్రదేశంలో ఉన్న పట్టణాలన్నిటిలోనూ ఒక శివాలయమున్నూ, ఒక విష్ణుాలయమున్నూ ఉండటం పరిపాటి. దక్షిణాదిని శైవసిద్ధాంతాన్ని అనుసరిస్తున్నవాళ్ళున్నూ, శ్రీ వైష్ణవాన్ని శుచ్యుకున్న వాళ్ళున్నూ కనపడతారు. ఓంధ్రదేశీయులందరూ ఇంచుమించుగా శ్రీ వైతస్థానాన్ని ప్రబోధించిన వైష్ణవ మతాన్ని అవలంబిస్తున్నారు. వంగదేశంలో ఇదిన్నీ,

దీనితో సరిసమానంగా శక్త్యారాధనా గోచరిస్తాయి. హిందీభాష మాట్లాడేవారందరూ ప్రాయశఃకంగా రామ భక్తులు. గుజరాతీవాళ్ళు వల్లభస్వామి ప్రబోధించిన వైష్ణవాన్ని అనుగమిస్తున్నారు. మహారాష్ట్రాల్లో శివ పూజాధురంధరు లున్నూ, మహావిష్ణువు పాండురంగడై వారి మన్ననలకు పాండుకున్నాడు. కన్నడులలో వీర శైవులూ కనబడుతారు, వీరస్వామిలూ ప్రత్యేక మవుతారు.

భగవంతుణ్ణి ఏరూపంలో అర్చించినా సరే కాని, తుదకారూపంతో విక్యాన్ని అనుసంధానించుకొని మల్లి జన్మ లేకుండా చేసుకోటమే పరమావధి- అనే అంశం భారతీయుడై జన్మించిన ప్రతివాడికి తెల్స. ఎన్ని చదువులు చదివినా, ఎన్ని పోకడలు పోయినా, చివరకు సృష్టింపబడిన జీవుడు ప్రప్రమ చేరుకోవాలి. నదికి గమ్యస్థానం సాగరమేకవా !

“నృణా మేకో గమ్య స్త్యయసి పయసా మర్షక ఇవ”

కడలిపువ్వులు - వాటి నిజస్వరూపాలు

కడలియందు గల పువ్వులతోటకు గల సాంద్ర్యము నకు సాటియైనది ప్రకృతిలో ఇంకొకటి లేదు. ఈ తోటలోని పువ్వులు నిజముగా జంతువులు! మాంసాహారులు గూడా! ఈ తోటలు మఖ్యముగా ఉష్ణమండలపు సాగరజలములలో వైదూర్య, మరకత, పద్మరాగ వర్ణములతో భాస్విలుచు, కన్నులపండువుగా కనిపించుచుండును. కవులు వీటిని చూచియే సాగరములో నాగ నన్యకలు జలకమాడుచుండురనియు, వారికి వివిధవర్ణములచే విరాజిల్లు క్రీడోద్భావనవనములు గలవనియు భ్రాంతి జెందిరి.

భూమిపై మనము అందమైన పువ్వులను, పలు విధములయిన జంతువులను చూచెదము. ఇక్కడ మొక్కలు ఒక్కచోటికే అంటిపెట్టుకొనియుండును. అందువలనే వృక్షములకు స్థావరము అని పేరు. ఇక్కడ జంతువులు ఒక చోటినుండి మరొకచోటికి కదలుచునేయుండును. కాన జంతుకొటి జంగమము లనబడును. కడలియందలి వింతప్రపంచములో ఈ క్రమము తల్లక్రిందులయినది. కడలిమొక్కలు (Sea-Plants) జంగమములు. పువ్వులవలె కానవచ్చు కడలి జంతువులు స్థావరములయి, ఏ బండకో, లేక ఏ జంతువు చిప్పకో కరచుకొని కడలికడే లేక జీవితమంతయు గడుపును. అట్టి కడలిపువ్వు (Sea-Flowers) లనబడు కడలిజంతువులనుగూర్చి తెలిసికొందము.

స్వంజి, లేక సముద్రపుపాచి (Sponges)ని చూడనివారరదు. ఇది యొక సముద్రప్రాణి అస్థిపంజర

మని మనము నమ్ములేము. ఈ జంతువులు సముద్రమున సమిష్టిగా జీవించును. చాలకాలమువరకు వీటిని మొక్కలనే భావించెడివారు. ఎందుకనగా ఇవి స్థావరములు. కాని ఇవి గ్రుడ్లు పెట్టి సంతానాభివృద్ధిగావించుకొనును. సముద్రములోని ఏకకణజంతువులు (Uni-cellular animals) వీటి ఆహారము. ఇవి పాలు, అన్నపు ముక్కలు పెట్టినను, తిని జీర్ణించుకొగలవట!

తెలుపు, పసుపు, ఆకుపచ్చ, లేక రక్తపురంగులకు కలిగి అందముగా తురాయిపువ్వువూదిరి కనిపించే ఇంకొకజంతువున్నది. ఇది సముద్రఅనిమాను (Sea-anemone) అని పిలువబడును. ఈ జంతువులు సన్యాసి ఎండ్రకాయచిప్పకో, లేక ఏ నట్టకో కరచుకొని జీవితాంతమువరకు స్థావరముగానే యుండిపోవును.

ఈ అనిమానుకు నిరోధకశక్తి చాలా ఎక్కువ. చాబ్బులుతెగునంతటి వేడినీటిలో వీటిని ముంచివను, మంచుగడ్డలో ఉంచినను, గాలియే సోకకుండ జేసినను, ఒక్క సంవత్సరమువరకు తిండియే లేక పస్తుంచినను— ఇవి చావనేచావవు. ఇవి చాల ముండిప్రాణులు. కాని మంచినీటిలో ముంచిలేమాత్రము వీటి ప్రాణములు నిలువవు. అందుకల్లనే ఇవి కడలిఉప్పునీటిలోనే కష్టాలకొర్చి జీవించును.

అనిమాను ఒక గొట్టమువంటి జంతువు. దీనికి కండరయంతమైన కడుపు గొట్టముమధ్య నుండును. దీని నుండి రబ్బరవంటి నాళములు చేతులవలె అనిమాను నోటిమట్టు లెక్కలేనన్ని యుండును. వీటికి తంతులు

(Tentacles) అని పేరు. ప్రతి తంతునందు కాటు చేయుగల గోళకణములు (Stinging cells) ఎన్నో ఉండును. సూక్ష్మదర్శినితో చూచినచో ఈగోళకణములు బుడుపల (Vesicles) వలె కన్పడును. ప్రతి గోళకణములోను ఒక కారమయిన ద్రవము, దానిలో చుట్టగానన్న దారపుపోగు (Filament) ఉండును. ప్రతిపోగు నూడినంటి మొన గలిగియుండును. అనిమాను నోటివద్దకు ఒక చిన్న చేప రాగానే అనిమానుతంతుల లోని వేలకొలదిగోళకణములు పగిలి వాటి నూడులవంటి పోగులన్నీ ఒక్కమాడగా ఆ చేపపైకి విసరబడును. ఇవన్నియు, ముళ్ళ జెయిడువై చేయి పెట్టెనిపు డేరిగముగా మట్లగుచ్చుకొననో ఆదిభయంగా ఆ చేపచేనమును పొడుచును. అంతేకాదు. పాము కాటువేసినప్పుడు విష మేరిగముగా ఎక్కింపబడునో ఆదిభయంగానే గోళకణపుపోగులు చేపను పొడిచి దాని గాయములోనికి ఒక విషద్రవమును చిమ్మును. ఈ అనిమానువిషపు కాటునకు చేప చచ్చిపోవును; లేక కొయ్యగిరిపోవును. చేప పూర్తిగా చంపబడిన తర్వాత దానిని అనిమాను మ్రింగి, నమిచి, పీల్చి పిప్పిచేసి, తర్వాత పిప్పిని నోటివ్వారానే ఉమ్మివేయును. అనిమాను తక్కిన జంతువులవలె మలవిసర్జన చేయును. హంస పాలనండి నీటిని వేరుచేయునట్లు, అనిమానుగూడ తన ఆహారమున పనికివచ్చునది ఏల్లొకని, పనికిరాని పదార్థమును విసర్జించును.

ఈవిధముగా అనిమానుకు ఆహారపనుపాగనకు తంతులు తోడ్పడును. చేపలు, రొయ్యచేపలు, కడలిపురుగులు, ఎండ్రకాయలు, నల్లలు మొదలగు నవి అనిమానుయొక్క ఆహారము. ఆహారముకొరకు అనిమాను ఎక్కడా వెదకుకొని పోనవసరమేలేదు. అదేమి ఆశ్చర్యమోకాని సాధారణముగా అనిమాను నోటిలోనే ఆహారము వచ్చిపడును. అనిమాను చాల తిండిపోతు. తిండిపై పేరాళిచేత పలుమారు ఇది తన కంటె పెద్దజంతువును మ్రింగివేయును. అనిమాను పెద్ద కంబుచిప్ప పురుగుతోపాటు మ్రింగివేయును. కంబుచిప్ప అనిమానుయొక్క కడుపుకు, నోటికి మగ్గి దారిని పూర్తిగా మూసివేయును. కంబుపురుగును తిన్న వెనుక

చిప్పను నోటిగుండా విసర్జింప అనిమానుకు వీలుపడదు. దీని అనన్ధ కొమ్ములుగల పెద్ద మేకును మ్రింగిన కొంత చిలువవలె, విషముతనిన గుఱ్ఱమువలె చావుగా నుండును. కాని అనిమాను ఇట్టి అనన్ధమండి అతిలేటికగా తప్పించుకొనను. అదేమి ప్రకృతిచైచిత్ర్యమోగాని వెంటనే అనిమాను పృథ్వభాగమున క్రొత్తనోరు, కాటువేయు తంతుల (Tentacles)తో సహా తయారగును. అప్పుడు అనిమాను కడుపులో చేరికొనియున్న కంబుచిప్ప కడుపుక్రింద ఏర్పడిన నోటిగుండ విసర్జింపబడును.

అనిమాను కూడ అన్నిజంతువులవలె గ్రుడ్లు పెట్టును. ఇవి నీటిలో లేలి తర్వాత ఏదైన బంజో, లేక ఏదోఒక ఎండ్రకాయచిప్పతో కరచుకొనును. ఇవి కొంతకాలమునకు పగిలి క్రొత్త అనిమాన్లు బయటికి వచ్చును. అనిమాన్లుకూడ ఎప్పుడైన స్థలముమార్చును. అప్పుడు దానికి గేహవద్దము సంభవించును. దాని మొదలు (Stump) ఉన్నచోటనే ఉండి పోయి, తక్కిన అనిమానుమొదలునుండి చిరిగి, జారుచు, దొర్లుచు వేరెక్కలము చేరుకొనును. అయితే ఈ మొదలుయొక్క ప్రతిగుతుకనుండి క్రొత్త అనిమాన్లు మొలచును. ఇట్టి గుణము వానపామున కున్నది. వానపాము నెన్ని గునుకలుగా చేసినను అన్ని గునుకలు అన్ని పాములుగా ఏర్పడును. అట్లే అనిమానుకరీరపు ప్రతి గునుక ఒక అనిమానుజంతువుగా మారును.

ప్రకృతిలో అనిమానుకు, సన్యాసి ఎండ్రకాయ (Hermit-crab) కు గల సేపురారాంభవ్యములు అత్యద్భుతమైనవి. సన్యాసి ఎండ్రకాయ ఎల్లప్పుడు అనిమానును పీల్చుపై మోయుచుండును. దానికి అనిమాను దొరకకపోతే పిచ్చైర్చినట్లు అనిమానుకొరకు తిరుగాడుచు, అనిమాను దొరకినవెంటనే దానిని మూపుపై వహించును. అనిమానును సన్యాసిఎండ్రకాయ నుంచి ఆహారమునదకు కొంపోవుచుండును. తిండిపోవైన అనిమాను ఆహారము కంటబడినపుడెల్ల ఎండ్రకాయకు లేకనే అంతయు తానే కబరించుచుండును. అనిమాను తినగా మిగిలినది, విసర్జించినది ఎండ్రకాయ తినివేయును. కాటువేయుగుణము గల అనిమానుఎండ్రకాయను ఇతర జంతువులబారినండి తప్పించును. అంతే

గాక అనిమోను అతిలిండిపోతుకనమువల్ల ఎండకాయకు కొంత లిండి లభించుచుండును.

సమాద్రముగా చాలశీతములు పగడపుగుట్టల నుండి నిర్మింపబడినవే. ఇవి సున్నపురాతిచే నిర్మింపబడినవి. ఇవి అనిమోనువంటి చిన్న జంతువులచే నిర్మింపబడును. ఈ జంతువులు సమిష్టిగా సమాద్రజలములలో నివసించును. ఈ జంతువుల గుంపు చూచుటకు సస్య సమాహమువలె కనిపించుచుండును. ప్రతిజంతువు నూదితలయంత చిన్నదిగా నుండును. జాని నోరుచుట్టు కాటువేయగల తంతు లనేకము లుండును. ఈ జీవులు తమ దేహాసంరక్షణార్థము తమచుట్టూ సున్నపురాయి కోటనాకటి నిర్మించికొని దానిలో నివసించును. ఈ సున్నపురాతికోట వృక్షమువలె కాభోవళాళిలు గలిగి తెలుపు, ఎఱుపు, పసుపు, నీలము, ఊదా మొదలగు ఉజ్జ్వలవర్ణములు గలిగియుండును. ఈ పగడపుగుట్టలు జీవులచే నిరంతరము నిర్మింపబడుచునే యుండును. కొంతికాలమున కివే పెద్దపక్ష్యములై సమాద్రస్వములుగా నేర్పరును. సమాద్రములలో అనేకసార్లు

నీటిలో అగుపించకఉండు పగడపుగుట్టలకు ధీకొని వ్రక్కలుగా అయిపోవుచుండును.

మంచిపగడములు చాల విలువగలవి. వీటి విలువ వీటి ఆకర్షణీయమైన రంగులపై ఆధారపడియుండును. పగడములలో ఎఱుపురంగు గలవి చాల శ్రేష్ఠమయినవి. ఇవి నక్షత్రములవంటి—ఎవీమిది తంతువులు గల చిన్న జంతువులచే నిర్మింపబడినవి. పగడములపొడిని వైద్యములో 'ప్రవాళభస్మ'మను పేర అన్ని దేశములలోను రక్తసంబంధవ్యాధులకు మందుగా వాడెదరు.

మంచిపగడములే గాక నల్ల పగడములు అనునవి గూడ బహుళము అమృతము. ఇవిగూడ అనిమోను వంటి జంతువులచే సమిష్టిగా నిర్మింపబడినవే. కాని ఈ పగడములు సున్నపురాతిచే నిర్మింపబడియుండవు. ఈ జంతువులన్నీ గుండ్రముగా ఒక కొమ్మువంటి పూస చుట్టూ ఏర్పడి తామరపూవు ఆకారము గలిగి జీవించును. మగ్గము కొమ్మువంటి పూస ఎఱుపురంగు ముళ్లతో గూడియుండును. ఈ పగడములు కారునలుపు గలిగియుండును. ఈ జంతువులుగూడ అనిమోనువలె తంతులతో ఆహారము సంపాదించుకొనును.

“ రాము ”

మా తృ దే వి

[కథానిక]

= శ్రీ మట్టి అంజనేయశర్మ =

“అమ్మా! దాడి.”

.....

“అబ్బా!...నక్క...ఒక్కసారి”

ఉచ్చాస్య నిశ్వాసాలతో, పాలిపోయిన ముఖంమీద డబ్బంగా పెరిగిన గడ్డంతో, నాలిక రేడుపు కంటూ పిట మున్నూరు నెం అతి గదిలో వున్న రోగి. మురిసినట్లు పెట్టిగా ప్రక్కగదిలోని సోఫానుంచి తల ఎత్తింది. ఆ హానముద్రలో విపరీతతలపులు పెరు పుల్లా పెరిసి మాయమైవుంటాయి. ఆమెకు ఒకటే ఆలోచన: ఆ రోగి యెవరు? ఆ ఆభాస్యని అసిపం జంంలోనుంచి ఎటునంటి విషాదవచయాల సృష్టిణకు వస్తాయి? ఆత నెవరో తనకు తెలియదు. ఎన్నో కందలమంది వస్తూంటారు. ఎవరూ తన హృదయాన్ని ఇంతబలంగా ఆక్రమించి, తన కరీరాన్ని ఇలా కుదిపి, తన్నింత ఆరాట పట్టలేను. ఆమె మరిచిపోలేదు అతని కళ్ళని! ఎంత మంచి కళ్ళు ఆతనివి! తను ఆ కళ్ళని ఎప్పుడో చూ: వుండాలి. కారు మబ్బులతో మురిసినవైన ఆకాశంలో పెరిసే జంటనక్షత్రాలు. ఆనం దంకాని, ఆకాని, తను విశేషించి ఫలూనిదాన్ని ఆంచి అన్వేషిదామని గొప్ప చెప్పకొనే జీవితం కాని తన కికమందు వుండదని ఆమె ఎప్పుడో నిశ్చయించేసుకొంది. ఆ రోగిని ఎక్కడో పడివుంటే ఈ ఆస్పత్రిలో చేర్చి పోయారు దారినపోయే దానయ్యలు. అతను-ఆవును, బాగా జ్ఞాపకం-అతినీరసంగా, చేర జేసి పెరిసే కళ్ళతో నావంక చూస్తూ “ఇంకా నేను చచ్చిపోలేదా?” అన్నాడు. చాలాసేపు పసిపిల్లా డిలా ఏడ్చాడు. తను విధ్యక్షధర్మంగా ఆ అనా

ధున్ని లాలించింది. ఆ ప్రేమానుభూతివల్ల ప్రయోజనం లేకపోయినా.

“ఎందుకు ఏడుస్తావ్?”

“అంతకంటే నేను చెయ్యగల ఘనకార్యాన్ని ఊహించుకోలేకుండావున్నాను. అయితే, నన్ను ఏడవ నివ్వరా?”

“పూరికే మనస్సు పాడుచేసుకోబోకు. సౌఖ్యం లేనంతమాత్రాన చావు కోరతావా? పిచ్చివాడా!”

“ఒకప్పుడు అందరూ ప్రేమించారు. కొంత కాలానికి ద్వేషించారు. నన్ను నేను గాఢంగా ప్రేమించుకున్నంత కాలం ఎవరీ లెఖ పెట్టలేదు”

“నరే, పడుకో”

“నన్ను మీరు మాట్లాడనియ్యాలి. లేకపోతే నేను పూరకొను. ఈ గదిలో గోడలైనా కనీసం వింటాయికదూ!”

పాపం! అతన్ని చూస్తే బాలి, పరితాపం, సానుభూతీ తనలో మెదిలాయి. అందుకే అతని నంత హృదయంలో సన్నిహితునిగా చేసుకొంది.

“నవ్వంటే నాకు చాలా యిష్టం.”

ఆ రోగికళ్ళు ఆనందజ్యోత్స్నలను వెదజల్లాయి. విషాదంగా, బరువుగా, పెద్దగా గది ప్రతిధ్వనించేట్లు నవ్వాడు.

“నాకు చాలా బాధగా వుంది నవ్వంటుంటే. నన్ను చూస్తే నాకు రోతగా వుంది. నన్ను ఎవ్వరూ

ప్రేమించకూడదనీ, నేనేదన్నా కోరడానికి వీలుంటే,
వాంధించేది!"

రోగి ఆయాసంగా కళ్లు మూశాడు. తను
అప్పుడు చెల్లిపోయింది.

ఆమె అప్పుడే అతని కళ్లలో తీగంగా వేటా
డబడింది, అచెప్పడో తన కళ్ళలో ప్రతిబింబించి తన
చెవులు "నాపిచ్చిసుందూ!" అని గట్టిగా ఘోషించి
వుంటాయి.

* * * *

తడబడే అడుగులతో రోగిగదిలోకి మెల్లిగా
నడిచింది. అతను కన్నులు మూసుకొని అమితాయా
సంతో ఓవిధంగా వగర్చుచున్నాడు. ఆ స్థితిలో, ఆ
జీర్ణవల్లలల్లాంటి శక్తిని చూసి, ఏమీ పరిచయం,
సంబంధం లేని మనం చూపే సానుభూతికన్న ఎక్కువ
సానుభూతి చూపింది. ఆ దీనపదనంలాంటి కాకే
కన్నీటిని మెల్లిగా అడ్డింది. రెండు ఎత్తయిన పర్వ
తాలమధ్యని లోయల్లో ప్రవహించే నదుల్లా వున్నది ఆ
పరితాపప్రవాహం!

మెల్లిగా "ఏకూ" కళ్లు తెరిచాడు. తనకే విన
పడనంతటి హీనకంఠంతో "నేను నిన్ను చాలాసార్లు
పిలిచాను. నామాటలు నీకు వినపడవుకదూ?" అన్నాడు.
నర్సు ఒక్కసారి హాస్ తిన్నదానిలా కంపించింది. ఆమె
గుండెల్లో ఎవ్వరో బలంగా కదిలిస్తున్న ట్టనిపించింది.
ఆ వివరీతపరితాపంలా ఎలాగో "కాదు" అనగలిగింది.

"నిన్ను చాలాసార్లు పూరికే పిలుస్తుంటా.. పూరికే"
"పూరికేనా?"

"నేను తూచి సమాధానమాత్రం చెప్పలేని
స్థితిలో వున్నాను. కాని నవ్వు నామాట విసాలని
నేను అర్థించడంలేదు. తిరస్కరించడానికి సంపూర్ణ
హక్కు వుంది. కాని నీ నడక లేకుండా వున్నంత
చూపుదాదోబ్బుస్థితిలో వున్నందుకు తుమస్తావని
అనిస్తాను."

.....

"నాకు తెలుసు, నీకు తెలుసు. నేను చాలా
కొద్దికాలంమాత్రమే జీవిస్తాను."

ఆమె చూస్తూనే వింటోంది. ఆ మెరిసే కళ్లు
ఎప్పుడో తన్ను అతనిని పేరంగా పలకరించి, తన్ను,
ఎలాగైతేకేం, బహిరళకైకంలా ఉపినాయ!

"నాకు నీ దగ్గరికి రావటం ఇష్టం."

బలహీనంగా నవ్వాడు.

ఇద్దరూ మానంగా చూసుకున్నారు.

గడియారం గట్టిగా రెండుకొట్టి ఆ నిశ్శబ్దాన్ని
చీల్చింది.

"నేను పోతున్నా."

"ఎందుకు? ఎవరికోసం?"

"ఎంత అమాయకంగా అడుగుతాడు" అను
కొంది ఆమె. తనకోసమేనా నేనుందీ!!

"చూడు, నీలాంటివారిని చాలామందిని చూ
డాలి."

"చాలామంది ఉన్నా రనుకుంటా చూడ్డానికి;
పారపాటే."

"నీ కేం కావాలి చెప్పు?"

"ఇలా నన్ను చూస్తూ కూర్చో. నేను మహాకవి
రాజాసానంలో నర్తకిని వర్ణించినట్టు ఉహాపథంలో
వర్ణిస్తా. నవ్వు ఇక్కడికి రావాల్సివదానివి కావు.
చూడు—నీ పేరేమిటో!—ఇలా నావంక నింపాదిగా
నవ్వుకూ చూడు! ఎక్కడినుంచీ వచ్చింది ఆశోమ
లత్వం? విను. నవ్వు గంభీరకన్యవిసుమా!"

"అబ్బ, చాణ్ణే!"

"కానీపు మాట్లాడబోకు. నిన్ను మాట్లాడనీను
పగలంతా చెనుబోడ్చి పున్నమరాత్రి చంద్రుణ్ణి చూసే
కలలుకని, కష్టాన్ని మరిచే కార్మికవీరుణ్ణి నేను. నిజం
చెప్పు: నవ్వు చేపకనా?"

"నన్నెందు కిలా వుడికిస్తావు? ఏమిటో, నీ ప్రతి
మాట నాలో ఇంత పరివర్తనాన్ని ఎందుకు తీసుకు
రావాలో నాకు తెలిదు. కాని తెలుసుకోవాలని చాలా
ఆకగా వుంది."

"అవును. ఇద్దరం ఒక్కస్థితిలో వున్నాం."

"ఏదన్నా కథ చెప్పనా!"

"నాకు అది ఆనందాన్ని కాని, బాసనికాని
ఉపకమిస్తుం దనుకోను. మా అమ్మ కథలు చెప్పకపోతే
ఏడ్చి ఏడ్చి నిద్రపోసి రోజుల్ని చూసి చాలా ఆశ్చర్య
పడుతుంటా. అవును. అప్పుడు చిన్నవాణ్ణి కల్పనంలేని
హృదయం కల్పకృతులంతటి కన్నతల్లి! నవ్వెన్నన్నా
చెప్పు. తల్లికంటే ప్రపంచంలో మానవుడు ఆరాధించ

వలసిన దైవం లేదు. అందుకొకటి భారత హేందవస్త్రీ
మార స్థితి ఎంత విషాదస్థితిలో వుందో నీకు తెలుసు."

.....

"అవునా!"

నర్సు విషాదంగా నవ్వింది. "అయితే నువ్వేద
న్నా చెప్తా"

"నేను చాలా చెప్పరలనుకొన్నాను. కాని
ఏదీ ప్రయత్న పూర్వకంగా చెప్పటంలేదు. ఇది నీ కో
కథగా తోచినా ఇబ్బందిలేదు."

"ఎందుకూ?"

"ఏమీ లేదు. కథలన్నా జీవిత ప్రతిబింబాలే.
ఇవ్వోక నవ్వు చగువుతూ కథలని గ్రోసెత్తుచే వన్నీ
ఒకప్పుడు జరిగినవే. చాలా కథలు ప్రపంచానికి తెలి
యకపోవచ్చు."

"అయితే చెప్తా. నాకు చాలా సంతోషం"

"చెప్పనా!" రోగి సంతృప్తిగా, స్వాదయ పూర్వ
కంగా నవ్వాడు!

* * * *

"ఆ అరుపులు, ఆ కోలాహలం, పరిగెత్తడం
పిచ్చి కేలు-ఎవరూ?" అన్నాడు విసు నింపాదిగా
ప్రక్క మీద కూర్చుంటూ.

"ఇన్వార్డ్ క్రాజ్డేమిటి?"

"వచ్చినప్పుడీనుంచి రోజూ సాయంకాలం
ఈంటికిలోంచి చూస్తున్నా. దూరంగా ఆ ముసలామె
చుట్టూ పిల్లలు చేరి ఒక టేబిల్. ఎవరామె? పాపం"
జాలిగా నిట్టూర్చాడు.

"ఆమె..." మెరిగా అంది ఆమె. "అవును,
ఆమె-నీకు నాకు ప్రపంచానికి ఆమె ఉపయోగపడే
స్థితిలోగాని, అర్థంచెట్టిగాని సానుభూతి మాపేస్థితిలో
గాని లేదు."

"ఆమె పిచ్చిదికదా?"

"ఆమెకి ఆనందం ఏదన్నా వుంటే ఇప్పుడే.
ఎందుకంటే ప్రపంచం ఆవిడకి పిచ్చి లేదన్నంతకాలం
ఆమె జీవితయాత్ర నరకయాత్ర అయింది. ఆవిణ్ణి
చూస్తే నీకు జాలితేయటంలేమా?"

"ఆ సంగతి నన్నడగబోకు. నావృద్ధతకు
మంచిపోతూంది. గత విషాదస్మృతులు నన్ను కలిపి
తీస్తాయ్, ఎవ రామార్థమూర్తి?"

"ఎందుకు అదంతా!"

"ఎందుకో చెప్పలేను. ఒక సానుభూతిపరుడికి
చెప్పటంలో నీ కేం ఆభ్యంతరం వుంటుందో ఊహించ
లేకున్నాను."

"ఆమె అంటే నాకు విశేషపరిచాపం. రోజూ
నాదగ్గరికి పొద్దున్నే వచ్చి పలకరించిపోయేది!
కొన్నాళ్లు సాయంత్రంకూడా వస్తుండేది. ఆమెకు
చెప్పకునేవారెవరూ లేరు. జాలితలది వాళ్లూ పీటూ
ఏమన్నాయిస్తే తింటుంది. ఏపంఃనో పడుకొంటుంది."

"ఎవ్వరూ లేరా ఆమెకు! నీతో ఏం మాట్లా
డేది?"

"ఓరోజు మా యింటికి తీసుకు పోయి ఎక్కడికి
తిరగక, యిక్కడే తింటూ పడుకోమన్నాను. రెండు
రోజు లూ వుండి, మూడోరోజున మర్రి చూమూలే.
ఎక్కడికో లేచిపోయింది"

"నీన్నేం అడుగుతుంది రోజూ?"

"ఒక్కటే ప్రశ్న. దానికి విధి విరామం లేదు.
బహుశా ఆమె జీవితపర్వంతరం అరుపడే ప్రతి సాను
భూతిపరుడి కర్తవ్యమిలాంటి భీకరంగా బాధగా ప్రతి
ధ్వనింపజేస్తూనేవుంటుంది. "మాఅబ్బాయి మీ కక్క
డైనా అనుపడ్డాడా? ఓసారి నాదగ్గరికి రమ్మని చెప్పండి.
ఏం, చెబుతారు కదూ?" అంటుంది." వికూ ప్రబలంగా
వణికిపోయాడు. అలాగే అంటుందామె :

"అందరూ విషాదంతో తలనంచుకుంటాడు. ఆ
త్యాగమూర్తిమార్త ప్రేమకు! "ఏం, చెబుతారుకదూ?"
అంటే ఏమంటారు చెప్ప? ఎవరైనా!"

* * * *

ఆమెకు నమ్మకం-ఎప్పుడన్నా, ఎవరన్నా,
ఎక్కడన్నా తన కొడుకుసంగతి తెలియజేస్తారని!
ఆ నమ్మకంమీదే జీవించివుంది. ఆ ఉన్నాడమే
ఆమెకు ఆనందం. లేకపోతే ఇన్నాళ్లు జీవించడెన్నా!

వికూ కువ్వాలుతో ముఖం కప్పుకున్నాడు.

"ఎందుకు అలా చెక్కిచెక్కి ఏడుస్తున్నావ్?"

"ఏమీలేదు."

"ఏమీ లేదా?"

.....

"పోనీ, బాధ కల్గితే చెప్పనులే."

"సామీదా వొట్టు : నామనశ్శాంతిని చెడగొట్ట
బోకు."

“మరి దుఃఖించకోక.”

“కన్నీరుకారితే వచ్చిన నష్టం లేదు! అవి బాధను ఉపశమింప జేసేయ్యని నా నమ్మకం. మానసికభావదర్పణమే కన్నీరు!”

* * * * *

“నర్సు...మా కోడలేదీ?”

“ఎవరో పిలుస్తున్నారు!”

“ఆర, ఆమె, ఒకసారి మాట్లాడి పంపించినస్తా” మెగుపుతీగలా నర్సు మాయమయింది. కూనయ్యగా ఆమెఅడుగుబాడల్ని చూస్తూ గాఢంగా నిట్టార్పిడు విశ్రాంతి.

విశ్రాంతి నర్సుతోసం ఆరోజు చాలాసేపు చూశాడు గాని ఆమెబాడ అనుపడలేదు. మర్నాడు మామూలుగా టెంపెరచర్ చూడడానికి వచ్చినప్పుడు చాలా ఆశ్రు తతో అడిగాడు: “ఆమెవిషయం దయచేసి చెబుతారా? రాత్రంతా ప్రక్కంతా కన్నీటితో తడిసిపోయింది. నా మీద సానుభూతి ఈ విషయంలో చూపండి”

ఆమె ఈ విషయాన్ని గురించి అతడింత పట్టు బడతాడనుకోలేదు. మెలిగా తల పంకించి, తలుపు మూసి ఆమె మానంగా కూర్చుంది.

“నా గతించిపోయిన జీవితఫుట్టాల్ని పునఃస్థాపిస్తున్నాను. కొంతవరకు ఆత్మానందం నాకు లేకపోలేదు.

ఆమెజీవితం, నా జీవితం దృఢంగా పెనవేసుకోటానికి కారణం విచిత్రమైందే!

ఆమె ఆగర్భక్తిమంతురాలు. తండ్రి మాడో పెల్లి చేసుకున్నతర్వాత ఆమెనుగుంచి క్రొత్తజీవితం లేదు. ఏదో పెల్లి అయిందనిపించడానికి దారినపోయే ఓ దానయ్య కిచ్చి పెల్లి చేశాడు.

సమర్థతకాని, నడవడికాని లేని ఆధర్తచేతుల్లో ఆమె చేసారీపోయింది. అతను పోయినా, ఆమెజీవితాంతం తనవంతు సాధించడానికి కన్నట్లు ఒక కొడుకుని ప్రసాదించిపోయాడు.

ప్రే! అందుల్లో బీదరాలు! ఆ వయస్సులో, సంఘం అన్నివిధాలా లోపాలు కనిపెట్టాలని ప్రయత్నించే విషమసమయం—చచ్చిపోదామన్నా అడ్డాచ్చే రక్తసంబంధం...తన కొడుకు! ఏం చేస్తుంది? కన్నవారింటి తాళూకా సవరిఅన్నదమ్మలు తిరస్కరించి, నీచంగా మాట్లాడారు. తనవాడని చెప్పుకుండా

మన్న తండ్రిమాదా ఆమెకు లేదు. నిశ్చింతగా చచ్చి పోయాడు.

ఆమె నాకు చాలాసార్లు చెప్పింది: తనకు జీవితంలో ఒకటే ఆశ! తన పిల్లవాడు పెద్దవాడయి, గౌరవనీయంగా సంపాదిస్తూ, గొప్పవాడని పేరు పొందితే, తను ఆనందబాష్పాలు రాలుస్తూ, మహారాజీలా జీవిస్తుందట. ఎవ్వరితో చెప్పినా తన కొడుకుని గురించే మాట్లాడుతుందట.

ఏ ఆశాసాధాలు ఆమె ఊహాపథంలో నిర్మించుకుందో, వాటికోసమే ఆమె తన కున్న గౌరవాన్ని, శక్తిని, తనదరి చెప్పుకున్న ప్రతిదానిని విసర్జించింది. గౌరవనీయమైన వంశం. ఆమె అన్నీ మరిచిపోయింది. పున్న మహారాజుల ఇళ్లలో ఆమె వంటపూటితనానికి కూడా వప్పుకొంది. ఎంత క్రమపడినా, ఎంతమంది మేలుపెట్టి చూసినా ఆమె కాంతయూర్తియై నిలిచింది. తన పాపపు పూదళునికి హతుకుంటే అజీ ఆమెకు స్వర్గనీమ! ఆ నీమలో ఓ మాతృవేద-ప్రపంచాన్నెరుగని ఓ అమాయక ముగ్ధబాలుడు మాత్రమే గోచరిస్తాడు ఆమెకు!

క్రమంగా కొడుకు బాల్యాగస్థరి సుఖకరంగానే ముగింపజేసింది. అతనుకూడా బుద్ధిమంతుడు. సక్రమంగా పరీక్షలన్నీ నెగ్గుతూఉచ్చాడు.

అతను పట్టభద్రుడైనతర్వాత న్యాయవాదవ్యాసమకొంది ఆమె. అతినూ సమ్మతించాడు. సానుభూతి చూపే కొందరు గౌరవనీయుల సాయంతో, విద్యార్థి వేతనాలతో అతను లాకాలేజీలో చేరాడు. అతి కష్టమైన కాలం గడుపుతూవుండేవాడు.

అతనినోకోలా చూస్తూండేదాన్ని. బీదవాడవటం చేత మేమంతా నిరసించే సానివాడలానే ఓ చిన్న గది అద్దెకు తీసుకొన్నాడు. అతనికి ఏ దురభ్యాసయూ, నే నెరిసన్నంతవరకు, అప్పట్లో లేదు. ఆజానుబాదమవు, కంపెలుతిరిగిన తరీరం, నల్లటి ఉంగరాలజుట్టు, పరిశీలనగా చూసే నేత్రద్వయం—ఎంత బాగుండేవాడు! చెబుతుంటే ఇప్పటికీ నేను వివశనైపోతాను.

అతనితోటి చదివే సాటివిద్యార్థులంతా మా ఇళ్లకి వస్తూండేవారు. తిట్లదండ్రులు పంపే ధనాన్ని, వాళ్లకి తెలియకుండా, తమ ఆత్మల్ని వంచించుకుంటూ, కృత్రిమాన్ని అణచలేని ఓ ప్రపంచకీర్తిగా నిరూపించడానికి ప్రయత్నించేవారు.

నా సంగతి వేరే చెప్పవక్కర్లేదు. ఈ పరిత
భారతేశ్వరం, దమ్మలేని, నీరసించిన పిరికిపురుషుల
కాగిత వల్ల కృశించి, నశించిపోయింది నా శరీరం. నే
నావృత్తిని హృదయపూర్వకంగా ఎన్నడూ వాంఛించ
లేదు. మా కులపెద్దలు, సంఘపెద్దలు 'సాంప్రదాయం,
అందుల్లో దోషంలేదన్నాడు. వారి బాధ తీర్చుకోవ
డానికి 'కులవృత్తి' అనే గౌరవపదం చాలా అడ్డం పెట్టు
కోడానికి. ఇప్పుడు డిక్కడ నా శీలాన్ని గురించి అతి
శయోక్తులు చెప్పనవసరంలేదు. దానివల్ల నాకు కలిగే
లాభం ఏమీ లేదుకనుక. మాతండ్రి, తల్లి, బంధువులు
అంతా నిర్బంధించారు. తర్వాత చిలనం, ఆనందం లేని
నా శరీరంలో దురాశ, ప్రతీకారం పుట్టుకొచ్చాయి!
ఈమగపురుషుల్లోకి విషం ఎక్కింది, వాళ్ళని వంశపారం
పర్యంగా నాశనం చెయ్యాలనుకున్నాను.

ఆ కాలంలో నేను అందరిలో శ్రేయమోసిన
వేళ్ళవని శేరుపొందాను. పట్టుదలతో నాప్రాపు పొంద
టానికి కులవిచక్షిత లేకుండా ఉబ్బని చాలామంది
విచ్చలవిడిగా చెబుతారు.

కాని, నామంత్రి నా నింపాదిగా చూడని అత
నంటే నాకు చాలాకోపం. ఆ యువకప్రవరాభ్యు
దంటే నాకు రోమాంచం కలుగుతుంది. ఆ నడికలో
ప్రపంచాన్ని జయించగల నే భైరవం! ఎవ రావీరుడు!

ఓసారి మావీధినుండా వస్తుంటే నా తమ్ముణ్ణి
పంపించాను. ఎలాగైనా ఆయన నిక్కడికి తీసుకొస్తే
గొప్ప బహుమాన మిస్తానని. కనీసం పూరికేనన్నా
వచ్చి, కాస్త పానీయం పుచ్చుకుపోండిఅని అన్నా
చెప్పి తీసుకురమ్మన్నాను. మొదటిరోజు డిక్క
మొహంతో వచ్చాడు వాడు.

మర్నాడు వాడికి క్రితంగోజల్లే చెప్పవలసిన
కిటుకులన్నీ చెప్పి, తీసుకురాకపోతే తిరిగి ఇంటికి
రావద్దని గట్టిగా మందలించాను.

అనుకం నూవాడు అతనితో మాట్లాడడం,
ఆదీను. నుండేలు వేగంగా కొట్టుకుంటుంటే దేహం
చల్లబడిపోయింది.

ఇద్దరూ చాలాసేపు మాట్లాడుకున్నారు.

నుండే గట్టిగా అడుముకుంటూ ఆవంక చూశాను.
పర్యవరాజులాగా గంభీరంగా ఆతనూ, మేకపిల్లలాగా
తమ్ముడూ మా ఇంటిపై పు వస్తున్నారు. నేను మెల్లిగా
లోపలికి వెళ్లి అద్దంలో నా అందాన్ని పరిశీలించుకొని,
వర్షిలో మార్పుని ఏదోభుక్షకం తిరగేస్తున్నాను.

అడుగుల చప్పుడు గాఢంగా వినిపిస్తోంటే లేచి
“స్వాగతం, సుస్వాగతం, రండి” అన్నాను. కాళ్ళ
కడకొట్టటానికి సుగంధపు నీళ్ళు అందిచ్చాను. అలంక
రించివున్న ఆగదిలోకి ఆహ్వానించాను. అతను పరిశీ
లనగానే చూస్తున్నాడు. ఆ గంభీరవదనం ఏమీ
చలించలేదు. ఇద్దరూ మానం వహించాం. ఆమానం
నన్ను దహిస్తోంది! చాలాసేపటికి ప్రకంపించే కంఠంతో
అన్నాడు—“డిక్కడికి నే నెందుకు ఆహ్వానింప
బడ్డానో నాకు సరిగా తెలియదు. కారణం కొంచెం
చెబుతారా?” నే నాప్రశ్న, అంత నిగ్గయాగా, ఆ
మధురకంఠంలో నుంచి వస్తుం దన కోలేదు. నేను తల
క్రిందగవలసినవచ్చిన ఘటన అది!

మాట్లాడలేదు. అసలు మాట్లాడదలచుకోలేదు.
అయినా ఏం మాట్లాడను! “నాలో ప్రశ్నోకత
ఏదన్నా విమ్మల్ని ఆకర్షించిందేమోనన్న సంశయం
నన్ను బాధిస్తోంది. నాకు ఎవరన్నా నాకు తెలియ
కుండా విలువయిస్తుంటే నేను బాధ్యుణ్ణి కాదు.”

“నేను చెప్పదలచుకొంది విపులీకరించడం
మంచిని ఎంకైనా! నన్ను మీ శేదృష్టితో చూస్తు
న్నానో ఆదృష్టికి నేను బాధ్యుణ్ణి కాదు! అయినా
మీ రీతిమయంలో బలహీనత కనపరిచినా అడ్డుతెట్ట
డానికి నేను ఆదృష్టి కాదు.”

నేను మానం వహించడంలో ఇంక ఆగంలే
దనుకున్నాను. “నేనేదృష్టితో విమ్మల్ని చూస్తున్నానో
ఆ శేమంత, మీదృష్టిలోగాని, చాలామందిదృష్టిలో
గాని కారవంకలది కాకపోవచ్చును. నా బలహీనతకు
క్షమించినందుకు మీకు చాలా కృతజ్ఞురాలిని.”

అతను ఓసారి తలెత్తి చూశాడు పరిశీలనగా
ఆమాపులో ఆకర్షణం, సానుభూతి స్పష్టంగా గోచ
రించాయి.

“ఈమాత్రం వచ్చి నేను విమ్మల్ని ఏమన్నా
సంశ్లేషిపరిచివుంటే తృప్తిపడతాను... నేను వెళ్లి
పోదలచుకున్నాను”

నేను మౌనంగా కరిరంలాగా బాధపడ్డాను.
అయినా ఆత్మోద్ధమానంతోనే “మీరు వెళ్లి పోతానని
దృఢంగా చెబుకున్నప్పుడు బలవంతోరీతి ప్రయోజనం
లేదు. కాని నేనిచ్చే ఈ అల్పఆధిపత్యాన్ని ఓ
నూతనపరిచితుడిగా స్వీకరించాలని ప్రార్థిస్తాను.”

నేను ఆమెర్చిన మధురఫలాలిగాని, ఫలహా
రాలిగాని, పానీయాల్నిగాని ఆతను ఏమీ చూట్టుకో
లేదు. మంచినీళ్ళమాత్రం తాగాడు.

“ననున్నే. నా కిదే తృప్తి”

“నా ప్రారస ఒకటి మన్నించండి”-అతిదీనంగా వేడుకొన్నాను.

“ఏమిటి?” అన్నాడు ఆశ్చర్యంగా, ఆశ్చర్యంగా.

“మీకు తీరిక దొరికిన సమయాల్లో, ప్రపంచం బాధగా అలసించిన సమయాల్లో, నాకు సాధ్యమైనంత సాయంచేస్తాను-దయచేసి స్వీకరించండి. మళ్ళీ వస్తారు కదూ?”...కాసేపు ఆలోచించాడు.

“దీంట్లో అభ్యంతరంపెట్టాల్సింది నేనున్న పరిస్థితిలో ఏమీ లేదు. కాని ప్రపంచంలో అర్థించినా, అవసరమైనా ఎవరూ నా వంక చూడలేదు. కాని మీరు వాళ్ళకంటే చాలా ఉత్తమా వ్రతములని నా అభిప్రాయం. ననున్నే.”

కరవేగంతో వెళ్లిపోయాడు. ఆ మొలుపుతీగ! గట్టిగా వేసిట్టూర్చు విడిచాను కొంత ఊహించుకున్న తృప్తితో!

* * *

“అతను వెళ్లిపోయాడు. ఆనడకలో ఎంత రాజసం! ఎంతటివి!” ఈ ఊహలతో స్వీచంగా చాలా రోజులు వేసారిపోయాను. ఆ దిగ్విలాసాన్ని మార్చి నేను కలలుకనడానికేనా నా మనఃపథంలో మెరిసింది! ఎందుకు నా యావనం, నా రూపం, నా భాగ్య సంపదలు! సంతృప్తిలేని జీవితానికి ఇవన్నీ తృణప్రాయాలనుకున్నాను. తమ్ముణ్ణి చాలాసార్లు పొమ్మన్నాను. వాడు కొన్నిసార్లు పోయి, మరికొన్నిసార్లు పోయినా నని చెప్పి, మొత్తానికి ఒకటే కర్తవ్యంమైన సమాధానం చెప్పేవాడు. అవును. నాలో వేదనని వాడు గుర్తించుకోలేడు. అంతేందుకు, నేను క్రైమించకలనని వృద్ధదయపూర్వకంగా ఎవ్వరూ నమ్మరు! నేను కాదు కనుక కాదుకుని కళ్ళు కాయలుకాచిపోయాను. నారాజు రాడు! నేను విపరీతంగా పరితాపపడ్డాను. నేను వేత్యము. నా మాట నమ్మరు. ప్రజలు గౌరవించే స్థితిలోకి నేను ఎప్పుడూ రానని తెలుసు. మళ్ళీ ప్రజలే చాటుగా నన్ను అర్థించి, స్వాగతంగా, సత్కారార్పణికి దూరమౌతారు.

నేను వేత్యనలనానికి కారణం? అమ్మనాన్నా వాళ్ళు నిర్బంధించబట్టేనా! వాళ్ళు నిర్బంధించటానికి కారణం? దారిద్ర్యమా? కలంకంటే దారిద్ర్యం

ఎక్కువా? దారిద్ర్యాన్ని ముఖ్యకారణంగా భావించడానికి వీలులేదు. ఎంచేతంటే మేము కట్టుబట్టలకు, తిండితిప్పలకు తీసిపోయినవారం ఏ విధంగాచూసినా కాము! ఏమయినా అవనీ, నేను వేత్యము! ఎందుకీతర్కం? ఎందుకీబాధ, పరితాపం? తీరని మనోవేదన!!! ఓ విధంగా చాలామంది హిందూస్త్రీలకంటే, భర్తలులేనివారికంటే చాలా స్వతంత్రంగానే వున్నాను. నన్ను ఎవ్వరూ కాపించటానికి వీలులేదు. నేను చాలామందిని తిరస్కరించగలను. బుజ్జించబడగలను. కాకపోతే, ముందుజన్మలో ఏమైనాగానీ! కళ్ళ ముందర నేను చూడని, ఆన భవించని కష్టముఖాల్లో, అందుట్టో చచ్చిపోయింతర్వాత, ఏమైనా ఫలవారేను!

నా ఆత్మసంతృప్తికోసం ఏదో సమాధానపరుచుకో ప్రయత్నించేదాన్ని”

“అతను రాలేదా?” విశూ చాలా ఆశ్చర్యంగా అడిగాడు.

ఆ ముసలినర్చు కళ్ళల్లోని లోతైన సముద్రాలు సగర్వంగా పొంగినాయి!

“రాకుండాపోలేదు. మా ఇద్దరికీ...” ఆమె ఫటుక్కున అగిపోయింది. చాలాసేపటికిగాని ఆమె లేరుకోలేదు.

“విను, ఏమెందవకున్నావ్?” అంది విషాదంగా.

విశూ మహాసమృద్ధుడైన గురుదేవుని పాదాల ముందు శిష్యుడు వినయంగా కూర్చున్నట్లు కూర్చున్నాడు. అలసట, అలుపు మరిచి అతనిలో అంత నవ్యత్వం ఎలా వచ్చిందో!

డాక్టరు కిటికీలోంచి చూశాడు ఇద్దరినీ. రోగి ముఖంలో ఆయన చాలా మార్పు కనిపెట్టాడు. ఆ నిశ్శబ్దం మూర్తిభేదించిన గదిలో వారిద్దరే ప్రపంచం అనుకున్నట్లు కూర్చున్నారని పరవశత్వంలో!

కాసేపు చూసి డాక్టరు పరీక్షించకుండా పోయినాడు, తృప్తితో.

“నేను చాలా నిరాశ చేసుకున్నప్పుడు, వస్తాడని ఎన్నడూ అనుకోనప్పుడు అతను ఆదరా బాదరాగా ఓ రాత్రి వచ్చి తలుపుకొట్టాడు. నేను మొదట ఎవరోననుకొని “ఇవ్వకు వీలులేదు.” అని నిద్దరమత్తులో అన్నాను విసుగ్గా.

కాని, ఆ గంభీరనాదం నా మక్కువ వదలగొట్టింది. నా స్వామి తన భక్తురాల్ని రక్షించడానికి

వచ్చాడు. నేను ఆశ్చర్యకరమందలతో అతన్ని వేయి ప్రశ్నలడిగాను. మధురంగా వ్యవహరించాను. చేశాను. ఎంత నిబ్బరం కనపరిచాడు! ఏమీ తొణకలేదు. మొత్తంమీద అతని ప్రవర్తన ఆశ్చర్యకరమే కట్టించింది.

“నే నెందుకు ఇక్కడికి రావల్సివచ్చిందో అన్న విషయం చెప్పకోటాని కేసుంలే ఘనమయిందిమటుకు కాకపోవచ్చు” — నిట్టూర్పు పలికాను.

అర్థమేమిటగా నాస్వామిచేత్రాల్లోకి చూశాను. నిశ్చల, నిరీహ, నిరీషణతలు!

“నేను నిన్ను వ్యవహరించే విధంలో సంతోషం కలిగించా నుకోటంమాత్రం పారపాటుకావచ్చు”

“ఏమిటో చెప్పండి”

“ఇప్పుడు నాపరిస్థితి నీకు కొంచెం చెప్పడం అవసరం. నే నో బీదనివ్వొద్దని. మాఅమ్మ...” అతను అనిపించాడు. గాఢవిషాదాన్ని నితమైన అతని మొహం లో శోకపూరితస్వరూపం ఓనిమివం నృత్యం చేసింది.

“అంతలా అనవసరం ప్రస్తుతం. నాకు డబ్బు కావాలి అనవసరం” అన్నాడు.

నా స్వామి కోరికే చాలా అలాచించడంకూడా నా? వేటిని త్యక్తప్రాయంగా చూసి నారాజును సృష్టించానో, ఆ విషయమేమిటో వాటిని గౌరవించి, నన్ను తృప్తికరపర్చాడు!

నేను కాగడం అడవిగడలనుకోలేదు. నాకు తెలియటం అనవసరం. అతనికి పబ్బు కావాలి. అంతే.

అల్పంగా తీసి చూశాను. అప్పుడే కేరయ్యకైటి యిచ్చిన గెండు పచ్చకాకితలు అగమ్యదాయ, మాట్లాడకుండా అతని కేబుల్ క్రుక్కాను.

“ఎందుకు ఇదంతా? నాకు యాదృశపాపాలు చాలు” అన్నాడు.

“తిరిగి యిస్తే ఒట్టు” — గట్టిగా అతని చేతులు పట్టుకొని ప్రార్థించాను.

“నేను తిరిగి వేటిని మీకు ఎప్పుడు ఇవ్వగలనో సరిగా చెప్పలేని సీతిలో వున్నందుకు సిగ్గుపడుతున్నాను”

.....

“మీరు నన్నెక్కడకు. నేను హామీ యివ్వడానికి నాచదువుకునే పుస్తకాలన్నాయి. అవయినా ఎవరో వాడుకోటానికి యిచ్చారు”

“నాకు మీ కేమీ చెప్పకుండావుంటే బాధ కలిగించకుండావున్నావా రవుతారు. మీదగ్గరినంచి తిరిగి తీసుకుంటా నన్నది కల్లామాట. మిమ్మల్ని ఒక్క విషయం అరిస్తాను. మీకు సహాయం చేస్తూ బలవంతం చేస్తున్నా ననికోబోకండి. అప్పుడప్పుడు నా కగపడుతుంటారుకదూ?”

“మీరు ఏ నమ్మకంమీద నాకీస్తున్నారో నాకు తెలియదు. కాని నేటికి జీవితంలో ఒక ఉత్తమోత్తమమైన జీవనానందం నాకు లభించినందుకు గర్విస్తున్నాను.”

“ఈమిటిలో ఎక్కడికి పోతారు? ఇక్కడ వుండరాదూ?” అన్నాను.

“నాకు పరిశీలనలు దగ్గరికొచ్చాయి, ఏవిధం గానూ ఇక్కడ వుండటానికి అవకాశంలేదు.”

“ఎల్లి చదువుతారా?”

“అవును. మాఅమ్మ చాలా కష్టపడి చదవమని పెప్పించి. మాఅమ్మని-ఆ ప్రేమయ్యారని - లోకాలంతా నివ్వరపోయి చూసే త్యాగాన్ని చూసి చాలా సేపు క్రమిస్తాను.”

“మీకోసం అంత త్యాగం చేసిందా మీఅమ్మ?”

“ఆమెత్యాగాన్ని నేను నా కందినంతకంటే పూహించుకుంటున్నాను. ఆమె నాకే కాదు. దగ్గర నారాయణుల కళోర ఆక్రందనలకి ఒక మూర్తిభవించిన స్వరూపం... నేను ఆంధించే దేవత ఆ మాతృమూర్తి.”

“ఎప్పుడైనా జ్ఞాపకమిస్తే నానమస్కారాలు అందజేస్తారా?”

“ఆ, రప్పకుండా” — అతను అలాచించాడు.

“దయచేసి అందజేయబోకండి. పారపాటున అన్నాను. నేను మాతృమూర్తిని కాను. కాలేనీమో! వేళ్ళివ్వకదూ? పోనీ, ఎవ్వరికీ తెలియకుండా ఆరాధించుకోనియండి” నూటిగా, అసహాయంగా చూశాడు. ఇద్దరం భూస్థంగా నిశీథంలోకి చూశాం. మా మధ్య అగాధాలు!

“క్రమకట్టించినందుకు తుమించండి. తెలవు.”

“వస్తాడుకదూ?” గడ్డదస్వరంతో అర్థించాను.

“తప్పకుండా. తప్పించుకోలేను” తొందరగా తలవంచుకొని అతను చెల్లిపోయాడు. నన్ను నిరాశలో ముంచి నిశీఘ్రంలో పోయాడు.”

* * *

ఆ మనసినక్క ఈ ప్రపంచంలోకి వచ్చి, తలెత్తి రోగిని చూసింది! ఒకటే ఆశ్రుధారలు కారస్తున్నాడు. ఎంత నేపట్టుంచి ఏడుస్తున్నాడో-కళ్లు ఎఱిబడ్డాయి. ఆమె మెల్లిగా తువ్వాలతో అద్దింది.

“చెప్ప. దయచేసి. నా ఆనందానికి అంతరాయం కలిగించబోకు”

“ఎందుకు ఏడుస్తున్నావ్ ?”

.....

“నీవంత జాలిగుండెగలవాడి వనకోలేదు. పోనీ, మానేస్తాతే. మరి ఏమబోకు”

“నేను ఏడవను” ఏమో ఏమీభావం వెలిబుచ్చని స్వగంతో అన్నాడు.

“నాకు చెబుతుండు. నాకది చాలు. అంతకంటే ఈ ప్రపంచంలో నేను కోరేదిగాని, ఘనమైదిగాని లేదు. దయచేసి చెప్పరా ?”

ఆమె అతనికి పాలు యిచ్చింది. ఏమో నిరాకరించాడు.

“రోగం తిరగచెబుతుంది. నా మాట విను”

“నేను జీవించాలని నాకు ఆశలేదు”

“నువ్వంత విరాగికని అనకోలేదు ; అయినా బ్రతికున్నవారిలో చాలామంది జీవితసుఖం అనుభవిస్తామనిగాని, అనభవించగలమనికాని బ్రహ్మకటం లేదు.”

“నేను పాలుత్రాగడం నీకు ఏమాత్రమైనా సుఖంకలిగిస్తే నేను ఎందుకు అభ్యంతరపెట్టాలో నాకు తెలియను.”

ఏమో అయిష్టంగానే తన శరీరానికి మేలు చేశారావు. తనలాంటివారే అంతటా వున్నారనుకొన్నాడు. “దయచేసి చెప్పండి. నేను వింటూనే వచ్చిపోవాలని అనుకుంటున్నాను. చెప్పరా ?”

ఆమె చకిత అయింది. ఎవ రీదుఃఖభజనుడు ? ఇత నెవరో తనకు తెలియదు. గత పాతికసంవత్సరాల నాటి మా జీవితగాథను ఎందుకు చెప్పాలో, అత నెందుకు అంత ఆక్రమకనపరుస్తున్నాడో తనకు అయో

మయంగా వుంది. కాని ఎవ్వరూ సానుభూతిని చూపని ఈ అభాగ్యునిలాంటి జీవితం ఎవ్వరికీ, ఎప్పుడూ ఆ నిర్ణేత ప్రసాదించవద్దనే ఆమె ప్రార్థించింది.

“బహుశః నన్ను గురించి నువ్వు విచారిస్తావు” నవ్వే కాదు. నా రాజుమూడూ కరిగిపోయాడు.”

మల్లీ ఓ రోజు రాత్రి వచ్చాడు. పెరిగిపోయిన గడ్డం, కృశించిన దేహం... ఆ మలివస్త్రాల్లో, నల్లమబ్బుల్లోని కళిలా వున్నాడు నా ప్రభువు. ఇలా అన్నాడు. “ఆ వేళ డబ్బివ్వకపోతే ఏ దురుంతం తలపెట్టేవాడినో తెలియదు. అయినా అమ్మ నాకు సాయం చేయలేక పోయింది. ఈ నెలవల్లో మీ దగ్గర నన్ను గుమస్తాగా నన్నా పెట్టుకోండి. నేను మీ ఆవృతీర్చింది ఎక్కడికి పోదలచుకోలేదు.”

అతన్ని చూస్తే విపరీతవిచారం వేసింది. మెల్లిగా మాటల్లో అతన్ని స్థిమితపరిచాను. భోజనం పెట్టి మంచి బట్ట లిచ్చాను. మెల్లిగా అన్నాడు: “మీరు నాకు డబ్బి వ్వకపోతే ఇక్కడ వుండరా ?”

కొంచెం ఆలోచించి అన్నాడు: “వుండను.”

నేను అతన్ని పోగొట్టదలచుకోలేదు.

“మిమ్మల్ని ఇక్కడ వుండమని కోరుతున్నాను. ఎలా భావించుకున్నా ఇబ్బంది లేదు.”

అతను అంగీకరించాడు. అతనున్న ఆ రెండు నెలల్లో పరపురుషుణ్ణి నా గుమ్యం తొక్కినీలేదు. చాలామందికి నాకు పెళ్లయిందని చెప్పాను. చాలామంది ఎన్నివిధాలుగా అడుగున్నారో, అనుకుంటారో నే నిప్పుడు చెప్పటం అనవసరం. ఆ ప్రస్తుతం.

కాని అమ్మ, నాన్నా ఈ విషయంలో నాకు కలిగించిన కత్తిడి ఏ మాత్రం గౌరవం వున్న వ్యక్తిగాని వహించరానిది. అతన్ని చూసుకునే అన్నిటికీ అంగీకరించాను. నేను మీకు అనుపదాలంటే నా యిష్టానికి వ్యతిరేకు లకండని మందలించాను. గాడ్డు తమాయించుకున్నాడు. ఎప్పుడైనా నావెట్టి తగ్గి మొదటి నీలిలోకి రాగలనని వారినమ్మకం. నన్ను కదలిపెడితే వారికి జీవనాధారంలేదు.

అతని స్నేహితుడు-మాయంటికి ఆపవడపప్పుడు వస్తుండేవాడు-కోకర్. అతను నన్ను కార్లా వేల్లా పడి ఆశించాడు. తన సాహచర్యాన్ని విరమింపజేయవద్దనీ, తన ఆగస్త్యక్రిమంతుణ్ణి, నన్ను మహారాణిని చేస్తానని చాలా ఆలోచింపాడు. అతని మాటలు

వింటుంటే అతనిమీదుండే అసహ్యం ద్విగుణీకృతమైంది.

శంకర్‌కు, నాకు సంబంధం విడిపోయినతర్వాత అతను మానాన్నతో ఏవో మంతనాలు చేయటం మొదలుపెట్టాడు."

విశా అడిగాడు. "మీరు ప్రేమించిన వ్యక్తి చేకవిటో చెబుతారా?"

ఆమె చెప్పగా వచ్చింది. "నే నెప్పుడూ అతనిపేరడగలేదు. నాకు అతని చేరుతో అవసరం ఎప్పుడూ కనిపించలేదు. నాదగ్గరికి ఇరికరకు ఎంతోమంది వచ్చేవారు. వారు నాచేరునుగురించిగాని, నేను వారిచేరునుగురించిగాని ఎప్పుడూ ప్రస్తావించుకోలేదు. నాకు తెలిసినంతవరకు శంకర్ "రావు" అంటుండేవాడు. శంకర్ అతనితో ఇదివరకంటే ఎంతో అన్యోన్యంగా పూనుకుతిరుగుకుంటే నేను భయపడ్డాను. ఓవిధంగా రావు అమాయకుడు. నామీద ప్రతీకారంతో అతనిలో ఏ విచిత్రాలు ప్రవేశపెడతాడో అని శంకించేదాన్ని. కొద్దికాలంలోనే నాశంక నిజమయిందని రుజువయింది. రావు ఓరోజు చాలాకోపంగా నాదగ్గరికి వచ్చాడు.

"మాడు. నే నీక్కడుంపెంబం బాగుండేదు. మా అమ్మద్రాసిన ఈజాబులు మాడు. వూరంతా నవ్వుకుంటున్నారట. ఆమెకు తలవంపుగా వూదట. "

నేను తలవంచుకుని నిల్చున్నాను.

"శంకర్ నే నేమో నీకు అడ్డుతగులున్నానని చెప్పాడు. ఎవర్ని బాధపెట్టడం నావంతు కాదు."

మెల్లిగా ఎవ్వరో తలపుతట్టారు.

శంకర్ వచ్చాడు. ఆసమయంలో అతనంటే నాకు మండిపోయింది.

"శంకర్, దయచేసి ను విక్రమించి వెళ్ళు. నువ్వు నన్ను ఇంకెంతకాలం సాధిస్తావోచూస్తాను. నీవత్యంలో అధికమించిపోయాడు." ఇంకెలాకే ప్రక్కగదినుంచీ ఇద్దరు వచ్చారు. అమ్మా, నాన్నా. "ఏమిటి ఎరిగన్న ఆ పెద్దమనిషిని అలా తూలనాడుతావో? మాటా మంచి ఏం అక్కర్లేదా ఏం?" అంది అమ్మ.

"నువ్వు అడుక్కుంటావంటే నే దిగులుపడను కాని మమ్మల్ని అడుక్కుంటేట్టు చేయబోకు" చురచురా 'రావు' కంక చూస్తూ "నువ్వే కారణం ఈ

కుపానుకంతా!" అంటూ వెళ్లిపోయాడు. శంకర్ సగర్వంగా స్వగతంగా చాలా సంతోషించాడు.

"గొడ్డుటావును ఎన్నార్లు గోకినా ఒకటే... నీ వెట్టిగానీ" అంటూ నిస్సందించి పోయింది అమ్మ.

శంకర్ మెల్లిగా అన్నాడు: "రావు, నేను నీకు నీతులు చెప్పడానికి రాలేదు. నువ్వుండే పరిస్థితిని బట్టి, నువ్వు మీ అమ్మగారికి నెరవేర్చాల్సిన బాధ్యతని, గౌరవాన్ని బట్టి ను విక్రమించి ఎంతత్వంగా విడుదలైతే అంత మంచిదని చెప్పటానికి వచ్చాను." రావు చేత నా చేత నాలన్నీ పోయినవాడిలా నంచున్నాడు. "తమించమని అడుగుతూ ఓ విచక్షణం చెబుకున్నాను. మీ అమ్మగారికి శరీరస్పృశత లేదని కచ్చాకర్చిగా వింటున్నాను. బహుశా నవిక్రమించి విడుదలవడానికి ఎటువంటి ఆటంకమూ వుండదు. ఎందుచేతంటే, నువ్వుడబ్బువుమను విచారపడనవసరం లేదుకనుక. ఈ పర్యలో మూడువందలున్నాయి. నీయివ్వ" అంటూ పిల్లలా వెళ్లిపోయినాడు. ఎంత ఆప్తుమైతే...ఒకప్పుడు రావు అతీదీనంగా, పరీక్ష రుసుంకోసం అర్జించినా చిల్లగవ్వ ఇవ్వని సర్వాశ్రయ శంకర్! నన్ను పట్టో వేసుకోదానికి, అడ్డంకి తీసుకువోదానికి మూడువందలు అనాయాచికిగా, సులభంగా ఇచ్చివేశాడు! రావునునస్సులో లోకాలు తిరిగిపోయినాయి. కిచ్చినాడిలా పరిగెత్తాడు. ఎక్కడికి!

"రావ్, ఎక్కడికి? వుండు. నామాట విశ్." అని ఆక్రందిస్తూ అరిచిన నా ఆర్తవాదానికి గదిలోని గోడలు ప్రతిస్పందించాయి. పోయినాడు. "గొడ్డుటావు" అన్న అమ్మమాట అతనిని వేలాడుకుంటుంది! "ఎక్కడికి పోయినాడు నా రావు? నా ఆత్మశ్రోతి ఆరి పోయినట్టేనా?" గెండురోజులు దిండులో తలదూర్చుకుమిలిపోయినాను. నా రావు రాడా? నా రాజు లేడా??

* * *

నేను నిశ్చయించుకున్నాను. కార్యసాధకుడు అయిందానికి విచారించడు. అతని దృష్టి ఎప్పుడూ భవిష్యత్తంతా కలయదిరుగుతుంది.

ఆప్రయత్నంగా గదిలో ప్రేలాడగట్టుబడిన దివ్యరూపుడు వివేకానందుని చిత్తరువు చూశాను. ప్రపంచాన్ని కాపించే గంభీరత, సత్యాదర్శము అతనిలో పుట్టిపడుతున్నాయి. ఎన్నోసార్లు ఆ దిగ్విమూర్తి కంక చూశానుగాని ఎందుకో ఈసారి నాలో మహత్త

రమైన మార్పు తీసుకొచ్చాడు. ఆ మహనీయుడిలో ఎంత ప్రకాంతత!

రమ్యుణ్ణి లేపి ఆయన పూర్వో పున్నాగో శోకో కనుక్కురమ్యుని పంపాను. మాట్లాడలేని పీఠిలో పున్నా డనీ, తనతో ఏం మాట్లాడక, అర్థంకాని చూపులతో వింతగా చూశాడనీ చెప్పాడు.

గుండెల్లో తుపానులు చెలరేగాయి. శరవేగం తో డాక్టర్ని పిల్చుకొని చల్లైతే అగడికి. మెల్లిగా లోపలికి వెళ్లి అతనిని మృదువుగా స్పృశించాను.

“ఎందుకొచ్చావ్ శక్తి?”

“ఇప్పుడు నన్ను ఒక్కండి.”

డాక్టరు ఆతనితో నన్ను మాట్లాడకద్దని సంజ్ఞ చేసి, జగత్తగా పరిక్షించి, చేయవలసిన సదుపాయాలన్నీ చెప్పి మండిచ్చి వెళ్ళిపోయాడు.

వారంగోజులైతర్యోక మామూలుస్థితిలోకి రా గలిగాడు. ఓకోజున అడిగాడు “డాక్టరుకి డబ్బు ఎవ రిచ్చారు?”

“మిమ్మల్ని చూసి జాలిదలచి డబ్బు అవగ లేదు” అన్నా ఏమంటాడో నని!

“నన్ను గూర్చి ఎవ్వరూ జాలిపడమని కోరరు. నన్ను పరిహారంగా ఆయన అమ్ముకున్నా సంతో షిస్తాగాని” అతను కోపంతో అన్నాడు.

“మరేమీ అనకోబోకంపి. నా చంద్రహాసాన్ని అమ్మారు.” అతడు అనవాయుంగా, స్థిర్యో తలవంచు కున్నాడు. బీదరికంలో వున్నందుకు ఎవరన్నా అవ మానపడుతుంటే “రావు” మొదటివాడనే అంటాను. ఇద్దరం అగడిలోనే వుంటున్నా మని చెప్పాలి. ఎవ రన్నా ఒకరు ఆర్పించింది కాలం వెళ్ళును.

“మనం వుండటానికి డబ్బు లేదు. ఎలా తీవించడం?” అన్నాడు భోజనం చేస్తూ ఓగ్రాత్రి. ఒక్కసారి మనస్సు ప్రకంపించింది.

“మీకు తెలుసు నేనిదివరకు ఎలా సంపాదిస్తున్నానో. మీ అభ్యంతరం లేకపోతే మనకోసం ఏమన్నా చేయడానికి సిద్ధపడుతున్నాను.” రావు వణికిపోయాడు.

“నేను నిన్ను ఈ విషయంలో కాంచే స్థితిలో మాత్రం లేను. అయినా ఓహృదయపూర్వక సన్నిహితుడిగా, శ్రేయోభిలాషిగా ఒక్క విషయం పొరిస్తాను. మీరు అప్పత్రి దయచేసి చూశేయరూ?”

అన్నాడు. గంభీరంగా అన్నాడు. “ఈ భాగ్యవంతులం తా పిరికి వాళ్ళు. ఏమీ పని చేయకుండా, పని చేసి కృశించే అభాగ్యుల ధనాన్ని, అన్యాయమనన్నా లేకుండా హాయిగా అనుభవిస్తున్నారు.”

నాస్వామికి మనస్సులో నానమస్సుల్ని అర్పించుకున్నాను. అప్పటినుంచి ‘రావు’ విధివిరామం లేకుండా ఉద్యోగంకోసం అన్వేషించడం మొదలు పెట్టాడు. కార్యసాధనకోసం ఎంత కష్టాన్నయినా లెఖించేయ్యడు.

చాలావిచారంతో కూర్చున్న అతన్ని ఓకోజు అడిగాను: “మీక్కడా వుద్యోగం దొరకలేదా?” పెద్దగా నవ్వాడు.

“వుద్యోగం చెయ్యడానికి సమర్థతని, విజ్ఞానాన్ని చూస్తే ప్రపంచం ఇట్లా వుండను.”

“ఏమయింది?”

“నాస్త్విఫీకటని, యోగ్యతాప్రతాలన్నీ టిని సరిగా ఎవ్వరూ చూడలేదు. నేనో ఆనామకుణ్ణి నన్ను చూడడానికికూడా ఎవ్వరూ రమ్యురలేదు. భాగ్యవంతుడు సాటివాడికే ఎప్పుడూ ఇచ్చుకుంటాడు. రానురాను వాళ్ళు ధనవంతులయి ఈ ప్రపంచాన్ని ఓ మధురకలగా భావించుతారు. మనం ఇలా కృంగిపోవలసిందేనా క్రమక్రమేణి?”

“హానీ, మీ కభ్యంతరం లేకపోతే నేను...” దుఃఖంతో మాట్లాడలేకపోయినాను. మృదువుగా ఆ పాడుగాటి వేళ్ళతో నా కురుల్ని సరిపెట్టాడు. “నేను ఆత్మాభిమానంబుషయంలో బీదవాణ్ణి కాదు. జ్ఞాపకమునుకో. ప్రపంచం తాత్కాలికంగా దుష్టుల్ని గౌరవించినట్లగపడొచ్చు. సత్యాదర్శనంకోసం ఎదురీడు తాను ఏమైనాగాని దొంగ పట్టుబడనంతకాలం ఆపని అభినందించవలసిందే కాదేమో!”

“వొంగతనం చేయడానికి యుఖ్యకారణమేమిటి మన దేశంలో?”

“అవును. ఉచితానుచితాలకీ, మంచి చెడ్డలకీ చాలా భేదం వుంది”

“నేను వుండబట్టి మీపరపతి చాలా చెడిపోయింది. నేను వదలిపెట్టడం నాకు ఏం కలిగిస్తుందో నాకు వదలిపెట్టండి. మీకన్నా తీవ్రం సాఫీగా నడుస్తుంది.”

“వద్దు కీ. ఎక్కడికన్నా మన్నెరుగని చోటికి తలపోవాం” నన్ను దగ్గరికి తీసుకొని గుండెలకి గట్టిగా అదుముకున్నాడు. అప్పట్నుండో— “ఒక కొరత జీవితంలో కాళ్ళతంబు తీరిందని భావిస్తాను” అన్నాడు. ఒక్కతనం బాధల్ని, సాంఘిక గౌరవాన్ని, ప్రపంచాన్ని మరిచాం. కష్టాలు కానని లోకంలో స్వేచ్ఛానిహం గాలం మేం. కడుపులో ఆకలి బాధిస్తున్నా—నాకు బాగా జ్ఞాపకం—మేం ఆ పరవశత్వంలో కరిగిపోయాం.

ఎంత సేపయిందో తెలియదు. ఎవరో గట్టిగా అతని పేరు పిలుస్తూ తలుపు తట్టుతుంటే నేను మెల్లిగా లేచాను.

రావు ఆస్యరాన్ని పోల్చుకున్నాడు. అతని ముఖం పాలిపోయింది.

అతను తలుపు తీశాడు. శంకర్ మొదట వచ్చాడు. తర్వాత మెల్లిగా కీ ఆమ్రా, నాన్నా. తర్వాత ఓ పెద్దమనిషి. అందరికంటే చివర ఓ శోకమూర్తి—రావు తల్లి వచ్చారు.

రావు వినయంగా అందరికీ నమస్కరించాడు. అమృతాబార్ని సృష్టిస్తే ఆ తల్లి ప్రేమ పొంగిపోయింది. తన కొడుకుని, తన రక్తాన్ని గట్టిగా కాగలించుకొంది. ఎన్నాళ్లయిందో చూసి! ఇద్దరూ చాలాసేపు అశ్రుధారలు కారుస్తూ అలాగే వుండిపోయారు. శంకర్ మాట్లాడి విషయం విన్నాడు. కాని, ఆస్తిగతమత్యూరి అశ్రుధారల్లో కరిగిపోయాడు.

వీరంత ఇలా పనిగట్టుకొని రావడమేమిటి? శంకర్ అన్నాడు—“నే నిక్కడకు వచ్చి మిమ్మల్ని భంగపరిచినందుకు తీవ్రమంది. వీళ్ళకు దోషమాపడానికి మాత్రమే వచ్చాను. నమస్తే.” అతను వెళ్ళిపోయాడు. పిల్లలా పారిపోయాడు.

నే నీ ప్రతిఘటించే సమకాలిని ఎదుర్కొనే క్రితంలో లేను. నామాట వారు నమ్మరు! మానాన్న అన్నాడు—“నవ్వు మాకేగాక ఒక తల్లిని, కొడుకుని వేరుచెయ్యడంలో ప్రయత్నమాత్రం పూర్తియ్యవచ్చు?”

అమృత అంది: “నీ కిక్కడ వుండటానికి ఒక్క క్షణమన్నా స్థానం లేదు. నీ అభివృద్ధిని నువ్వు నిరోధించుకోవటం చూస్తూ ఎన్నాళ్ళు పూర్తికాగలం!”

ఆ వచ్చిన పెద్ద మనిషి అన్నాడు: “అమ్మాయీ, నవ్వవద్దో నాకు తెలియదు. కాని ఓవిధంగా కల్పం

చుకున్నందుకు ఏమీ అనుకోవోకు. మీరు ప్రేమంటే ఏమో తెలియని అజ్ఞానవయస్సులో వున్నాడు”

రావు తలెత్తాడు ఏదో చెబుదామని.

“అమ్మా, నిన్ను గురించి మాకందరికీ విచారంగా వుంది. నువ్వు ఎవ్వరి సాహచర్యం చేస్తున్నావో, అందులో ఎటువంటి పరిస్థితుల్లో మా ఆత్మాయితో నేను నెరిపావో అదిమాత్రం ఎన్నటికీ సిద్ధించరాదనే మీ ఉద్ధయల శ్రేయస్సుకోరి చెబుకున్నాను.”

నేను ఈ ములుకులవంటి మాటల ధాటికి తారు కోలేకపోయాను. రావుజీవితం నా సాహచర్యంవల్ల ఏమీ బాగుపడే అవకాశం నాకు గోచరించలేదు. ఎందు కింతమందికి అసంతృప్తి? అందరికీ తిరిగి నమస్కరించి, రావునక “క్షమించమన్నట్లు” చూసి వెళ్ళిపోయాను. నేను వస్తే చాలనుకున్న ఆమ్రా, నాన్నా వెంటనే నన్ను బంకిలో తీసుకెళ్ళారు. కాని రావు ఎలా వున్నాడనకున్నావో? దీనాతిధివైన, ప్రాణేయ ప్రార్థనకైన చూపు చూశాడు. గొంతు సవరించుకొని ఏదో చెప్పబోయాడు. కాని ఏం మాట్లాడలేకపోవటం ప్రత్యక్షంగా చూశాను.

“అమ్మా” అంటూ కూలబడిపోయానాడు.

తర్వాత నాకు తెలిసింది! ఆమె ఆగింది అతన్ని చూస్తూ విశూ అతిప్రవృత్తిని చూడ వేరుకున్నాడు. భూయంగా దగ్గుతూ తొట్టిస్తూ వుమ్మేశాడు. దాంతో పాలు చాలా క్రమంగా పడింది. ఆమె చాలా భయపడింది.

“డాక్టర్, డాక్టర్” అంటూ పల్చే ఆమెను బలవంతగా ఆపాడు. “నేను కొన్ని గంటలు జీవించాలంటే డాక్టర్ని పిలవద్దు. నన్నెక్కడో చెయ్యలేదు! కనీసం నాప్రక్కని మౌనం అతని జీవితగాఢని చెప్పి, నీశ్రమకు నేనేం ఋణం తీర్చుకోగలను కనుక!”

“ఎందుకు అంత ఆశ్రుత అతని గలించిన జీవితం మీద?”

“నా జీవితచరిత్ర అడుగబోకు. ఓ విధంగా మా ఇద్దరి జీవితాలూ ఒకటే. అందుకే అంత ఆశ్రుత” అన్నాడు విశూ.

“అవును. చాలామంది జీవితాలు విచిత్రంగా ఏకీభవిస్తుంటాయి.”

అతను కన్నుల నీరు నిండుకున్నాడు. గత జీవితచరిత్ర ఆ కన్నీటిలో అతను చూశాడు!

“విను, అతనిపై నాకు మమకారం పోదు. రోజూ చూసి పోతుంటే చూసి సంతోషించేదాన్ని. తమ్ముణ్ణి అతని యోగక్షేమాలు కనుమర్చుకొని ఎప్పుడూ పంపుతుండేదాన్ని.

తల్లి అతనికి నీలినీగురించి, సాంఘికమర్యాదను గురించి చాలా చెప్పేదట. ఆ వచ్చిన పెద్దమనిషి చాలా ప్రశంసించేటట్లు. బాధితలచి చదువు పూర్తయేవరకూ పూరికే సాయం చేస్తానన్నాడట. ఇది ఒకవిధంగా నిజంగా జరిగిందనే చెప్పవచ్చు కొంతకాలం.

ఎందుకంటే, రావు నిజంగా మారిపోయాడు. దుస్తులు, అన్నీ మారిపోయాయి. ఆ ఆమాయికముఖ లావణ్యం ఏం చీకట్లో చాచాడో! తమ్ముడు అగుపడి నవ్వుపల్లా డబ్బు యిచ్చేవాడు.

ఓ రోజు తమ్ముడు చెప్పాడు: “అక్కాయ్, నీ కిడిగో డబ్బు ఇవ్వాలిట. ఇదిగో ఆరునిచ్చిన పర్సన్” అని యిచ్చాడు.

నాకు ఆశ్చర్యం కలిగింది. నన్ను మనసపరచి దానికేగా ఇని ఇవ్వటం! ఆ డబ్బును రోపంతో అవతల పారేశాను.

ఇంకోరోజు నాకు ఆశ్చర్యం వచ్చి అన్నాడు: “ఏం చెప్పను అక్కాయ్! ఆరున ఎలా తాగుతున్నాడనుకున్నావ్! నేను వెళ్లితే నాకు యివ్వటానికి వచ్చాడు. ‘ఎంతో ఆనంద మిస్తుందట’ అంటారాయన. గదిలో కేంకర్, ఆరున, ఇద్దరు రూపనకు లైన స్త్రీలు... ఏం చెప్పను?” అన్నాడు.

నేను నమ్మలేదు. ఇలా మారిపోతాడని నే నెన్నడూ అనుకోలేదు. నా సాహచర్యం నశించినందుకు ఉన్న తస్థితిలోకి వస్తా డనుకున్నాగాని ఇలా వినాకేకరమైన పంథా ననుసరిస్తా డనుకోలేదు. ఆ రాత్రి బయలుదేరి అతని బసకు పోదలచుకున్నాను, ప్రచ్ఛన్నంగా కిందికి పోయినప్పుడు కేంకర్, నాన్నా మాట్లాడుతున్నారట.

కేంకర్ అంటున్నాడు: “పిచ్చిపిల్ల! సన్యాసీ సన్యాసీ రాసుకుంటే బూడిద రాల కేం చేస్తుంది?”

నాన్న అన్నాడు: “ఇదిగో, కేంకర్ నీ రోపం చూపురు.”

ఆ రోపంలో మాట్లాడలేకపోయినాను.

“నవ్వు పిచ్చిదాననని బుజువుచేస్తాను. ఎందుకంటే ఒక త్రాసబోతుని, ఓ వ్యభిచారిని అత్యంత

ఘనునిగా ఎంచి వలిచావు. అలాంటప్పుడు నే నెందుకు అతనికంటే తీసిపోయానో అర్థంకావటంలేదు.”

నేను రివ్రున వెల్లిపోయాను. నన్ను అతను అనుసరిస్తాడనే పరిజ్ఞానం లేకుండా.

“రావూ” గదితలుపు తోసి లోపలికి వెళ్లాను.

గది అంతా పరిమళద్రవ్యాలతో నిండివుంది. బాగా తాగాడేమో - సరిగా గుర్తుపట్టే పరిజ్ఞానం పోయిందతనికి.

“రావూ, ఇటు చూడు” అన్నా.

“ఎవరూ?” అన్నాడు.

“నేను” అన్నా మునుగు తీసి.

“ఎందుకొచ్చావ్?” అన్నాడు.

అలాంటప్పుడు ఏం చెప్పను?

“చూడు. మీ అమ్మగారికి, పోషించే ఆ వాతకి ఎంత అన్యాయం చేస్తున్నావో!” అన్నాను.

“న్యాయాన్యాయాల సంగతి నాకవసరిం. నీ కిక్కిడ స్థానంలేదని తేల్చబడిందికమా? పోరాదూ? నీకైనా మంచిది” అన్నాడు.

అతని కంఠ చెప్పినా అర్థంకా దివ్యదనుకొని నచ్చేస్తుంటే కంకర్ యనుభవజీలా తార్సిల్లాడు.

“నేను నిన్ను గమనిస్తున్నాను. నేను నిన్ను, రావుని నాకేవలం వెయ్యగలను. ఈ సంగతి అతనికి సాయంచేసే వాతకి చెబితే ఏమవుతుందో వూహించు” అన్నాడు.

“ఏం చేస్తావు?” అన్నా ప్రజ్వరిల్లుతూ.

“నామాట విను.”

“ఏమిటీ, న న్నెన్నాళ్లు సాధించదలచుకొన్నావు?”

“నవ్వు సాందర్యదేవతవి. అసలు నాకోసమే పుట్టానని నానమ్మకం. చూడు, మన సేస్తాన్ని ఎందుకు బూడిదపాలు చేస్తావు?” అంటూ దగ్గరికి రాబోయాడు.

“ఛీ, నీచుడా! నిన్ను చేసితో పోల్చాలి తెలిదు. నే నెవరిననుకుంటున్నావ్. స్త్రీ కక్షిస్తూ పిటి! దగ్గరికి వచ్చానంటే నిన్ను చీల్చేస్తాను. నీతో నేస్తంకంటే మక్కువో నయం” గట్టిగా గర్జించాను.

"నువ్వెన్ని చెప్పినా వినవడవు నాకు. నీవ్వరమే నాకు సంగీతం" నామీద పడ్డాడు. బలవంతంగా పెనుగులాడి, పెద్దగా అరిచాను. దూరాన్న ఎవరో చూసి "చూడు నాతోడాఖా చూపిస్తా" అంటూ ఆ నిశీథంలో కలిసిపోయాడు.

శంకర్ ది పాముపగ. తనకు లాభం లేకపోయినా ఒకళ్ళు నష్టపడితే సంతృప్తిపడే తరగతికి చెందినవాడు.

రావు జీవితానికి కాళ్ళతవినాళం చేశారాడు. ఆపాపించే పెద్దమనిషికి ఏ కల్లబొల్లివిషయాలు వ్రాశాడోకాని ఆయన సాయం చెయ్యటం మానేశాడు. పరీక్షలు దగ్గరికేదా వచ్చాయి.

అదే విగ్రహారీ అతన్ని చూడటానికి వెళ్ళటం. పుస్తకాలు, గుడ్డలు, అన్నీ చందరవందరగా పడిపోయినాయి. కుపాను చెలరేగినట్లంటే గడిలో. గడిలో ౯౦ండు బాబులు వున్నాయి. చూశాను తడిసిన ఆ లేఖల్ని!

ఒకటి: సాయం చెయ్యటంవల్ల ధనాన్ని దుర్వినియోగంచేస్తున్నట్లు తన భావించడంవల్ల విరమించడమైందని ఆ దాత వ్రాశాడు. రెండోది అన్నిటికన్నా ఘోరమయింది. ఒక ప్రచ్ఛన్నమైన సంతకంవుంది. అందుల్లో ఎక్కిరాలో వ్రాయబడిన వాక్యాలు ఘోరాఘోరమయినవి. "మీ కీమతయం చెప్పడానికి చాలా చాలా ఆలోచించాను. విచార పడుతున్నాను కూడా. ఎందుకంటే కృణిచారాగ్నిత వైన విల్లానికి మీరు విలువనివ్వండి నాకు తెలుసు. మీకు సాయంచేసే పెద్దమనిషి కృణిచారాగ్ని, మోస కాడినీ తెలియకపోవడం చాలా దురదృష్టం. ఆయన పూరికే ఎందుకు డబ్బు పంపుతున్నాడో ఆలోచించారా? సంగతేమంటే - మీ అమ్మగారికీ, ఆయనకీ సంబంధం వున్నదని చాలా పుకారుగా వుంది. మీకు ప్రత్యక్షంగా ఈ విషయాన్ని బుజువుపరచడాకీ తగిన ఆధారాల్ని సేకరించాను. ఇంతకంటే ఎక్కువ చెప్పడం అనవసరం."

ఎవ రీద్రోహి? ఏ మనకుంటాడు రావ్? దమ్మరీని పరీక్షించి చూశాను. శంకర్! అవును, శంకర వ్రాసేడు. గుండె పగిలి చచ్చిపోలేదుకదా నారాజు?" అని చుట్టూరా కలయజూశాను.

ఇంటికి పోయేటప్పటికి తమ్ముడు ఎదురొచ్చాడు. నాలో ఒక్కొక్కసారి ఉత్తేజం పొంగిపోయింది. వాడితో చెప్పాను. శంకర్ చేసిన...గట్టిగా అనుమాన మున్న ఈ అవినీతి—నీచారినీచమైన కార్యాన్ని.

శంకర్ ద్రోహి. అతని కంట్లో విషం వుంది. కిత్సెస్కొలిలో ఇతనికి కిత్త వుంటుందా?

"శంకర్ వారంరోజుల్నించి నా కగుపల్లేడు. ఒకసారి రావుగారే చెప్పారు పూరికల్లాడని" అన్నాడు.

విధితక వాడూ, నేనూ ఈమహాపట్నంలోని వీధివీధిని, వాడవాడని తిరిగాం రావుకోసం! ఎక్కడా బాడలేదు.

అతను నమ్మివుంటాడు? అందుల్లో ప్రపంచం లోని మాయలు వూహించని అమాయకత్వంతోనే వున్నా డతను.

అవును. ఆమెకు భర్త లేడు! హిందూవితం తువు! కామవాంఛాపరుడైన పురుషుడు! పూరికే సాయం చెయ్యడం! ఈర్ష్యవున్న ప్రతివాడూ లోపాల్ని కనిపెట్టే విషయమయం!

* * * * *

నేను దుఃఖాంబుధిగా ముడిగిపోయినాను. తిరిగి ఈ మానవప్రపంచంలో నేను విహరిస్తా ననకోలేదు. కాని ఒక్కటే ప్రతీకారంకోసమే జీవించివున్నాను. శంకర్! ఆత ననుపక్షితే పొడిచి పొడిచి, చీల్చి చీల్చి చంపేస్తాను! ఒక జీవితాన్ని నిగ్రయగా నలిపి వేశాడు. రావు పరీక్షల సమయంలో జరిగిందీ విషాద ఘటన! అమ్మా, నాన్నల బలవంతమీద నాలుగు మెతుకులు తినడం! దీనిగంగా నామమాత్రం గానే జీవిస్తున్నాను.

పడేళ్ళు నెమ్మదిగా దొడ్లాయి. మళ్ళీ ఎప్పు డన్నా శంకర్ నాదగ్గరికి వస్తాడనుకున్నానా?

ఒకాడు పాశాత్రుగా శంకర్ సరాసరి నాగడి లోకి వచ్చి కాళ్ళుపట్టకొని చక్కిచక్కి ఏచకటం మొదలుపెట్టాడు. నేను మొదట అతన్ని గుర్తించలేదు. ఆ పెరిగిన గడ్డం! అంతా విరక్తికొందినవాడిలా వున్నాడు.

"ఎవరూ? శంకర్" అన్నాను లేస్తూ.

చాలాసేపు విలపిస్తూ అతను మాట్లాడలేక పోయాడు.

"నన్ను తమించమని అడగను. నవ్వు విధించ బోయే కిత్తను విని, ఆన భవించడానికి వచ్చా" న న్నాడు.

నేను మాట్లాడలేదు.

“నాకు నిజంగా రావు శిక్షవిధించవలసినవాడు. కాని అతన్ని గురించి నా కేసు తెలీదు.” అన్నాడు.

నే నాస్తితిలో అతన్ని నిందించదు చూశోలేదు. అసలే నడంబిరిగి పాము! “నీకతన్ని గురించి తెలిస్తే ఏమన్నా చెప్ప. ఎల్లొగయినారక్షిద్దాం”

“నేను గండు సంవత్సరాలు అతన్ని జైలులోనే ప్రయత్నంలా తిరిగాను”

“ఎక్కడున్నావ్ ఇన్నాహూ?”

“కెండ్లెక్కు ప్రచ్చన్నంగా దాక్కున్నాను. నామీద ఫోగ్గరీ కేరం వస్తుండేమానవునని. అలాంటి దేమీ అనుపశ్యేను. తర్వాత నానుండెల్లో ఏవో బరువుగా బాధించడం మొదలుపెట్టింది. నేను చేసిన ఘోరాన్ని గూర్చి అలాగే చురుకున్నాను. రావుని వెతకాలి. అతన్ని వెదికి నాసొంతసోదరునిగా చూసుకొని ఆతల్లికొడుకుల జీవితానికి ఆక్రమించి చేపూర్చాలి. నా ఆస్తి అంతా అన్నా విస్తరించవలచున్నాను. సంహారంగా. కాని రావుకాదు తెలీలేదు. అతనికి పిచ్చెక్కిందని కర్తాకర్ణిగా అన్నాడు. హిమాలయాలకు పోయాడని అంటే అక్కడికి పోయాను. ప్రభుత్వం మీద విప్లవజరిపే యువకపీరులతో తిరుగుకున్నారన్నాడు. అసలు జీవించాడా? నాకు నమ్మకంలేదు.

ఇద్దరం విషయంగా చాలాసేపు మానవద్రవహించాం. చివరికి ఆత నన్నాడు: “నాజీవితాన్ని ప్రజాసేవకోసం అంకితం చెయ్యవలచుకొన్నాను. అందుకే ఆనాడే న్యాయవాదవృత్తికి తిలోదకా తిచ్చి బొంబాయి నైద్యకళాశాలలో చేరి పట్టద్రుణ్ణయి వచ్చాను.”

“నువ్వెప్పుడు వైద్యుడి వన్నుమాట?”

“అవును, ఒకందుకు ను వీర్యవయంలో సాయం చెయ్యాలి”

నేను మాట్లాడలేదు.

“నా ఆస్తి సగం అమ్మదలిచాను. మరొకరి ఆత్మకాంతికోసం ధర్మవైద్యకాల నిర్మోపదలిచాను. రావు స్మృతకథనమని చేరుచెడదాం. మానవసేవలో అంత మవుదాం”

నేను బాగా ఆలోచించాను.

“ఇంతకంటే నేను ఏం చెయ్యాలిలో లోచడం లేదు. నాకు సమ్మతమే”

శంకర్ కళ్ళల్లో ఆనందశోభిల్లులు వెల్లివిరిశాయి.

“రావు అమ్మ ఎక్కడుంది?” అన్నాడు.

“ఈవ్రాలోనే పిచ్చిగా తిరుగుతుందని విన్నా”

“ఆమెను యావజ్జీవితం పోషించే భారం నామీద వుంది”

ఇద్దరం అంగీకరించి “ఆమెను” ప్రార్థించాం.

కాని ఆమెకు అర్థంకాదు. “నే నిలాగా వుంటాను. తింటాను. తిరుగుతాను. మా అబ్బాయి ఎక్కడున్నాడో వెతుక్కువద్దా” అంటుంది. ఎన్ని సార్లు చెప్పినా వివలేదు.

ఇద్దరం అప్పటినుంచి ఈ వైద్యశాలని స్థాపించి పనిచేస్తున్నాం. నిన్న పరిశీలించాడే అతనే డాక్టర్ శంకర్.

ఆ సూర్యమూర్తి రోజూ వచ్చి మమ్మల్ని వాడుకగా వాళ్ళబ్యాంకును సరించి ఆడుగుతుంటుంది. మాకు విసుగులేదు. మాకు విపరీతపరితాపం. నన్ను ఆహ్వాయంగా “నర్సకోడలు” అంటుంది. ఇద్దరమై మేమిచ్చిన మేమన్నా తీసుకుంటుంది. లేకపోలేలేదు.”

—ఆమె నెమ్మదిగా ముగించింది.

“అయిపోయిందికదా?” రోగి విశూ ఘోరాతి ఘోరంగా దగ్ధాడు. రక్తం కమ్మకున్నాడు. అసహాయంగా ప్రక్కమీద వాలిపోయాడు.

“డాక్టర్, డాక్టర్” అంటూ ముల్లోకాలు ప్రతిస్వనించేటట్లు అరుస్తూ పరిగెత్తింది.

ఆ ఆర్తనాదానికి వాడైనానీ నర్సులు, డాక్టర్లు ఆమెగదివైపు పరిగెత్తారు. అతని నాడీ నీర సిందిపోయింది. అందరికీ నమస్కరించాడు. ముఖదాది ముఖంలో కత్తివాటుకు నెత్తురుచుక్క లేదు.

* * * *

ఆ పిచ్చిదాని వెంట పిల్లలు అరుస్తూ పరుగెత్తుతున్నారు.

మామూలుగానే “నర్స కోడలా!” అంటూ ఆమె అస్పృతిఅంతా చెడిపోయింది. నిశ్చయంగా వున్న ఆ గదిలోకి శరవేగంతో వచ్చింది! కారీదేవిలా ఆనివాడం రోగి విశూచైతల్లో ఎన్నడూ పూసించుకోనంత

మధురంగా వివరించింది! ఏదో మాట్లాడబోయినాడు గాని మృత్యువేర గొంతుకొట్టుకుంటే ఏం చేస్తాడు?

దాక్షిణ్యం ఆ సమయంలో ఏమీ లోచలేదు. ఆమెనక ఆమోమయంగా చూశాడు. అందులో రోగి చావుబ్రతుకుల్లో వున్న సమయం కూడాను! దాది ఆమెను అనునయిస్తూ “ఇక్కడి కందుకొచ్చావ్ ఇప్పుడు!” అంది. పిచ్చిది పెద్దగా అరిచింది. “మా అబ్బాయిసంగతి మీకు తెలుసు. మరి ఎవర్ని అడగ మంటారు?” అంటూ రోగిని ఎగదిగా చూసింది! “అవును. మాట్లాడబోకు. ఇదిగో పడుకున్నవాడే మీ అబ్బాయి. సరేనా” అంది సమాధానపరచడానికి ప్రయత్నిస్తూ ఆమెసరినర్పు! ఒక్కసారి, రోగి, తన గంభీర, వికార, అందమైన, శాసించే శీత్రాల్ని తెలిచాడు. ఆతనికి మాట పడిపోయింది. కాని అతనికి ఎవ్వరూ అగు పడలేదు. తనని పరీక్షగాచూసే మాతృమూర్తితప్ప.

.....

ఎక్కడినించి విచ్చిందో మృత్యువును ముద్దు పెట్టుకొనే ఆ రోగి! ఆ క్షణి! ఒక్క పూవులో ఆ పిచ్చిదాని పాదద్యయమిద చుట్టవేసుకున్నాడు. ఆతన్నెవ్వరూ ఆపలేదు. ఆపలేక కూడా! అందరూ విభ్రాంతులై చూశారు వారివంక!

“అమ్మా! నన్ను తనివీరిరా చూడు. మీ అబ్బాయిని. అమ్మా... అమ్మా... అమ్మా” లోకాలు మారుమోగేటట్లు ఆక్రందించాడు. అజ్ఞే అతని ఆఖరి అరుపు. ఆయాసంతో, ఆశ్చర్యంతో ఆమెపాదద్యయమిద కట్టకడపటి ముద్దు నుంచాడు. అంతటితో ఆ పాదాలు అతని రక్తంతో కడగబడి అరుణకాంతులు చల్పాయి.

దాది తేలిపోయే కళ్లతో ఆ దారుణదృశ్యాన్ని చూసింది.

మాగ్గుబోయిన దాదినీ, అతిదారుణంగా మరణించిన వికారాని చూసి అందరూ ఉద్యోగంతో గణికపోయారు.

ఆ పిచ్చిరత్ని! ఇదేమీ అర్థమైతట్లు మాత్రం అగు పించలేదు.

“మీరంతా నన్ను పిచ్చిదాన్ని చేస్తున్నారు. మూర్ఖులించులాంటి కఠిరకాంతి. రంధ్రానా వరించే రూప లావణ్యం. కలువపూవులాంటి కన్నలు!... ఇతనా మా అబ్బాయి?? నా కెప్పటికైనా అనుపవకపోడు. నన్ను గుర్తుపట్టకపోయినా నేను గుర్తుపట్టగలను! నా మాట తిరస్కరించెడు మా అబ్బాయి” ఆమె వికటపోసం చేస్తూ పోయింది.

* * * *

శంకర్, దాదులనిమయం నా కనవసరం. ఇప్పుడాపిచ్చిరత్ని ఏమైందో నాకు తెలియదు. విశూచివి తాన్ని చూసి ఏమిటాలో, నవ్వాలో నిర్ణయించలేను. కాని జీవించే, జీవించబోయే ఏ తల్లికిగాని, ఎటువంటి అపరాధానికైనా, అటువంటి జీవితాన్ని మాత్రం ప్రసాదించదగిన-మనర్షి ఈలోకంలో పాలించి, శాసించే క్షత్రి ఏదన్నా వుండివుంటే - ప్రార్థిస్తాను. ఆమె నా కళ్లబ్బాయికోసం ఇంకా ఈ వికారప్రపంచంలో ఏమూలో-తల్లిని ఏడిపించే అమాయకబాలుడిలా-దాక్కున్నాడేమోనని వెతుకుతుంటుంది! అందుకే ఆమె జీవించి దేన్నీ లెక్కనెయ్యకుండా పరికిస్తుంది!

బహుశా ఎప్పుడైనా మీదగ్గరి కొచ్చి “మా అబ్బాయిని చూశారా? కలువపూవులాంటి కన్నలు...” అంటూ వర్ణిస్తుంది అనుకోండి. ఏం చెబుతారూ ఆ మాతృదేవికి?

అభ్యుదయ రచయితలసంఘం నవ్యసాహిత్యరంగం

= శ్రీ మల్లవరపు విశ్వేశ్వరరావు =

అభ్యుదయరచయితల సంఘం నవ్యసాహిత్య రంగంలో ప్రవేశించి వాడుకరచయించి మొన్న మద్రాసు నాటికలలో జరిగిన వార్షికోత్సవాలు ఘోషిస్తున్నాయి. ఇది సంఘం నారిష్టంగాంచి సహజంగా వచ్చే వార్త. అక్కర్లేనాంచి మాస్తే, ఈసంఘం పుట్టిన నాలుకల్లోకి నవ్యసాహిత్యరంగం ఈ సంస్థని ఆవరించిట్లు తోచుచున్నది. ఈ రంగు దృష్టికి చాలా కష్టత్యం వుంది. జరిగిన దేమింటే, మొదటి సభలో మురికినారి, ఒక తిండిగాచయి తలు ఈసంఘ వేదికమీదికి హాజరయ్యారు. యథార్థం. అందుకే కొలదిమంది సంఘభ్యులు. వారే నా ఆదిగాంచి సభ్యులు కారు. మిగిలిన మిగిలినగా చేర్చబడెనా. మిగతా అంత సభ్యులుగిరి. కాని ఆహ్వానితులు. అయితే అ.తా అభ్యుదయనివాదం ప్రతిస్థాపించా. అది ప్రతిస్థాపనమై అగిగాయి. అసలు ధ్వనికారు లవిగినవారు అనుపించలేదు. అందుకే అంతా సభ్యులయిమన్న మాట కల్గిచిన వారేగాని, ఆ నుక్కలు నివ్వించేయత్నం ప్యుమియింది. అంత అభ్యుదయమే అయింది నారి వాగ్ధాటిగా. అదికొనిది అగ్గవర మియింది. ఈ 'నివాదం' లేని శుక్లప్రతినివాదాలు తీశివేస్తే, అందుకు కల్తా సాహిత్యోన్ముఖీ, నవ్యసాహిత్య నిమిగ్నాచ్చి అగ్గయు కమైన అభిప్రాయాలు అభ్యుక్తం చేశారు. ఎల్లా చేయించడాటంటారు? వారంతా నవ్యసాహిత్యగాను, నవ్యసాహిత్యకారులు, నవ్య సాహిత్య పరివర్తకర్తలు, నవ్యసాహిత్యపరివర్తక భ్యులు అయి ఆరితేరినవారు. వీరెవరూ అభ్యుదయ

రచయితల సంఘకర్తలు కారు. ఒకవేళ మున్నగు విశ్వసంస్కర్తలు కావలసివుంటే, అది అసంభ్యం కాకపోయ్యును. ఈ పరిస్థితిలో నవ్య సాహిత్యరంగం ఈ సభలో అభ్యుదయరచయితల సంఘం ఆవరించిందని లోకమునకొకవం సభ్యు దూరం కారు.

అయితే ఇంతవరకు, అభ్యుదయరచయితల సంఘం ఎక్కడ పుట్టి, ఏమిట్లు ప్రకాశిస్తోవుందీ? ఈ సంస్థ ఆంధ్రదేశంలో పుట్టింది కాదు. ఇది ఒక అభిలూపితసంస్థ రాష్ట్రీయము. అప్పుడు ఆంధ్రీయ మును చేర్చబడింది. ఇది ఆనాటి రాజకీయ, సాంఘిక విషయములపై ఒక దృక్పథం కలనారిచే సంస్థాపన పొందింది. ఏ రాష్ట్రీయసాహిత్య సంప్రదాయం మీదగాని ఆధారపడి నిర్మితం కావున గాంచినది కాదు. ఈ సంస్థాపన సంధిగానే రాష్ట్రీయ సాహిత్యాలలో అనసరం ఏర్పడింది. అందుకే ఇది అభిప్రాయ ప్రధానం, సాహిత్యం లేదనలేదంటే ప్రాతిపదిక నానాంచి నివేదించిన సంస్థ అని స్పష్టం. అట్టి సంస్థ అభిప్రాయపరమ, రచయితల ముందు ఆకాశం. రచయిత లనగానే సాహిత్యకారు లని అర్థం కాదు. అభిప్రాయాలు గవనలలో విడిచించేనే నాగంతా రచయితలే. అట్టివారినే యీ సంస్థ పట్టుకొంటుంది చేకొనగలను—సాహిత్యసంబంధం ఎంతవరకు ఉన్నా, లేకపోయినా. అందుకే కాకపోతే ఎందుకే ఈ సంస్థ ఆంధ్రరాష్ట్రంలోని సాహిత్యపరమ మధ్యలో నూజుంగా అంకురించుకుండా అభిలూపితకేంద్రమంది

ఆంధ్రరాష్ట్రానికి దిగడం జరిగింది దంటారు! అట్టి స్వభావం కల ఈ సంస్థ అభ్యుదయపథాన్ని వాడినప్పుడు ఒక అర్థం, ఒక నిర్వచనంగా ప్రయోగించక నానాధారాలను వాడినట్లు అనుకోవడం అన్యాయం అవుతుంది. శ్రీ రాజమన్ను గారి అభ్యుదయపథం ఈ మాట Progress అనే అంగ్ల శబ్దానికి పర్యాయపదమన్నాడు. కాని వారు ఈ Progress శబ్దాన్ని భాషాశాస్త్ర రీత్యా నిర్వచించారే కాని, రాజకీయసాంఘికదృష్ట్యా స్పష్టీకరించడానికి తలపెట్టలేదు. ఎందువల్ల? అది వారి బాధ్యత కాదు కనుక. వారి సంఘటింపు తలలో ఒకడు కారు. వారు ముమ్మారుగా సాహితీ పఠనం, సంస్కారం కలవారు, నాన్యాయ సాహితీ కారులుకూడా. నన్యసాహిత్యపత్రిక ప్రకటికారణం అనే విశ్వాసం మాత్రమే వారి అభిభావంలో గుఱవ్వం అయింది. ఇదే అనేకరూపాంతరాలలో తదితర గ్రంథాల అభిభావణలలో కూడా చేర్చబడింది. అయితే 'అభ్యుదయ' శబ్దం కేవల శబ్ద మాత్రమే అయి నిద్రిస్తున్న ఒక అభిప్రాయ సముచ్చయం కాకుండా ఉండే అభ్యుదయ సంస్థ సార్వకాలిక నామం కలదని అనిపించుకోగలదా? ఇది సంస్థాధార సమాజాధిపతియైన సమయం. ఈ కాలానికి మాత్రం సాహిత్యం, నన్యసాహిత్యం ఎల్లప్పుడూ కావలసిన నిధానం. సాహిత్యంగా ముందడుగు నన్యసాహిత్యం. సాహిత్యంలో Progress గాని, దానికి సమానార్థంలో అభ్యుదయంగాని నన్యసాహిత్యం. మృతభావ అయిన సంస్కృతంలో నన్యసాహిత్యం ఉండవలసిందే. తీవ్రవాదమైన రాష్ట్రభావ లింగిటిలోనూ అభ్యుదయ కారకమైనది నన్యసాహిత్యం. అది నిర్వచనీయం. అది అభిలషారత సంస్థకు ఉపకాళిగా జనించినట్లు. అది సంస్కృత వ్యవస్థలో, సమాజ ప్రతిభలో ప్రతి భాషా ప్రయత్న రాష్ట్రంలోనూ స్వతంత్రతామరంగా ఉద్భవిస్తుంది.

హృదయంలేని మేధోజనితమైన అభిప్రాయాలు కొన్ని స్థూలమైన ఆలంబనగా అవతరించిన ఆంధ్ర అభ్యుదయ 'రచయితల' సంఘం చతుర్థ వార్షికోత్సవ

సందర్భానికి చేరుకొనేదరికి శ్రువాదిలేని సాధమైన ఆంధ్ర సాహిత్యరంగంలో కూర్చి, ఆ మాటలు మూలంగానే తరించినది తలపానేవారిలో నేనొకణ్ణి. తమ ఉదార హృదయ వైకల్యానికి సహజమైన అదరంతో ఆ సభ లకు విచ్చేసి, నిరుద్ధమేకమైన ఆం. అ. ర. సంఘాన్ని తమ ఆలంకారంలోకి తీసుకొని, అనిద్రిస్తున్న అభ్యుదయ శబ్దం కూన్యంగా ప్రతినివాదమని నిరూపించి, సాహిత్యమన దగినదంతా అభ్యుదయపూర్వకమనీ, నన్యసాహిత్యమే అభ్యుదయ పరంపరాకమనీ ప్రబోధించి నిదానమైన దృక్పథ ప్రధానం చేసి, కేవల రచయితల సంఘమనే తేరిల నడిచే ఒక సంస్థను విముక్తంచేసి సాహిత్యరంగంలో విలీనం చేసుకొన్న నన్యసాహిత్యపరులైన పెద్దలందరూ అత్యంతం అభివందించుచు ప్రేమకాఢీప్రాయ ప్రతిబింబమైన నా అత్యుత్సాహాన్ని కల్పిస్తున్నాను.

ఇంకా నన్యసాహిత్య రంగంలో యికమందు ఇన్నిన్న విధక్త మయింబాలకి అవసర మేమిట? అన్యమేమిట? అనిపిస్తుంది. ఒక రాష్ట్ర సాహిత్యానికి ఒక రాష్ట్ర సాహిత్యసంస్థ, ఒక సాహిత్య రంగంలో భిన్న భిన్నమైన అభిరుచులూ, అభిప్రాయాలూ, ఆ విభిన్న భావాన్వేషణ మార్గాలలో సత్య సామరస్య సంవర్ధనం సుసాధ్యం కావాలదా అనికోరా అనిపిస్తుంది. అట్టి సామరస్య సాధ్యతాసాధనయేకదా సాహిత్యరంగంలో సంస్థానిర్మాణప్రయోజనమని సమాజాధిపతిని మిగతా నా గాఢాభ్యాసం.

కూన్యాకాళంలో పెరిగి తరిగే ప్రతి నివాదాలకు గాలికి ఎదలి, సాహిత్యలోకావరణంలో ఈ సామరస్య నివాదాన్ని మ్రోగించలేరా—మొన్న వాణీ మహల్ వేదమీద మేజువాడీకట్టిన పెద్దలూ, కట్టని పెద్దలూ అంతా—సరస్వతీ పాద వేదకాంగణాన్ని మంగళ తూన్యకలరవాలతో సమేళం చేసి? నన్య సాహిత్య రంగాంతరంగణంలోనే నవనకాన్య విమర్శ నాది రంగవల్లి రచన మొనర్చి ఆంధ్రసాహితీ మాతృ దేవ్యాలంకారంలో ఏకమయింబం కాలేరా? ఎందుకు కాలేరా—తలుచుకుంటే!

కలగూరగంప

పర్యయోక్తాలంకారము

“చక్రాభిఘాత ప్రసభాజ్ఞయైవ
చకార యో రాహుపథాజనన్యః,
అలింగనోద్దామవిలాసకన్యం
రతోత్సవం చుంబనమాత్రిశేషమ్”

[ఎరడు చక్రపు దెబ్బ యను కలిప కాసనముచే
రాహుభాగ్యుల రతోత్సవము వారింగనాది రహితము
గను, చుంబనమాత్రిశేషముగను నొనరించె.]

ఈ పద్యలిప్యయనున ఉద్భటానందనాభినవ
గుప్త ముగ్ధుల యత్యోగ దీక్షిత జగన్మాదాద్యాలంకా
రిక బృందమునకు పన్యోగ కాలంకారమే యభియ
తము. దాని లక్షణముగా పన్యోగ్యులును సుందరమున
భంగ్యంతరముతో కల్పకైచే దోపుటయైనది.

ఈ విషయమున నప్రయదీక్షితు లిట్లు చెప్పునః

“ఈపద్యమున భగవంతునియందు రాహు పథా
సురత కన్య కాలింగనరహిత చుంబనమాత్రిశేష కర్ప
త్యము వాచ్యము. వాసుదేవత్యము వ్యంగ్యము. అభినవ
గుప్తాలంకార సర్వస్వకారాది ప్రాచీయలన్ననో! లక్ష
ణమును, లక్ష్యమును కిష్టముగ నన్వయించిరి. వాగు చెప్పి
నట్లు రాహుభరశ్శేదాదికము వ్యంగ్యమన్నచో ప్రస్తుతి
ముచే నెంతోక ప్రస్తుతియు తోచినచో ప్రస్తుతాంతర
మని నేను కల్పించిన ప్రస్తుతాంతరమే యగును. వాచ్య
వ్యంగ్యములు రెండును ప్రస్తుతియులే కనక. వాసుదేవ
త్యము వ్యంగ్యమున్న పర్యయోక్త మగును. ప్రాచీనులు
వృథాక్రమ నొంది”ని.

దీనికి జగన్మాధుని జవాబేమింటుంటే?—

“వాసుదేవత్య మెప్పుటికి వ్యంగ్యము కాదు.
“ఎరడు.....ఒనరించె” ననిచో యచ్చబద్ధవాచ్యమున
వాసుదేవుడు విశేషణ మగుటచే వాసుదేవత్యము
వాచ్యమే యగుటవలన, కల్పకైచే ప్రతిపాదితముగ దాని
కెట్లును వ్యంగ్యవృత్తి విచ్ఛేదముకాదు. కావుననే ప్రాచీ
నులు కిష్టగతి నవలంబించుట ఎట్లన? అభినవగుప్తుడు

ద్యవ్యాసాక లోచనమున నద్భుతాక్షమగు “అన్యవిధ
మున జెప్పబడునది పర్యయోక్త” మను లక్షణమును
జూపి దాని యర్థ విట్లు లగరించెన. “చెప్పబడు” నను
మాటచే (అభిధేయిత ఇన్యోక్త్యా) అన్యము = వాచ్యము
కంటె వ్యంగ్యము అనియార్థము. అన్యవిధమున్ను = వాచ్య
ముకంటె వేరొక వ్యంగ్యమే. అన్యవిధమున ననిచో
తృప్తిగూర్చ ముపలక్షిణ్యము. ఇంతకు వ్యంగ్యోప
లక్షిత మగుచు జెప్పబడునది పర్యయోక్తమని ఫలి
తార్థము. వ్యంగ్య ముపలక్షిణ మగుటచే ప్రధానము
కాదు కనుక వాచ్యమే చమత్కారి యగుటచే ప్రధాన
మగుటవలన వ్యంగ్యకంటె వేరొక పర్యయోక్తమని.
ఇచట వ్యంగ్య సీమన? దాని నతిదే యచటనే చెప్పెను.
ఇచ్చు వాసుదేవ ప్రతాపము వ్యంగ్యులగ వివక్షింప
బడినది కాని యది చమత్కారి కాకబోవుటచే పర్య
యోక్తమే యగు”నని.

ఏతానరా దీక్షితులవారు చెప్పిన వాసుదేవత్యము
వ్యంగ్యమున = కనుకము అభినవగుప్త పాదపన్యంతిమున
ప్రాచీనుల కఃరికి నభియతము కాదనట స్పష్టమే.
వాసుదేవత్యము “ఎరడు.....ఒనరించె”ని యచ్చబద్ధ
వాచ్య మగుటవలన, సందర్భాబద్ధమగుట వలన, సుందర
మగుట వలన వ్యంగ్యము కాదనగదని తేటచేరిన వారు
కిష్టగతి నవలంబింప వలసివచ్చెను. అలంకార సర్వస్వ
కారుడును “గన్యమున గూడ వేఱువిధమున విభిధానము
వర్ణయోక్తము” అని లక్షణముచెప్పి విమర్శల నిట్లు
కేంకించుకొని సనాధాన మొసగెను. గన్యమునదానికే
యభిధానము సంభరింపకుండుటవలన కార్యాధ్యార
ముననే చెప్పట యని. అట్లు చెప్పటచే “చక్రపు దెబ్బ
యను” నిత్యోన్యకాహరిణి అన వాచ్యము రాహు
పథాసురతము వారింగనరహితమగునా, చుంబనమాత్రి
శేషముగను జేయుట. దానికి గారణము రాహుభరశ్శే
దము. అదే వ్యంగ్యముకాని దీక్షితోక్తమున వాసుదేవ
త్యము కాదు. అది “ఎరడు” అను యచ్చబద్ధవాచ్యము
ప్రకరణలయ నగుటవలన.

ఇట్లు మమ్మట పక్షమందును యన్యభూత్యుకా, పక్షరణ లబ్ధుకు ననుభవించుచుండు రామ భూ సరథి చుట్టవలె శ్రీమ కర్పత్యము వాచ్యము కాగా మాకు శ్రీమ కర్పత్యమే శ్రీశ్రీయకాని దీక్షికోక్తము వామదేవ్య మిందరూఁ జెప్పిన కారణమునే శ్రీశ్రీయ కాదు. ఏంపదీక్షిగులవాడు సర్వ ప్రాణీనాంకౌర్యాభిరుచియునను విరుద్ధముగానే చెప్పినట్లు కలిసింది.

ఈ విషయమున చుట్టకొకర జగన్నాథుడు నెప్పుడూ చూపించి దీక్షిగులవాడు చెప్పిన దానిని సాధించుచున్నాడు. ఎట్లుంటే ?

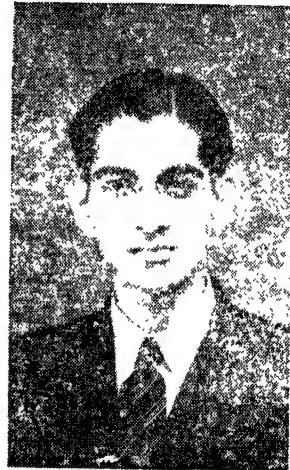
పూర్వ కౌక్తములో కమలమన వామదేవ్య రూపమున వివిగమము విశేషము శ్రీకాలగిరియల బుచ్చె సంపత్తులు కావనాని గుణాబింపని నాట. ఎందుచే? పూర్వ కౌక్తమున శ్రీశ్రీయకంబై వాచ్యమే సందేహములు పక్షపూర్వమను కన! ప్రత్యేకముగా వాచ్యమున రమ భూమితమింబర వాచ్యమే శ్రీశ్రీయకే శ్రీశ్రీయను వామదేవ్య కంబై సుతాత్మ రిత్తి మ్మి సే యును. వామ దేవ్యము సుమిరూ కాకే కాదు. వామదేవ్యమే సుమిరూయో వ్యుక్తే యునకాని పూర్వ కౌక్తము లుకొలము కాకే కాదు. ఇ శ్రీకాక యంకొక పూర్వ కౌక్తమున ప్రత్యేకమున దీక్షిత్రిల నమ అంకౌర్యాభిరుచియును జూపింబి సాంకౌర్యాభిరుచి అంకౌర్యాభిరుచిని దీక్షిగులవాడు దానినిం నుటయు మోసగించి. దీక్షిగులవాడు కులమునానాంధ్రులుగాని, చిత్తమూలం గారంభ మనకాని పూర్వకౌక్తమున సేయము నెప్పుని ప్రతిపక్షమో? ఇంకొక కౌక్తము సరికా! తన యాభి మతమునామౌత్రిమే యంగీకరించుచు కరుణాశయును ఖంకించుచునే వచ్చిరి. అందువలన జగన్నాథ కౌక్తములు దూషణములే కావు. అని.

ఈ చుట్టకొకాడర వైద్యవాగుడు చెప్పిన దంతయు బాంధుకౌర్య సర్వ ప్రాణీనాభిరుచిల కౌక్తము వామదేవ్య శ్రీశ్రీయ కంబై జగన్నాథుడు మామనము పూర్వము చెప్పు దానిక శ్రీశ్రీయ సాధింపకయే వామదేవ్య సూపూర్వశ్రీ మునుండు మున్నదానిని వాచ్యమే ప్రాణీనాభిరుచి పత్తి చెప్పబ యేమి వ్యాఖ్యానము చేయింపరాదు.

విగ్రహపాటి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి.

శ్రీ తిమ్మరాజు శ్రీరామమూర్తిగారు

ఆంధ్రవిశ్వకలాపరివస్తువారి పరిక్షణ్ణ బహు మానీయంగా ప్రథమశ్రేణిలో శట్టభగ్రుడై, ఇట్టివల గొడేట్లుగా మద్రాసు విశ్వకలాపరివస్తువారి పరి శోధనకాలలో ఆచార్య నీలకంఠశాస్త్రిగారి అంబ.

వాణ్డొ చారిత్రికపరిశోధనలు సాగిస్తున్న ఈ ఇగవై రేండ్ల గురువును భారత ప్రభుత్వంవారి పని ప్రస వచ్చే నార్మివెలుగ వైవాకు వైవా దరిత్రాశ్రయమునకై పట్టెనున్నాడు

శ్రీ శ్రీ సూర్య రాజగోపాలనాయకులు
(జననము: ౧౩-౧-౧౮౯౩-మరణము: ౭-౧-౧౯౭౭)

మద్రాసు ప్రభుత్వమువారి రాసాయనిక పరిక్ష మకగన, మద్రాసు మెడికల్ కాలేజిలో రసాయనా చార్యుగారిని ఎండిని శ్రీ నాయక గారు శ్రీశ్రీవిశేషము లందు పురిగా విజ్ఞానపంచన, అతడు మిగిలిగా అనిభవమును గాగించినా ; ప్రత్యేకమందున, ప్రజ్ఞా వికాసశోధనలందు ఆరితేరినవారు; ప్రభుత్వచేరిక కళాకాలంగు ఉన్నతపదవులను పొంది సామర్థ్యము లో నిర్వహించుటలందు పేరుగన్నవారు; నూతన విజ్ఞానకాళాపరచరమునకు కౌరణభూతులయినవారు;

విజ్ఞానసంపన్నులు, వయస్సు ఏబదికి మిక్కిలి మించక పూర్వము క్రితీకేములగుటవలన భారతదేశవిజ్ఞానాభ్యుదయమునకు గలిగిన సప్త మహారము.

శ్రీ నాయకుగారు మరియు సనేకవిధముల మాన నీయులు. వీరి హృదయము మిగుల మృదుకయినది ; స్వభావము సుశీలమయినది ; జీవితము నిరాపరాధమయినది. వీరు బీదగ్రాస్థులను సాయము చేయుచుండు వారు. తమ తండ్రి పేర శాశ్వతముగ విద్యాధివేతనము కల్పించి వాగు. ఆ ప్రాధ్యయమునకయి వీరు నిరంతరము పాటుపడుచుండిరి.

వీరి యాదరము, సాయము కారణముగా విజ్ఞానశాఖలం దున్నతిపడవులం దుండవారును సేవకేమి లున్నారు.

జ. శేషగిరి.

వివిధవిజ్ఞానగ్రంథములను అభ్యసించుచు బహు యగ్నాభ్యాసము సేవనొందించినవారు వీరి ప్రజ్ఞాశేషము వీరి సేకవిధముల గౌరవమున, క్రింది పేర్కొనబడి. ఇటి

గత నెల 18-న వేదీనాకు చెన్నపురికి వ్యాయమానములైన శ్రీ సి. వి. రాజమన్నగారి ఆధ్యక్షత క్రింద జరిగిన ఆంధ్ర అభ్యుదయ రమితల చివర్తనము పాల్గొన్న వేదము.

విమర్శనము

చచ్చిపోయిన మనిషి

డి. హెచ్. లారెన్స్ రచన, అనువాదం :
“పాప”; యునైటెడ్, 32, ఆచారప్పకోవిల్లి,
మద్రాసు. వెల ౧౨ అణాలు.

డి. హెచ్. లారెన్స్ ఆస్ట్రేలియన్ కథారచయితలలో ప్రముఖుడు. వివిధస్థితి వేళలలో అంకురించి ప్రజ్యోంచే విపరీత ప్రేమావేశాలు లారెన్స్ కథలకు చాలావరకు విషయమౌతాయి. అతని కథాంశాలు సామాన్యంగా సంఘటితం అవుతున్నాయి. కాని ఎక్కడెక్కడో అనుభూతి అనాధాల్లో తీసుకుపోతాడు. అతని ఆంగ్ల శైలి అతని వర్ణించే అనాథారాజ్యం ప్రపంచంలో మనలని ఒక మధురమైన సంగీతంతో ఆకర్షించి లాక్కుపోతుంది. అనాథారాజ్యం కథారచనలో మధుర శైలి సహాయంతో అనుభూతావధానం సృష్టించే నేపథ్య లారెన్స్ చెప్పవచ్చు.

అయితే ఈ “చచ్చిపోయిన మనిషి” కథ ఈ కాలానిది కాదు. మౌఘమెథల్లో మరణిపోయిన గాథను ఈ రచయిత పునఃసృష్టి చేశాడు. ఏనాడో చచ్చిపోగాక ధూసాపిరిమైన అతని దేహం కనడిక నుంచి తిరిగి వచ్చి, కొందరికి కనిపించి, అంతర్నితమై పోయినట్లు చైలికథ ఉంది. క్రీస్తు అట్లు ఎంతర్నితమై కాకుండా సజీవ ప్రైవేట్ మరణంతో కాలం గడిపినట్లు, లోక శ్రేయంకొరకు ప్రబోధం చేసి త్యాగముగా తన యావం జర్నలుచ్చిన జీన్స్, అతిటికీ పరిపక్వతపొందని తన కృత్రిమ పరిణామానికి ఒకానొక విశిష్ట ప్రణాళికను ధీమాగా రచనాధ్యం గా జీవించిపోతే నుడకు సిద్ధమైనట్లు లారెన్స్ తనకథలో విప్రసంగిస్తాడు.

ఇది లారెన్స్ వ్రాసిన కథలలోకొన్ని గొప్పకథ. ఈ కథాంశంలోని తీవ్రం వాక్యాన్నివేదాంతానికి విరద్ధమైనదైనా ప్రచ్యుత్పానికి అనుభూతి అని తోస్తుంది. జీన్స్ ని కేవలం దివ్యాంశ సంభూతుడుగానే కాకుండా, కామకృష్టాది హృదయవంతారాలగున

పునఃసృష్టి. అందుకే అయింటుంది ఈకథ ఆంధ్ర కథాకాండైన “పాప” గారి దృష్టిని ఆకర్షిస్తు. అనువాదకుడు ఈ పుస్తకంలో మూలంయొక్క అరాన్ని బాగ్రత్తగా తెనుగులోకి పొదిగాడు. భాషాస్పృహకేవలం భాషాంతరీకరణసహజ గా కొంతవరకు లోపించక తప్పదు. అట్టిపట్టులలో ఆరస్యవైత ఊరిగా పాతకలోకం తను ఊహకే కని ప్రయోగించిరి సానుభూతి పొందగలగవచ్చును. కాని మూలంలోని శైలిమాధుర్యం తగినరీతిని తెనిగింపులో ప్రతిఫలించలేదేమో అనిపిస్తుంది.

“పాప” గారి స్వకంత్ర రచనలలో వారిశైలి నిశితంగా, స్పష్టంగా ఉంటుంది. వారు వచనరచనలో మధురగుణం ఆపించరని ఆనందానికీడా పిలుస్తుంది. కాని లారెన్స్ రచనకు సహజమైన మధుర శైలి ప్రతిఫలించనంతవరకు ఇతిరవిధాల గా కీ వంతులైన ఈ అనువాదం భాషాస్పృహతో కొంత కొరతనున్నదని చెప్పక తప్పదు. ఇది శైలిరీతమంతా అనువాదకుడి, మూలగ్రంథకర్త నడుమ గల అభిరుచ్యవ్యాపంపైన ఆధారపడివున్నందున మరీ తీసి లోపం. ఈ ఒక్క దృష్టి నుంచీ తప్ప మిగతా అన్నివిధాలా ఇది అత్యంత బాగిరుకరితో చేసి అనువాదం. ఈ బాగిరుకరిత ఆంధ్రానువాదాలలో చాలా అరుదైన గుణం కావడం వల్ల అత్యంత అభినందనార్హ మవుతుంది.

వి. రా.

సహృదయ పాగ్లాతామిక సంచిక

సంపాదకులు నీలంరాజు వెంకటేశ్వరయ్యగారు.
౧౧, రంబుకెట్టివీధి, మద్రాసు, వెల రూ. ౧౨-౦౦.

సర్వతోమోఖమైన ఆంధ్రాభ్యుదయమునకి పాటుపడవలెని సంపాదకుల ఆశయం. ఆంధ్రదేశంలో ఏఏపరి శ్రమలకు అవకాశమున్నదో వెంటనే సమగ్రమైన విచారణ జరిపించి మద్రాసురాష్ట్ర ప్రభుత్వం పరిశ్రేణాభివృద్ధికి ఒక పంచనక్షత్రాళికను సిద్ధం చేయాలని సంపాదకులు నూచిస్తున్నారు.

ఈ సంచికలో అనుభవజ్ఞులైన పలువురు ప్రముఖులు, శిక్షకులు పరీక్షించి వెంటబరామూరి. మద్రాసు

కార్మిక కాళామంత్రి వి. వి. గిరి, డా॥ భాగవతులవెళ్ళ నాథ్, డా॥ వి. నారాయణస్వామి నాయుడు, డివాన్ బహదూరు బి. రామచంద్రాబ్డిగార్లు మొదలైనవారు అత్యంతోపయోగపడే వ్యాసాలు వ్రాశారు. మద్రాసు సమాచారప్రచురణకాళి దైగర్లు చాలి హనుమంత రావుగారు కూచించినట్లు, ఈ ప్రముఖుల అభిప్రాయాల సహాయంతో ఒక సముచితసంగ్రహప్రణాళికను రాయారు చెయ్యడానికి ప్రభుత్వం ఒక నిపుణుల సంఘాన్ని నియమించడం అవసరం.

సంక్రాంతి "బాల"

పిల్లల తెలుగు మాసపత్రిక "బాల" సంక్రాంతి సంచిక మా కార్యాలయానికి చేరింది. ఆంగ్ల బాల బాలికల ఆదరాభినానములను చూడగొన్న ఈ పత్రిక సంక్రాంతిసంచికను (నూమూలు సైజులో ౧౨౦ పేజీలు : వెల రూ ౪.౦౦) చిన్న చిన్న కథలతో, చిత్రమైన పాటలతో, అందమైన ముఖ చిత్రంతో, అనేక బొమ్మలతో ఎంతో ఆకర్షకంగా రాయారుచేసిన సంపాదకులు అభినందించుము.

గృహలక్ష్మీ - పునరాగమనసంచిక

నువూరు నాలుగేండ్లక్రింద, అప్పటి అనాధారణరహితపిల్లలతో, ఆగిపోయియుండిన గృహలక్ష్మీ (స్త్రీల సామగ్రిమాసపత్రిక) మొన్న జనవరిలో వెలువడిన ఈ 'పునరాగమన' సంచికతో ఎప్పటికీరున పునర్వ్యవహరిస్తున్నది. ఈపత్రిక కార్యస్థానం మద్రాసు-రాయచేటలో.

గ్రంథ స్వీకారము

శ్రీ సర్దార్ మరుపిల్లగిట్టి

చీవితకథ. రచన: పిల్ల వేంకటరత్నకవిగారు. ప్రకాశకులు: విజయవాడ కాంగ్రెసువర్గస్థుల కేంద్ర కమిటీ, కొత్తపేట, బెజవాడ. వెల ౨. ౧౨.

౧. గాంధీదేవుడు, ౨. రైతునాయకుడు మొదటిది చిన్న పద్యరచన; గండవది బుర్రకథ. రెంటికీ కర్త: మునగపాటి విశ్వనాథశాస్త్రిగారు. రెంటికీ ప్రకాశకులు: నుండరరాం అండ్ సన్స్, తెనాలి. వెలు ౨. ౪; ౬

అహోరచికిత్సాశాస్త్రము

ప్రథమభాగము. కర్త: డా. పుచ్చా వెంకట రామయ్యగారు. ప్రకాశకులు: ప్రకృతి కార్యాలయ ట్రస్టు, బెజవాడ. వెల ౪ రూ.

పాకిస్థాన్ మర్మం

కర్త: చూడిజగన్నాధంగారు. ప్రకాశకులు: లలితా అండు కో, ఏలూరు. వెల ౧ రూ.

కోయిల పాటలు

రచయిత: మంగిపూడి పురుషోత్తమకర్కగారు, పిప్పగ, పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా. వెల రూ ౧-౪-౦

ఆంగ్లలిపి సంస్కరణము

రచయిత: సురవరము ప్రతాపరెడ్డిగారు, బి. ఏ. బి. యల్, గోలకొండ పత్రికాలయము, హైదరాబాద్ (డక్కన్) వెల ౩ ఆ.

1. విస్లవనందేశం, 2. సోవియట్ ప్రజాస్వామ్యం, 3. బలిదాస్, 4. లెనిన్ ఉపదేశాలు.

మొదటినువూరు మహీధర జగన్నోహగారి అనువాద అనుసరణలు. నాల్గవది రామమోహగారి అనువాదము. వెలువడుటగా, ౮ ఆ; ౧౨ ఆ; ౧ రూ; ౧ రూ. నాలుగింటికీ ప్రకాశకులు: విశ్వనాథశాస్త్రి మాల, రాజమండ్రి.

శ్రీజగద్గురు విశ్వానాథాష్టోత్తర

శతనామావళి:

సంస్కృతము. రచయిత: శ్రీజగద్గురు వీరభద్ర శివాచార్య మహాస్వామి. ప్రకాశకులు: శివధర్మ గ్రంథమాల, జంగంవాడిమఠము, కాశీ. వెల ౨ ఆ.

౧౮౫౭ విప్లవం

రచన: అశోక మేహతా; అనువాదం: మంగళం పల్లి చంద్రశేఖరంగారు. వెల రూ. ౧-౮-౦.

అన్నపూర్ణాసుభాషిత రత్నావళి

రచయిత్రులు: అద్దులపిల్ల ఇందిరాభారతీదేవులు. వెల ౮ ఆ.

పై రెంటికీ ప్రకాశకులు: బాతీయభావమందిరము, త్యాగరాజునగరు, మద్రాసు.

కూ లి జ నం

కథలసంఘటి. కవయిత: పోలవరపు పద్మావతి గారు. ప్రకాశకులు: వంగ-వాణి గ్రంథాలయం, ౪/౮ దేశిక్ నామిక్కి, హైదరాబాదు, మద్రాసు. వెల రూ. ౧-౮-౦.

గా-ధీశం - సోపలిజం

ఒక పరిశీలన. కవయిత: రాధాకృష్ణుల సీతా రాధాకృష్ణుల సీతామణిగారు. ప్రకాశకులు: విజ్ఞాన సాహిత్యసంఘం, బెజవాడ. వెల రూ. ౧-౮-౦.

౧. దేశీకోసం; ౨. చారిత్రికజ్యోతులు

కవయిత: పోలవరపు సీతారామరావుగారు. ప్రకాశకులు: సాగర్ పబ్లికేషన్స్, అంబేద్కర్, కంటూరు. వెల చెరి ముప్పాకలా.

తొ లి స ర జ

వివిధముల భావనీకముల సంఘటి. ప్రకాశకులు: ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు, నీలగిరి (నల్లగొండ). వెల అర్థరూపాయి.

హాసన విజయము

బుద్ధిభ. ముద్రాపాటి విశ్వనాథశాస్త్రిగారి కవన. తెనాలి సుందరరాం అంతు పబ్లిషర్స్ ప్రచురణ. వెల ౬ ఆ.

చిత్రాంగి

వాటకము. కవయిత: ఉదయవతి శంకరాచార్యురాలు. ౫౦ హామిలక్ షేక్స్ పిట్, న్యూఢిల్లీ. వెల రూ. ౧.

సర్వజిత పంచాంగము

గుడిచినది: డ్రీ డిండివి శ్రీనాథస్వామిగారి సామివనారు. ప్రాప్తికాము: డ్రీ డిండివి శ్రీనాథస్వామిగారు. ప్రచురణసంఘము, ఆర్థికమారు, మయా ద్వారా. వెల ౮ ఆ.

‘మద్యపానరోధక’ ప్రశ్నోత్తరసంచిక

హైదరాబాదు మద్యపానరోధక కేంద్రసంఘం మవారి ప్రచురణ.

మా శృ భూ మి

కొత్తనారసాగ్ర. స.న్న జనరీ ౨౬-వ శేషి-స్వాతంత్ర్యసంవాదు ప్రాంభమైంది. సంవాదకుడు: వేలూరి పదానందగారు. కౌన్సిలర్ ౩౭౯, ఎస్.పి. శేట్ల, మద్రాసు. వ్యాకరణం ౧౩ రూ.

విశ్లేషి - రచితాబు

గ్రంథకర్త: ఆరుగూరి చలయ్యగారు, కాంతి నీలయ గ్రంథాలయం, కాకినాడ. వెల రూ. ౨-౮-౦

ఆయుర్వేద వైద్యనిలయం వారి

“అంకోరియా క్యూర్”

శ్రీమం గంగాధరయ సుబ్బారావు సమస్త వ్యాధులను నివారించి ఆరోగ్యవతులనుగా చేయుటలో సాటిలేని డిస్కవరేషన్.

90 మాత్రల ప్యాకెటు రూ. 2 8 0.

ప్యాకెటు పోస్ట్ అడవము.

ఆయుర్వేద వైద్యనిలయం

నామినామయమేట, మచిలీపట్టణం

అన్ని సుంసుల హెల్తులలో అమృతం నుండి.

కెలుగు విశ్వవిద్యాలయం

గ్రంథాలయం

Printed and Published by S. Sambhu Prasad, at the Andhra Patrika Press, మొదటి సంఖ్య No. 14, S. Sambhu Chetty St., G. T., Madras. Editor—S. Sambhu Prasad.

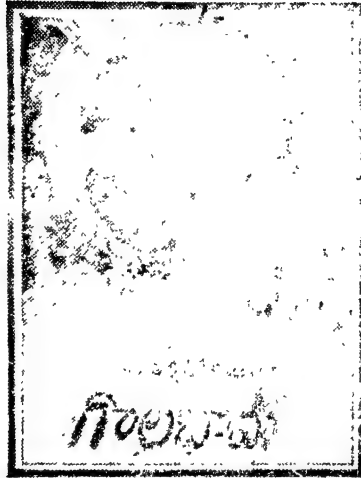

మార్చి, 1947

భావలహరి—ఇంద్రగంటి హనుమచ్ఛాస్త్రిగారు	...	205
పారాశర్యవ్యాసుని వేదవిభాగ విధానము—పెండ్యాల వెంకట సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు	...	207
తార్కిక ప్రకృతి—కె. అన్నమరాజశర్మగారు	...	212
సంస్కృతవ్యాకరణంలో ఉన్న విశేషాలు—గరికిపాటి శృష్ణమూర్తిగారు	...	213
ఆషాఢంలో ఒకనాటి ఉదయం—మహంకాళి భీమశంకరమూర్తిగారు	...	218
ఒంటరి వతులు—తెన్నేటి సూరిగారు	...	219
మనుచరిత్రము : కొన్ని విశేషములు—బులుసు వెంకటరమణయ్యగారు	...	225
సుముప్తి—పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు	...	227
పద్యంలో రాగం వున్నదా?—శ్రీపాద గోపాలకృష్ణమూర్తిగారు	...	233
న్యాయం—సోమంచి యజ్ఞన్నశాస్త్రిగారు	...	237
రాయలసీమ 'గడియారము'—మధునాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రిగారు	...	245
అభిసారిక—చెఱుకుపల్లి జమదగ్నిశర్మగారు	...	251
ఆంధ్రాభ్యుదయము : లలితకళలు—సురభి సరసింహంగారు	...	253
లంకాదహనం—ఖండవిల్లి లక్ష్మీరంజనంగారు	...	261
బెలుగునీడలు—'అమరేంద్ర'	...	264
ఆరామంలో పిల్లల పటాలం—ముద్దా విశ్వనాథంగారు	...	280
వేదఋషుల గణితయంత్రము—గొబ్బూరు వెంకటానంద రాఘవరావుగారు	...	283
విజ్ఞానవిశేషాలు : పట్టిక—“రాము”	...	286
ఘోషదక్షిణము—మామిడిపూడి వెంకటరంగయ్యగారు	...	290
కలగూరగంప	...	301
విమర్శనము	...	302

త్రివర్ణచిత్రము : వేణుగానము—శ్రీమతి సీతా దేవి.

కె. లక్ష్మణ్

★
 పై తెలుగు :
 బి. పు. కె. యస్.
 శా. పద
 శా. పద్యం
 కృష్ణ :
 బి. పు. కె.
 పద్యం :
 బి. పు. కె.
 కృష్ణ :
 కృష్ణ

★

.....

* పుష్పములు
* నల్లమీస
* ముగ్గురమ్మ
* విజయరావు
* బొట్టెం
* రాధారావు
* దత్తమ్మ
* కళ్యాణి
* చంద్రశేఖర్

१. अ. २०. ४. ०. ५. ०. ६. ०. ७. ०. ८. ०. ९. ०. १०. ०. ११. ०. १२. ०. १३. ०. १४. ०. १५. ०. १६. ०. १७. ०. १८. ०. १९. ०. २०. ०. २१. ०. २२. ०. २३. ०. २४. ०. २५. ०. २६. ०. २७. ०. २८. ०. २९. ०. ३०. ०. ३१. ०. ३२. ०. ३३. ०. ३४. ०. ३५. ०. ३६. ०. ३७. ०. ३८. ०. ३९. ०. ४०. ०. ४१. ०. ४२. ०. ४३. ०. ४४. ०. ४५. ०. ४६. ०. ४७. ०. ४८. ०. ४९. ०. ५०. ०. ५१. ०. ५२. ०. ५३. ०. ५४. ०. ५५. ०. ५६. ०. ५७. ०. ५८. ०. ५९. ०. ६०. ०. ६१. ०. ६२. ०. ६३. ०. ६४. ०. ६५. ०. ६६. ०. ६७. ०. ६८. ०. ६९. ०. ७०. ०. ७१. ०. ७२. ०. ७३. ०. ७४. ०. ७५. ०. ७६. ०. ७७. ०. ७८. ०. ७९. ०. ८०. ०. ८१. ०. ८२. ०. ८३. ०. ८४. ०. ८५. ०. ८६. ०. ८७. ०. ८८. ०. ८९. ०. ९०. ०. ९१. ०. ९२. ०. ९३. ०. ९४. ०. ९५. ०. ९६. ०. ९७. ०. ९८. ०. ९९. ०. १००. ०.

అ. పూరి : ము. గౌ. రిక్

(చ మి యా రి తీ న)

100. 100. 100

వేదాంగము
అక్షరము: 100. 100. 100

